

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ і НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

На правах рукопису

АНДРУСЯК Ірина Володимирівна

УДК: 330.34:338.1

ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник:

ЖИЛІНСЬКА Оксана Іванівна

доктор економічних наук, доцент,

завідувач кафедри менеджменту

інноваційної та інвестиційної діяльності

Київ – 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ.....	14
1.1. Сталий розвиток: передумови становлення концепції та наукові підходи до трактування.....	14
1.2. Теоретичні засади ідентифікації складових сталого розвитку та їх інноваційного забезпечення.....	32
1.3. Систематизація методичного інструментарію оцінювання рівня сталого розвитку економіки.....	51
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	78
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ.....	80
2.1. Сучасна практика рейтингового оцінювання рівня сталого розвитку економіки у контексті світових тенденцій формування його інноваційного забезпечення.....	80
2.2. Рейтингові позиції України за складовими сталого розвитку.....	108
2.3. Компаративне оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економік країн світу та України.....	120
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	136
РОЗДІЛ 3. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	139
3.1. Галузеві аспекти формування інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки.....	139
3.2. Інституційні умови вітчизняної імплементації концепції сталого розвитку.....	159
3.3. Напрями вдосконалення інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки.....	177
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	203
ВИСНОВКИ.....	205
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	209
ДОДАТКИ	

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- БКГ – Бостонська консалтингова група.
- ВНЗ – вищі навчальні заклади.
- ВОІВ – Всесвітня організація інтелектуальної власності.
- ВРУ – Верховна Рада України.
- ГД ООН – Глобальний договір ООН.
- ДіР – дослідження і розробки.
- ЄС – Європейський Союз.
- ЗМІ – засоби масової інформації.
- ІЗСРЕ – інноваційне забезпечення сталого розвитку економіки.
- ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології.
- КМУ – Кабінет Міністрів України.
- КСВ – корпоративна соціальна відповідальність.
- КСП – конкурентоспроможність.
- КСР – концепція сталого розвитку.
- МСП – малі та середні підприємства.
- НАНУ – національна академія наук України.
- НДІ – науково-дослідні інститути.
- ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку.
- ООН – Організація Об'єднаних Націй.
- ПРООН – Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй.
- СВІ – соціально відповідальне інвестування.
- СЦД-Україна – Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку.
- ТНК – транснаціональні корпорації.
- ЦОД – центр обробки даних.
- ЦРТ – Цілі розвитку тисячоліття.
- ЦСР – Цілі сталого розвитку.
- ЮНЕП – Програма ООН з навколишнього середовища.
- ЮНІСЕФ – Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй.

ЮНКТАД – Конференція ООН з торгівлі й розвитку.
EOS – опитування керівників компаній.
ESG – екологічні, соціальні та управлінські фактори.
GCI – Індекс глобальної конкурентоспроможності.
GICS – Світовий стандарт галузевої класифікації.
GII – Глобальний інноваційний індекс.
GRI – Ініціатива глобальної звітності.
GSCI – Глобальний індекс сталої конкурентоспроможності.
DJSI – Індекс сталого розвитку Доу-Джонса.
HDI – Індекс людського розвитку.
KPI – ключові показники ефективності.
NGO – неурядові організації.
PCT – Договір про патентну кооперацію.
PRI – Принципи відповідального інвестування.
SSI – Індекс сталого суспільства.
WBCSD – Всесвітня рада підприємців зі сталого розвитку.
WEF – Всесвітній економічний форум.
WGI – Світові показники державного управління.
WWF – Всесвітній фонд природи.

ВСТУП

Актуальність теми. Прийняття Цілей сталого розвитку (ЦСР) на Саміті ООН у 2015 р. об'єктивізувало міжнародне визнання концепції сталого розвитку (КСР) та набуття нею парадигмального значення у дослідницькій і практичній діяльності. Відтак розробка управлінських заходів як на рівні держав чи транснаціональних корпорацій (ТНК), так і на рівні малих і середніх підприємств (МСП) у руслі реалізації концепції сталого розвитку актуалізує виокремлення системоутворюючого ядра сталого розвитку, яким є інноваційне забезпечення. Інновації постають джерелом ефективних змін і рушійною силою гармонізованого та взаємозалежного соціального, економічного, екологічного розвитку суспільства загалом та особистості зокрема, не збіднюючи їх майбутнього.

Формування інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки (ІЗСРЕ) відбувається у п'яти площинах: науково-технічній, яка відповідає за розробку сталих продуктів і послуг; створенні інституційних умов імплементації КСР; маркетинговій, яка передбачає впровадження корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) та брендинг сталих продуктів і послуг; здійсненні інвестицій, у тому числі соціально відповідальне інвестування; поширенні та прийнятті суспільством ідей сталого розвитку.

Розвинені країни та ТНК активно залучаються до процесу втілення концепції сталого розвитку. Проте Україна, як засвідчують світові рейтинги, що характеризують економічний, екологічний, соціальний, інноваційний розвиток, посіла далеко не найкращі позиції: одним з найгірших є стан економічної свободи, найнижчий рівень показників Європейського інноваційного табло, провальна динаміка показників глобальної конкурентоспроможності. Відтак надважливого значення набуває дослідження проблематики ядра сталого розвитку та акцентування уваги на інноваційному забезпеченні сталого розвитку національної економіки.

Значний внесок у становлення концепції сталого розвитку зробили учасники Римського клубу, зокрема А. Печчеї, О. Кінг, Донелла і Деніс

Медоузи, а також Комісія ООН з навколишнього середовища та розвитку під керівництвом Г.Х. Брундтланд. Ідейні витoki сталого розвитку знаходимо у класиків економічної науки: Т. Мальтуса, А. Маршалла, Дж.С. Мілля, Р. Солоу, Й. Шумпетера, а також академіка В. Вернадського. Різноманітні аспекти сталого розвитку економіки розглядаються у роботах багатьох іноземних та українських дослідників, зокрема: В. Базилевича, І. Бистрякова, О. Білоруса, Н. Белікової, Дж. Бойда, А. Болдака, С. Войтка, З. Герасимчук, К. Джалала, С. Дорогунцова, К. Єфремова, М. Згуровського, Л. Масловської, Ю. Мацейка, Л. Мельника, Л. Нельсон, Ш. Омарова, О. Ральчука, П. Роджерса, Л. Руденка, С. Руза, А. Садовенка, В. Середи, С. Телешевської, Т. Тимочко, В. Трегобчука, М. Хвесика, Ю. Хвесик, Л. Хенса та ін. Питанням ролі інновацій і відповідальної діяльності бізнесу для забезпечення сталого розвитку відводиться важливе місце у працях Д. Баюри, Н. Гражевської, І. Єгорова, О. Жилінської, І. Лебедева, І. Маркіної, Р. Нідумолу, І. Одотюка, К. Прахалада, М. Рангасвами, М. Саприкіної, Н. Супрун, І. Тараненко, Ю. Ткаченко, Л. Федулової, С. Фірсової, О. Черняка та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових праць у царині сталого розвитку, проблематика дослідження формування інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки не набула комплексного виразу в українській науковій літературі. Таку проблематику актуалізує прийняття Цілей сталого розвитку та настання четвертої промислової революції, що вимагає від світової спільноти розробки інноваційних рішень задля сталого розвитку та налагодження ефективної співпраці для досягнення ЦСР. Детального вивчення потребують можливості формування інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки, що зумовлює необхідність компаративного аналізу рівня ІЗСРЕ країн світу та уможливить використання кращих світових практик реалізації концепції сталого розвитку. Актуальність, теоретична та практична значущість окреслених питань і необхідність їх наукового опрацювання зумовили вибір об'єкта дисертаційної роботи, визначення теми, мети, предмета та завдань наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота у частині теоретичних і прикладних аспектів формування інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки є складовою науково-дослідних робіт економічного факультету та кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності Київського національного університету імені Тараса Шевченка: № 11БФ040-01 «Модернізація економіки України на засадах сталого соціально-економічного розвитку: закономірності, протиріччя, ризику» (реєстраційний номер 0111U006456); № 16БФ040-01 «Макроекономічна стратегія реалізації європейського вектору економічного розвитку України: концептуальні засади, виклики, протиріччя» (реєстраційний номер 0116U004822); № 16КФ040-02 «Інноваційний розвиток менеджменту в умовах інформаційного суспільства».

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень і прикладних аспектів формування інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки України та розробка методичного інструментарію його оцінювання. Досягнення поставленої мети зумовило постановку та вирішення таких задач дослідження:

- охарактеризувати передумови становлення концепції сталого розвитку та наукові підходи до трактування поняття «сталий розвиток»;
- ідентифікувати складові сталого розвитку, надати теоретичне обґрунтування інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки та здійснити його компонентне структурування;
- систематизувати методичний інструментарій оцінювання сталого розвитку на макро- та мікроекономічному рівні;
- проаналізувати сучасну практику рейтингового оцінювання рівня сталого розвитку економіки у контексті світових тенденцій формування його інноваційного забезпечення;
- визначити рейтингові позиції України за економічною, соціальною, екологічною та інноваційною складовими сталого розвитку;

- розробити методичний підхід компаративного оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки України та країн світу;
- проаналізувати галузеві аспекти та виявити головні проблеми формування інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки;
- з'ясувати інституційні умови вітчизняної імплементації концепції сталого розвитку;
- запропонувати напрями вдосконалення інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки.

Об'єктом дослідження є процеси формування інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки.

Предметом дослідження виступають теоретичні положення і прикладні аспекти формування та методичний інструментарій оцінювання інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки.

Методи дослідження. Теоретико-методичний базис дисертаційної роботи сформовано на основі використання загальнонаукових і специфічних методів дослідження, а саме: *метод історичного та логічного* – для виокремлення етапів зародження, становлення і парадигмальної трансформації концепції сталого розвитку (п. 1.1); *методи аналізу та синтезу, індукції і дедукції* – у розкритті теоретико-методичних засад інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки та виявленні проблем його формування в Україні (п. 1.1 – п. 1.3, п. 2.2, п. 3.1, п. 3.2); *метод логічного узагальнення та абстрагування* – для визначення сутності понять «сталий розвиток», «інноваційне забезпечення сталого розвитку економіки», «сталий продукт чи послуга» (п. 1.1, п. 1.2) та формулювання висновків; *методи групування і класифікації* – для виділення компонент (науково-технічної, інституційної, маркетингової, інвестиційної, освітньо-інформаційної) і суб'єктів інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки, а також систематизації методичного інструментарію його оцінювання (п. 1.2, п. 1.3); *метод порівнянь* – для узагальнення світових тенденцій формування інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки та визначення напрямів його вдосконалення за відповідними компонентами ІЗСРЕ

(п. 3.1, п. 3.3); *метод економіко-статистичного аналізу* – для обґрунтування тенденцій інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки (п. 2.1, п. 2.2, п. 3.1); *метод інтегрального оцінювання* – у розробці методики рейтингового оцінювання рівня ІЗСРЕ (п. 2.3); *методи багатокритеріального аналізу* – для обчислення ранкінгів країн за загальним рівнем інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки та його компонентами (п. 2.3); *табличний і графічний методи* – для наочної ілюстрації результатів дослідження (п. 1.1 – п. 3.3).

Інформаційною базою дисертаційної роботи є статистичні дані Державної служби статистики України, Державної служби інтелектуальної власності України, матеріали нормативних документів державних органів України та національних доповідей; статистичні та аналітичні матеріали агенцій ООН, Світового банку, Всесвітнього економічного форуму, Організації економічного співробітництва та розвитку, Всесвітньої організації інтелектуальної власності, Всесвітнього фонду природи, Мережі глобального сліду, Всесвітньої ради підприємців зі сталого розвитку, Європейського інноваційного табло, Світового центру даних з геоінформатики та сталого розвитку (СЦД-Україна), Центру «Розвиток КСВ», Представництва ООН в Україні; матеріали нефінансової звітності та офіційні сайти підприємств, міжнародних консалтингових і дослідницьких організацій, періодичні видання, наукові збірки, монографії, наукові публікації вітчизняних і закордонних дослідників, ресурси Інтернет.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і прикладних аспектів формування інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки України та розробці методичного інструментарію його оцінювання. Найбільш вагомими науковими результатами, які містять елементи наукової новизни, отримані особисто та виносяться на захист, є наступні:

вперше:

– розроблено методичний підхід рейтингового оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки, який базується на

побудові інтегрального Індексу інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки за визначеною послідовністю етапів, що уможлиблює компаративний аналіз як загального рівня сформованості інноваційного забезпечення сталого розвитку економік країн світу, так і за окремими його компонентами: науково-технічною, інституційною, маркетинговою, інвестиційною, освітньо-інформаційною; застосування цієї розробки посилює об'єктивність і прикладне значення рейтингування країн світу за рівнем сталого розвитку;

удосконалено:

– науково-категоріальний апарат економічної науки у частині обґрунтування та розкриття сутності понять: «інноваційне забезпечення сталого розвитку економіки», що полягає у сукупності заходів активізації практичного втілення нових наукових і технічних знань в економічній, екологічній та соціальній складових сталого розвитку шляхом мобілізації зусиль держави та корпоративного сектора щодо залучення інвестиційних ресурсів у розширення виробництва сталих продуктів і послуг, а також створення відповідних інституційних умов сталого розвитку економіки; «сталий розвиток», що пропонується розглядати як глобальний механізм забезпечення ефективної діяльності зацікавлених осіб у всіх сферах життєдіяльності шляхом справедливого використання ресурсів і задоволення потреб, створення умов для розвитку людського потенціалу, реалізації нових наукових і технічних знань з усвідомленням своєї відповідальності перед сучасним і майбутніми поколіннями за збереження цілісності природного середовища; «сталий продукт чи послуга», де акцентовано увагу на отриманні від реалізації наукових і технічних знань позитивного ефекту чи зменшення негативного соціального, екологічного та економічного впливу впродовж усього життєвого циклу такого продукту чи послуги;

– методичний інструментарій оцінювання сталого розвитку економіки у частині обґрунтування компонент інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки, а саме виділення та надання комплексної характеристики науково-технічної, інституційної, маркетингової, інвестиційної, освітньо-інформаційної

компонент, яке базується на статистичних даних міжнародних організацій та індикаторних показниках сталого розвитку країн світу;

дістали подальшого розвитку:

– теоретичні положення концепції сталого розвитку в частині ідентифікації інноваційної складової як ядра сталого розвитку суспільства, що через синергетичну взаємодію з економічною, екологічною і соціальною складовими уможливорює генерування нових наукових і технічних знань та їх уречевлення у сталі продукти та послуги, а також формування інноваційних моделей і стратегій сталого розвитку суспільства задля врахування інтересів майбутніх поколінь;

– прикладні засади формування інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки, що на відміну від існуючих положень ґрунтуються на результатах компаративного аналізу та оцінювання компонент інноваційного забезпечення сталого розвитку економік 19 країн світу та України, це дало змогу обґрунтувати рекомендації щодо імплементації кращих світових практик реалізації концепції сталого розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що головні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи з актуальних проблем інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки України були використані: Міністерством аграрної політики та продовольства України у процесі розробки Програми розвитку аграрного сектора економіки на період до 2020 року, а саме Розділу 1.4. «Заходи та інструменти реалізації за функціональними напрямками», а також у діяльності робочих груп з розробки євроінтеграційного законодавства та дерегуляції управління у сфері сільського господарства (довідка № 37-11-2-15/15527 від 10.10.2014 р.); під час підготовки оглядового звіту про роботу Глобальної мережі екологічного маркування (GEN), який застосовано в процесі підготовки методичного забезпечення для країн-учасників Східного партнерства «EaP GREEN» з метою підвищення їх потенціалу щодо розвитку програм екологічного маркування згідно з ISO 14024 та запровадження моделі сталих закупівель у державному та приватному

секторах економіки (довідка № 17 від 19.02.2014 р.); у процесі розробки стратегії розвитку компанії ПрАТ «Філіп Морріс Україна» (довідка № 98829 від 26.09.2014 р.). Результати дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес на економічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка при викладанні навчальних дисциплін «Маркетинг нововведень» та «Інвестування» (довідка № 013/679 від 9.12.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є особисто виконаною науковою працею. Наукові положення, висновки та пропозиції, які викладені в дисертації і виносяться на захист, отримано особисто та викладено у наукових публікаціях. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення та ідеї, які є результатом власних досліджень автора. Внесок здобувача у наукових працях у співавторстві зазначено у списку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Головні наукові результати та висновки дисертації доповідались та обговорювались на 14 міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, а саме: Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Иновационное развитие экономики: предпринимательство, образование, наука» (м. Мінськ, Республіка Білорусь, жовтень 2013 р.); Науково-практичній конференції «Фінанси інституційних секторів економіки України: стан, тенденції розвитку, практика реформування» (м. Київ, грудень 2013 р.); XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Конкурентоспроможність національної економіки» (м. Київ, березень 2014 р.); XVII Міжнародній науковій конференції молодих вчених (м. Мінськ, Республіка Білорусь, квітень 2014 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Менеджмент у XXI сторіччі: методологія і практика» (м. Полтава, травень 2014 р.); II Міжнародній конференції «Глобальні виклики для навколишнього середовища і ресурсної економіки в країнах Центральної та Східної Європи: безпека та сталий розвиток» (м. Київ, жовтень 2014 р.); круглому столі «Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень» (м. Київ, листопад 2014 р.); Міжнародній

науково-практичній конференції «Інноваційні засади сталого розвитку національного господарства» (м. Кам'янець-Подільський, листопад 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Actual Problems of Modern Economy Development» (м. Мельбурн, Австралія, березень 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Najnowsze badania naukowe. Teoria, praktyka» (м. Познань, Польща, березень 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Показники та фактори конкурентоспроможності національної економіки» (м. Дніпропетровськ, жовтень 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization» (м. Клайпеда, Литва, січень 2016 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Економіко-культурологічне позиціонування України в світовому глобалізованому просторі» (м. Кошице, Словаччина, лютий 2016 р.); XIV Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна 2016: Економіка» (м. Київ, квітень 2016 р.).

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 21 наукову працю загальним обсягом 7,99 д.а. (з них 6,92 д.а. належить автору), а саме: розділ у колективній монографії у співавторстві (0,52 д.а., з них 0,26 д.а. – авторські), десять наукових статей (5,87 д.а., з них 5,13 д.а. – авторські), у тому числі сім у наукових фахових виданнях України (з них чотири включено до міжнародних наукометричних баз даних), три статті – у наукових виданнях інших держав (з них дві включено до міжнародних наукометричних баз даних) та десять публікацій за матеріалами доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації включно зі списком використаних джерел, що налічує 212 найменувань, становить 229 сторінок. Текст містить 34 рисунки, 48 таблиць, 48 додатків (розміщено на 33 сторінках).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

§ 1.1. Сталий розвиток: передумови становлення концепції та наукові підходи до трактування

Концепція сталого розвитку вважається найбільш перспективною парадигмою ХХІ ст., її втілення постає завданням урядів усіх країн світу, що знаходить відображення у національних стратегіях та політиках, де як базова ідеологічна конструкція використовується поняття сталого розвитку. Важливість реалізації концепції підтверджується у численних працях наукової спільноти, дедалі активніше підтримується корпоративним сектором у вигляді різноманітних ініціатив, створення окремих департаментів зі сталого розвитку, публікації нефінансових звітів тощо, а також підвищується рівень обізнаності суспільства з питань сталого розвитку. Актуальність концепції сталого розвитку для сьогодення вимагає аналізу передумов виникнення даного напрямку наукових досліджень та власне поняття «сталий розвиток».

Становлення концепції сталого розвитку охоплює тривалий проміжок часу. У науковій літературі появу ідеї сталого розвитку часто пов'язують з початком діяльності Римського клубу, заснованого у 1968 р., зокрема так вважає К.Ю. Белоусов, який виокремив три етапи становлення концепції: етап зародження (1968-1983 рр.), формування теоретичних основ (1983-1993 рр.) та етап систематизації концепції сталого розвитку (1993 р. і досі) [10, с. 12]. Однак проблема раціонального використання обмежених природних ресурсів при постійному зростанні потреб людства, безмежних за своєю сутністю, стала наріжним каменем ще для класиків економічної науки. Таким чином, пропонуємо етапізацію еволюції сталого розвитку починати з економічних теорій, що, на нашу думку, дали поштовх формуванню теоретичних засад концепції сталого розвитку. Підтримку такої точки зору знаходимо у посібнику авторського колективу на чолі

з к.і.н., доц. А.П. Садовенком, які описують «теорії сталого розвитку» або теорії, які «охоплюють певні аспекти сталого розвитку», відносячи до таких ідей Дж.С. Мілля, концепції ноосфери В.І. Вернадського, самопідтримуваного зростання У. Росту, теорію зовнішніх ефектів Р. Коуза та ін. [91, с. 93]. Підґрунтя концепції в історії економічної думки також знаходить вітчизняний науковець М.В. Фоміна [103, с. 6]. Лектори Гарвардського університету П. Роджерс, К. Джалал, Дж. Бойд, досліджуючи шлях до сталого розвитку, звертаються до ідей Т. Мальтуса [169, с. 20]. Міжнародний колектив авторів під керівництвом д.е.н., проф. Л.Г. Мельника намагається простежити становлення ідей сталого розвитку з часів Стародавніх цивілізацій, зокрема «стійке землеробство» в долині Нілу, іригаційні системи Стародавньої Месопотамії, які дали змогу приборкати річку Єфрат, «гармонія інтересів поколінь» у трактатах Конфуція, у вислові В. Петті – «труд є батьком багатства, а земля – його мати» та інших вчених-економістів [76, с. 445]. Відтак огляд літератури з даної тематики дає змогу виокремити п'ять етапів еволюції концепції сталого розвитку, які наведені в табл. 1.1.1.

Таблиця 1.1.1

Етапи еволюції концепції сталого розвитку

	Етап	Ключові події
Виникнення ідеї сталого розвитку	Підготовчий етап (кін. XVIII ст. – 1968 р.)	Правило народонаселення Т. Мальтуса (1798 р.) Концепція ноосфери В. Вернадського Теорії економічного зростання (Р. Солоу, Й. Шумпетер)
	Етап зародження (1968-1983 рр.)	Заснування Римського клубу та доповідь «Межі зростання» (1968 р., 1972 р.) Конференція Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища (1972 р.) Всесвітня стратегія охорони природи (1980 р.)
Становлення концепції сталого розвитку	Етап формування концептуальних засад сталого розвитку (1983-2000 рр.)	Створення Комісії Брундтланд (1983 р.) Доповідь Комісії Брундтланд «Наше спільне майбутнє» (1987 р.) «Саміт Землі» та прийняття «Порядку денного на XXI ст.», створення Комісії ООН зі сталого розвитку (1992 р.) Саміт тисячоліття ООН і прийняття ЦРТ (2000 р.)
Формування парадигми сталого розвитку	Етап зрілості (2000-2012 рр.)	Всесвітній саміт зі сталого розвитку (2002 р.) Конференція «RIO+20» і прийняття документу «Майбутнє, якого ми прагнемо» (2012 р.)
	Етап масового поширення, втілення і реалізації (з 2012 р. і досі)	Саміт ООН зі сталого розвитку і прийняття Цілей сталого розвитку (2015 р.) Всесвітній економічний форум і запуск глобальної Комісії бізнесу та сталого розвитку (2016 р.)

Джерело: складено автором.

Обґрунтування підготовчого етапу в еволюції концепції сталого розвитку полягає у визначенні низки теорій, які частково розглядали окремі аспекти взаємозв'язку «людина-природа-суспільство». У 1798 р. англійський економіст і священник Т. Мальтус написав есе, де сформулював правило народонаселення («An Essay on the Principle of Population»): «якщо зростання населення не контролюється, то воно відбувається за законами геометричної прогресії, а засоби для існування людини зростають лише за законами арифметичної прогресії¹» [152, с. 6]. Таким чином, він означив теоретичну і практичну проблему впливу людського фактора на довкілля. Ще один представник класичної школи економіки, Дж.С. Мілль, у своїй роботі «Принципи політичної економії» 1848 р. також дослідив питання «зростання влади людини над природою» та «необхідності регулювання державою народжуваності задля гарантування зайнятості й достойної заробітної плати всім, хто народився» [155, с. 229].

Виділення економічної науки як самостійної дисципліни відбулося завдяки праці А. Маршалла «Принципи Економікс» (1890 р.). «Економікс» відходить від політичної економії як від науки і ставить за мету вивчення способу життя, діяльності та мислення людини у звичайному бізнес-середовищі. Лідер неокласичного напрямку економіки, виділяючи землю, працю, капітал і організацію як фактори виробництва, зазначав, що певною мірою є тільки два таких фактори – це природа і людина. Капітал і організація є результатом праці людини, яка відбувається з допомогою природи і спрямовується її здатністю до передбачення майбутнього та її готовністю до вжиття заходів для забезпечення цього майбутнього. Людина формується під впливом свого оточення, в якому найбільшу роль відіграє природа, відтак людина перебуває в центрі проблем виробництва та споживання [153, с. 84].

Початок ХХ ст. ознаменувала концепція ноосфери академіка В. Вернадського – царства розуму, що є останнім з етапів еволюції біосфери, в якому людина вперше стає найбільшою геологічною силою. На думку вченого, «саме питання планової діяльності для заволодіння природою і правильного

¹ Тут і далі переклад автора.

розподілу багатств, пов'язане з усвідомленням єдності й рівності всіх людей, єдності ноосфери, стало ключовим нині». Людство повинно об'єднатися, використовуючи всі можливі засоби державного управління й існуючі можливості науки для забезпечення коеволюції людини і природи, досягнення всезагального блага, забезпечення сталого розвитку. Для цього, перш за все, кожна людина повинна зрозуміти, що вона «репрезентує неминучий вияв великого природного процесу, що закономірно триває протягом щонайменше двох мільярдів років» і є залежною та невіддільною від навколишнього середовища [18, с. 28].

Ідейні витoki концепції сталого розвитку можна почерпнути і в теоріях економічного зростання. Нобелівський лауреат Р. Солоу розробив модель економічного зростання, яка враховувала три основні фактори: капіталоозброєність, зростання населення та технологічний прогрес і дає змогу визначити кількість необхідних заощаджень та інвестицій для забезпечення майбутніх поколінь необхідними благами [43, с. 966].

У своїй роботі «Теорія економічного розвитку» Й. Шумпетер увів поняття «нова комбінація», яка виникає у результаті постійних змін з використанням нових засобів виробництва. Розвиток для дослідника відбувається саме завдяки «здійсненню нових комбінацій», які забезпечують «творче руйнування» старої економічної рівноваги з подальшим створенням чи перетворенням «нової комбінації» у новий продукт (продуктова інновація), новий метод виробництва (технологічна інновація), освоєння нового ринку збуту (збутова інновація), отримання нових джерел сировини чи напівфабрикатів (сировинна інновація), проведення відповідної реорганізації (інфраструктурна інновація) [113, с. 158]. У контексті розгортання ідей сталого розвитку це означає, що за умов загострення глобальних проблем актуалізуються екологічні інновації, спрямовані на пошук альтернативних джерел енергії, нових підходів до раціонального природокористування, маловідходних технологій; соціальні інновації – спрямовані на гармонійний, збалансований розвиток людини і суспільства та ефективне використання людського капіталу, на поліпшення умов праці, вирішення проблем охорони здоров'я, освіти, культури; інновації, що можуть покращити якість життя

та сприяти задоволенню потреб усіх верств населення, добробуту суспільства.

Таким чином, виділення підготовчого етапу дало змогу виявити, що проблеми взаємодії людини й природи, обмеженості ресурсів, забезпечення майбутнього та пошук шляхів їх вирішення цікавили вчених, починаючи з кінця XVIII ст. Здійснені наукові дослідження і надані рекомендації розкривають той чи інший аспект сталого розвитку і тільки з моменту переходу на глобальний рівень починається етап зародження ідеї сталого розвитку.

З ініціативи А. Печчеї і О. Кінга у 1968 р. відбулася зустріч 30 учених, економістів і бізнесменів із десяти країн, що призвело до створення Римського клубу – міжнародної, недержавної, неприбуткової організації, яка намагається донести світовій спільноті актуальність глобальних проблем планети, яку ми населяємо та в якій живемо й сприяти прийняттю раціональних рішень, ініціатив щодо збереження її добробуту [183]. У 1972 р. вийшла спільна праця вчених «Межі зростання», де було запропоновано модель дослідження п'яти головних світових тенденцій (прискорення індустріалізації, швидке зростання населення, розповсюдження недоїдання, виснаження невідновлюваних ресурсів і забруднення довкілля) з метою виявлення їх причин, взаємозв'язків і наслідків для майбутніх поколінь.

Головні висновки роботи були узагальнені таким чином:

1. Якщо визначені світові тенденції будуть відбуватися без змін, то вже за сто років ми досягнемо меж зростання планети. Найбільш імовірно відбудеться несподіване й неконтрольоване зниження чисельності населення і промислового потенціалу.

2. Означені тенденції можна врегулювати і досягти стану екологічної й економічної стабільності («стану глобальної рівноваги»), який у майбутньому буде сталим. Глобальна рівновага відбувається за умови задоволення всіх базових матеріальних потреб кожного окремого індивідуума та створення рівних можливостей для реалізації людського потенціалу кожної людини на землі.

3. Якщо населення планети буде прагнути досягнення «стану глобальної рівноваги», воно буде мати значно більше шансів за умови негайного долучення до роботи над цим завданням [154, с. 23].

Вагому роль у зародженні, становленні та реалізації концепції сталого розвитку відіграє Організація Об'єднаних Націй (ООН). Починаючи з 1972 р., під егідою ООН було проведено низку конференцій, присвячених одвічній проблемі впливу та взаємодії людини з природою, які мали за мету не тільки визначення пріоритетного значення концепції сталого розвитку для сьогодення, але й пошуку шляхів її втілення не тільки на теоретичному та законодавчому рівнях, але й із залученням бізнесових, громадських і наукових кіл. Історична послідовність та характеристика даних знакових подій у становленні концепції сталого розвитку відображена в ДОДАТКУ А табл. А.1.

Необхідно зазначити, що визначення внеску ООН у розвитку концепції знайшло відображення у багатьох дослідженнях, серед яких відзначимо роботи: румунського науковця В. Дорін-Поля, який зауважив, що у 1972 р. все починалося як заклик до охорони довкілля, а закінчилось зміщенням пріоритету на поліпшення добробуту людства [133, с. 579]; Л. Нельсон, яка здійснила екскурс головними зібраннями ООН, починаючи від Стокгольму і закінчуючи Йоганнесбургом [157] та доцента Бостонського університету М. Іванової, яка наголосила на важливості інституційного аспекту сталого розвитку, зокрема, діяльності підпорядкованих ООН структур, які відповідають за реалізацію та координацію дій у напрямку досягнення сталого розвитку [148, с. 212].

Отже, історична Конференція ООН відбулася у 1972 р. у Стокгольмі, головною темою для 113 країн світу стала охорона навколишнього середовища. Першим принципом прийнятої учасниками Декларації визначено, що людство несе відповідальність за охорону та поліпшення стану довкілля для нинішнього й майбутнього поколінь [194]. Крім того, відбулося створення Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), а також прийнято План дій за результатами роботи на конференції [196]. У межах країн це поклато початок започаткуванню окремих підрозділів з охорони довкілля і розробці відповідного правового забезпечення щодо вжиття превентивних заходів.

Наступним кроком стало прийняття Всесвітньої стратегії охорони природи у 1980 р. Стратегією передбачено «досягнення трьох ключових цілей

збереження живих ресурсів:

1. Підтримка найважливіших екологічних процесів і систем життєзабезпечення.
2. Збереження генетичного різноманіття.
3. Забезпечення сталого використання видів і екосистем» [206, с. 14].

Відтак збереження живих ресурсів визначено передумовою досягнення сталого розвитку. У Стратегії вказано, що «для того, щоб розвиток був сталим, необхідно враховувати соціальні, екологічні, а також економічні фактори; живі та неживі ресурси; довгострокові та короткострокові переваги й недоліки альтернативних дій» [206, с. 18]. Таким чином, була здійснена перша спроба визначення поняття сталого розвитку та умов його досягнення у контексті збереження біосфери.

Занепокоєння людства виникненням значної кількості проблем у різноманітних сферах життєдіяльності та виробництві матеріальних благ, спровокованих дедалі помітнішим антропотехногенним впливом на екосистему Землі, вимагало появи фундаментального знання, комплексного підходу, що на основі виважених та узгоджених всім світом дій надасть змогу вирішити ці проблеми. Концепція сталого розвитку стала логічним завершенням цих процесів, а ООН – універсальним міжнародним механізмом, який покликаний не лише підтримувати мир, безпеку та розвивати співпрацю між державами, а шукати можливості розв'язання глобальних проблем, забезпечувати охорону навколишнього середовища, пропагувати необхідність і важливість сталого розвитку людства та координувати зусилля щодо створення більш безпечного світу для нинішнього і майбутніх поколінь. Зрештою закінчився етап формування ідеї – почалось формування концептуальних засад сталого розвитку.

На підставі резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 19 грудня 1983 р. було засновано спеціальну комісію з екологічних питань, яка пізніше отримала назву Міжнародної комісії з навколишнього середовища та розвитку (World Commission on Environment and Development, WCED) або Комісії Брундтланд, як її часто називають, оскільки її керівником було призначено Гру Харлем

Брундтланд, на той час, – прем'єр-міністра Норвегії. Основним завданням Комісії стала підготовка доповіді щодо можливих довгострокових екологічних стратегій; шляхів і засобів більш ефективної боротьби людства з екологічними проблемами; можливостей співпраці між країнами різного рівня розвитку; програми дій протягом найближчих десятиліть і бажаних цілей для світової спільноти. Результатом роботи Комісії стала представлена у 1987 р. доповідь «Наше спільне майбутнє». У вступному слові Г.Х. Брундтланд зазначила, що помилково обмежуватись лише екологічними проблемами, оскільки навколишнє середовище не існує ізольовано від людини, а тому поняття «навколишнє середовище», що є місцем, у якому ми всі живемо, і «розвиток» – наші дії для покращення життя у ньому, є нероздільними. Саме тому всі критичні проблеми людства актуалізують необхідність «нової ери економічного зростання – розвитку, який є ефективним і в той же час соціально та екологічно сталим». Відтак, відповідно до доповіді, основою для інтеграції економічних, екологічних і соціальних питань стає концепція сталого розвитку, здатного «задовольнити потреби і сподівання теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність задовольняти їх у майбутньому» [194]. Економіка, соціум і довкілля стали розглядатись як взаємопов'язані та взаємодоповнюючі елементи концепції. Згідно з документом, сталий розвиток включає два основні концепти:

– поняття «потреб», при цьому головним пріоритетом повинно бути задоволення першочергових потреб бідного населення світу;

– ідею «обмежень», оскільки рівень розвитку технологій та соціальної організації повинен узгоджуватись зі здатністю навколишнього середовища до задоволення потреб нинішнього та майбутнього поколінь [194].

Наступною знаковою подією у розвитку концепції став «Саміт Землі» у 1992 р. За результатами роботи конференції було прийнято «Порядок денний на XXI століття» (Agenda 21), де визначено необхідність глобального партнерства заради досягнення сталого розвитку, надано рекомендації для реалізації соціальної, екологічної та економічної політики, окреслено інструменти для здійснення змін. Також було створено Комісію ООН зі сталого розвитку з

метою забезпечення реалізації «Agenda 21» [179].

У 2000 р. відбувся Саміт тисячоліття ООН, на якому було визначено ключові цінності для міжнародної спільноти у XXI столітті: свобода, рівність, солідарність, толерантність, повага до природи, спільна відповідальність. З метою їх реалізації було виокремлено найважливіші напрями, які лягли в основу Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ): мир, безпека та роззброєння; розвиток та викорінення бідності; охорона нашого спільного навколишнього середовища; права людини, демократія та справедливе управління; захист вразливих; задоволення особливих потреб Африки; зміцнення ООН [194].

Таким чином, становлення концепції сталого розвитку аргументують такі положення:

- на міжнародному рівні визначено поняття сталого розвитку;
- прийнято «Порядок денний на XXI століття», яким визначено необхідні дії задля досягнення сталого розвитку;
- створено спеціальний орган – Комісію ООН зі сталого розвитку;
- визначено ЦРТ, у яких відображено фундаментальні цінності XXI ст.

Обґрунтування наступного етапу зрілості полягає у тому, що концепція сталого розвитку повинна була досягти визнання її світовою спільнотою.

З метою сприяння, заохочення і залучення якомога більше учасників та ресурсів до втілення «Порядку денного на XXI століття» і ЦРТ був проведений Всесвітній саміт зі сталого розвитку, який також дав змогу оцінити прогрес людства на шляху до сталого розвитку за 30 років роботи після першої Конференції у 1972 р. Планом виконання рішень Саміту визначено необхідність подальшої ефективної реалізації поставлених цілей шляхом здійснення конкретних заходів на міжнародному та національному рівнях, а також посилення міжнародного співробітництва. У свою чергу це «сприятиме інтеграції трьох компонентів сталого розвитку – економічного розвитку, соціального розвитку та охорони навколишнього середовища – як взаємозалежних і взаємодоповнюючих елементів. Викорінення бідності, зміна нестійких моделей виробництва й споживання, охорона та раціональне

використання природної ресурсної бази економічного й соціального розвитку є найголовнішими цілями та неодмінними вимогами сталого розвитку» [194].

У 2012 р. відбулася Конференція ООН зі сталого розвитку, більш відома під назвою «RIO+20», як подія найвищого рівня, яка зібрала глав держав і урядів, а також інших зацікавлених сторін з метою «побудувати міст у майбутнє». Двома основними темами конференції стали: зелена економіка у контексті сталого розвитку та викорінення бідності, а також інституційна інфраструктура сталого розвитку. Крім того, було оголошено про початок роботи над розробкою комплексу Цілей сталого розвитку, які базуватимуться на успіху втілення ЦРТ. На «RIO+20» було прийнято документ «Майбутнє, якого ми прагнемо» («The future we want») у якому учасниками було ще раз підтверджено «прихильність справі забезпечення сталого розвитку та сприянню побудові економічно, соціально та екологічно стабільного майбутнього для нашої планети і для нинішнього та майбутніх поколінь» [179].

Таким чином, концепція сталого розвитку отримала міжнародне схвалення і на даному етапі потребує масового поширення, втілення і реалізації на всіх можливих рівнях.

На Саміті ООН зі сталого розвитку, який відбувся 25-27 вересня 2015 р. у Нью-Йорку, було прийнято Цілі сталого розвитку, завдання досягнення яких повинно стати першочерговим для світової спільноти протягом наступних 15 років [201]. Сімнадцять визначених ЦСР, що стали результатом численних обговорень і консультацій із зацікавленими сторонами та суспільством, викладені у прийнятому документі саміту «Трансформація нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року» (табл. 1.1.2).

Прийняття світовою спільнотою Цілей сталого розвитку стало закликком до рішучих дій та змін у діяльності міжнародних організацій, національних стратегіях розвитку, пріоритетах бізнесу, поглядах суспільства. 20-23 січня у Давосі відбулась щорічна зустріч Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum, WEF), головними темами якого стали досягнення Цілей сталого розвитку та четверта промислова революція.

Цілі сталого розвитку [201]

№	Зміст Цілей сталого розвитку
1.	Подолання бідності в усіх її формах і всюди.
2.	Викорінення голоду, забезпечення продовольчої безпеки, поліпшення харчування та сприяння сталому розвитку сільського господарства.
3.	Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці.
4.	Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання упродовж усього життя для всіх.
5.	Забезпечення гендерної рівності та розширення прав усіх жінок і дівчат.
6.	Забезпечення наявності та раціонального використання водних ресурсів і санітарії для всіх.
7.	Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх.
8.	Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх.
9.	Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеосяжній і сталій індустріалізації, стимулювання інновацій.
10.	Зменшення нерівності всередині країн і між ними.
11.	Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості та сталості міст і населених пунктів.
12.	Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання та виробництва.
13.	Вжиття термінових заходів щодо боротьби зі зміною клімату та його наслідками.
14.	Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку.
15.	Захист, відновлення і сприяння раціональному використанню екосистем суші, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення та повернення назад (розвертання) процесу деградації земель і зупинка процесу втрати біорізноманіття.
16.	Сприяння формуванню мирного та відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних, заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях.
17.	Посилення засобів здійснення й активізація роботи в межах Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку.

Представники державних структур, бізнесу, наукових кіл та громадських організацій обговорювали питання реалізації ЦСР для побудови кращого майбутнього для кожного і всюди. Зокрема окремі прес-конференції були присвячені питанням пошуку нових шляхів фінансування Цілей сталого розвитку, широкого залучення місцевих громад у вирішення глобальних проблем, посилення обміну знаннями на глобальному, регіональному та національному рівнях, дій бізнесу для підтримки Цілей сталого розвитку [209].

Прискорення досягнення Цілей сталого розвитку вимагає мобілізації зусиль бізнес-лідерів та підприємців діяти разом з урядами та громадянським суспільством. Саме тому 21 січня на сесії Всесвітнього економічного форуму відбувся запуск нової глобальної Комісії бізнесу та сталого розвитку (Business & Sustainable Development Commission, BSDC), яка об'єднує світових лідерів

бізнесу і представників громадянського суспільства для реалізації Цілей сталого розвитку. Протягом одного року Комісія повинна підготувати комплексну доповідь шляхом проведення діалогу з зацікавленими сторонами щодо пошуку нових моделей бізнесу, механізмів фінансування, зміни поведінки бізнесу, виходу за межі традиційної корпоративної соціальної відповідальності, підготовки конкретних заходів, створення ефективних партнерств для підтримки досягнення ЦСР і представити висновки на Всесвітньому економічному форумі у 2017 р. [125]

Означені події дають нам можливість стверджувати, що поступово, починаючи з Йоганнесбурзького саміту 2002 р., відбувається процес трансформації концепції сталого розвитку у «парадигму сталого розвитку». Дослідник Т. Кун визначає парадигму як «визнані всіма наукові досягнення, які впродовж певного часу надають науковому співтовариству модель постановки проблем і їх рішень» [49, с. 11]. Отже, концепція сталого розвитку визнана на світовому рівні; реалізація концепції передбачає досягнення Цілей сталого розвитку; до даного процесу долучаються корпоративний сектор, громадські організації, наукова спільнота та інші зацікавлені сторони, що й підтверджує формування парадигми сталого розвитку.

У ХХІ ст. посилюються глобалізаційні процеси, людство продовжує створювати революційні зразки науково-технічного прогресу, а людинорозмірність змін, які відбуваються, свідчить про формування інформаційного суспільства, засадничі умови прогресу якого створює концепція сталого розвитку. Як зазначає О.І. Жилінська, «усі характеристики інформаційного суспільства мають людиноцентричний вимір: ... головні резерви розвитку є персоніфікованими – це креативний потенціал особистості, саморозвиток постає як об'єкт активності людини і розгортається у процесах її індивідуалізації й персоніфікації, що відтворюють нематеріальні цінності – сталий розвиток з урахуванням не збіднення можливостей наступних поколінь, їх формують такі інститути, як інформація, знання, творчість, уперше значення інституту набуває майбутнє як простір і умова розгортання життєдіяльності

майбутніх поколінь людства». Простором життєдіяльності людини стає уся земна куля, при цьому «людина розглядається як складова екосистеми, що зобов'язана відповідально ставитися до майбутнього природи» [36, с. 37].

Таким чином, поява концепції сталого розвитку – це закономірний історичний процес осмислення людиною свого місця на планеті Земля, яке означено її невіддільністю від природного начала і усвідомленням необхідності збереження середовища свого існування для наступних поколінь. Простеження генезису концепції дало змогу виокремити основні віхи її розвитку. Беручи початок з ідей Т. Мальтуса про вплив людини на навколишнє середовище, концепції ноосфери В. Вернадського, теорій економічного зростання, які шукали можливості задоволення безмежних людських потреб, і до викладення «Меж зростання» Римським клубом та проведення першої Конференції ООН з проблем довкілля, відбувалось зародження нового фундаментального знання, яке стало б стратегією дій, спрямованих на вирішення глобальних проблем. У 1987 р. концепція отримала свою назву і була закладена в основу подальших зустрічей світової спільноти («Порядок денний на XXI століття», ЦРТ, «Майбутнє, якого ми прагнемо»).

Однак концепція сталого розвитку еволюціонує і нині, а особливо в межах інформаційного суспільства, де людина стала головним суб'єктом змін і отримала всі важелі розумного впливу на середовище, яке її оточує і в якому вона діє. Ми маємо всі підстави вважати, що поступово концепція сталого розвитку перетворюється у «парадигму сталого розвитку», оскільки розглядається універсальним, всеохоплюючим, глобально визнаним підходом перебудови суспільства, яке усвідомлює свою відповідальність перед майбутнім.

Відтак наступним важливим завданням дослідження є систематизація підходів до визначення поняття сталого розвитку та розкриття його сутнісних характеристик. На сьогоднішній день у публікаціях зустрічається значна кількість визначень сталого розвитку. Наведемо деякі з них у таблиці 1.1.3.

Систематизація підходів до визначення поняття «сталий розвиток»

Трактування за відповідною дослідницькою позицією	Автор
Сталий розвиток з позицій пріоритетності інтересів нинішніх і майбутніх поколінь	
Розвиток, що задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [194].	Г.Х. Брундтланд
Такий соціально-економічний розвиток, який зумовлює навантаження на навколишнє середовище у межах асиміляційних можливостей природи та забезпечує справедливість доступу до природних ресурсів як сучасного, так і наступних поколінь [45, с. 19].	Н.М. Костюченко
Сталий розвиток з позицій інтеграції економічної, соціальної, екологічної складових	
Узгоджені відносини економічних, соціальних та екологічних параметрів суспільства, які задають траєкторію саморозвитку та забезпечують його якісне зростання [44, с. 9].	І.П. Кінаш
Збалансований розвиток, що характеризує властивість соціо-еколого-економічної системи до самовідтворення, самопідтримування та протидії антропогенному впливу внутрішніх та зовнішніх факторів, при якому забезпечуються економічне зростання та суспільне відтворення при досягненні якісного стану навколишнього середовища [14].	І.В. Бутирська
Спроможність економічної, екологічної та соціальної систем ефективно виконувати властиві їм внутрішні та зовнішні функції [101, с. 16].	Ю.Б. Федунь
Довгострокова глобальна стратегія у масштабах всього світу або регіону, спрямована на підтримку стійкості екологічної, економічної та соціальної сфер за рахунок визначення невиснажливого навантаження, яке здійснюється суспільством на ці сфери з метою реалізації власних потреб [10, с. 30].	К.Ю. Белоусов
Сталий розвиток як модель	
Впорядкована комплексна модель соціально-економічного розвитку, при якій досягається задоволення життєвих потреб нинішнього покоління людей з урахуванням права майбутнього покоління на таку саму можливість задоволення своїх власних потреб та яка включає стан розвитку науки та техніки [95, с. 72].	С.М. Телешевська
Модель функціонування системи із обмеженими параметрами, що забезпечує збалансовану динамічну рівновагу між компонентами інтегрованої екосистеми протягом визначеного проміжку часу [46, с. 173].	О.І. Котикова

Трактування за відповідною дослідницькою позицією	Автор
Сталий розвиток як процес	
Процес забезпечення функціонування територіальної системи із заданими параметрами в певних умовах протягом тривалого проміжку часу, що веде до гармонізації факторів виробництва та поліпшення якості життя сучасних і майбутніх поколінь за умови збереження і поетапного відтворення цілісності навколишнього середовища [19, с.12].	З.В. Герасимчук
Процес гармонізації ресурсних можливостей, збалансовано-гарантованого задоволення необхідних потреб теперішнього та майбутніх поколінь суспільства за умови бережного й поетапного природокористування, забезпечення динамічної рівноваги між потенціалом природи і вимогами людей, якщо досягається баланс інтересів усіх підсистем соціально-економічної системи завдяки адаптивним можливостям протягом довгострокової перспективи [61, с. 42].	К.В. Міхальова
Динамічний процес змін, у якому експлуатація ресурсів, пріоритетні напрями інвестицій, орієнтація технологічного розвитку та інституційні зміни узгоджуються з майбутніми та нинішніми потребами [169, с. 42].	П. Роджерс, К. Джалал, Дж. Бойд
Сталий розвиток з позицій домінанти людського чинника	
Оптимальна керована самоорганізація соціоприродних систем, яка є реальною тільки за умови дії головної гуманістичної константи сталого розвитку – діалогу, порозуміння між природним та культурним початками систем [28, с. 16].	С. Дорогунцов, О. Ральчук
Такий тип розвитку, який спирається на життєво важливі процесні аспекти діяльності людини з метою забезпечення повсякденної якості її існування (екзистенції), за рахунок чого ефектом буде стійкість, у тому числі економічного зростання, оскільки підґрунтям для цього є головне – Людина [105, с. 7].	М. Хвесик, І. Бистряков
Здатність людини та інших представників живої природи до фізичного розвитку та впливу на навколишнє середовище з метою підтримки довгострокового проживання на планеті Земля [170, с. 44].	С. Руза
Гармонійний, збалансований, безконфліктний прогрес всієї цивілізації, в ході якого одночасно оптимально вирішується комплекс питань щодо збереження довкілля, ліквідації бідності та дискримінації як кожної окремо взятої людини, так і цілих народів чи груп населення [93, с. 165].	Н.А. Супрун
Сталий розвиток з позицій домінанти економічної складової	
Економічне зростання, за якого ефективно розв'язуються найважливіші проблеми життєзабезпечення суспільства без виснаження, деградації і забруднення довкілля [97, с. 33].	В. Трегобчук

Джерело: розроблено автором.

Найперше офіційне та найбільш цитоване визначення сталого розвитку Комісії Брундтланд акцентує увагу на паритетному збереженні можливості задовольняти свої потреби як для теперішнього, так і для наступних поколінь. Подібну інтерпретацію запропонувала Н. Костюченко. Більшість авторів (І. Кінаш, І. Бутирська, Ю. Федунь, К. Белоусов) закладають в основу поняття сталого розвитку необхідність інтеграції економічної, екологічної і соціальної складових. Відмінності у трактуванні також залежать від того, який з елементів дослідник вважає пріоритетним, наприклад, В. Трегобчук акцентує увагу на економічній компоненті, інші дослідники (С. Дорогунцов, О. Ральчук, М. Хвесик, І. Бистряков, С. Руза, Н. Супрун) зосереджуються на соціальній складовій. Відзначимо також наведені визначення авторів (З. Герасимчук, К. Міхальова, П. Роджерс, К. Джалал, Дж. Бойд), які розглядають сталий розвиток з позицій процесного підходу та як певну модель розвитку (С. Телешевська, О. Котикова).

На основі аналізу визначень поняття «сталий розвиток» можна виокремити наступні важливі елементи, які його характеризують: необхідність врахування інтересів нинішнього та майбутнього поколінь; узгодження і гармонізація економічної, екологічної та соціальної складових; динамічний процес змін; збалансування інтересів усіх зацікавлених сторін; забезпечення якісного зростання людського потенціалу, економічного розвитку та збереження довкілля.

Як справедливо зауважують М.А. Хвесик і Ю.М. Хвесик, «сталий розвиток узагальнює в собі процес виживання й відтворення генофонду нації, активізацію ролі кожної людини в суспільстві, забезпечення її прав і свобод, збереження навколишнього природного середовища, формування умов для відновлення біосфери та її локальних екосистем, орієнтацію на зниження рівня антропогенного впливу на довкілля й гармонізацію розвитку людини в природі» [104, с. 66].

Відтак сталий розвиток, на нашу думку, – це глобальний механізм забезпечення ефективної діяльності зацікавлених осіб у всіх сферах життєдіяльності шляхом справедливого використання ресурсів і задоволення потреб, створення умов для розвитку людського потенціалу, реалізації нових

наукових і технічних знань з усвідомленням своєї відповідальності перед сучасним і майбутніми поколіннями за збереження цілісності природного середовища.

Сталий розвиток є універсальною концепцією, яка повинна реалізовуватись у всіх країнах світу, незалежно від характеру економічної системи та етапу розвитку, адже необхідність задоволення людських потреб і прагнення людини до кращого життя є вимогою кожного суспільства.

Нині концепція сталого розвитку аналізується у різноманітних аспектах, зокрема, в табл. 1.1.4 згруповані підходи досліджень у межах дисертаційних робіт українських науковців.

Таблиця 1.1.4

Сучасні напрями дослідження концепції сталого розвитку

Підхід	Дослідник	Напрями дослідження
Регіональний	Химинець В.В. [107]	Сталий розвиток Карпатського регіону
	Герасимчук З.В. [19]	Реалізація регіональної політики сталого розвитку
Екологічний	Лакуша Н.М. [51]	Сталий розвиток у контексті екологічних проблем
Соціальний	Кінаш І.П. [44]	Забезпечення сталого розвитку соціальної сфери держави
Галузевий	Сизоненко О.А. [87]	Забезпечення сталого розвитку в системі управління металургійним підприємством
	Телешевська С.М. [95]	Фактори сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі
Фінансовий	Горячева К.О. [23]	Кредитний механізм забезпечення сталого розвитку промисловості України
	Леус Д.В. [53]	Портфельне інвестування як інструмент фінансового забезпечення сталого розвитку економіки України
Міжнародний	Федунь Ю.Б. [101]	Забезпечення сталого еколого-економічного розвитку у контексті євроінтеграції
	Дергачова К.О. [26]	Сталий розвиток як предмет міжнародної співпраці
	Шапран О.С. [112]	Сталий розвиток світового ринку нафтопродуктів
	Фоміна М.В. [103]	Сталий розвиток економіки в умовах глобалізації
Інституційний	Костюченко Н.М. [45]	Інституційний механізм сталого розвитку

Джерело: систематизовано автором.

Варто відзначити дослідницьку позицію І.П. Кінаш, яка визначила наступні узагальнені засади сталого розвитку: «справедливість щодо поколінь; збалансованість розвитку з урахуванням економічних, соціальних і екологічних аспектів; довготривалість суспільного розвитку; процес постійної суспільної інтеграції» [44, с. 9]. Підтримуємо висновки К.О. Дергачової щодо необхідності міжнародного співробітництва задля досягнення сталого розвитку, кінцевою метою якого автор вважає «організацію і координацію переходу до сталого розвитку всієї цивілізації» [26, с. 11].

Зарубіжні дослідники П. Роджерс, К. Джалал і Дж. Бойд пропонують серед шляхів досягнення сталого розвитку використовувати наступні:

- розвиватись так, щоб не перенавантажувати планету;
- використовувати ринкові механізми боротьби з негативним впливом на довкілля;
- реінвестувати доходи від реалізації невідновлюваних ресурсів у розвиток альтернативної енергетики;
- намагатися не занедбати планету і зберегти її для майбутніх поколінь [169, с. 23].

Перед світовим співтовариством стоїть завдання усвідомлення необхідності сталого розвитку, його підтримки та рішучих дій, щоб зробити цей процес якомога довершеним та прийнятним для майбутнього. Наука, зокрема економіка, оперує значною кількістю вже розроблених методів та інструментів дослідження взаємодії людини та природи, а виникнення нових людських потреб, що справедливо вважаються рушійною силою економіки та є результатом означеної взаємодії, вимагає пошуку інноваційних підходів, що об'єктивізує детальний аналіз складових сталого розвитку.

§ 1.2. Теоретичні засади ідентифікації складових сталого розвитку та їх інноваційного забезпечення

Концепція сталого розвитку постала фундаментальною парадигмою поступу світової спільноти в ХХІ ст. Реалізація концепції полягає у забезпеченні рівного справедливого задоволення потреб населення, що визначає першочергове завдання подолання бідності та голоду на Землі. Даний процес потребує узгодження з можливостями навколишнього середовища до відтворення. Зрештою, найважливіша роль відводиться людині, яка постає головним суб'єктом у реалізації сталого розвитку, оскільки є джерелом потреб, безпосередньо впливає на довкілля, формує соціум, активізує зміни. Таким чином, фундамент концепції утворюють три стовпи: економіка, соціум та екологія. Означені складові зазвичай виділяються науковцями як фундаментальні для забезпечення сталого розвитку (колектив науковців на чолі з академіком Б.Є. Патонем [64], О.Г. Білорус, Ю.М. Мацейко [12], В.І. Серета [91], О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк [90], О.М. Кулініч [48], І.В. Лебедев [52], Н.Ю. Гречаник [25], Т.Ю. Федорова, П.М. Григорук [100] та ін.). Підходи до визначення економічної, соціальної та екологічної компонент сталого розвитку систематизовано в табл. 1.2.1.

Усвідомлення людством проблем забруднення навколишнього середовища, нераціонального використання природних ресурсів, надмірного техногенного навантаження на довкілля логічно завершилось проведенням Конференції ООН з проблем навколишнього середовища у 1972 р. За результатами конференції, створено Програму ООН з навколишнього середовища як головний глобальний екологічний орган, а прийнята декларація стала керівництвом у справі збереження і покращення стану довкілля [196]. Таким чином, важливість вирішення екологічних проблем була визнана на міжнародному рівні. Розроблена пізніше Всесвітня стратегія охорони природи визначила збереження природних ресурсів необхідною умовою досягнення сталого розвитку [206].

Таблиця 1.2.1

Підходи до визначення складових сталого розвитку

Автор	Економічна	Соціальна	Екологічна
Колектив авторів на чолі з академіком Б.Є. Патоном [64, с. 10]	«Передбачає формування економічної системи, гармонізованої з екологічним чинником розвитку».	«Утверджує право людини на високий життєвий рівень в умовах екологічної безпеки й благополуччя».	«Визначає умови й межі відновлення екологічних систем унаслідок їх експлуатації».
Білорус О.Г., Мацейко Ю.М. [12, с. 77]	«Максимізація добробуту суспільства, ліквідація бідності завдяки оптимальному і ефективному використанню природних ресурсів, синхронізація і збалансоване економічне зростання, зменшення розриву в рівнях економічного розвитку країн».	«Підвищення добробуту людей, полегшення доступу до основних охоронно-оздоровчих і освітніх служб, поваги основних людських прав і свобод, розвиток різних культур, плюралізм, демократія і громадянське суспільство».	«Консервація, захист і розвиток фізичної і біологічної ресурсної бази та екосистем».
Середа В.І. [91, с. 58]	«Базується на теорії максимізації сукупного доходу, передбачає оптимальне використання обмежених ресурсів, екологічних – природо-, енерго- та матеріалозберігаючих технологій, а також відповідних форм капіталу – створеного людиною та природного».	«Збереження стабільності соціальних та культурних систем; зменшення руйнівних конфліктів між людьми; справедливий розподіл благ; збереження культурного надбання та багатоманітності в глобальних масштабах; більш повне використання практики сталого розвитку, яка є в культурах, що домінують; створення більш ефективної системи прийняття рішень, що враховує історичний досвід та заохочує плюралізм».	«Збереження цілісності біологічних і фізичних природних систем, збереження здатності до самовідтворення та динамічної адаптації таких систем до змін».
Новікова О.Ф., Амоша О.І., Антонюк В.П. та ін. [90, с. 51]	«Забезпечення можливості ефективної зайнятості, отримання гідних доходів та досягнення високої якості життя шляхом ефективного функціонування економічної системи на основі інноваційного розвитку та раціонального споживання матеріальних ресурсів».	«Встановлення рівноправності громадян перед законом, соціального захисту і підтримки, забезпечення рівних можливостей для досягнення матеріального, екологічного і соціального благополуччя».	«Подолання екологічної кризи та запобігання екологічним ризикам, забезпечення конституційного права громадян на безпечне для здоров'я і життя навколишнє природне середовище, недопущення дій, які порушують здатності екосистем до саморегулювання і самовідновлення».

Продовження табл. 1.2.1

Автор	Економічна	Соціальна	Екологічна
Кулініч О.М. [48, с. 28]	«Оптимальне використання обмежених ресурсів і екологічних – природо-, енерго- та матеріалозберігаючих технологій, включаючи видобуток і переробку сировини, створення екологічно прийнятної продукції, мінімізацію, переробку й знищення відходів».	«Збереження стабільності соціальних і культурних систем, скорочення числа руйнівних конфліктів між людьми, справедливий розподіл благ у глобальних масштабах».	«Забезпечення цілісності біологічних і фізичних природних систем, збереження здатностей до самовідновлення та динамічної адаптації таких систем до змін».
Лебедев І.В. [52, с. 107]	«Оптимальне використання обмежених ресурсів, скорочення марнотратного надспоживання та застосування природо-, енерго- і матеріалозберігаючих технологій для забезпечення розширеного відтворення й задоволення потреб людства».	«Людський розвиток, збереження соціальних і культурних систем, пом'якшення соціальної напруженості, досягнення стабільності».	«Стабільність біологічних і фізичних систем, охорона природи й ресурсозбереження шляхом економного використання природних ресурсів, запобігання забрудненню навколишнього середовища, організації екологічно безпечного виробництва».
Гречаник Н.Ю. [25, с. 95]	«Оптимальне використання обмежених ресурсів та застосування природо-, енерго- і матеріалозберігаючих технологій для створення потоку сукупного доходу, який би забезпечував принаймні збереження (не зменшення) сукупного капіталу (фізичного, природного або людського), з використанням якого цей сукупний дохід створюється».	«Людський розвиток, збереження стабільності суспільних і культурних систем, зменшення кількості конфліктів у суспільстві, справедливий розподіл благ між людьми, плюралізм думок та толерантність у стосунках між ними, збереження культурного капіталу і його розмаїття, насамперед спадщини не домінуючих культур».	«Забезпечення цілісності біологічних і фізичних природних систем, їх життєздатності, від чого залежить глобальна стабільність усієї біосфери».
Федорова Т.Ю., Григорук П.М. [100, с. 17]	«Економічно оптимальне використання обмежених природних ресурсів».	«Підвищення рівня і якості життя людства».	«Забезпечення стабільності біологічних і фізичних систем».

Джерело: складено автором.

На нашу думку, означені події дають змогу обґрунтувати виділення екологічної складової сталого розвитку. Більшість науковців у визначенні екологічної компоненти звертають увагу на необхідність збереження цілісності природних систем. Колектив науковців під керівництвом вітчизняного дослідника Л.Г. Мельника та бельгійського професора Л. Хенса вважає, що екологічні функції біосфери, а саме здатність до відтворення і відновлення, утворюють фундамент для вирішення економічних і соціальних проблем. Важливого значення набуває встановлення меж використання відновлюваних, невідновлюваних природних ресурсів і забруднення довкілля у забезпеченні реалізації сталого розвитку [88, с. 84].

У XXI ст. екологічна складова сталого розвитку передбачає збереження навколишнього середовища для нинішнього і майбутніх поколінь шляхом екологізації діяльності господарюючих суб'єктів, актуалізації й поширення екологічного менеджменту, формування й дотримання у господарській діяльності практики «зеленого іміджу», забезпечення екологічної безпеки ноосферного розвитку, переходу до альтернативної енергетики та ін.

Низка дослідників вважає (Х.Н. Гізатуллін, В.А. Троїцький [20], С.М. Телешевська [95], Д.В. Леус [53]), що економічну складову концепції характеризує визначення Дж. Хіксом доходу, – це «максимальна сума, яку можна витратити протягом тижня і при цьому зберегти наприкінці тижня такий самий рівень добробуту, який був на початку» [106, с. 290]. Відтак еквівалентність теперішнього і майбутнього доходу, як і баланс між економічним зростанням і ресурсними можливостями, можливі лише при оптимальному використанні обмежених природних ресурсів, що має ключове значення для концепції сталого розвитку. Справді, центральною для економічної складової сталого розвитку є проблема обмеженості ресурсів і економісти всіх поколінь намагались і продовжують займатися її вирішенням. Нині досягнення сталого економічного розвитку стає можливим за рахунок використання ефективних ринкових інструментів, конкуренції, стимулювання корисної діяльності, застосування природо-, енерго- та матеріалозберігаючих

технологій, створення екологічно чистої продукції тощо.

На думку Х.Н. Гізатулліна і В.А. Троїцького, усвідомлення нагальності вирішення соціальних проблем стало приводом заснування Римського клубу та зрештою призвело до виникнення власне концепції сталого розвитку [20, с. 128]. Однак, як справедливо зауважує колектив авторів на чолі з Л.Г. Мельником і Л. Хенсом, унікальність концепції полягає у тому, що «людина одночасно є і ключовою ціллю, і головним засобом її досягнення, і основним інструментом реалізації поставлених завдань» [88, с. 886]. Таким чином, визначальним елементом для виділення соціальної компоненти сталого розвитку став людський фактор.

Соціальна складова зорієнтована на справедливий розподіл благ, відсутність расової та національної дискримінації, викорінення на Землі голоду і злиднів, розвиток широкої та загальнодоступної освітньої мережі, збереження культурних цінностей, охорону здоров'я, людський розвиток, залучення до процесу прийняття рішень, створення робочих місць, додержання прав працівників, покращення умов праці.

Відтак досягнення сталого розвитку передбачає збалансування, взаємозалежність і гармонізацію компонент, які утворюють триєдину концепцію сталого розвитку. С.В. Мартинов показує взаємовплив складових у вигляді терезів через співвідношення економічних та екологічних інтересів, зміна яких безпосередньо впливає на рівень суспільного добробуту (рис. 1.2.1) [57, с. 9].

Інша інтерпретація складових належить Є.О. Тюгашеву, який виокремлює «три кити» концепції сталого розвитку:

- «поколінняцентризм», який передбачає справедливий розподіл ресурсів між нинішнім і майбутнім поколіннями, а також всередині одного покоління;
- «економцентризм», пов'язаний з реорганізацією економічної діяльності та першочергове спрямування зусиль на боротьбу з бідністю;
- «природоцентризм», спрямований на охорону навколишнього середовища, збереження екосистем, відтворюваних природних ресурсів і біорізноманіття, збалансованість демографічного зростання та біосферних обмежень [99, с. 56].

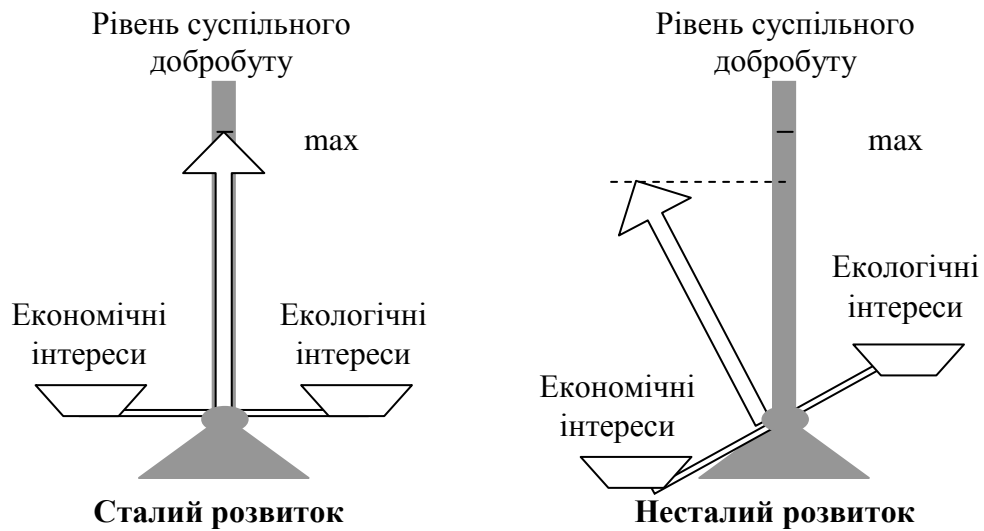

Рис. 1.2.1. Модель взаємовпливу складових у системі сталого розвитку за С.В. Мартиновим [57, с. 8]

Попри популярність трикомпонентної структури сталого розвитку, чимало представників наукової спільноти обґрунтовують необхідність виділення додаткових складових. Так, С.М. Телешевська запропонувала «квадрат сталого розвитку», виокремивши поряд з економічною, соціальною та екологічною – правову складову, яку складають: адміністративні, трудові, фінансові, цивільні правовідносини та відносини щодо природокористування (рис. 1.2.2) [95, с. 43].

Рис. 1.2.2. Квадрат сталого розвитку за С.М. Телешевською [95, с. 43]

На думку К.О. Дергачової, триєдиний механізм сталого розвитку утворюють: етично орієнтований ринок, потужна соціальна держава, розвинене громадянське суспільство, згідно з даним підходом автор додає до концепції етичний, світоглядний і політичний елементи [26, с. 7]. Інституційну складову сталого розвитку, яка визначає напрям розвитку та врегульовує взаємодію економічної, соціальної та екологічної підсистем, виділила у своїй роботі Н.М. Костюченко [45, с. 23]. Автори дослідження [88, с. 135] вважають, що тріаду «екологічна цілісність – екоефективність економічної діяльності – справедливий доступ до благ», можна доповнити безпекою, яка втілює якість життя людини, громади, держави та світової спільноти загалом. Безпеку, а також демографічну складову, додає до числа проблем, вирішення яких сприятиме забезпеченню сталого розвитку, Н.М. Лакуша і акцентує увагу на нині все більш актуальному питанні – екологічній безпеці [51, с. 5]. З позиції В.В. Химинця, сталий розвиток є результатом взаємодії політичної, економічної, соціальної, технологічної, владної та міжнародної систем [107, с. 6].

Різноманітність підходів до ідентифікації складових сталого розвитку підтверджує важливість та багатоаспектність концепції і залишає можливості для нових інтерпретацій. На нашу думку, провідною силою сталого розвитку, без якої неможлива реалізація базових економічної, екологічної і соціальної його компонент, є інновації. Підтримку такої дослідницької позиції виражають Р. Нідумолу (засновник компанії «InnovaStrat», яка надає консультаційні послуги підприємствам для побудови бізнесу на засадах сталого розвитку), К.К. Прахалад (індійський економіст, колишній професор Мічиганського університету) та М. Рангасвами (засновник «The Corporate Eco Forum» для організацій, які будують свої бізнес-стратегії з урахуванням вимог сталого розвитку), які у формулі сталого розвитку на авансцену виводять інновації, вважаючи, що досягнення сталого розвитку передбачає прийняття низки інноваційних рішень та здійснення змін всередині кожного підприємства. Дослідники виділяють п'ять етапів таких змін:

1. Розгляд вимог до бізнесу як можливостей. Перш за все це стосується

законодавчих ініціатив і правових норм регулювання бізнесу – компанія повинна одразу діяти у відповідності з законами, що дозволить отримати істотні переваги першопрохідника в контексті сприяння інноваціям.

2. Максимальне наближення виробничо-збутового ланцюга до умов сталого розвитку. Після врахування законодавчих нормативних вимог, компанії повинні ставати більш активними в питаннях екології: зосередитися на зниженні споживання невідновлюваних ресурсів, створювати екологічно чисті продукти, зменшити кількість відходів.

3. Розробка сталих продуктів і послуг. Компанії починають усвідомлювати, що значна кількість споживачів надає перевагу екологічно чистій продукції і для отримання конкурентних переваг їм потрібно вдосконалити й здійснити ребрендинг існуючих продуктів чи розробити нові.

4. Розробка якісно нової моделі бізнесу. Успішні моделі полягають у пошуку нових шляхів отримання прибутку, зокрема створення Інтернет-магазину та співпраці з іншими компаніями, наприклад для доставки продукції.

5. Створення платформи, яка уможливить розвиток нових практик. Досягнувши бажаного результату, необхідно обов'язково задатися питанням, що робити далі і намагатися шукати нові інноваційні підходи ведення бізнесу з усвідомленням всієї повноти відповідальності перед суспільством і навколишнім середовищем [158, с. 57].

Чимало українських дослідників також звертають увагу на важливість інновацій у забезпеченні сталого розвитку, зокрема, на думку Ю.Б. Федуня, «сталість розвитку будь-якої системи повинна ґрунтуватися на інноваційних досягненнях, які спрямовані на задоволення життєвих потреб людей і збереження екологічних систем» [101, с. 16]. Розглядаючи інноваційну конкурентоспроможність (КСП) у контексті сталого розвитку, І.В. Тараненко звертає увагу на доцільність доповнення економічної, соціальної, екологічної складових – інноваційною компонентою на основі встановлення залежності між значеннями світових індексів інноваційного та сталого розвитку, таким чином обґрунтовуючи концепцію «сталого інноваційного розвитку».

Інноваційні домінанти сталого розвитку України виділяють співробітники

Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України (НАНУ)»: формування адекватної національним інтересам системи господарювання, капіталізація, формування розвинутого інституційного середовища [64, с. 45]. Зазначимо, що головними темами Всесвітнього економічного форуму 2016 р. стали досягнення прийнятих Цілей сталого розвитку та четверта промислова революція, що також підтверджує зв'язок між сталим розвитком та інноваціями.

Таким чином, на основі аналізу наукової літератури та з урахуванням світових тенденцій, вважаємо за необхідне виділення інноваційної складової сталого розвитку як ядра сталого розвитку, що через синергетичну взаємодію з економічною, екологічною і соціальною складовими уможливорює генерування нових наукових і технічних знань та їх уречевлення у сталі продукти та послуги, а також формування інноваційних моделей і стратегій сталого розвитку суспільства задля врахування інтересів майбутніх поколінь.

Пропонуємо схематичне зображення складових сталого розвитку у вигляді атома, ядром якого є інноваційна компонента (рис. 1.2.3). На рисунку визначено базові характеристики складових та виокремлено результати попарної взаємодії і збалансування інноваційної компоненти з економічним, соціальним та екологічним аспектами сталого розвитку. Відтак першою необхідною умовою стає не реалізація виділених інноваційних заходів, а усвідомлення необхідності даних змін кожним окремим індивідумом. Чи не вперше у науковій літературі Й. Шумпетер під час аналізу проблеми інновацій як утілення «нових комбінацій» звернув увагу на проблематику «майбутніх потреб», складнощів у переконанні споживачів щодо усвідомлення нових потреб, а також опору соціального середовища змінам унаслідок появи і використання інновацій, які переривають узвичаєний господарський колообіг [113, с. 88, 155-157]. Теоретичною передумовою для розуміння системоутворюючої функції інноваційної складової у проблематиці сталого розвитку є шумпетерівський підхід щодо трактування особливостей реалізації підприємницької діяльності підприємцями-інноваторами, це розкриття докорінних відмінностей за такими її суттєвими характеристиками як цілі, предмет і способи діяльності.

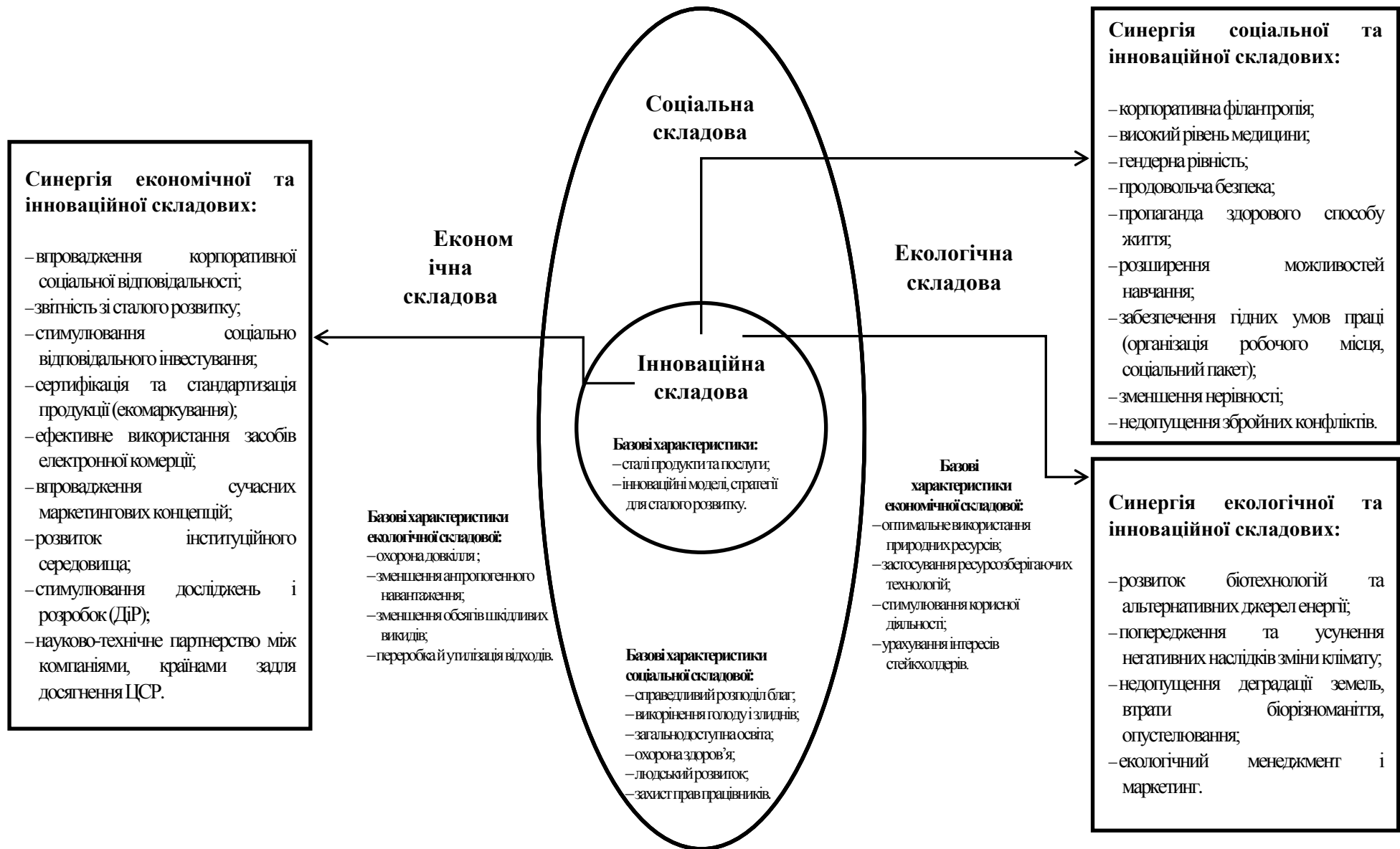

Рис. 1. Складові сталого розвитку

Джерело: розроблено автором.

Саме інноватори увели до цілей підприємницької діяльності майбутні потреби, де чітко виокремлено нові потреби, уявлення про які інноватор має надати споживачеві, вони створили і нові предмет та засоби цієї діяльності – інноваційну продукцію кінцевого й інвестиційного призначення, в якій уречевлені нові наукові і технічні знання, що дає змогу відкривати і задовольняти як нові потреби, так і шляхи створення інноваційної продукції. При цьому «новації в економіці, зазвичай, упроваджуються не після того, як спочатку у споживачів стихійно виникнуть нові потреби і під їх тиском відбудеться переорієнтація виробничого апарату <...>, а тільки тоді, коли саме виробництво прищепить споживачеві нові потреби» [113, с. 132].

Загалом концепція сталого розвитку як імператив регулювання соціально-економічних процесів і стабілізації соціально-економічних умов життя людей відображає спрямованість наукових і технічних знань на генерування нових цінностей на глобальному рівні, які в результаті стають джерелом формування нових потреб: корпоративна соціальна відповідальність, екологізації діяльності, сталі продукти та послуги, соціально відповідальні інвестиції, альтернативна енергетика тощо. Водночас, як зазначає В.Д. Базилевич, зміна світової структури виробництва та системи суспільних цінностей з метою трансформації стихійної ринкової форми господарювання в соціалізовану та екологізовану є необхідною умовою досягнення сталого розвитку [115, с. 741].

Підтримка нових суспільних цінностей суспільством знайшла прояв у появі нового культурного типу – «новаторів у культурі». За експертними оцінками, у США цінності «новаторів у культурі» (духовні цінності, почуття солідарності, стурбованість екологією й соціальними проблемами, сприйняття нових ідей «на вістрі культурної зміни») поділяє $\frac{1}{4}$ дорослого населення [208, с. 82]. Тенденції поступового повороту від турбот щодо пошуків засобів до існування до орієнтування на зовнішній і внутрішній світ відмічені також на європейському континенті. Уже в останній третині ХХ ст. новими критеріями, які перервали домінування у структурі суспільних цінностей багатства і рівня доходів, стали знання, культура, структури, які беруть на себе відповідальність

за рішення, і влада. Носії нових цінностей – це представники покоління, що вступили у самостійне життя у 1970-80-х рр., їм притаманні високий рівень освіти, прагнення до діяльності з суспільним визнанням [13, с. 79].

Відтак до формування нових цінностей на глобальному рівні долучається не лише наукова та громадська спільнота, але й корпоративний сектор, представники якого у майбутньому втілюватимуть такі цінності у власній інноваційній діяльності. Зокрема напередодні Конференції ООН зі сталого розвитку (RIO+20) був проведений Корпоративний форум «Інновації та співробітництво для майбутнього, якого ми прагнемо», організований Глобальним договором ООН (ГД ООН) з метою залучення приватного сектора та інвесторів до вироблення механізмів реалізації концепції сталого розвитку [200]. У результаті засідань, які відбувались у межах шести тематичних напрямів (енергетика і клімат, водні ресурси та екосистеми, сільське господарство та продовольство, економіка та фінанси сталого розвитку, соціальний розвиток, а також урбанізація і міста), керівники та представники компаній, інвестори та інші зацікавлені сторони підтримали низку ініціатив у напрямі забезпечення сталого розвитку (табл. 1.2.2).

Форум показав важливість створення партнерств між самими компаніями у забезпеченні сталого розвитку, а також з урядами, які повинні заохочувати інноваційні ініціативи компаній, здатні забезпечити економічне зростання та високу якість життя суспільства. Провідні компанії повинні виступати в певному сенсі «законодавцями моди», прикладом наслідування для інших компаній у напрямі сталого розвитку в усіх сферах життєдіяльності та існування людства. Для цього, перш за все, необхідне усвідомлення почуття відповідальності бізнесу перед своїм споживачем, докільлям і суспільством загалом.

Таким чином, виділення інноваційної складової є повністю виправданим – це ядро сталого розвитку, яке уможливило ефективну соціально-економічну діяльність та якісну зміну управлінських підходів і засобів втілення КСР. Відтак пріоритетним для подальшого дослідження постає питання синергії інноваційної та економічної складових. Спільна дія цих двох елементів дає змогу зосередитись на сталому розвитку економіки, що забезпечується за допомогою інновацій.

**Результати Корпоративного форуму
«Інновації та співробітництво для майбутнього, якого ми прагнемо»**

Напрямок	Прийняті зобов'язання
Енергетика і клімат	Розвиток низьковуглецевих технологій, підвищення стійкості до кліматичних змін та створення «зеленої економіки» в межах ініціативи ГД ООН та ЮНЕП «Турбота про клімат». Участь в ініціативі Генерального секретаря ООН «Стійка енергетика для всіх» (SE4All), яка передбачає подвоєння темпів підвищення енергоефективності, подвоєння частки відновлюваних джерел енергії у світовому енергетичному балансі та забезпечення загального доступу до сучасних енергетичних послуг. Підтримка створення «Зеленої промислової платформи» для забезпечення раціонального використання енергії та сировини, інноваційних практик і застосування зелених технологій.
Водні ресурси та екосистеми	Підтримка Глобальної платформи для посилення корпоративного сталого водокористування – «Водний мандат» ГД ООН. Стратегії щодо збереження біорізноманіття та екологічних послуг, які допомагають у розробці, реалізації та оприлюдненні відповідних політик і практик компаній. Ініціативи бізнесу, спрямовані на конкретну галузь чи сферу діяльності: Екологічний круглий стіл виробників напоїв, «Більш якісна бавовна».
Сільське господарство та продовольство	Стимулювання мережі постачальників до кращого виконання робіт; забезпечення справедливої і послідовної закупівлі продовольства у фермерських господарств; скорочення використання хімічних добрив; заборона розширення сільськогосподарських угідь на територіях, що охороняються; розробка інноваційних рішень для підвищення харчової цінності сільськогосподарських культур, які ще знаходяться в ґрунті.
Соціальний розвиток	Втілення Принципів розширення прав і можливостей жінок. Підтримка спільної ініціативи Дітячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), ГД ООН та організації «Врятуємо дітей» – Принципи прав дітей. Підвищення рівня освіти; корпоративна філантропія; заходи з розширення громадського доступу до природних ресурсів в регіоні; створення стратегічних проектів розвитку інфраструктури в районах, що постраждали від конфліктів або в зонах підвищеного ризику; підтримка проектів, спрямованих на вдосконалення управління і зниження корупційних ризиків.
Урбанізація і міста	Довгострокові інвестиції в економіку міста, екологічна модернізація, турбота про культурні цінності, розвиток транспортної інфраструктури, забезпечення економічного зростання периферії регіонів, налагодження глобального, регіонального співробітництва та партнерської взаємодії з місцевими жителями, наприклад: утилізація нетрів в Порту-Алегру в рамках комплексного проекту реструктуризації системи переробки відходів, Ділова рада Сан-Франциско зі зміни клімату, ініціатива «Великі озера» у США.
Економіка та фінанси сталого розвитку	Прийнято інвестиційну концепцію соціального підприємства, призначену для розширення старт-ап-проектів і малих підприємств з соціальними та екологічними завданнями. Більш ніж 1000 інвестиційних компаній прийняло Принципи відповідального інвестування. П'ять фондових бірж оголосили про те, що взяли на себе зобов'язання підвищення розкриття інформації та показників екологічного, соціального впливу та корпоративного управління серед зареєстрованих компаній. Підтримка Глобальної ініціативи щодо звітності зі сталого розвитку.

Джерело: складено автором за матеріалами [200].

Так, шлях до майбутнього, якого ми прагнемо, лежить через об'єднання зусиль держави та корпоративного сектора, які активізують свою економічну діяльність з використанням інноваційних підходів, що будуть підтримані суспільством і не завдаватимуть шкоди навколишньому середовищу. Водночас це потребує залучення фінансових ресурсів, формування державної політики сприяння сталому розвитку економіки, пропаганди ідей сталого розвитку, активізації науково-технічної діяльності, дослідження ринку та майбутніх потреб і вимог споживачів. Зазначені положення уможливають введення поняття «інноваційне забезпечення сталого розвитку економіки», під яким пропонуємо розуміти сукупність заходів активізації практичного втілення нових наукових і технічних знань в економічній, екологічній та соціальній складових сталого розвитку шляхом мобілізації зусиль держави та корпоративного сектору щодо залучення інвестиційних ресурсів у розширення виробництва сталих продуктів і послуг, а також створення відповідних інституційних умов сталого розвитку економіки. Такий підхід дав змогу визначити головні компоненти ІЗСРЕ:

1. Науково-технічна компонента, яка передбачає генерування, поширення, практичне використання, підготовку до реалізації нових наукових і технічних знань у соціальній, екологічній та економічній сферах.

2. Інституційна компонента, яка полягає у координації та об'єднанні зусиль міжнародних організацій, окремих держав, приватного сектора та громадянського суспільства у вирішенні глобальних проблем людства шляхом прийняття Цілей сталого розвитку та їх практичного втілення, а також системи законів, норм, правил, які визначають умови діяльності господарюючих суб'єктів щодо реалізації концепції сталого розвитку (норми викидів забруднюючих речовин, умови праці, регулювання підприємницької діяльності, стимулювання досліджень і розробок).

3. Маркетингова компонента, яка об'єднує зусилля щодо дослідження ринку та потреб споживачів, їх готовності до сприйняття сталих товарів і послуг, ефективного впровадження і реалізації інноваційної продукції, а також покращення існуючої продукції, якісного застосування маркетингових комунікацій,

ефективного брендингу, використання соціально відповідальних ініціатив.

4. Інвестиційна компонента, що уможливорює мобілізацію фінансових ресурсів і сприяння здійсненню інвестицій у сфері, пов'язані з реалізацією Цілей сталого розвитку, врахування інвесторами у своїй діяльності ESG-факторів (екологічні, соціальні та управлінські фактори), стимулювання соціально відповідального інвестування, заохочення участі та розширення доступу приватного сектора для фінансування прогресивних напрямів сталого розвитку.

5. Освітньо-інформаційна компонента, що забезпечує підвищення обізнаності громадськості у різноманітних питаннях щодо сталого розвитку, прозорості та відкритості діяльності держави та приватного сектора, підвищення рівня довіри населення до їх діяльності, пропаганду ідей сталого розвитку, поширення відповідних навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах (ВНЗ), обмін інформацією та досвідом.

Схематичне зображення компонент представлено на рис. 1.2.4.

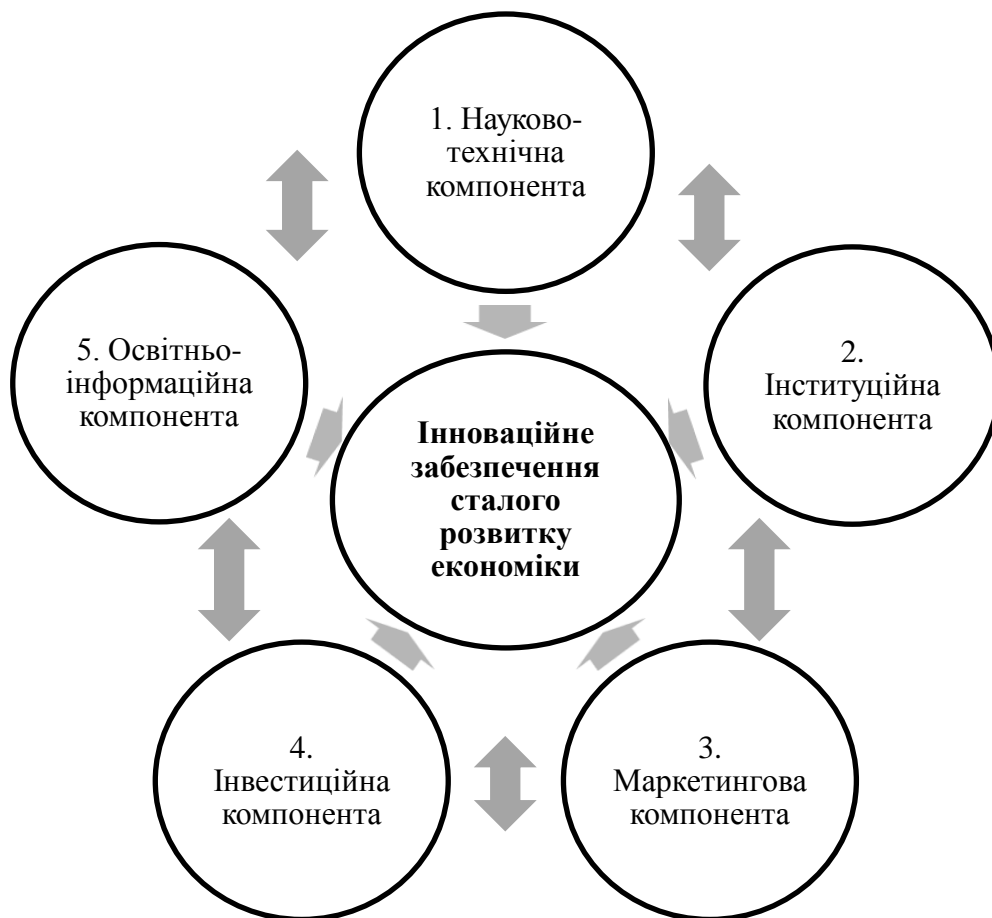

Рис. 1.2.4. Компоненти інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки

Джерело: розроблено автором.

На основі виділених компонент визначено головних суб'єктів інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки, до яких пропонуємо віднести: міжнародні організації, окремі держави, інвесторів, підприємства, інноваторів і споживачів. Взаємозв'язки між суб'єктами показано на рис. 1.2.5.

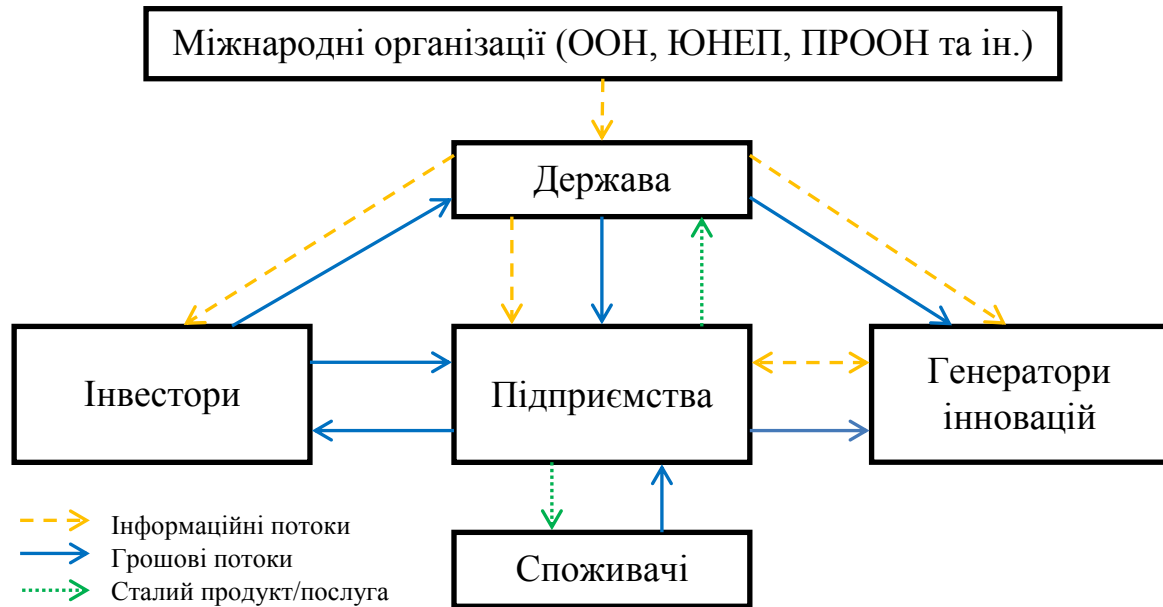

Рис. 1.2.5. Схема взаємодії суб'єктів інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки

Джерело: розроблено автором.

Із наведеної схеми випливає, що міжнародні організації шляхом проведення конференцій зі сталого розвитку, прийняття документів, таких як «Наше спільне майбутнє» чи ЦСР, пропонують країнам орієнтовний план дій для забезпечення досягнення сталого розвитку. Уряди країн визначають пріоритетні напрями та на основі прийняття відповідних законів, програм і з використанням інших інструментів державного регулювання впливають на корпоративний сектор, у тому числі виділяючи фінансові ресурси у вигляді прямого фінансування, системи грантів, пільг тощо. Підприємству для створення сталих продуктів чи послуг важливо проводити ДіР, використовуючи при цьому власні потужності та інші джерела ідей – генераторів інновацій, а також необхідно залучити інвесторів. У результаті створений сталий продукт або послугу потрібно довести до споживача.

Основні функції, цілі та інструменти суб'єктів ІЗСРЕ узагальнено в табл. 1.2.3.

Загальна характеристика суб'єктів інноваційного забезпечення
сталого розвитку економіки

Функції	Цілі	Інструменти
Міжнародні організації (ООН, ЮНЕП, ЮНКТАД, ПРООН, ЮНІСЕФ та ін.)		
Інформативна Консультаційна Координація Мотивування Організування Планування Контролювання	Пропаганда ідей сталого розвитку Об'єднання зусиль світової спільноти задля збереження майбутнього Реалізація Цілей сталого розвитку Вирішення глобальних проблем людства	Прийняті документи: «Agenda 21», «Майбутнє, якого ми прагнемо», Цілі сталого розвитку та інші Створення Всесвітньої бізнес-ради зі сталого розвитку, ГД ООН, Комісії бізнесу та сталого розвитку, Ініціативи глобальної звітності (GRI) тощо
Держава (глава держави, парламент, уряд, міністерства, відомства, місцеві органи державної влади)		
Інформативна Консультаційна Координація Мотивування Організування Планування Регулювання Залучення коштів Фінансування Законодавча	Пропаганда ідей сталого розвитку Досягнення високого рівня сталого розвитку країни Інституційне забезпечення сталого розвитку Визначення пріоритетних напрямів розвитку, здійснення необхідних реформ Підтримка науки та корпоративного сектора	Розробка стратегій і програм розвитку Прийняття законів Застосування методів державного регулювання економіки Підтримка генераторів інновацій Сприяння інноваційному розвитку сфери послуг (охорона здоров'я, транспорт, зв'язок та ін.)
Інвестори (індивідуальні інвестори, венчурні фонди)		
Вкладення коштів Соціально відповідальне інвестування (СВІ)	Збільшення доходу (участь у прибутках) Врахування ESG-факторів при прийнятті рішення щодо вкладення коштів Зростання обсягу СВІ Зміцнення репутації	Фінансова допомога Надання пріоритету проектам, що спрямовані на досягнення Цілей сталого розвитку
Генератори інновацій (ВНЗ, НДІ, технопарки, бізнес-інкубатори, інноваційні центри, корпорації)		
Проведення ДіР Створення сталого продукту чи послуги	Створення нового продукту, послуги, технології Отримання квазіренти Розвиток інноваційної діяльності Створення взаємовигідних партнерств	Інноваційні ідеї та продукти Висококваліфіковані професійні кадри Інноваційна інфраструктура Доступ до венчурного капіталу
Підприємства		
Комерціалізація нововведень Втілення сталих ідей – створення сталого продукту чи послуги Доведення до споживача	Зміцнення репутації компанії як соціально відповідальної структури Залучення інвесторів Підвищення обізнаності та лояльності споживачів Отримання преференцій зі сторони держави Врахування інтересів зацікавлених осіб Захоплення ринку	Розробка сталих продуктів і послуг Стандартизація якості відповідно до міжнародних вимог Ведення соціально відповідальної діяльності Підготовка соціальних звітів Допомога у розвитку регіонів присутності підприємства
Споживачі		
Формування сталих потреб Споживання сталих продуктів і послуг Дифузія сталих інновацій	Отримання якісного здорового продукту Проживання у безпечному навколишньому середовищі Повага та захист прав людини Відкритість, прозорість і відповідальна діяльність влади та підприємств	Потреба у сталих продуктах і послугах Бажання покращити життєві умови Турбота про майбутнє

Джерело: розроблено автором.

У свою чергу, акцентуємо увагу на необхідності визначення такого поняття, як «сталий продукт/послуга». З позицій авторів концепції «сталого маркетингу» (sustainability marketing), професорів Ф.-М. Белза (Мюнхенський технічний університет) та К. Пітті (Кардифський університет), сталими продуктами та послугами є ті, які «спроможні задовольняти потреби клієнтів і значно поліпшувати соціальні та екологічні показники впродовж усього життєвого циклу продукту в порівнянні зі звичайними або конкурентними товарами» [162, с. 12]. Таке трактування дало змогу його авторам виокремити шість ключових характеристик сталого продукту чи послуги:

1) задоволення споживача – сталі продукти або послуги, які не задовольняють потреби клієнтів, не зможуть вижити на ринку в довгостроковій перспективі;

2) подвійний фокус – на відміну від екологічних продуктів, сталі продукти спрямовані на врахування як екологічних, так і соціальних аспектів;

3) орієнтація життєвого циклу – сталі продукти повинні відповідати очікуванням споживачів і не завдавати шкоди навколишньому середовищу впродовж усього життєвого циклу: на етапі вибору сировини, транспортування, виробництва, розподілу, використання або ж утилізації;

4) значні поліпшення – сталі продукти та послуги повинні сприяти вирішенню соціально-екологічних проблем на глобальному рівні та/або на етапах життєвого циклу продукції;

5) постійне вдосконалення – розвиток нових знань, поява нових технологій, зміна очікувань суспільства з плином часу визначають необхідність модифікації сталих продуктів і послуг, їх постійного покращення;

б) конкурентоспроможність – продукти конкурентів можуть стати орієнтиром для покращення власної продукції з урахуванням потреб клієнтів, соціальних та екологічних чинників [162, с. 12].

Експерти зі сталого розвитку та працівниці Міністерства енергетики Чилі Н. Борегард і Е. Дуфей визначають сталі продукти як такі, що «генерують більш позитивний або зменшують негативний соціальний, екологічний та економічний вплив упродовж ланцюга створення вартості від виробника до

кінцевого споживача, на відміну від звичайних продуктів» [124, с. 3].

Дослідники Лоуеллського центру сталого виробництва при Массачусетському університеті вважають, що сталий продукт «має бути безпечним для людей, екосистем і місцевих громад, які взаємодіють з продуктом чи залучені до виробничого процесу, протягом усього життєвого циклу» [151]. Вони пропонують п'ять критеріїв сталого продукту:

– Безпечність для споживача: продукт безпечний у користуванні, виробник уникнув використання шкідливих токсичних хімічних речовин;

– Корисність для місцевої громади: частина прибутку компанії-виробника спрямовується на покращення життя місцевих громад, пропагується рівність, справедливість і підтримка сімейного добробуту співробітників, а також залучення місцевої спільноти до різноманітних виробничих і трудових практик;

– Безпечність виробничого процесу для працівника: у компанії налагоджений зворотний зв'язок між керівництвом і працівниками, робоче місце є безпечним, працівники забезпечені житлом, їжею, відсутні будь-які види дискримінації, експлуатації тощо;

– Безпечність для навколишнього середовища: у процесі виготовлення продукту використовуються поновлювані ресурси, мінімізуються відходи та шкода довкіллю під час видобутку сировини, забезпечується енерго-, водо- та матеріалоефективність, можливість повторного використання;

– Економічна ефективність: продукт відповідає вимогам ринку, безпечний для довкілля і суспільства, компанія-виробник стабільно функціонує на ринку та є соціально відповідальною [151].

З огляду на зазначені вище позиції дослідників, пропонуємо авторське визначення сталого продукту чи послуги – це продукт або послуга, які забезпечують задоволення споживача та відповідають нинішнім вимогам ринку, уможливлуючи отримання від реалізації наукових і технічних знань позитивного ефекту чи зменшення негативного соціального, екологічного та економічного впливу впродовж усього життєвого циклу такого продукту чи послуги.

Таким чином, аналіз складових концепції сталого розвитку дав

можливість виділити інноваційну складову як основний інструмент втілення нових суспільних цінностей у економічній, соціальній та екологічній сферах. Обґрунтовано введення поняття «інноваційне забезпечення сталого розвитку економіки» та виокремлено його головні компоненти: науково-технічну, інституційну, маркетингову, інвестиційну та освітньо-інформаційну. Визначено та охарактеризовано суб'єктів ІЗСРЕ (міжнародні організації, держава, інвестори, підприємства, інноватори, споживачі), а також встановлено типи взаємозв'язків між ними. Наступним завданням постає необхідність систематизації методичного інструментарію оцінювання рівня сталого розвитку економіки та його інноваційного забезпечення.

§ 1.3. Систематизація методичного інструментарію оцінювання рівня сталого розвитку економіки

Важливим кроком у напрямі реалізації концепції сталого розвитку є визначення показників, якими можна оцінювати прогрес світової спільноти у побудові кращого майбутнього. Підтвердження даної тези знаходимо у 40 розділі «Порядку денного на XXI століття», де вказано, що «з метою створення надійної основи для процесу прийняття рішень на всіх рівнях і сприяння забезпеченню саморегульованої сталості комплексних екологічних систем і систем розвитку необхідно розробити індикатори сталого розвитку. Країни на національному рівні, міжнародні урядові, міжурядові та неурядові організації повинні розробити концепцію показників сталого розвитку. Країни і міжнародні організації повинні вести перелік даних, що стосуються навколишнього середовища, ресурсів і розвитку та мають національний і глобальний пріоритети для управління сталим розвитком» [194]. Передбачалось, що завдання розробки таких індикаторів сприятиме об'єднанню зусиль і стане основою для прийняття рішень на усіх рівнях.

Відтак до реалізації цього завдання приступила новостворена Комісія ООН зі сталого розвитку. Перший проект зі 134 індикаторів був оприлюднений

у 1996 р. і добровільно апробований 22 країнами, проте виявився занадто громіздким, складним і потребував удосконалення. Друга редакція 2001 р. містила 58 показників, згрупованих за ключовими питаннями. Зрештою було вирішено продовжувати роботу щодо розробки індикаторів із залученням зацікавлених осіб і посилення цього процесу на національному рівні. Наступний етап перегляду показників розпочався у 2005 р. і завершився публікацією третьої редакції у 2007 р. Запропоновано 96 індикаторів, 50 з яких визначені ключовими та доступними, можливими для оцінювання усіма країнами, а решта – дають змогу отримати більш повну й диференційовану оцінку сталого розвитку. Показники згруповані за 14 головними темами, які розкривають економічний, екологічний, соціальний аспекти сталого розвитку, а також інституційний вимір: бідність; управління; здоров'я; освіта; демографія; стихійні лиха; атмосфера; земля; океани, моря і прибережні території; прісна вода; біологічне різноманіття; економічний розвиток; глобальне економічне партнерство; моделі споживання і виробництва (ДОДАТОК А табл. А.2) [146, с. 5]. Представлені індикатори служать зразком для країн у виробленні національних методик оцінювання рівня сталого розвитку.

Аналіз існуючих методик оцінювання рівня сталого розвитку країн світу показав, що здебільшого вони спрямовані на виявлення окремих досягнень у економічному, екологічному, соціальному чи інноваційному вимірах. У такому контексті показники сталого розвитку розглядаються у працях багатьох вітчизняних науковців [11; 17; 22; 30; 39; 88; 94; 114]. Відтак пропонуємо систематизувати їх за складовими сталого розвитку (табл. 1.3.1).

На думку Т.В. Щетілової, існуючі підходи до оцінювання сталого розвитку мають певні недоліки, а саме: відсутність міцного теоретичного підґрунтя, пріоритетність екологічних індикаторів, зведення в інтегровані показники багатьох якісних даних, суб'єктивізм у розробці системи індикаторів, а також наявні проблеми з обробкою інформації [114, с. 24].

Таблиця 1.3.1

Система показників оцінювання рівня реалізації складових сталого розвитку

Показники, що характеризують:			
екологічний розвиток	соціальний розвиток	економічний розвиток	інноваційний розвиток
1. Екологічні показники ОЕСР	1. Індекс людського розвитку (ПРООН)	1. Екологічно скоригований внутрішній продукт (Статистична комісія ООН)	1. Глобальний інноваційний індекс (Корнелльський університет, BOIB, INSEAD)
2. Індекс живої планети (WWF)	2. Індекс щасливої планети (New Economics Foundation)	2. Показник скоригованих чистих заощаджень (Світовий банк)	2. Міжнародний інноваційний індекс (БКТ)
3. Екологічний слід (Global Footprint Network)	3. Індекс К-суспільства (ООН)	3. Індекс сталого економічного добробуту (Г. Дейлі, Дж. Кобб)	3. Індекс інноваційної спроможності (Global Consulting Network)
4. Індекс екологічної ефективності (Єльський і Колумбійський університети)	4. Індекс якості життя (Economist Intelligence Unit)	4. Індекс економічної свободи (Heritage Foundation)	4. Зведений індекс інновацій Європейського інноваційного табло (Європейська Комісія PRO INNO EUROPE)
	5. Індекс добробуту (Legatum Institute)	5. Індекс глобальної конкурентоспроможності (WEF)	

Джерело: систематизовано автором.

На суб'єктивність оцінок і складність вимірювання кількісними критеріями цінності кожного фактора, від якого залежить сталий розвиток, та забезпечення сумірності складових концепції для отримання інтегральних оцінок вказано у роботі [88, с. 231]. З позицій Г.В. Дугінець і Л.Г. Саркісян, значна кількість показників ускладнює їх використання у багатьох країнах з огляду на відсутність необхідних статистичних даних [30, с. 49]. Найбільш поширеними вважаються два підходи в обчисленні показників сталого розвитку: зведення часткових показників і формування агрегованого індексу та побудова системи індикаторів сталого розвитку [17, с. 88; 22, с. 60].

Розглянемо детальніше показники оцінювання сталого розвитку, зокрема заслуговує на увагу система екологічних показників, розроблена Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та яка базується на моделі «тиск-стан-реакція» (PSR Model) (рис. 1.3.1). Даною моделлю передбачено визначення впливу людської діяльності на довкілля (тиск), який призводить до зміни у кількості і якості природних ресурсів (стан) та відповідних дій суспільства на ці зміни (реакція). Реакція суспільства виявляється через усвідомлення впливу на довкілля, перегляду власної поведінки та змін в екологічній, економічній і галузевій політиці.

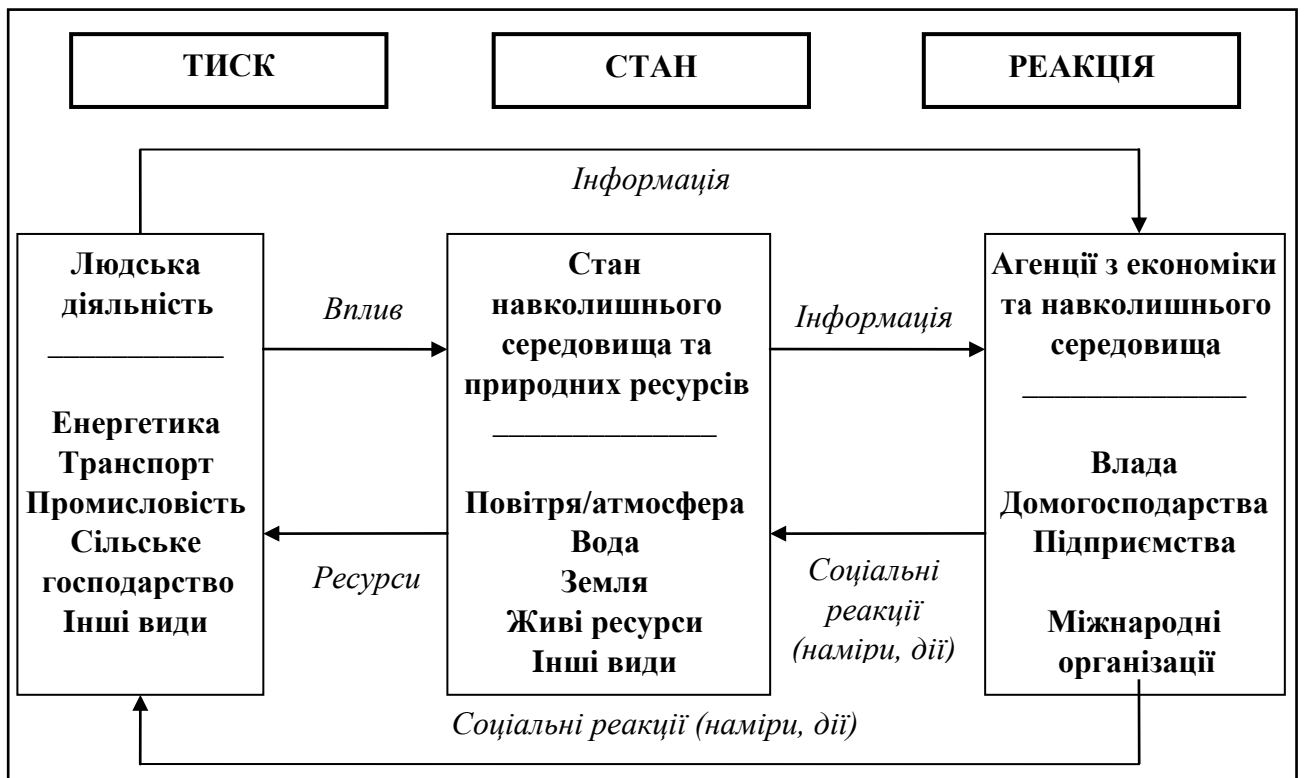

Рис. 1.3.1. Модель «тиск-стан-реакція», розроблена ОЕСР [159, с. 21]

Модель вказує на зв'язок між захистом довкілля і економікою та соціумом, які залучені у цей процес. Відтак базовий набір з приблизно 50 показників, який відображає ключові екологічні проблеми країн ОЕСР, утворює згідно з моделлю три групи показників тиску на довкілля, стану довкілля і соціальних реакцій. Для інформування громадськості та прийняття рішень використовують десять ключових екологічних показників, які оцінюють: зміну клімату, руйнування озонового шару, якість повітря, утворення відходів, якість прісної води, інтенсивність використання водних, лісових, рибних, енергетичних ресурсів, захист біорізноманіття [159, с. 6, 21].

Нині ОЕСР розроблено індикатори зеленого зростання, які розділені на чотири взаємопов'язані групи: показники для моніторингу екологічної та ресурсної ефективності виробництва та споживання, бази природних активів, екологічного виміру якості життя, економічних можливостей і відповідних заходів у сфері політики. Додатково визначені показники, що відображають соціо-економічний контекст і параметри росту. Як зазначається у доповіді ОЕСР, «зелене зростання передбачає стимулювання економічного розвитку з умовою збереження

природного багатства для продовження забезпечення суспільства ресурсами та екологічними послугами, від яких залежить наш добробут. Для цього необхідне здійснення інвестицій і просування інновацій, що стане основою сталого розвитку та призведе до появи нових економічних можливостей» [193, с. 17].

Глобальні тенденції у зміні біологічного різноманіття планети дає змогу відстежити Індекс живої планети (Living Planet Index, LPI), який публікується кожні два роки Всесвітнім фондом природи (World Wide Fund For Nature, WWF) спільно з Лондонським зоологічним товариством (Zoological Society of London, ZSL) у Звіті про живу планету. Індекс живої планети «є мірою стану світового біологічного різноманіття на основі популяційних тенденцій хребетних видів у наземному, прісноводному та морському середовищі існування» [149]. Індекс охоплює 16054 популяції 3669 видів і демонструє середньорічний темп зміни чисельності видів у кожній таксономічній групі та біогеографічній області. На жаль, відповідно до Звіту про живу планету 2014 р., у зв'язку з експлуатацією людиною природних ресурсів глобальний Індекс живої планети вказує на зниження чисельності популяцій хребетних тварин на 52% за період з 1970 р. до 2010 р. [150, с. 16].

Мережею глобального сліду (Global Footprint Network, GFN), яка заснована у 2003 р., щоб показати людству різницю між кількістю природних ресурсів, які ми споживаємо й використовуємо щоденно та тим, що залишається після цього, розроблено показник «екологічний слід» (Ecological Footprint, EF), який вимірює площу біологічно продуктивної землі та води, необхідну одній людині, населенню, у процесі діяльності для виробництва всіх ресурсів, які споживаються, та поглинання відходів, які генеруються, з використанням домінуючих технологій і методів управління ресурсами [138]. Екологічний слід вимірюється у глобальних гектарах (гга) і розраховується за наступною формулою:

$$EF_p = \frac{P}{Y_N} \times YF \times EQF \times IYF, \quad (1.3.1)$$

де EF_p – екологічний слід, пов'язаний з виробництвом продукції або утворенням відходів,

P – обсяг продукції або відходів,

Y_N – національний середній обсяг виробленої продукції або відходів,
 YF – фактор доходності від використання певного типу земель у межах конкретної країни для виробництва продукції або відходів,

EQF – фактор еквівалентності використання певного типу земель,

IYF – інтертемпоральний фактор прибутковості від використання землі [203, с. 11].

За останніми даними щодо екологічного сліду, представленими у 2010 р., він складає 18,1 млрд гга (або 2,6 гга на душу населення), при цьому найбільша частка припадає на вуглецевий слід (53%), а країною, яка має найбільший екологічний (4,8 млрд гга) і, в тому числі, вуглецевий слід (19%) є Китай [150, с. 33].

Спільним проектом Єльського та Колумбійського університетів у 2000 р. стала розробка Індексу екологічної сталості, який у контексті прийняття Цілей розвитку тисячоліття та популяризації концепції сталого розвитку, уможливив би оцінку досягнень світової спільноти в напрямку реалізації екологічних цілей, однак велика кількість показників і нечітке визначення поняття екологічної сталості призвело до необхідності перегляду методики й у 2006 р. Дослідницька група представила Індекс екологічної ефективності (Environmental Performance Index, EPI), який обчислюється і публікується раз на два роки. Індекс екологічної ефективності вимірює ефективність країн у вирішенні пріоритетних екологічних проблем у двох напрямках: екологічне здоров'я (мається на увазі охорона здоров'я від впливу несприятливих факторів довкілля, викликаних діяльністю людини) і життєздатність екосистем. У межах першого напрямку показники виділяються відповідно до наступних пріоритетних питань: якість повітря, вода та санітарія, вплив на здоров'я. Показники життєздатності екосистем згруповані за такими питаннями як: водні ресурси, сільське господарство, ліси, рибний промисел, біорізноманіття і середовище існування, клімат і енергетика. Дані, зібрані по кожній країні, стандартизуються шляхом статистичних перетворень і потім використовуються для розрахунку індикаторів на основі методології, яка визначає, наскільки близько підійшла конкретна країна до мети. Таким чином, кількість балів конкретної країни залежить від її позиції у межах визначеного діапазону, що задається гіршою за

певним індикатором країною (0 за стобальною шкалою) і бажаним результатом на міжнародному рівні (сто балів). Межі цільових показників встановлюються на основі міжнародних стандартів, договорів тощо.

Лідером серед 180 країн у 2016 р. за Індексом екологічної ефективності стала Фінляндія, яка набрала 90,68 балів [134].

Найбільш відомим індикатором соціального розвитку вважаємо Індекс людського розвитку (Human Development Index, HDI), опублікований у 1990 р. Програмою розвитку ООН (ПРООН) у першій Доповіді про людський розвиток, де йдеться про «зростання багатства людського життя» і розширення можливостей людини, а HDI покликаний підкреслити, що не одне економічне зростання вказує на рівень розвитку країни, а основним таким критерієм є люди та їх можливості. Представлений Індекс людського розвитку є оцінкою досягнень країн за наступними ключовими вимірами людського розвитку: довге та здорове життя (індекс очікуваної тривалості життя, I_{Health}), знання (рівень освіченості населення: середня та очікувана тривалість навчання, $I_{Education}$), достойний рівень життя (валовий національний дохід на душу населення, I_{Income}). Індокси складових HDI обчислюються за формулою:

$$I = \frac{\text{фактичне значення} - \text{мінімальне значення}}{\text{максимальне значення} - \text{мінімальне значення}} \quad (1.3.2)$$

Після обчислення складових розраховується Індекс людського розвитку:

$$HDI = I_{Health} \times I_{Education} \times I_{Income} \times \frac{1}{3} \quad (1.3.3)$$

За результатами останнього Індeksu людського розвитку, опублікованого у 2015 р., трійка лідерів представлена Норвегією, Австралією і Швейцарією [195].

Провідним «мозковим центром» Великої Британії, Фондом нової економіки (New Economics Foundation) у 2006 р. запропоновано Індекс щасливої планети (Happy Planet Index, HPI), який «вимірює те, що має значення: стабільне благополуччя для всіх». Індекс складається з чотирьох елементів (добробут, очікувана тривалість життя, нерівність результатів, екологічний слід) і показує наскільки ефективно жителі різних країн використовують природні ресурси для забезпечення довгого, щасливого життя і

розраховується за формулою:

$$HPI = \frac{\text{Добробут} \times \text{Очікувана тривалість життя} \times \text{Нерівність результатів}}{\text{Екологічний слід}} \quad (1.3.4)$$

Індекс розраховувався у 2006, 2009, 2012 і 2016 рр. Результати визначення Індексу щасливої планети у 2016 р. показали, що найщасливішою країною є Коста-Рика, яка є світовим лідером у захисті довкілля. Поновлювані джерела забезпечують 99% споживання електроенергії, а також урядом передбачено до 2021 р. досягти нейтрального рівня емісії вуглецю. Крім того, середня тривалість життя костариканців – 79 років і 97,8% населення у країні грамотне [144].

Серед показників, які оцінюють рівень економічного розвитку, охарактеризуємо систему еколого-економічного обліку та показник дійсних заощаджень, які враховують екологічні ефекти та комплексні показники: індекси економічної свободи й конкурентоспроможності.

Статистична комісія ООН у 1993 р. розробила систему еколого-економічного обліку (The System of Environmental-Economic Accounting, SEEA) з метою встановлення взаємозв'язку між екологічним обліком і Системою національних рахунків. Запропонована система генерує значний масив статистичних даних для моніторингу взаємодії між економікою і навколишнім середовищем, уможлиблює облік екологічних проблем в економічному аналізі. У межах SEEA використовується показник «екологічно скоригований внутрішній продукт (Environmentally Adjusted Domestic Product, EDP)», який обчислюється шляхом вирахування витрат виснаження природних ресурсів і деградації навколишнього середовища з чистого внутрішнього продукту [181].

Ще один показник, який враховує екологічну складову був розроблений Світовим Банком і відомий як показник скоригованих чистих заощаджень (Adjusted net savings, ANS) або дійсних заощаджень (Genuine savings), який «визначає реальну різницю між виробництвом і споживанням, корегує валові заощадження шляхом урахування інвестицій в людський капітал, амортизації основного капіталу, виснаження природних ресурсів, а також шкоди, заподіяної забрудненням» [188, с. 7].

Норма скоригованих чистих заощаджень обчислюється за формулою:

$$ANS = \frac{(GNS - D_h + CSE - \sum R_{n,i} - CD)}{GNI}, \quad (1.3.5)$$

де GNS – валові національні заощадження,

D_h – знос виробленого капіталу,

CSE – поточні витрати на освіту,

$R_{n,i}$ – рента за виснаження природного капіталу_{*i*},

CD – збитки від викидів вуглекислого газу,

GNI – валовий національний дохід у ринкових цінах [123].

Стратегічний дослідницький інститут США Фонд «Спадщина» (Heritage Foundation) спільно з американським виданням Wall Street Journal (WSJ) щорічно розраховують Індекс економічної свободи, визначаючи економічну свободу як «фундаментальне право кожної людини керувати своєю власною працею і майном». Індекс вимірює 10 аспектів економічної свободи, згрупованих у чотирьох ключових вимірах економічного середовища, які регулюються урядом кожної країни:

1. Верховенство закону (права власності, свобода від корупції).
2. Обмежений уряд (фіскальна свобода, державні витрати).
3. Ефективність регулювання (свобода бізнесу, свобода ринку праці, монетарна свобода).
4. Відкритість ринків (свобода торгівлі, свобода інвестицій, фінансова свобода).

Кожен з 10 компонентів економічної свободи оцінюється за шкалою від 0 до 100 і з однаковою вагою шляхом розрахунку їх середнього арифметичного значення складається Індекс економічної свободи для кожної країни. За результатами оцінювання країни діляться на такі групи: «вільні» (з балами вище 80), «в основному вільні» (набрали від 79,9 до 70 балів), «помірно вільні» (69,9-60 балів), «в основному невільні» (59,9-50 балів), «репресивні» (з балами нижче 49,9). Глобальний розподіл економічної свободи у 2016 р. показав досить низькі оцінки. Серед 178 країн-учасників оцінювання лише п'ять увійшли до категорії вільних: Гонконг (88,6 балів), Сінгапур (87,8), Нова Зеландія (81,6),

Швейцарія (81) та Австралія (80,3 бали). Відзначимо також, що Гонконг є лідером Індексу економічної свободи 22-ий рік поспіль [145].

Починаючи з 2005 р., базуючись на оригінальній ідеї швейцарського економіста, засновника та президента WEF, К. Шваба, запропонованій у 1979 р., Всесвітній економічний форум публікує «Звіт про глобальну конкурентоспроможність», який є нейтральним, але об'єктивним інструментом заохочення урядів, приватного сектора та громадянського суспільства до спільної роботи щодо ефективного державно-приватного співробітництва з метою забезпечення добробуту країни у майбутньому. У межах звіту розраховується Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI), на основі якого щорічно складається рейтинг країн світу. Методологія обчислення Індексу розроблена американським економістом К. Сала-і-Мартіном спільно з WEF та використовує статистичні дані, зібрані Світовим банком (World Bank), Міжнародним валютним фондом (International Monetary Fund, IMF), різними спеціалізованими установами ООН, а також якісні показники, отримані в результаті опитування керівників компаній (Executive Opinion Survey, EOS), яке проводиться Всесвітнім економічним форумом. Індекс глобальної КСП об'єднує 114 показників, які характеризують конкурентоспроможність країн світу та мають значення для підвищення продуктивності й довгострокового процвітання. Показники згруповані за трьома субіндексами, які охоплюють 12 складових КСП, що відображено на рис. 1.3.2.

Розрахунок Індексу базується на послідовному агрегуванні балів, починаючи з найнижчого рівня індикаторів у межах однієї складової. Для агрегування значень змінних у межах складової застосовується метод визначення середнього арифметичного. У свою чергу для агрегування значень складових GCI визначено питому вагу кожної, вказану на рис. 1.3.2. Якісні показники визначаються шляхом EOS: респонденти оцінюють ситуацію у країні за шкалою від 1 до 7, для нормалізації даних використовується наступна формула:

$$\frac{b \times (\text{загальний бал країни} - \text{мінімальний бал серед усіх країн})}{(\text{максимальний бал вибірки} - \text{мінімальний бал серед усіх країн})} + 1 \quad (1.3.6)$$

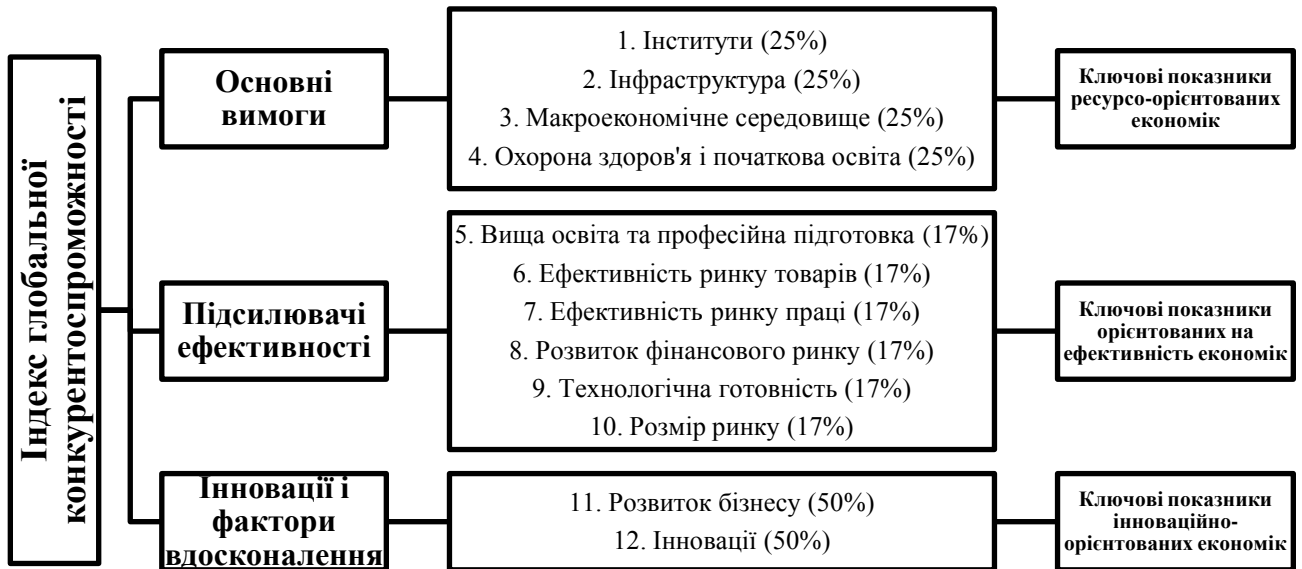

Рис. 1.3.2. Складові Індексу глобальної конкурентоспроможності [185, с. 5]

Восьмий рік поспіль Швейцарія є лідером GCI з загальною оцінкою 5,81 балів, а також займає перше місце серед 138 країн за наступними складовими: ефективність ринку праці, рівень розвитку бізнесу, інновації і технологічна готовність. Відтак у звіті 2016 р. розробники анонсують зміни в методології розрахунку Індексу, враховуючи нові виклики сучасності, а саме: четверту промислову революцію і прийняття ЦСР, що стало головною темою зустрічі Всесвітнього економічного форуму. Узагальнення ключових змін у методології Індексу глобальної конкурентоспроможності представлено на рис. 1.3.3 [185].

Рис. 1.3.3. Складові оновленого Індексу глобальної КСП [185, с. 56]

Для оцінювання інноваційної складової сталого розвитку може використовуватись Глобальний інноваційний індекс (Global Innovation Index, GII), який розроблено спільними зусиллями Корнелльського університету США, Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (World Intellectual Property Organization, WOIP) та міжнародною бізнес-школою INSEAD (Institut Europeen d'Administration des Affaires). GII відображає інноваційні можливості країн світу, та представляє широке бачення інновацій, які є рушійною силою економічного зростання і процвітання, оскільки виходить за межі традиційного аналізу рівня ДіР. Індекс складається з двох субіндексів:

1. Субіндекс «інновації на вході» (Innovation Input Sub-Index), який характеризує наявні ресурси та умови для здійснення інновацій і оцінюється за п'ятьма складовими.

2. Субіндекс «інновації на виході» (Innovation Output Sub-Index), який вимірює фактичні досягнуті результати здійснення інновацій і містить дві складові. Схематичне зображення складових Глобального інноваційного індексу показано на рис. 1.3.4.

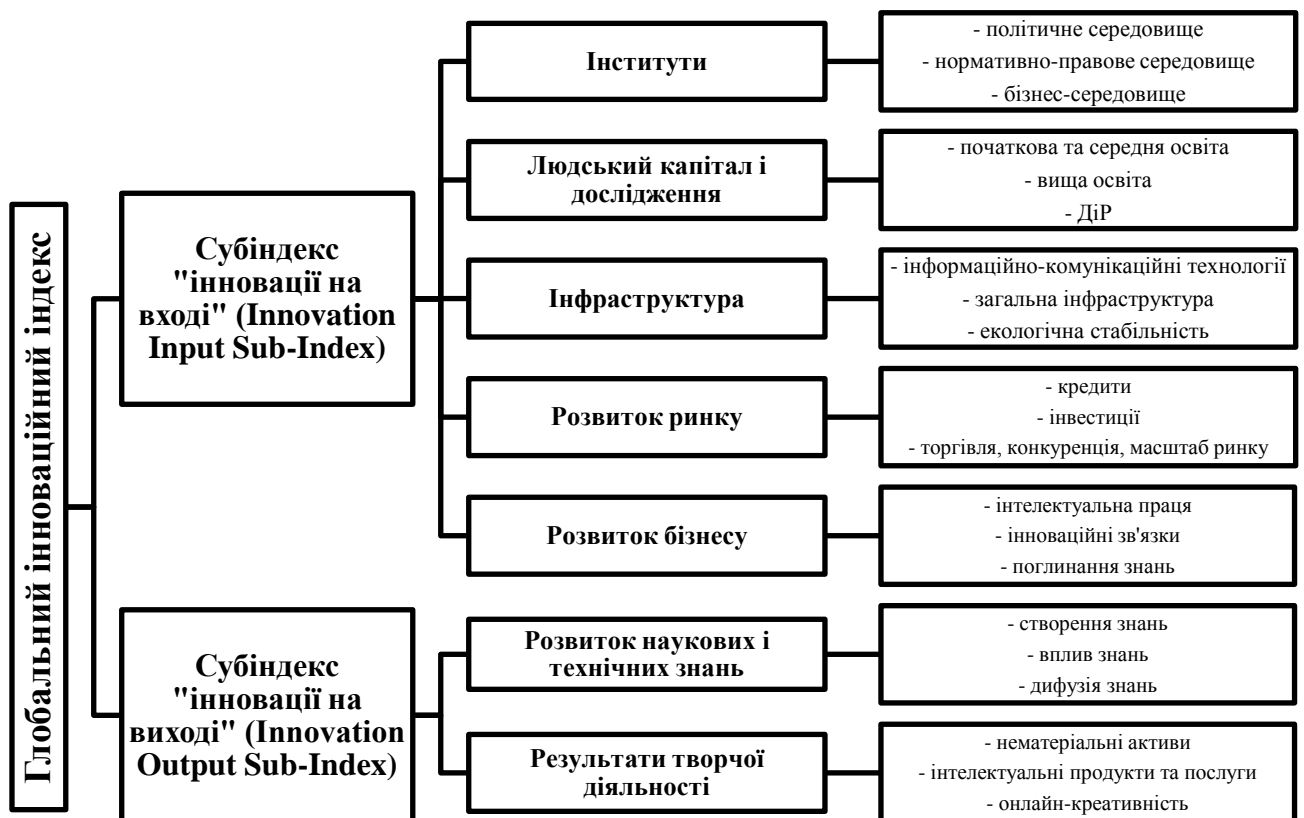

Рис. 1.3.4. Складові Глобального інноваційного індексу [186, с. 14]

Кожна зі складових включає ряд індикаторів, які розраховуються на основі окремих показників (у 2016 р. їх було 82). Кінцеве значення складових розраховується як середньозважене відповідних показників. Значення двох основних субіндексів – це середнє арифметичне складових, відповідно ГП – це середнє арифметичне Innovation Output і Innovation Input. Показники представлені: кількісними даними, отриманими з більш ніж 30 міжнародних, державних і приватних джерел, включаючи підрозділи ООН (всього 58); композитними індикаторами-індексами, які складаються іншими авторитетними організаціями (19); показники, розраховані на основі результатів опитування EOS (п'ять) [186].

Для аналізу інноваційного розвитку також були розроблені: Міжнародний інноваційний індекс Бостонської консалтингової групи (БКГ), проте останній рейтинг був опублікований у 2012 р.; Індекс інноваційної спроможності, який розраховувався міжнародною дослідницькою групою Global Consulting Network, публікувався останній раз у 2011 р. у звіті «Інновації для розвитку» (Innovation for Development Report); Зведений індекс інновацій Європейського інноваційного табло (проект Європейської Комісії PRO INNO EUROPE), який аналізує результати реалізації інноваційних політик 28 країн Європейського Союзу (ЄС) та країн, охоплених політикою сусідства з ЄС (Ізраїль, Ісландія, Македонія, Норвегія, Сербія, Туреччина, Україна, Швейцарія), і тому актуальний виключно для аналізу інноваційного поступу європейських країн [94, с. 52].

Отже, розглянуті методики дають змогу визначити окремі досягнення країн світу в економічній, екологічній, соціальній та інноваційній сферах. До комплексних показників оцінювання рівня сталого розвитку відносимо Індекс сталого розвитку, розроблений українськими дослідниками, Глобальний індекс сталої конкурентоспроможності та Індекс сталого суспільства.

У 2006 р. в Україні було створено Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. Центр займається збором та обробкою даних, є частиною Світової системи даних Міжнародної ради з науки та працює за двома основними напрямками: сталий розвиток і геоінформатика під

науковим керівництвом академіка НАН України М.З. Згуровського [86].

СЦД-Україна проводить і публікує результати дослідження «Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти», у якому представлено рейтинг країн світу (Частина 1. Глобальний аналіз якості та безпеки життя людей) та регіонів України (Частина 2. Україна в індикаторах сталого розвитку) за Індексом сталого розвитку (I_{sd}). У дослідженні запропоновано методологію оцінювання та аналізу сталого розвитку, розроблену Інститутом прикладного системного аналізу на базі НТУУ «КПІ» шляхом визначення Індексу сталого розвитку, який ґрунтується на врахуванні двох компонент: безпека та якість життя людей. Складова якості життя (C_{sl}) розраховується як інтегрована оцінка економічного (I_{ec}), екологічного (I_e) та соціально-інституціонального (I_s) вимірів сталого розвитку. Кожен з вимірів характеризується певним набором індикаторів для дослідження рівня сталого розвитку країн світу та регіонів України (табл. 1.3.2).

Таблиця 1.3.2

Структура компоненти якості життя людей

Вимір сталого розвитку	Глобальний аналіз	Регіональний аналіз
	Індикатори	
Економічний	– Індекс глобальної конкурентоспроможності; – Індекс економічної свободи.	– Індекс конкурентоспроможності (категорії політики: базові потреби, підприємницька діяльність); – Індекс інноваційно-кадрового потенціалу (категорії політики: ринок праці, інноваційно-інвестиційні можливості).
Екологічний	– Індекс екологічної ефективності.	– Стан довкілля; – Екологічне навантаження і небезпеки; – Екологічне керування.
Соціально-інституціональний	– Індекс людського розвитку; – Індекс якості життя.	– Розвиток людського потенціалу; – Якість життя; – Інституціональний розвиток суспільства.

Джерело: складено автором за матеріалами [1], [178].

Складова безпеки життя оцінює вплив певної сукупності загроз на країну в цілому та окремі регіони. Відтак для її аналізу враховуються глобальні загрози, визначені міжнародними організаціями, і показники загроз, які за експертними оцінками мають найбільший вплив на сталий розвиток українських регіонів (рис. 1.3.5).

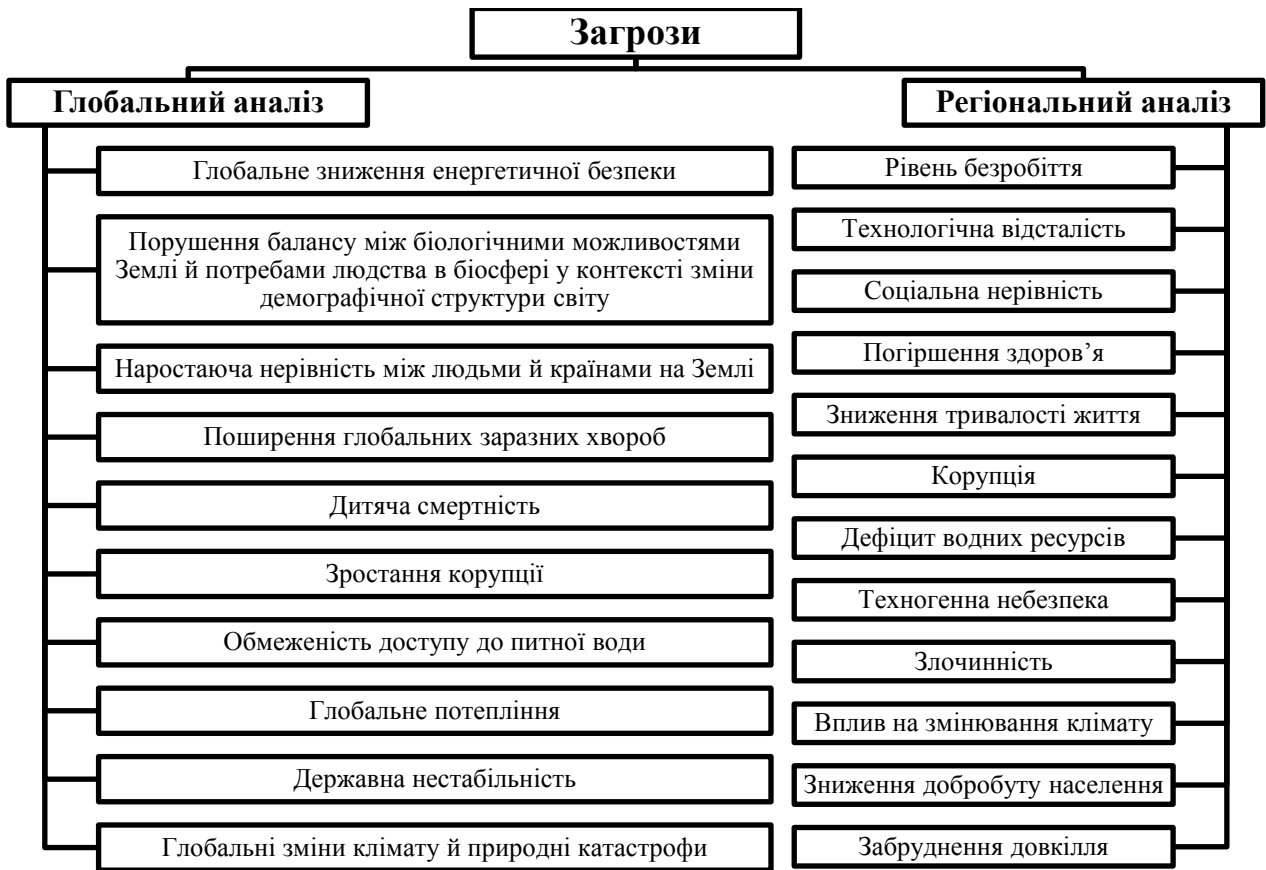

Рис. 1.3.5. Структура компоненти безпеки життя

Джерело: складено автором за матеріалами [1], [178].

Шляхом математичного моделювання отримуються значення складових якості та безпеки життя і розраховується значення Індексу сталого розвитку як кватерного функціоналу цих двох складових за формулою:

$$\|Q\| = \sqrt{w_{sl}^2 \times C_{sl}^2 + w_{ql}^2 \times (I_e^2 + I_{ec}^2 + I_s^2)} \quad (1.3.7)$$

Вагові коефіцієнти w_{sl} , w_{ql} використовуються з метою вирівнювання масштабів компонент безпеки та якості життя [1; 178].

Останній Індекс сталого розвитку розраховувався Світовим центром даних з геоінформатики та сталого розвитку в Україні в 2013 р.

Низка консалтингових організацій пропонують свої індекси для оцінювання сталого розвитку країн світу. Зокрема, незалежна консультативна організація зі сталого управління і мозковий центр SolAbility Sustainable Intelligence презентувала в 2015 р. четвертий рейтинг 180 країн за Глобальним індексом сталої конкурентоспроможності (Global Sustainable Competitiveness

Index, GSCI). GSCI базується виключно на кількісних показниках і розраховується на основі моделі сталої конкурентоспроможності, яка охоплює п'ять головних напрямів і субіндексів сталої КСП: природний капітал, управління ресурсами, соціальний капітал, сталі інновації (інтелектуальний капітал) та управлінський потенціал. Індекс обчислюється на основі визначення середнього значення субіндексів, кожен з яких розраховується шляхом агрегування відповідних показників і має однакову вагу: для розрахунку субіндексу «природний капітал» використовуються 26 показників; на «управління ресурсами» приходиться 19 показників; «соціальний капітал» представлений 19 індикаторами; складова «сталі інновації» – 16 індикаторів і «управління» – 25. Найбільшим джерелом даних для обчислення Індексу є показники бази даних Світового банку, інші набори показників використовувалися зі статистичної інформації, яку надають установи ООН [175].

Кожні два роки некомерційна організація Фонд сталого суспільства (Sustainable Society Foundation, SSF), яка створена в 2006 р. у Нідерландах з метою сприяння сталому розвитку суспільства шляхом розробки та реалізації відповідних проектів, проведення експертами лекцій для студентів, публікує Індекс сталого суспільства (Sustainable Society Index, SSI). Індекс розраховується для 151 країни та оцінює їх досягнення у забезпеченні економічного (за показниками: органічне землеробство, дійсні заощадження, ВВП, зайнятість, державний борг), екологічного (категорії: природні ресурси, клімат і енергетика) і соціального благополуччя (категорії: базові потреби, охорона здоров'я, персональний і соціальний розвиток). SSI складається з трьох рівнів: три виміри добробуту, представлені сімома категоріями, які включають 21 показник, кожний із яких оцінюється за шкалою від 0 до 10 балів. Шляхом агрегування окремих показників за допомогою визначення середнього геометричного за показниками, розраховуються значення трьох вимірів сталого розвитку, однак внаслідок отримання негативної кореляції між соціальною і екологічною компонентами – отримані окремі індекси не агрегуються в єдиний показник, внаслідок чого кінцеві результати Індексу сталого суспільства

представлені трьома показниками. Лідером за рівнем економічного добробуту в 2014 р. стала Норвегія, екологічного благополуччя – Гвінея-Бісау, у соціальній сфері найкращою стала Фінляндія [180].

У межах нашого дослідження доцільно відзначити ще один індекс, який розробила голландська консалтингова компанія Arcadis для оцінювання зусиль ста міст світу щодо гармонізації трьох важливих складових сталого розвитку (субіндекси): населення, планета, прибуток (People, Planet, Profit) за допомогою Індексу сталого розвитку міст. Субіндекс «населення» вимірює соціальну ефективність міст, включаючи якість життя; субіндекс «планета» охоплює такі «зелені» чинники як енергетика, забруднення навколишнього середовища і шкідливі викиди; субіндекс «прибуток» оцінює бізнес-середовище та «економічне здоров'я». Методологія оцінювання базується на 20 вхідних показниках основних субіндексів, які для кожного міста вимірюються за шкалою від 0 до 100%. Три субіндекси розраховуються на основі визначення середніх значень їх показників і в свою чергу Індекс сталого розвитку міст розраховується як середнє арифметичне субіндексів. Визначення показників відбувається на основі статистичних даних міжнародних організацій [120].

Таким чином, аналіз існуючих методик оцінювання сталого розвитку країн світу показує, що здебільшого вони націлені на виявлення окремих досягнень країн у економічному, екологічному, соціальному чи інноваційному вимірах. Моделі ОЕСР і Комісії ООН зі сталого розвитку пропонують лише набір показників, за якими можна оцінювати поступ світової спільноти на шляху до сталого розвитку. Найбільш універсальними за показниками є: Індекс сталого розвитку, запропонований СЦД-Україна, проте в останні роки він не розраховувався; Індекс сталого суспільства, який показує досягнення країн окремо за екологічною, економічною і соціальною складовими; Індекс сталої конкурентоспроможності, який єдиний, на відміну від інших, розраховує такий показник як інтелектуальний капітал або сталі інновації.

Великою різноманітністю методик характеризується рівень впровадження концепції сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності

підприємствами. Широко відомим є Індекс сталого розвитку Доу-Джонса, рейтинг найбільш сталих корпорацій у світі та ін. Українські підприємства оцінюють за Індексом прозорості сайтів, а також за рейтингом відкритості та системності у сфері КСВ. Зведені дані щодо підходів до оцінювання підприємств на шляху до сталого розвитку представлені у табл. 1.3.3.

Американське об'єднання S&P Dow Jones Indices LLC, яке розраховує індекси для фінансових ринків, і швейцарська інвестиційна компанія RobecoSAM AG, яка спеціалізується на інвестиціях у сфері сталого розвитку, започаткували в 1999 р. Індекс сталого розвитку Доу-Джонса (Dow Jones Sustainability Indices, DJSI). Це перший глобальний індекс для відстеження фінансових показників провідних компаній світу, які керуються у своїй діяльності принципами сталого розвитку на основі аналізу врахування екологічних, соціальних та управлінських факторів (Environmental, Social and Governance, ESG) у їх діяльності. Основою для побудови Індeksu є результати щорічного опитування – «Оцінка корпоративної сталості» (Corporate Sustainability Assessment, CSA), для участі в якому запрошується більш ніж 3 400 компаній. Анкета містить від 80 до 120 питань, залежно від галузі промисловості, визначені на основі Світового стандарту галузевої класифікації (Global Industry Classification Standard, GICS), та які охоплюють три основні аспекти: економічний, екологічний і соціальний. У свою чергу кожен з визначених аспектів складається з 6-10 критеріїв, за якими задається від двох до 10 питань.

Загальний бал для кожної компанії (максимальна кількість – 100 балів) розраховується на основі заздалегідь визначених вагових значень, встановлених для кожного питання, критерію й аспекту (сумарно складають 100% за кожним питанням у межах критеріїв і т.д.). Набір критеріїв і їх вагомість встановлюються для кожної галузі, як показано в ДОДАТКУ А табл. А.3 на прикладі автомобілебудування. Для визначення світового Індeksu сталого розвитку Доу-Джонса проводиться аналіз компаній, які прийняли участь в опитуванні та компаній, оцінювання яких відбувалось на основі виключно публічної інформації.

Таблиця 1.3.3

Підходи до оцінювання сталого розвитку підприємств на міжнародному та національному рівнях

Рейтинг/індекс	Відповідальна організація	Особливості методології оцінювання
На міжнародному рівні		
Індекс сталого розвитку Доу-Джонса (Dow Jones Sustainability Indices)	Американське об'єднання S&P Dow Jones Indices LLC і швейцарська інвестиційна компанія RobecoSAM AG	Оцінювання базується на інтернет-опитуванні компаній щодо врахування ESG-факторів у власній діяльності (Corporate Sustainability Assessment), ретельному аналізі інформації про компанію у засобах масової інформації (ЗМІ), відгуків зацікавлених сторін і третіх осіб. Використовується підхід – «кращий у своєму секторі», визначаються лідери у кожній з 24 промислових груп, відповідно до GICS.
Глобальний індекс ста світових найбільш сталих корпорацій (Global 100 Most Sustainable Corporations in the World Index)	Канадська медійна та інвестиційно-консалтингова компанія Corporate Knights	Визначення G100 проходить у декілька етапів: - відбір компаній за ринковою капіталізацією; - скринінг компаній щодо практики розкриття інформації у сфері сталого розвитку, тестування за показниками фінансової стабільності, відбір за видом діяльності, способом отримання доходів та обсягом штрафів за недобросовісну практику, що стосується ESG-питань. - оцінювання компаній за ключовими показниками ефективності в кожній промисловій групі; - ранжування компаній і побудова рейтингу.
Глобальні лідери у сфері сталого розвитку	Консультаційні організації GlobeScan і SustainAbility	Проводиться опитування експертів і практиків з досвідом роботи у сфері сталого розвитку, які представляють різні сектори більш ніж 60 країн світу (корпоративний, урядовий, неурядовий, інституційний, сфера послуг). Визначаються інституційні та корпоративні лідери на основі думки експертів щодо їх внеску в досягнення сталого розвитку, зокрема: інтегрованості концепції в основну діяльність організацій, розробки сталих продуктів і послуг, прийняття амбітних цілей і довгострокових зобов'язань, взаємодії зі стейкхолдерами, відкритості тощо.
Глобальні лідери у сфері КСВ (Global CSR RepTrak® 100)	Провідна консалтингова компанія з оцінки репутації Reputation Institute	Визначення ста компаній з найкращою репутацією у сфері КСВ відбувається шляхом опитування більш ніж 60 000 споживачів, які представляють 15 найбільших світових ринків (Європа, Латинська та Північна Америка, Азійсько-Тихоокеанський регіон) за наступними критеріями: робоче місце; управління; громадянство.
На національному рівні		
Індекс прозорості сайтів українських компаній	Експертна організація Центр «Розвиток КСВ»	Сайти компаній оцінюються за чотирма основними критеріями: звітність; зміст; навігація; доступність.
Індекс прозорості сайтів державних компаній	Експертна організація Центр «Розвиток КСВ»	Сайти державних компаній оцінюються за трьома компонентами: зміст; стратегія та звітність; навігація.
Рейтинг відкритості та системності компаній України у сфері КСВ	Всеукраїнський рейтинговий журнал «Гвардія»	Рейтинг складається на підставі аналізу анкет компаній, публічних соціальних звітів, а також незалежних оцінок експертів. Загальний бал розраховується за чотирма блоками: соціальний звіт як інструмент діалогу з суспільством; системність в управлінні КСВ; відкритість і системність у взаємодії із зацікавленими сторонами; відкритість і системність діяльності за основними напрямками КСВ.

Джерело: систематизовано автором.

Для оцінювання компаній використовується підхід «кращий у секторі», обираючи у кожній з 24 промислових груп GICS компанії, які перевершують своїх конкурентів за численними показниками сталого розвитку – 10% кращих компаній у галузі. Експерти постійно відслідковують діяльність компаній щодо врахування ними ESG-факторів, і якщо компанія вела протиправну діяльність за будь-якою зі складових Індексу, то вона виключається з рейтингу. Крім світового Індексу, окремо розраховуються DJSI Європи, Північної Америки, Азійсько-Тихоокеанського регіону та ринків, що розвиваються [168].

Канадська медійна та інвестиційно-консалтингова організація Corporate Knights у 2005 р. започаткувала Глобальний індекс ста світових найбільш сталих корпорацій (Global 100 Most Sustainable Corporations in the World Index, Global 100, G100). Процес визначення Global 100 починається щороку з першого жовтня, а результати оголошуються на зустрічі Всесвітнього економічного форуму. Індекс розраховується за допомогою німецької компанії-розробника індексів Solactive. Рейтинг компаній складається на основі даних, які знаходяться у загальному доступі (фінансові документи, звіти зі сталого розвитку).

Відправною точкою у процесі визначення лідерів є відбір компаній з ринковою капіталізацією принаймні 2 млрд дол. США станом на перше жовтня. Надалі відбувається скринінг компаній за чотирма критеріями:

1. Розкриття у звітності інформації щодо діяльності компанії у сфері сталого розвитку: оцінюється за визначеними дванадцятьма ключовими показниками ефективності (Key performance indicators, KPIs), і якщо компанії не розкривають щонайменше 75% пріоритетних показників для кожної галузі (пріоритетом може виступати будь-який показник, вказаний 10% всіх компаній у даній групі GICS), то вони виключаються зі списку.

2. Фінансова стабільність, яка аналізується за допомогою системи американського професора Д. Піотровскі «F-score», що містить дев'ять критеріїв, за якими компанія може отримати по одному балу:

- рентабельність активів – Return on assets, ROA (позитивна – один бал, негативна – нуль);

- операційний грошовий потік (позитивний – один бал);
- рентабельність активів, порівняно з попереднім роком (вища – один бал);
- операційний грошовий потік більший від ROA (так – один бал);
- частка довгострокових зобов'язань у середньорічній сумі активів компанії не збільшилась (так – один бал);
- коефіцієнт ліквідності (поточні активи розділені на короткострокові зобов'язання) збільшився, порівняно з попереднім роком (так – один бал);
- не відбулось зміни кількості акцій, які перебувають в обігу, порівняно з минулим роком (зміни відсутні – один бал);
- валовий прибуток збільшився у порівнянні з попереднім роком (один бал);
- оборотність активів вища, ніж у попередньому році (один бал).

Компанії повинні набрати не менше п'яти балів, щоб пройти далі.

3. Категорії продуктів: виключаються компанії у галузі виробництва тютюнових виробів і зброї (якщо більша частина доходів отримується від виробництва зброї у підгрупі GICS «аерокосмічна та оборонна промисловість»).

4. Фінансові санкції: визначається сума коштів, яку компанії виплатили у вигляді штрафів, пені та інших розрахунків за недобросовісну практику у сфері сталого розвитку, зокрема: забруднення навколишнього середовища, порушення прав людини та трудових норм, експлуатація дитячої праці, порушення антимонопольного законодавства тощо. Виплати підсумовуються, конвертуються в долари США, а потім діляться на загальний дохід аналізованого періоду. За отриманим співвідношенням складається рейтинг компаній і виключаються ті, які отримали 25% та менше.

До процесу визначення кращих компаній автоматично включаються минулорічні Global 100, якщо вони не потрапили в список найгірших за санкціями. Відтак компанії, які вдало пройшли скринінг, оцінюють за ключовими показниками ефективності, серед яких чотири є універсальними для всіх галузей, інші можуть відрізнитись у межах промислової групи. Перелік КРІ і методологію їх оцінювання представлено в табл. 1.3.4.

Оцінювання компаній за ключовими показниками ефективності для визначення ста світових найбільш сталих корпорацій

Ключові показники ефективності	Методологія
Показники у сфері управління персоналом	
Гендерна різноманітність управління (універсальний для всіх компаній)	Кількість жінок у раді директорів і вищому керівництві компанії
Стимулювання підтримки менеджментом компаній зобов'язань зі сталого розвитку (універсальний для всіх компаній)	Зв'язок між винагородою виконавчого менеджменту та продуктивністю у сфері сталого розвитку
Охорона та безпека праці	Абсолютна кількість загиблих і кількість часу, втраченого внаслідок інцидентів (на 200 000 робочих год.)
Плинність кадрів	Співвідношення чисельності вибулих до середньоспискової чисельності працівників
Показники у сфері фінансового менеджменту	
Корпоративні пенсійні програми (універсальний для всіх компаній)	Співвідношення пенсійних зобов'язань до загальних активів
Відсоток сплачених податків (універсальний для всіх компаній)	Відношення суми сплачених податків до добутку суми доходу до сплати податків та ставки податку на прибуток
Інноваційний потенціал	Співвідношення витрат на ДіР до доходів
Розрив між оплатою праці керівників і працівників	Співвідношення загальної суми винагороди CEO до середньої заробітної плати працівників
Показники у сфері управління ресурсами	
Енергоємність	Співвідношення доходу до використаної енергії за мінусом використання поновлюваних джерел енергії
Інтенсивність викидів вуглецю	Співвідношення доходу до викидів парникових газів
Інтенсивність водозабору	Співвідношення доходу до водозабору
Відходи	Співвідношення доходу до відходів

Джерело: складено автором за матеріалами [129]

Кожна компанія отримує загальний бал, який є середнім значенням балів за кожним пріоритетним показником ефективності. Відтак останнім етапом є визначення ста світових найбільш сталих корпорацій за загальним балом, отриманим компаніями у кожній промисловій групі [129].

Протягом двох десятиліть консультативні організації GlobeScan і SustainAbility проводять дослідження лідерів у сфері сталого розвитку (Sustainability Leaders Survey) шляхом відстеження думки експертів щодо еволюції порядку денного зі сталого розвитку й виокремлення корпоративних та інституційних лідерів, які уможливають просування і реалізацію ідей концепції. До участі в опитуванні щорічно запрошуються близько тисячі провідних експертів у сфері сталого розвитку та практиків, які представляють

наступні п'ять секторів:

- корпоративний;
- урядовий (у тому числі міжнародні організації);
- неурядові організації;
- інституційний (наприклад, науковці);
- сфера послуг (наприклад, консультанти, засоби масової інформації).

Респонденти репрезентують більш ніж 60 країн з усіх куточків планети та обов'язково повинні мати досвід роботи у сфері сталого розвитку не менше чотирьох років. Наведемо деякі з головних питань дослідження:

1. Оцінити ефективність кожного з вказаних типів організацій з точки зору їх внеску в реалізацію концепції сталого розвитку після Саміту Землі в 1992 р. (за шкалою від одного до п'яти балів), а також обрати дві організації, які будуть лідерами у сфері сталого розвитку протягом наступних двадцяти років (наприклад, національні уряди, приватний сектор, ООН, неурядові та наукові організації, місцеві органи влади, міжгалузеві партнерства та ін.).

2. Обрати три конкретні компанії, які, на думку експертів, є лідерами в інтеграції концепції сталого розвитку з бізнес-стратегією, і три неурядові організації і національні уряди, які є провідними в просуванні концепції.

3. Вказати три найважливіші причини, які пояснюють, чому вибрані компанії є лідерами сталого розвитку [141].

Крім опитування експертів, проводяться дослідження думки споживачів, яке здійснює провідна консалтингова компанія Reputation Institute у сфері репутаційного менеджменту. На основі дослідження визначаються компанії з найкращою репутацією (Global RepTrak®), у тому числі у сфері корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку (Global CSR RepTrak® 100). Організація щороку оцінює сприйняття компаній споживачами, враховуючи емоційні та раціональні реакції. Емоційний вимір ураховує почуття, повагу, захоплення і довіру, водночас раціональне пояснення цих емоцій відображають сім факторів: лідерство, ефективність, продукти і послуги, інновації, робоче місце, управління і громадянство. Відтак визначення ста компаній з найкращою

репутацією у сфері КСВ відбувається на основі оцінювання діяльності компаній за останніми трьома критеріями, характеристика яких подана на рис. 1.3.6.

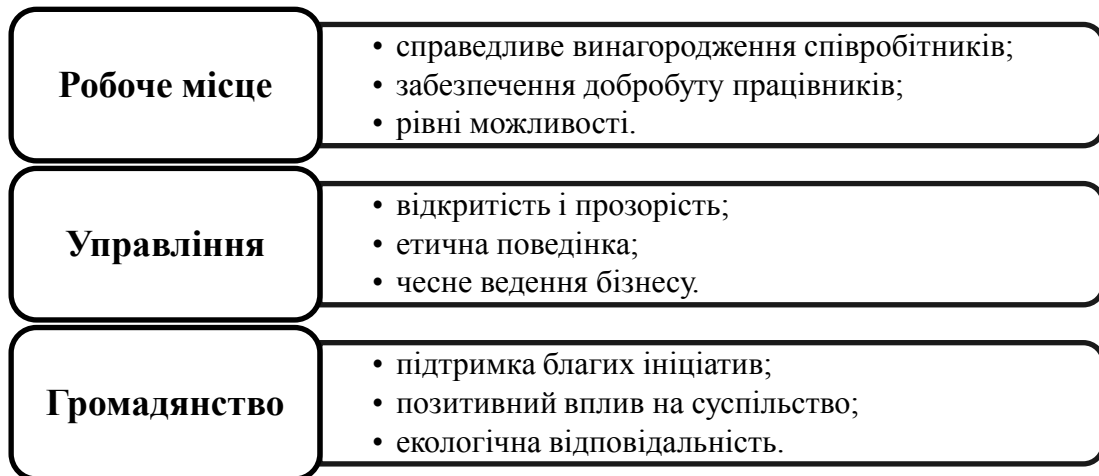

Рис. 1.3.6. Критерії оцінювання репутації компанії у сфері корпоративної соціальної відповідальності за методикою Reputation Institute [167]

В опитуванні беруть участь більш ніж 60 000 споживачів, які представляють 15 найбільших економік світу: Австралія, Бразилія, Велика Британія, Індія, Іспанія, Італія, Канада, Китай, Мексика, Німеччина, Південна Корея, Росія, США, Франція, Японія [167].

На національному рівні компанії оцінюють за їх внеском у розвиток корпоративної соціальної відповідальності за допомогою Індексу прозорості й підзвітності компаній, а також рейтингу відкритості та системності компаній у сфері КСВ. Починаючи з 2011 р., провідна незалежна експертна організація з корпоративної соціальної відповідальності в Україні, Центр «Розвиток КСВ», складає Індекс прозорості сайтів українських компаній на основі міжнародної методики, розробленої спільно з ізраїльською консалтинговою компанією Beyond Business, яка працює у сфері КСВ і звітності зі сталого розвитку. Методологія оцінювання передбачає аналіз сайтів українських компаній або їх сторінок на сайтах міжнародних компаній за чотирма критеріями:

1. Наявність звіту про діяльність компанії у соціальній та екологічній сферах (40% загального результату).

2. Рівень розкриття інформації за ключовими сферами КСВ (35%).

3. Легкий доступ читача до будь-якої інформації про соціальну та екологічну відповідальність компанії (10% загального результату).

4. Потенційна доступність веб-сайту (15%).

Кожен із зазначених критеріїв оцінюється відповідною кількістю балів за низкою складових, що викладено в ДОДАТКУ А табл. А.4. Значення Індексу прозорості – це сума балів, отриманих окремою компанією за критеріями, виражена у відсотках, на основі чого складається рейтинг [109].

Крім того, у 2015 р. Центром «Розвиток КСВ» на замовлення Міністерства економіки і торгівлі України було проведено оцінювання сайтів державних компаній. Індекс прозорості державних компаній розроблено в межах проекту «Прозорість і корпоративна соціальна відповідальність. Керівництво для державних компаній України» за підтримки Посольства Нідерландів в Україні з метою привернення уваги представників державних компаній до питань КСВ. За основу для даного Індексу взято попередньо розглянуту методологію оцінювання сайтів українських компаній. Таким чином, сайти державних компаній оцінювались за трьома компонентами:

– наявність на сайті повної інформації з основних аспектів КСВ: питань корпоративного управління, трудових відносин, дотримання прав людини, екологічної політики, чесних операційних практик, відносин зі стейкхолдерами та розвитку громади (максимальна кількість балів – 61);

– оприлюднення бізнес-стратегії і стратегії з корпоративної соціальної відповідальності, фінансової та КСВ-звітності (максимум 30 балів);

– зручність доступу до будь-якої інформації про соціальну відповідальність компанії (дев'ять балів).

Кожна з компонент деталізована окремими категоріями, за якими відбувається оцінювання і присвоєння відповідних балів, як показано в ДОДАТКУ А табл. А.5. У результаті оцінювання державні компанії отримують певну суму балів (максимальна кількість – 100 балів), згідно з якими вибудовується рейтинг. Обчислення Індексу прозорості сайтів державних компаній визначено щорічним завданням Центру [109].

Всеукраїнський рейтинговий журнал «ГВардія» складає Рейтинг відкритості та системності вітчизняних компаній у сфері КСВ на основі попереднього опитування учасників, оприлюднених ними соціальних звітів і незалежних оцінок членів Експертної ради. Для проведення оцінювання використовується інтегрований метод і системний аналіз рівня розкриття інформації, а також соціально відповідальної діяльності компаній за визначеними показниками. Кожна компанія отримує відповідну бальну оцінку за критеріями, деталізований опис яких представлено в ДОДАТКУ А табл. А.6. Обробка результатів та підбиття підсумків здійснюється за формулою:

$$I_j = \left(\alpha \sum_{i=1}^{n_j} \frac{X_{ij}}{n_j} + \beta \sum_{i=1}^{m_j} \frac{Y_{ij}}{m_j} \right) \times k_j \quad (1.3.8)$$

де I_j – інтегральний показник оцінки відкритості соціальної політики та інформативності звітності компаній, приймає значення від нуля до п'яти балів;

X_{ij} – бал за кожним критерієм оцінки компанії згідно з анкетною (0-5 балів);

Y_{ij} – середньоарифметичний бал за кожним критерієм оцінки компанії незалежними експертами (0-5 балів);

n_j – кількість результативно оцінених критеріїв згідно з анкетною компанією;

m_j – кількість результативно оцінених критеріїв незалежними експертами;

α, β – вага оцінок відповідно за анкетами та присвоєних експертами (у методиці вважаються рівнозначними та рівними 50%: $\alpha = \beta = 0,5$);

k_j – поправочний коефіцієнт, який враховує масштабність соціальної політики та соціальних інвестицій компанії, приймає значення від 0,75 до одиниці.

Максимальне значення інтегральної оцінки, на основі якої будується рейтинг компаній, складає 100 балів [83, с. 44].

Таким чином, лідерів сталого розвитку визначають на основі аналізу інформації щодо результативності діяльності компаній, яка висвітлюється на сайтах компаній, представлена фінансовими та нефінансовими звітами, надається самими компаніями у відповідних опитуваннях, отримується зі ЗМІ, ґрунтується на експертній думці та лояльності споживачів. В українських реаліях поки основна увага приділена оцінюванню компаній за їх досягненнями

щодо впровадження корпоративної соціальної відповідальності.

Відтак прийняття Цілей сталого розвитку вимагає від урядів країн і власне корпоративного сектора розробки системи показників для оцінювання рівня реалізації ЦСР, що зазначено в параграфі 75 прийнятого на Саміті ООН у 2015 р. документу «Трансформація нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року»: «огляд та аналіз ЦСР і їх окремих завдань буде проводитись з використанням набору глобальних показників. Вони будуть доповнені показниками на регіональному та національному рівнях, які будуть розроблятися державами-членами ООН, а також результатами виконаної роботи щодо визначення вихідних значень для тих завдань, за якими на національному та глобальному рівнях такі дані відсутні». Статистична комісія ООН у березні 2015 р. заснувала Міжвідомчу групу експертів з метою розробки показників для оцінювання рівня реалізації ЦСР. На першій сесії групи відбувся офіційний запуск процесу розробки системи індикаторів і запропоновано план подальших дій. Міжвідомча група експертів у четверте зустрінеться у листопаді 2016 р. з метою: доопрацювання системи показників, визначених на попередніх зібраннях; запуску процесу уточнення показників; розгляду можливостей щодо збору та отримання даних на глобальному, регіональному й національному рівнях [179].

Отже, розглянуті методики оцінювання рівня сталого розвитку дають змогу оцінити рівень реалізації концепції сталого розвитку за окремими його складовими, а існуючі рейтинги сталого розвитку (Індекс сталого розвитку СЦД-Україна, Індекс сталого суспільства) зосереджують увагу на екологічній, економічній та соціальній складовій. Відтак окремого інструментарію оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки поки не створено, що актуалізує необхідність його розробки. Таким чином, наступним завданням дисертаційної роботи постає аналіз світового та вітчизняного поступу у сфері сталого розвитку, у тому числі на основі актуальних нині, з числа охарактеризованих, індексів і рейтингів, а також розробка методичного підходу компаративного оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економік країн світу та України.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Концепція сталого розвитку постала фундаментальною парадигмою поступу світової спільноти в ХХІ ст., глобальним механізмом трансформації суспільства, який має на меті забезпечення справедливого задоволення потреб людства шляхом раціонального використання природних ресурсів, не збіднюючи при цьому майбутні покоління. Відтак у роботі обґрунтовано передумови становлення концепції сталого розвитку шляхом виділення п'яти етапів її еволюції: підготовчого етапу, етапів зародження, формування концептуальних засад, зрілості та масового поширення, втілення і реалізації. Виділення підготовчого етапу зумовлено необхідністю розгляду теорій, які частково описували окремі аспекти взаємозв'язку «людина-природа-суспільство». Етап зародження КСР ознаменований заснуванням Римського клубу та проведенням першої Конференції ООН з довкілля, коли глобальні проблеми було піднято на світовому рівні. Етап формування концептуальних засад характеризується визначенням поняття сталого розвитку Комісією Брундтланд, прийняттям «Порядку денного на ХХІ ст.» задля досягнення сталого розвитку, створенням Комісії ООН зі сталого розвитку та цілою епохою, започаткованою Цілями розвитку тисячоліття. Четвертим етапом визначено визнання світовою спільнотою необхідності масового втілення КСР, який співпав із проведенням Всесвітнього саміту зі сталого розвитку та прийняттям на наступній зустрічі, яка проходила за 20 років після «Саміту Землі», документу «Майбутнє, якого ми прагнемо». Відтак концепція дістала міжнародне схвалення і на даному етапі потребує імплементації на глобальному, національному та мікрорівнях, що стимулюється встановленням нових правил гри – Цілей сталого розвитку (вступили в дію у 2016 р.), завдання досягнення яких є першочерговим до 2030 р.

2. На основі систематизації підходів до визначення категорії «сталий розвиток» запропоновано наступне його трактування – це глобальний механізм забезпечення ефективної діяльності зацікавлених осіб у всіх сферах життєдіяльності шляхом справедливого використання ресурсів і задоволення потреб, створення умов для розвитку людського потенціалу, реалізації нових наукових і технічних знань з усвідомленням своєї відповідальності перед сучасним

і майбутніми поколіннями за збереження цілісності природного середовища.

3. Аргументовано виділення інноваційної складової як ядра сталого розвитку суспільства, що через синергетичну взаємодію з економічною, екологічною і соціальною складовими уможлиблює генерування нових наукових і технічних знань та їх уречевлення у сталі продукти та послуги, а також формування інноваційних моделей і стратегій сталого розвитку суспільства задля врахування інтересів майбутніх поколінь. Реалізація інноваційної складової створює можливості для ефективної діяльності та якісної зміни управлінських підходів і засобів втілення КСР.

4. Введено поняття «інноваційне забезпечення сталого розвитку економіки», що полягає у сукупності заходів активізації практичного втілення нових наукових і технічних знань в економічній, екологічній та соціальній складових сталого розвитку шляхом мобілізації зусиль держави та корпоративного сектора щодо залучення інвестиційних ресурсів у розширення виробництва сталих продуктів і послуг, а також створення відповідних інституційних умов сталого розвитку економіки. Такий підхід дав змогу визначити головні компоненти (науково-технічна, інституційна, маркетингова, інвестиційна, освітньо-інформаційна) та суб'єктів (міжнародні організації, окремі держави, інвесторів, підприємства, інноваторів і споживачів) ІЗСРЕ.

5. У контексті складових сталого розвитку систематизовано існуючий методичний інструментарій оцінювання рівня реалізації концепції сталого розвитку та розглянуто найбільш актуальні рейтинги й індекси, які засвідчують результати соціального, економічного, екологічного та інноваційного розвитку країн світу та корпоративного сектора. Охарактеризовано національні методики, зокрема Індекс сталого розвитку, розрахований СЦД-Україна, та оцінювання компаній за Індексом прозорості Центру «Розвиток КСВ» і рейтинг системності та відкритості у сфері корпоративної соціальної відповідальності Всеукраїнського рейтингового журналу «ГВардія». Водночас аргументовано необхідність розробки методичного підходу компаративного оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економік країн світу та України.

Основні наукові результати розділу опубліковано в працях [34], [70], [74], [75], [211].

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ

§ 2.1. Сучасна практика рейтингового оцінювання рівня сталого розвитку економіки у контексті світових тенденцій формування його інноваційного забезпечення

Ключова роль у формуванні інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки належить державі, яка встановлює пріоритети та створює сприятливе середовище для впровадження концепції сталого розвитку, а також корпоративному сектору, який безпосередньо повинен займатися виробництвом сталих продуктів і послуг. Відтак аналіз світових тенденцій розпочнемо з визначення результатів країн світу та підприємств у даному напрямі на основі розглянутих методик рейтингового оцінювання рівня сталого розвитку економіки.

Інноваційний поступ країн світу перш за все відображає Глобальний інноваційний індекс. Кращі десять країн за підсумками оцінювання у 2016 р. представлені в табл. 2.1.1.

Таблиця 2.1.1

Лідери Глобального інноваційного індексу 2016 р.

Місце	Країна	Бали
1	Швейцарія	66,28
2	Швеція	63,57
3	Велика Британія	61,93
4	США	61,4
5	Фінляндія	59,9
6	Сінгапур	59,16
7	Ірландія	59,03
8	Данія	58,45
9	Нідерланди	58,29
10	Німеччина	57,94

Джерело: складено автором за даними [186, с. 20].

Лідером рейтингу шостий рік поспіль є Швейцарія – країна з одним із найвищих валовим національним доходом на душу населення на рівні 58 551 дол. США [186, с. 17]. Швейцарія прийняла стратегію сталого розвитку на 2016-2019 рр., яка містить план заходів для реалізації Цілей сталого розвитку та передбачає тісну кооперацію з представниками громадянського суспільства, бізнесу, наукової сфери. Оцінюючи власний прогрес на шляху до сталого розвитку за десятирічний період, відмічено позитивні результати у сфері охорони здоров'я, збільшення доходу, зниження рівня бідності, зменшення споживання електроенергії (оскільки країна імпортує 80% енергії), зростання кількості зайнятих у галузі науки та техніки тощо [184].

Серед прикладів швейцарських практик зі сталого розвитку варто відзначити: приклад сталого будівництва – нова будівля для Федерального відомства з питань просторового розвитку (ARE) була сконструйована з використанням екологічно чистих матеріалів, з врахуванням необхідності оптимізації енерговитрат, уникнення архітектурних бар'єрів, а також максимального комфорту для працівників; програма ресурсного й екологічного менеджменту під назвою RUMBA, створена Федеральною адміністрацією з метою раціонального використання ресурсів (електрика, опалення, папір, відходи та ін.); проект «Берн на колесах», яким передбачено безкоштовний прокат велосипедів для жителів міста і туристів; створення мереж зацікавлених сторін, укладення «сусідських контрактів» з метою покращення життя і налагодження діалогу між місцевими жителями та муніципальною владою [192]; швейцарська компанія Climeworks до кінця 2016 р. збирається ввести в експлуатацію обладнання, здатне висмоктувати вуглекислий газ з атмосфери на основі технології DAC (Direct air capture). Розробка буде здатна переробляти 900 тонн вуглекислого газу щорічно та використовуватиметься у сільському господарстві для покращення росту овочевих рослин [128].

Скандинавські країни входять не тільки до списку кращих країн-інноваторів, але є також лідерами Глобального індексу сталої конкурентоспроможності. Результати чотирьох представлених організацією

SolAbility Sustainable Intelligence рейтингів узагальнено в табл. 2.1.2. До десятки лідерів стабільно входять: Данія, Швеція, Норвегія, Фінляндія, Швейцарія, Австрія та Німеччина. Данія займала перше місце у 2012-2013 рр., поступившись у наступному періоді Ісландії, яка займала 11 та 13 місця відповідно. Швеція є срібним призером Глобального індексу сталої конкурентоспроможності четвертий рік поспіль. Очевидними лідерами рейтингу є Скандинавські країни, за ними слідують інші європейські держави і лише Японія та Канада присутні в Топ-10 з не європейських країн.

Таблиця 2.1.2

Топ-10 країн лідерів Глобального індексу сталої конкурентоспроможності,
2012-2015 рр.

Місце	2012		2013		2014		2015	
	Країна	Бали	Країна	Бали	Країна	Бали	Країна	Бали
1	Данія	58,8	Данія	62,8	Ісландія	56,2	Ісландія	56,1
2	Швеція	58,5	Швеція	61,6	Швеція	54,1	Швеція	55,5
3	Норвегія	57,6	Фінляндія	60,9	Фінляндія	53,6	Норвегія	54,6
4	Австрія	57,6	Норвегія	60,8	Норвегія	53,4	Фінляндія	54,4
5	Фінляндія	57,6	Швейцарія	59,9	Японія	53,3	Швейцарія	53,0
6	Швейцарія	56,5	Німеччина	59,7	Швейцарія	52,0	Ліхтенштейн	52,9
7	Німеччина	56,2	Канада	57,5	Німеччина	52,0	Люксембург	52,8
8	Нідерланди	56,2	Ірландія	57,1	Данія	51,6	Німеччина	52,8
9	Японія	56,0	Австрія	56,7	Люксембург	51,6	Данія	52,7
10	Ірландія	55,7	Люксембург	56,3	Австрія	51,3	Австрія	52,5

Джерело: складено автором за даними [175].

У 2015 р. в оцінюванні взяли участь 180 країн світу. Економічний гігант США зайняв 41 місце, Велика Британія – 48, Японія – 11, Китай – 25, Росія – 33 і Україна – 86 місця. За окремими показниками Індексу лідерами є наступні країни:

1. Природний капітал – Демократична Республіка Конго.
2. Управління ресурсами – Гватемала.
3. Соціальний капітал – Данія.
4. Інтелектуальний капітал (сталі інновації) – Південна Корея.
5. Управлінський потенціал – Китай.

Країни з багатим біорізноманіттям і сприятливими кліматичними умовами

мають високі позиції за показником природного капіталу. Скандинавські країни з високою якістю життя, рівнем людського розвитку та соціального забезпечення є лідерами за виміром соціального капіталу. Азійські країни, які постійно проводять дослідження і розробки та мають високий інноваційний потенціал, – лідери у сфері сталих інновацій відповідно до рейтингу [175].

Лідер рейтингу у 2014-2015 рр., Ісландія – це країна, яка у 2008 р. пережила кризу банківської системи, але продовжує стрімко розвиватись і є прикладом енергетичної революції: 100% енергетичної продукції і 100% домашнього опалення забезпечується внутрішніми відновлюваними гідро- і геотермальними ресурсами. У країні активно розвиваються високотехнологічні галузі, IT-індустрія, туризм, а також з метою досягнення нульових викидів шкідливих речовин у повітря у найближчі роки передбачено розробку електричних і водневих транспортних засобів [160]. Ісландія реалізує національну стратегію сталого розвитку на 2002-2020 рр., програму дій щодо захисту морського середовища від діяльності на суші та стратегію зміни клімату, якою передбачено скорочення викидів парникових газів на 50-75% до 2050 р. [156]. За Індексом екологічної ефективності Ісландія є другою країною у світі за підсумками 2016 р. [134].

Світових лідерів зі сталого розвитку протягом 2005-2013 рр. визначав за Індексом сталого розвитку СІЦД-Україна. Результати останніх трьох індексів для кращих десяти країн узагальнено в табл. 2.1.3.

Таблиця 2.1.3

Топ-10 країн лідерів Індексу сталого розвитку, 2010-2013 рр.

Місце	2010		2011-2012		2013	
	Країна	Індекс	Країна	Індекс	Країна	Індекс
1	Ісландія	2,883	Ісландія	2,89	Швейцарія	2,92
2	Швеція	2,870	Швеція	2,87	Швеція	2,92
3	Австралія	2,859	Австралія	2,84	Ісландія	2,91
4	Нова Зеландія	2,848	Фінляндія	2,81	Норвегія	2,90
5	Норвегія	2,830	Нова Зеландія	2,8	Австралія	2,89
6	Швейцарія	2,827	Норвегія	2,79	Фінляндія	2,89
7	Фінляндія	2,823	Швейцарія	2,79	Нова Зеландія	2,88
8	Канада	2,771	Канада	2,76	Люксембург	2,85
9	Данія	2,707	Данія	2,69	Канада	2,83
10	Люксембург	2,691	Австрія	2,68	Данія	2,82

Джерело: складено автором за даними [86].

Ісландія і Швейцарія очолювали рейтинг сталого розвитку, при цьому 9 з 10 представлених країн входили до десятки кращих протягом трьох розглянутих періодів, змінюючи лише позиції у рейтингу [86].

Розглянуті рейтинги вказують на те, що впровадження концепції сталого розвитку здійснюється розвиненими країнами, які виділяють значні кошти на реалізацію КСР і стимулюють інновації, турбуються про довкілля і намагаються оптимізувати використання ресурсів. Тоді як інші країни, зокрема Україна, потребують фінансової, інформаційної і технічної підтримки.

Головну світову тенденцію на майбутні п'ятнадцять років оголошено на Саміті ООН у 2015 р. – це досягнення Цілей сталого розвитку. Успішна реалізація цілей вимагає долучення корпоративного сектора до даного процесу. У партнерстві з Глобальним договором ООН (UN Global Compact) та Ініціативою глобальної звітності (Global Reporting Initiative), Всесвітня рада підприємців зі сталого розвитку (World Business Council for Sustainable Development, WBCSD) запустила Компас ЦСР (SDG Compass), покликаний забезпечити підприємницьку діяльність необхідними інструментами для узгодження бізнес-стратегій з Цілями сталого розвитку. Компас ЦСР передбачає визнання всіма господарюючими суб'єктами своєї відповідальності діяти відповідно до законодавства, дотримуватись міжнародних стандартів і поважати права людини. Посібник орієнтований на великі компанії, але може бути використаний малим і середнім бізнесом у якості мотивації й адаптації за необхідності. Компас пропонує п'ять кроків для компаній у реалізації ЦСР:

1. Усвідомлення Цілей сталого розвитку (ознайомлення з ЦСР).
2. Визначення пріоритетів (охоплення найважливіших можливостей для розвитку бізнесу в контексті ЦСР і зменшення ризиків).
3. Встановлення цілей (визначення вихідних даних, вибір типу цілі та рівня амбітності).
4. Інтегрування (впровадження шляхів виконання завдань сталого розвитку в усіх сферах функціонування компанії, участь у партнерстві).
5. Звітування і комунікація (звітність і розкриття інформації щодо прогресу у виконанні ЦСР).

Компасом ЦСР також визначено роль бізнесу в реалізації кожної цілі, приклади основних бізнес-показників та інструментів, а також варіанти бізнес-заходів і рішень для їх реалізації, які представлено в Додатку Б табл. Б.1 [172].

Нині Всесвітня рада підприємців зі сталого розвитку підтримує створення бізнес-інкубатора DIVA – неприбуткового інноваційного інкубатора, який допоможе компаніям у досягненні ЦСР шляхом залучення існуючих технологій, продуктів і послуг, використання інноваційних бізнес-моделей, методів зменшення витрат, мінімізації ризиків від прийнятих рішень і, що найважливіше, стане платформою для об'єднання зусиль зацікавлених сторін (великих корпорацій, інвесторів, громадських організацій) і спільного інвестування у реалізацію проектів [131]. Це шлях до сталих інновацій і створення взаємовигідних партнерств для досягнення успіху.

Таким чином, участь бізнесу відіграє надзвичайно важливу роль у процесі інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки, яка полягає в ініціації та реалізації інноваційних ідей у виробництві екологічно безпечних, соціально корисних та економічно ефективних продуктів і послуг, а також відповідальному ставленні щодо збереження довкілля, поваги прав людини і розвитку місцевості, на території якої компанії провадять свою діяльність

Лідерів у реалізації концепції сталого розвитку щорічно представляє на Світовому економічному форумі канадська медійна та інвестиційно-консалтингова організація Corporate Knights у вигляді рейтингу ста світових найбільш сталих корпорацій (Global 100 Most Sustainable Corporations in the World, G100). Більше 4000 компаній взяло участь у оцінюванні, проведеному в 2016 р. Промислові групи, до яких відноситься сфера діяльності корпорації, вказані згідно зі Світовим стандартом класифікації галузей промисловості. Десять кращих компаній у рейтингу представлені у табл. 2.1.4.

Лідером рейтингу є німецький виробник автомобілів BMW Group (Bayerische Motoren Werke AG), який доклав значних зусиль для скорочення викидів вуглекислого газу, ефективного використання води, енергії, направив значні інвестиції у інновації (розробка гібридних моделей) [129].

Таблиця 2.1.4

Десять світових корпорацій-лідерів за показниками сталого розвитку у 2016 р.

Місце	Компанія	Країна	Промислова група (GICS)	Загальна оцінка
1	BMW	Німеччина	Автомобілі	80,10%
2	Dassault Systemes	Франція	Програмне забезпечення	75,70%
3	Outotec	Фінляндія	Будівництво та інжиніринг	74,40%
4	Commonwealth Bank of Australia	Австралія	Банки	73,90%
5	Adidas	Німеччина	Текстиль, одяг і товари класу люкс	73,10%
6	Enagas	Іспанія	Газопостачання	72,70%
7	Danske Bank	Данія	Банки	72,40%
8	StarHub	Сінгапур	Безпроводні телекомунікаційні послуги	71,80%
9	Reckitt Benckiser Group	Велика Британія	Побутова продукція	71,70%
10	City Developments	Сінгапур	Управління нерухомістю і розвитком	71,30%

Джерело: складено автором за даними [129]

Починаючи з 1995 р. BMW Group вдалося зменшити викиди вуглецю на 40% завдяки розширенню альтернативних приводних механізмів у поєднанні з інноваційними мобільними сервісами. Модельний ряд корпорації нараховує сім моделей, які повністю електричні або гібридні (поєднують в собі двигун внутрішнього згорання з електричним приводом), здатні заряджатися від побутової розетки. BMW Group використовує 58% електроенергії з поновлюваних джерел та експлуатує чотири вітрових турбіни на виробничому об'єкті у Лейпцигу. Концерн у 2015 р. став першим європейським виробником автомобілів, який транспортував обладнання сорокатонною електричною вантажівкою дорогами загального користування. Метою BMW Group є підвищення прозорості та ефективності використання ресурсів на всьому ланцюгу постачання до 2020 р. Пріоритетом для корпорації також є навчання та підвищення кваліфікації кадрів: орієнтовно 4700 молодих спеціалістів навчаються за такими програмами, штат концерну загалом поповнили 1500 учнів, інвестиції у такі програми складають 352 млн євро в 2015 р. BMW Group сприяє налагодженню міжкультурного діалогу та співпраці у всьому світі у сфері інновацій, започаткувавши спільно з Альянсом цивілізацій ООН (United Nations Alliance of Civilizations, UNAOC) Премію за

міжкультурні інновації (Intercultural Innovation Award) і відзначає найкращі десять інноваційних проектів, які отримують інформаційну та технічну підтримку в реалізації, а також грошову винагороду [122].

Європейські компанії представлені у рейтингу найбільш чисельно – всього 53, з них 12 компаній Франції і дев'ять – Великої Британії. Французький виробник програмного забезпечення Dassault Systemes займає друге місце у рейтингу, а британський виробник споживчих продуктів Reckitt Benckiser Group – дев'яте місце. Лідером за кількістю компаній, представлених у 2016 Global 100, є США – 18 корпорацій. Компанія Кока-Кола займає найвище місце в рейтингу серед американських компаній – 13. Ще дев'ять корпорацій у рейтингу родом з Канади, найкраща позиція у однієї з найбільших світових постачальниць уранового концентрату – компанії Cameco (30 місце). Варто зазначити, що Сінгапур представлений чотирма компаніями у 2016 Global 100, серед яких дві входять до десятки – це інформаційно-комунікаційна компанія StarHub і девелоперська компанія City Developments [129].

Крім того, Сінгапур є одним зі світових найбільш сталих міст за Індексом сталого розвитку міст, підготовленим компанією Arcadis. Голландською консалтинговою компанією було обрано 100 міст і проранжовано за трьома вимірами сталого розвитку (населення, планета, прибуток). До десятки найбільш сталих міст у світі у 2016 р. входять (починаючи з лідера й по порядку): Цюрих, Сінгапур, Стокгольм, Відень, Лондон, Франкфурт, Сеул, Гамбург, Прага, Мюнхен. Цюрих є лідером за субіндексом «планета», оскільки приділяє велику увагу захисту навколишнього середовища, та містом всесвітньо відомих фінансових інституцій, які в тому числі забезпечили 5 місце в рейтингу за рівнем прибутковості. Також Цюрих – це сучасне і придатне для життя людей місто, хоча в загальному підсумку за даним показником займає 27 місце, що пояснюється результатами за індикаторами цінової доступності (висока вартість нерухомості та споживчих товарів) та збалансованості трудового життя (дисбаланс між робочим часом і часом відпочинку) [120]. Містом реалізується екологічна ініціатива «Спільнота 2 000 Wat» (2,000-Watt

Society), вперше запропонована в 1998 р. Федеральною вищою технічною школою Цюриха, яка передбачає зменшення щорічного споживання енергії до рівня 2 000 Ват до 2050 р. Дане зобов'язання міста передбачає здійснення інвестицій, зосередження на енергоефективності та відновлюваних джерелах енергії, будівництво низькоенергетичного житла, забезпечення мобільності транспортних засобів, що означає ефективне використання міських просторів і енергетичних ресурсів, а саме громадського транспорту, пішохідного і велосипедного руху, а також з метою кращого інформування громадськості про такі події, проведення заходів для підвищення рівня поінформованості населення, наприклад, щорічних днів навколишнього середовища і Дня дій (Zürich Multimobil), коли всередині міста забороняється рух автомобілів [176].

У рейтингу домінують європейські міста, які займають 13 місць з перших п'ятнадцяти, два інші представлені азійськими мегаполісами. Сеул домінує за індикаторами якості життя з найвищою оцінкою рівня охорони здоров'я та освіти [120]. Розроблений «План розвитку міста до 2030 р.» (2030 Seoul Plan) охоплює п'ять ключових питань:

– уникнення дискримінації прав людини (людиноорієнтоване місто рівних можливостей: заохочення гендерної рівності, соціальна допомога незахищеним верствам населення, охорона здоров'я, забезпечення можливості безперервного навчання, якісний догляд за дітьми та літніми людьми);

– забезпечення сильного ринку праці (створення можливостей працевлаштування для кожного, стимулювання креативної, корисної та інноваційної діяльності);

– динамічне, захоплююче місто з високим рівнем культурного та історичного розвитку (зміцнення ідентичності міста, створення міста «живої історії», привабливого для туристів і багатого на об'єкти культури);

– безпечне, екологічно чисте місто (благоустрій парків і зон відпочинку, підвищення енергоефективності шляхом використання поновлюваних джерел енергії, посилення безпеки для запобігання збільшенню числа жертв злочинів і стихійних лих);

– місто з розвинутою соціальною інфраструктурою (широкий вибір доступного житла, створення зеленого транспортного середовища з мінімальною залежністю від автомобілів) [174].

Сінгапур і Гонконг є лідерами за рівнем прибутковості та кращими для ведення бізнесу, але мають досить низькі показники у соціальній сфері (48 і 81 місце відповідно). Жодного американського міста немає у двадцятці лідерів. Перше місто Північної Америки в рейтингу, Ванкувер, посіло 23 місце, а 26 місце займає найбільш стає місто США: Нью-Йорк, займаючи 8 місце у світі за показником «прибуток». За іншими регіонами світу найвищий рейтинг мають наступні міста: Дубаї – 52 місце (Близький Схід), Канберра – 18 місце (Австралія і Океанія), Сантьяго – 71 місце (Південна Америка) і Кейптаун – 95 місце (Африка). Загалом міста краще проявили себе за економічними та екологічними показниками, але не достатньою мірою задовольняють потребу якісного життя свого населення [120]. Таким чином, міста повинні знайти способи, щоб збалансувати соціальні, економічні та екологічні складові концепції сталого розвитку для того, щоб бути дійсно сталими. Високий прибуток міст повинен бути правильно розподілений для озеленення, покращення ландшафтів без шкоди для навколишнього середовища і створення сприятливих умов для роботи і життя людей.

Американське об'єднання S&P Dow Jones Indices LLC і швейцарська інвестиційна компанія RobecoSAM AG запросили 3420 компаній, у тому числі 811 з ринків, що розвиваються, до участі в оцінюванні прогресу корпоративного сектора на шляху до сталого розвитку (Corporate Sustainability Assessment) та визначили найкращі в своїх галузях компанії за Індексом сталого розвитку Доу-Джонса у 2016 р. Загалом було проаналізовано та оцінено 1986 компаній з 28 країн світу. Лідери у кожній з 24 груп промисловості наведені в табл. 2.1.5.

Деякі лідери світового індексу DJSI у 2016 р. у своїх галузях, порівнюючи з рейтингом 2014 р. і 2015 р., залишаються незмінними: Westpac Banking Corp, SGS SA, LG Electronics Inc, Sodexo, Thai Oil PCL, Abbott Laboratories, Swiss Re AG, Telenet Group Holding NV, Roche Holding AG [168].

Таблиця 2.1.5

Лідери промислових груп за Індексом сталого розвитку Доу-Джонса, 2016 р.

Компанія	Промислова група (GICS)	Країна
BMW	Автомобілі та деталі	Німеччина
Westpac Banking Corp	Банки	Австралія
Koninklijke Philips NV	Промислові товари і послуги	Нідерланди
SGS SA	Торгівельні і професійні послуги	Швейцарія
LG Electronics Inc	Споживчі товари тривалого користування та одяг	Республіка Корея
Sodexo	Споживчі послуги	Франція
UBS Group AG	Різноманітні фінансові послуги	Швейцарія
Thai Oil PCL	Енергетика	Таїланд
METRO AG	Продукти харчування і роздрібна торгівля	Німеччина
Nestle SA	Продукти харчування, напої, тютюнові вироби	Швейцарія
Abbott Laboratories	Медичне обладнання і послуги	США
Unilever NV	Побутові товари та засоби особистої гігієни	Нідерланди
Swiss Re AG	Страховання	Швейцарія
Koninklijke DSM NV	Сировина	Нідерланди
Telenet Group Holding NV	Засоби масової інформації	Бельгія
Roche Holding AG	Фармацевтика, біотехнології і науки про життя	Швейцарія
Stockland	Нерухомість	Австралія
Industria de Diseno Textil SA	Роздрібна торгівля	Іспанія
Advanced Semiconductor Engineering Inc	Напівпровідники і напівпровідникове обладнання	Тайвань
Atos SE	Програмне забезпечення і послуги	Франція
Hewlett Packard Enterprise Co	Технічне забезпечення і обладнання	США
Telecom Italia SpA	Телекомунікаційні послуги	Італія
PostNL NV	Перевезення	Нідерланди
Iberdrola SA	Комунальні послуги	Іспанія

Джерело: складено автором за даними [168].

Індекс сталого розвитку Доу-Джонса складається на основі комплексного алгоритму оцінювання та побудованої згідно з правилами методології. Тим не менш, досить часто для проведення оцінювання залучаються експерти в конкретній сфері, що демонструє наступний рейтинг. Консультаційні організації GlobeScan і SustainAbility спільно з американською платформою Sustainable Brands, яка об'єднує бізнес-інноваторів, провели у 2016 р. чергове опитування (GlobeScan/SustainAbility Survey), призначене для визначення

глобальних лідерів у сфері сталого розвитку. Участь в опитуванні прийняло 907 зацікавлених експертів, які представляють п'ять секторів (корпоративний, урядовий, неурядові організації, інституційний, сфера послуг і ЗМІ) і 84 країни. У межах опитування експертам було запропоновано вказати три компанії, які, на їх думку, досягли найкращих результатів у впровадженні концепції сталого розвитку. На рис. 2.1.1 показано результати опитування.

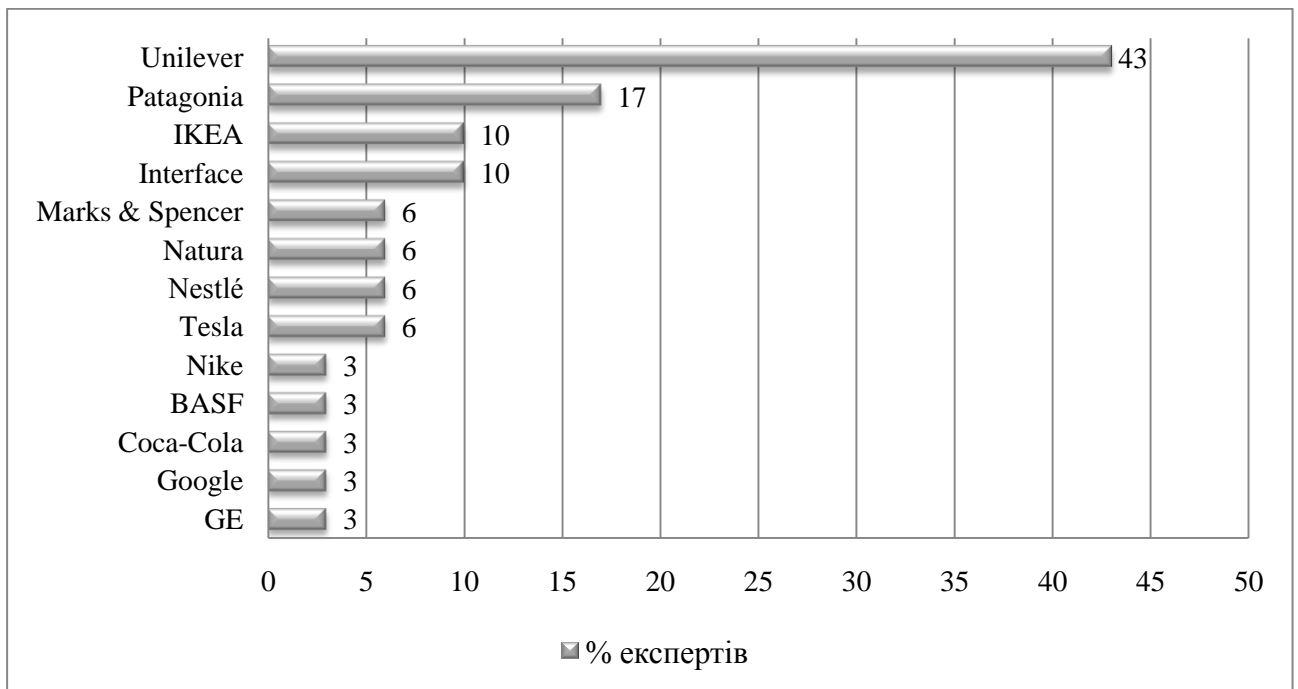

Рис. 2.1.1. Лідери сталого розвитку згідно з
GlobeScan/SustainAbility Survey у 2016 р. [142, с. 15]

Визначаючи лідерів, експерти звертали увагу на такі фактори: тіснота зв'язку між стратегією сталого розвитку та внутрішньою культурою і цінностями компанії, інтегрованість Цілей сталого розвитку в основну діяльність, розробка екологічно чистих і соціально орієнтованих продуктів і послуг, співпраця з іншими організаціями, прийняття зобов'язань, а також відкритість і прозорість бізнесу. Також опитуванням було передбачено вибір найбільш ефективних шляхів для здійснення бізнесом позитивного внеску в напрямі досягнення ЦСР протягом наступних п'ять років. Експерти вважають, що найдієвішими напрямками є налагодження партнерських відносин і розробка та впровадження сталих продуктів і послуг, як показано на рис. 2.1.2.

Рис. 2.1.2. Напрями досягнення ЦСР згідно з
GlobeScan/SustainAbility Survey у 2016 р. [142, с. 21]

Таким чином, шостий рік поспіль лідером визначають британсько-нідерландського виробника харчових продуктів і засобів гігієни Unilever, який отримав 43% голосів або визнання кожного четвертого з десяти експертів [142]. Своєю головною метою Unilever визначила: «зробити сталий розвиток нормою життя для всіх і кожного», успішно реалізуючи розроблений у 2010 р. «План сталого розвитку та підвищення якості життя» (The Unilever Sustainable Living Plan), який передбачає розвиток бізнесу шляхом зменшення навантаження на довкілля і збільшення позитивного впливу на суспільство. У свою чергу, це дає змогу отримувати очевидні вигоди:

- збільшення прибутковості (на бренди, які розвиваються у межах Плану, припадає майже половина росту бізнесу в 2015 р.);
- економію витрат (програма управління відходами дала змогу знизити витрати на 250 млн євро та створити сотні робочих місць);
- зниження ризиків (60% сільськогосподарської сировини постачається лише з надійних джерел);

– збільшення довіри до компанії (зміцнення відносин з акціонерами, споживачами та співробітниками; у 2015 р. Unilever отримала звання «Кращого роботодавця для молодих фахівців»);

– стимулювання інновацій (створення продуктів для дому та догляду за собою у Порті Санлайт у м. Беркенгеді, Велика Британія; розробка нових інгредієнтів для харчових продуктів у Глобальному центрі інновацій у м. Влаардінгені, Нідерланди; створення венчурного підприємства «Unilever Technology Ventures» у штаті Каліфорнія, США; проведення ДіР – близько 1300 вчених працюють у п'яти напрямках: «передові вимірювання і моделювання даних», «біонаука», «харчування і здоров'я», «відчуття, сприйняття і поведінка», «структурні матеріали і вивчення процесів»);

– налагодження і створення партнерств (прикладом наукової співпраці є Центр молекулярної інформатики Unilever, створений спільно з хімічним факультетом Кембриджського університету для проведення ДіР; разом з державними, громадськими організаціями та іншими компаніями допомагає реалізовувати різноманітні програми: розширення прав жінок у межах ініціативи ООН-Жінки (UN Women) – «HeForShe», поліпшенню здоров'я і харчування для невеликих фермерських господарств і їх сімей разом з Глобальним альянсом щодо поліпшення харчування (GAIN), забезпечення доступу до освіти для дітей шляхом реалізації програми «Learning for Tomorrow», а також покращення гігієни «WaSH» спільно з ЮНІСЕФ, боротьба з вирубокю лісів разом з WWF та ін.).

Значну увагу компанія приділяє сталому розвитку своїх брендів. Unilever вважає, що «справжній екологічно та соціально відповідальний бренд повинен не тільки має за мету покращення соціальної або екологічної ситуації, але й сам продукт повинен допомагати реалізації однієї або декількох цілей «Плану сталого розвитку та поліпшення якості життя» [199]. Прикладами брендів з соціальною місією є: Domestos, Dove, Knorr і Lipton, а їх мета та приклади реалізації у виробництві продукції відповідно до означеного підходу відображені в табл. 2.1.6.

Таблиця 2.1.6

Приклади ініціатив екологічно та соціально відповідальних брендів Unilever

Бренд	Мета	Продукція
Domestos	Покращити доступ до базових санітарних умов для 25 млн людей до 2020 р. шляхом встановлення доступних туалетів та інформування про переваги використання чистих туалетів.	Кількість пластику для виробництва пляшок Domestos скорочено на 15%, що робить їх легшими, але такими ж міцними. Реалізація інновації на всіх виробництвах дозволить заощадити близько 1 000 тонн пластику на рік.
Dove	Зробити красу джерелом впевненості для жінок усього світу, доступавшись до 15 млн дівчат у процесі реалізації проекту підвищення самооцінки (Dove Self-Esteem Project).	Dove – це один з перших брендів, який у 2013 р. представив стиснуті аерозольні дезодоранти, які не зменшують рівень захисту та не впливають на аромат, але упаковка наполовину менша. Ця інновація дає змогу зменшити вуглецевий слід на 25% у розрахунку на один балончик. Один з останніх покращених продуктів – це гелі для душу «Dove Moisturizing Body Wash», формула яких була складена таким чином, що даний продукт має високий вміст пом'якшувачів, що допомагає запобігти зниженню вологості шкіри та забезпечує захист її властивостей під час прийняття душу.
Knorr	Зробити щоденну їжу смачнішою і корисною, забезпечуючи вирощування на фермах 100% екологічно чистої сировини.	Уже 92% з 13 основних овочів і трав, що використовуються у соусах, супах і приправах Knorr, вирощені екологічно, що підтверджено лейблом «sustainably grown» на упаковці.
Lipton	Підтримка фермерів, покращуючи умови життя для них і їх сімей.	До кінця 2015 р. весь чай для чайних пакетиків вирощувався на плантаціях, що мають сертифікат Тропічного альянсу (Rainforest Alliance Certified™).

Джерело: складено за матеріалами [199].

Загалом План Unilever передбачає реалізацію трьох ключових цілей:

1. Поліпшення здоров'я і благополуччя (до 2020 р. компанія бажає допомогти більш, ніж 1 млрд людей).
2. Зниження впливу на навколишнє середовище (до 2030 р. Unilever планує удвічі зменшити навантаження на довкілля від виробництва та використання своїх товарів).
3. Підвищення рівня життя (до 2020 р. компанія має намір покращити якість життя мільйонів людей) [199].

Будь-яка компанія має зобов'язання перед своїми клієнтами та потребує їх лояльності. У даному контексті важливими є результати рейтингу найбільш відповідальних компаній (Global CSR RepTrak® 100), яке вже не вперше проводить провідна консалтингова компанія Reputation Institute у сфері

репутаційного менеджменту. Дослідження дає змогу проранжувати компанії з найкращою репутацією в області КСВ та сталого розвитку на думку споживачів. Опитування у 2016 р. проводилось серед більш, ніж 240 000 споживачів з 15 країн світу. Результати підкреслюють, що 41,2% репутації компанії припадає на КСВ. Оцінювання відбувається за наступними критеріями: робоче місце (рівні можливості, справедливе винагородження співробітників і забезпечення їх добробуту), управління (ведення бізнесу відкрито, прозоро, чесно, поведження згідно етичних канонів) та громадянство (підтримка благодійних ініціатив, позитивний вплив на суспільство та екологічна відповідальність). Близько 20,9% опитаних не володіють достатньою інформацією, знаннями для оцінювання програм і заходів компаній у вимірі «робоче місце», 18,4% сказали те саме про «громадянство», а 14,3% про «управління», що підтверджує необхідність для компаній відкрито спілкуватися про свою діяльність з усіма зацікавленими сторонами, надавати достовірну інформацію, звітувати про свої досягнення, а не тільки покладатись на ЗМІ. Компанії, які розуміють, як створити позитивне сприйняття своїх програм КСВ, отримують вигоди у вигляді збільшення продажів і підвищення лояльності споживачів до своїх брендів. Рейтинг десяти найвідповідальніших компаній за період 2012-2016 рр. представлено в табл. 2.1.7.

Таблиця 2.1.7

Глобальні лідери у сфері КСВ згідно з опитуванням
Reputation Institute (Global CSR RepTrak®), 2012-2016 рр.

Місце	2012	2013	2014	2015	2016	Бали, 2016 р.
1	Microsoft	Microsoft	Google	Google	Google	75,4
2	Google	Walt Disney	Microsoft	BMW	Microsoft	75,1
3	Walt Disney	Google	Walt Disney	Walt Disney	Walt Disney	74,7
4	BMW	BMW	BMW	Microsoft	BMW	73,9
5	Apple	Daimler	Apple	Daimler	Lego	73,8
6	Daimler	Sony	Lego	Lego	Daimler	73,3
7	Volkswagen	Intel	Volkswagen	Apple	Apple	73,3
8	Sony	Volkswagen	Intel	Intel	Rolls-Royce	73,1
9	Colgate-Palmolive	Apple	Rolex	Rolls-Royce	Rolex	73,0
10	Lego	Nestle	Daimler	Rolex	Intel	72,9

Джерело: складено автором за даними [164].

Найбільший у світі американський виробник програмного забезпечення Microsoft був лідером протягом двох років поспіль, але у 2014 р. поступився місцем найпопулярнішому пошуковому сервісу Google, який є лідером опитування протягом 2014-2016 рр. Склад топ-10 компаній практично не змінився з 2012 р. (у 2015-2016 рр. взагалі жодних нових представників), вони лише варіюються за позицією у рейтингу: шість з десяти компаній стабільно входять до десяти кращих; покращили свої позиції компанії Lego (у 2013 р. займала 11 місце), Rolls-Royce (увійшов до десятки вперше у 2015 р.), Rolex (входить до кращих з 2014 р.); помітно погіршили результати Volkswagen (у 2015 р. – 11, у 2016 р. – не увійшов до рейтингу), Sony (двічі входив до топ-10, нині у двадцятці кращих), Colgate-Palmolive і Nestle сьогодні представники 25 кращих, Intel також ризикує залишитись позаду топ-10. Компанія Walt Disney отримала найвищі бали за критеріями «управління» і «громадянство», Google визнано найкращим роботодавцем і в межах інших критеріїв оцінювання репутації компаній – кращим за ефективністю бізнесу. При оцінюванні сприйняття споживачами галузей промисловості як соціально відповідальних, відзначено сфери технологій і засобів масової інформації, а найгіршими стали – енергетика, готельно-туристичний бізнес, охорона здоров'я і транспорт. Водночас енергетична галузь, охорона здоров'я і ЗМІ виокремлені як галузі, для яких втілення КСВ є найважливішим [164].

Компанія Google визнана споживачами лідером в області корпоративної соціальної відповідальності. Високі показники за рівнем екологічної відповідальності підтверджуються ініціативою «Google Green». Компанія з 2007 р. має нейтральний рівень емісії вуглецю; більше десяти років будує одні з найбільш енергоефективних центрів обробки даних (ЦОД) у світі, які використовують на 50% менше енергії, ніж звичайний ЦОД; переробляє 100% електронних приладів, які підлягають знищенню; використовує екологічно чисті матеріали для своїх будівель і реалізує відповідну Програму здорових матеріалів (Healthy Materials Program); використовує сучасні технології розумного управління будівлями; розвиває зелену транспортну систему, яка

включає біодизельні транспортні засоби та найбільшу систему зарядки електромобілів; погодилась фінансувати проекти з використання поновлюваних джерел енергії, виділивши 2,5 млрд дол. США. Лідер у категорії «робоче місце» турбується про сім'ї своїх співробітників, заохочує вести здоровий спосіб життя (наприклад, на території офісів працюють спортивні класи, фітнес-центри), пропонує широкі можливості для особистого та професійного розвитку, виступає за гендерну рівність, наймаючи більше жінок щороку, пропонує стипендії і гранти.

Google проводить ДіР і розробляє проривні інновації, взяти до уваги хоча б операційну систему Android і веб-переглядач Chrome та низку корисних додатків. Серед соціальних ініціатив компанії, які вона реалізує у партнерстві з іншими організаціями, варто відзначити: надання допомоги в боротьбі з вірусом Zika (виділено 1 млн дол. США для ЮНІСЕФ і направлено інженерів для аналізу даних з метою передбачення вірусу), підтримка расової рівності (Black Googler Network), надання гуманітарної допомоги та допомога біженцям (наприклад, полегшення доступу до освітніх ресурсів і підключення до Інтернет), реалізація проектів для покращення життя людей з обмеженими можливостями, інвестиції понад 40 млн дол. США для полегшення доступу до комп'ютерної освіти для виховання наступного покоління лідерів у сфері технологій. Щороку Google виділяє 100 млн дол. США на гранти, 200 000 год. на соціальні програми і 1 млрд дол. США на створення інноваційних продуктів [143].

Таким чином, міжнародні рейтинги показують, що є помітний прогрес у багатьох країнах світу та представників корпоративного сектора на шляху до сталого розвитку. Проте усвідомлення необхідності цього процесу все ще залишається на низькому рівні у інших. Прийняття Цілей сталого розвитку спонукає світову спільноту до створення стратегічних взаємовигідних партнерств, стимулювання інновацій, ведення соціально відповідальної і відкритої діяльності та звітування.

Відтак досягнення поставлених Цілей сталого розвитку вимагає значних інвестиційних вливань, що є також необхідною умовою формування

інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки. Згідно з даними міжурядового органу ООН з торгівлі й розвитку (United Nations Conference on Trade and Development, ЮНКТАД), наведеними у Доповіді про світові інвестиції 2014 р., сукупні інвестиційні потреби тільки в країнах, що розвиваються, становлять від 3,3 до 4,5 трлн дол. на рік на розвиток базової інфраструктури, забезпечення продовольчої безпеки, пом'якшення наслідків зміни клімату, розвиток сфер охорони здоров'я й освіти. Основна увага звертається на те, що фінансових можливостей держави недостатньо для задоволення потреб усіх секторів, що мають відношення до ЦСР, і саме тому необхідно створювати можливості для участі приватного сектора в фінансуванні заходів, що сприяють досягненню поставлених цілей. ЮНКТАД пропонує стратегічні межі для приватних інвестицій у досягнення Цілей сталого розвитку, які охоплюють ключові завдання та можливі рішення у чотирьох основних напрямках:

1. Керівництво: визначення головних принципів і показників, активізація зусиль, забезпечення узгодженості в політиці.
2. Мобілізація: залучення фінансових ресурсів і переорієнтація фінансових ринків на здійснення інвестицій у напрямі досягнення ЦСР.
3. Спрямування коштів: заохочення і сприяння здійсненню інвестицій у сектори, що мають відношення до Цілей сталого розвитку.
4. Віддача: максимізація переваг, які отримуються внаслідок реалізації Цілей сталого розвитку, мінімізація ризиків [210].

Таким чином, розширення участі приватного сектора в досягненні ЦСР означає необхідність чіткого керівництва для того, щоб уникнути можливих проблем при мобілізації ресурсів, їх подальшому спрямуванні на сталий розвиток і максимізації позитивного ефекту від здійснених інвестицій.

Основні проблеми та можливі заходи для кожного з елементів визначених стратегічних рамок представлені в табл. 2.1.8.

Основні проблеми та можливі заходи досягнення ЦСР [210, с. 185]

Стратегічні межі	Основні проблеми	Можливі заходи
Керівництво	<ul style="list-style-type: none"> – необхідність формування чіткого розуміння цілеспрямованості та встановлення загальних критеріїв для розробки політики; – необхідність встановлення чітких цілей щодо активізації глобальних зусиль; – необхідність управління взаємозв'язками в рамках інвестиційної політики; – необхідність формування глобального консенсусу та забезпечення всеохоплюючого процесу. 	<ul style="list-style-type: none"> – узгодження комплексу керівних принципів для розробки інвестиційної політики, пов'язаної з ЦСР; – встановлення цільових орієнтирів для здійснення інвестицій у досягнення ЦСР; – забезпечення узгодженості в політиці та синергізму; – створення платформи за участю широкого кола зацікавлених сторін і механізму технічної підтримки за участю широкого кола установ.
Мобілізація	<ul style="list-style-type: none"> – проблеми з впровадженням і поширенням нових рішень у сфері фінансування; – недоліки у функціонуванні глобальних ринків капіталу; – відсутність транспарентності відносно результативності компаній у сфері сталого розвитку; – проблеми в структурі винагород/виплат для інвесторів. 	<ul style="list-style-type: none"> – створення сприятливих умов для генерування новаторських підходів до фінансування у ЦСР і відповідних ініціатив бізнесу; – створення або вдосконалення механізмів ціноутворення для врахування зовнішніх факторів; – заохочення ініціативи «Фондові біржі за сталий розвиток»; – проведення реформ на фінансових ринках.
Спрямування коштів	<ul style="list-style-type: none"> – бар'єри для виходу на ринок; – відсутність інформації про інвестиційні проекти, пов'язані з ЦСР, ефективної презентації та популяризації; – неадекватне співвідношення ризику і доходності інвестицій, пов'язаних з ЦСР; – дефіцит експертних знань інвесторів у секторах, що мають відношення до ЦСР. 	<ul style="list-style-type: none"> – створення сприятливого інвестиційного клімату для здійснення інвестицій на ЦСР за умови забезпечення захисту суспільних інтересів; – розширення використання механізмів розподілу ризиків щодо інвестицій, пов'язаних з ЦСР; – створення нових систем стимулів і нового покоління установ для заохочення інвестицій; – налагодження партнерських відносин.
Віддача	<ul style="list-style-type: none"> – низька здатність країн, що розвиваються до освоєння інвестицій; – мінімізація ризиків, пов'язаних з приватними інвестиціями в секторах, що мають відношення до ЦСР; – необхідність мобілізації зусиль зацікавлених сторін та гармонізації переваг і недоліків; – відсутність належних інструментів для оцінки віддачі від інвестицій та подання звітності. 	<ul style="list-style-type: none"> – зміцнення виробничого потенціалу, підприємництва, технологічної бази, кваліфікації кадрів та ділових зв'язків; – створення ефективних регулятивних меж і стандартів; – раціональне управління, дієздатні установи, причетність зацікавлених сторін; – впровадження загального набору показників для оцінки віддачі від інвестицій на ЦСР, заохочення до інтегрованої корпоративної звітності.

Загалом, найбільш пріоритетними напрямками інвестиційної підтримки сталого розвитку є: створення нового покоління стратегій та установ для стимулювання інвестицій; переорієнтування інвестиційних стимулів на Цілі сталого розвитку; посилення регіонального співробітництва та створення нових форм партнерства для заохочення інвестицій на досягнення ЦСР; розробка інноваційних фінансових механізмів і переорієнтація фінансових ринків; зміна глобального ділового мислення і розвиток знань у сфері інвестицій, пов'язаних з Цілями сталого розвитку [210; 191, с. 30].

Найбільш відомим поняттям, яке характеризує інвестиції у сталий розвиток, є соціально відповідальне інвестування (Sustainable and Responsible Investing), що, на думку представників Центру «Розвиток КСВ» М. Саприкіної і О. Трегуб, передбачає: застосування принципів сталого розвитку в управлінні активами; врахування не тільки фінансових, а також екологічних, соціальних та управлінських факторів (Environmental, Social and Governance) при виборі об'єктів інвестування; створення позитивних соціальних змін компаніями, покращення корпоративної поведінки та зменшення навантаження на навколишнє середовище [98, с. 16].

Українська дослідниця І. Васильчук зазначає, що у зв'язку з урізноманітненням інвестиційних підходів, соціально відповідальні інвестиції можна розглядати за окремими типами: сталі (Sustainable), відповідальні (Responsible) та інвестиції позитивного впливу (Impact), що відображає американську практику, адже Форум соціально відповідального інвестування у США (US SIF) дотримується трактування СБІ як «Sustainable, Responsible, and Impact Investing». Водночас Європейський форум соціально відповідального інвестування (Eurosif) в основі СБІ вбачає лише два типи – «Sustainable and Responsible Investment» [16, с. 26]. З позицій І. Краснової, дедалі частіше вживається термін «сталі інвестиції» (Sustainable Investment) у зв'язку з популяризацією концепції сталого розвитку, зокрема використання фондових індексів сталого розвитку інвесторами при прийнятті рішень щодо здійснення вкладів, врахування внеску приватного сектора в сталий розвиток через

оцінювання їх нефінансових звітів тощо [47, с. 17]. Тим не менш, основа дефініції СВІ залишається незмінною – це вкладення коштів інвесторів, яке відбувається з урахуванням екологічних, соціальних факторів і питань управлінського характеру з метою створення довгострокових конкурентних економічних переваг і здійснення позитивного впливу на суспільство та довкілля.

За підтримки ООН була створена добровільна ініціатива «Принципи відповідального інвестування» (Principles for Responsible Investment, PRI), яка нараховує нині близько 1 500 учасників, що приєднується та зобов'язуються дотримуватися наступних принципів:

1. Включення екологічних, соціальних, управлінських питань в інвестиційний аналіз і процеси прийняття рішень.

2. Активна участь в управлінні компанією і врахування ESG-питань у політиці та практиці управління.

3. Вимога щодо адекватного розкриття інформації щодо ESG-факторів об'єктами інвестування.

4. Сприяння прийняттю і реалізації PRI суб'єктами інвестиційної діяльності.

5. Спільна робота з метою підвищення ефективності реалізації ініціативи.

6. Звітність кожного учасника ініціативи про результати діяльності і досягнутий прогрес у виконанні Принципів [163].

Під час вибору компаній з точки зору доцільності інвестування, необхідна інформація щодо ESG-питань може бути отримана шляхом аналізу різноманітних індексів (наприклад, раніше розглянутий DJSI), офіційних документів компаній, ЗМІ, спілкування з зацікавленими сторонами, експертами тощо. Одним з основних джерел ESG-інформації вважаються нефінансові звіти компаній (часто їх називають звітами зі сталого розвитку, з КСВ або соціальними звітами). Вимога про регулярну публікацію нефінансових звітів була озвучена 24 інституційними інвесторами як заклик для 30 фондових бірж щодо включення такого пункту в правила лістингу. Передовою у цих питаннях є Йоганнесбурзька біржа, вимогою якої є наявність у компанії, яка є ініціатором лістингу, інтегрованого звіту [98, с. 17].

Глобальна асоціація фахівців з інвестицій CFA Institute у 2015 р. проводила онлайн-опитування щодо ставлення інвесторів до врахування у своїй діяльності ESG-факторів. В опитуванні взяли участь близько 1325 членів асоціації (портфельні інвестори та професійні аналітики). Результати показали, що 73% опитаних респондентів беруть до уваги ESG-питання в процесі здійснення інвестиційного аналізу та при прийнятті інвестиційних рішень, зокрема управлінські питання враховують 64%, екологічні – 50% і соціальні питання – 49%. Відповідно тільки 27% респондентів не цікавляться ESG-інформацією. Найбільш важливі питання екологічного, соціального впливу та управлінського характеру представлено на рис. 2.1.3.

Рис. 2.1.3. Пріоритетні екологічні, соціальні та управлінські питання [126]

Таким чином, основні результати опитування є наступними:

1. Найбільш значущими для інвесторів є питання, що стосуються відкритості роботи ради директорів, людського капіталу та регулювання оплати праці посадових осіб.

2. На думку 63% респондентів, врахування ESG-факторів при прийнятті інвестиційних рішень допомагає мінімізувати інвестиційні ризики, 44% учасників опитування надають таку інформацію на вимогу клієнтів/інвесторів і 38% вважають, що результативність у сфері ESG позитивно відображається у менеджменті якості.

3. Регіональний аналіз показав, що в Азійсько-Тихоокеанському регіоні ESG-питання враховують 78% опитаних, у країнах Європи, Близького Сходу та

Африки – 74%, у Північній і Південній Америці – 59%.

4. Повністю інтегрували ESG в інвестиційний аналіз і процес прийняття рішень 57% респондентів.

5. З позицій 61% опитаних, публічні компанії повинні щонайменше щороку звітувати щодо реалізації сталого розвитку з використанням сучасних стандартів звітності. Більше того, 69% респондентів вважають, що така звітність повинна проходити незалежну аудиторську перевірку [126].

Дані висновки свідчать про підвищення рівня обізнаності громадськості та бізнесу щодо питань сталого розвитку та ефективності інвестицій у сталий розвиток. Постійне зростання обсягів соціально відповідального інвестування у світі є підтвердженням цього. За даними Форуму соціально відповідального інвестування у США (US SIF), тільки за 2 роки обсяг СБІ в межах країни збільшився майже вдвічі (на 76%): на початку 2012 р. він становив 3,74 трлн дол., у 2014 р. – це 6,57 трлн дол. Пріоритетними напрямками в екологічній сфері для інвесторів у 2014 р. є зміна клімату та забруднення довкілля, в управлінській царині значна увага приділена розробці більш строгих правил обрання членів правління компаній, відносно соціальної сфери – інвестори вимагають від компаній оприлюднення політичних витрат і встановлення рівних можливостей у пошуках роботи та працівників [165, с. 12]. У своєму дослідженні SRI 2014, Європейський форум соціально відповідального інвестування (Eurosif) також відзначає зростання обсягів інвестицій у всіх напрямках: з 22,6% збільшення інвестицій у сталий розвиток і до 132% росту інвестицій позитивного впливу. Загалом у 2011 р. загальний обсяг соціально відповідальних інвестицій становив майже 11 трлн дол., а у 2013 р. сягнув більше 19 трлн дол. Лідерами СБІ у Європі за результатами проведеного дослідження є Велика Британія, Франція, Нідерланди, Швейцарія [136, с. 34].

Глобальне дослідження стану соціально відповідального інвестування, проведене міжнародним альянсом GSIA (The Global Sustainable Investment Alliance), також ілюструє світові тенденції СБІ у 2014 р. порівняно з 2012 р., що відображено в табл. 2.1.9 [140].

Таблиця 2.1.9

Зростання обсягів соціально відповідальних інвестицій за регіонами,
2012-2014 рр., млрд дол. [140, с. 8]

Регіон	Роки		
	2012	2014	2014/2012
Європа	8,758	13,608	55%
США	3,74	6,572	76%
Канада	0,589	0,945	6%
Австралія	0,134	0,18	34%
Азія	0,04	0,053	32%
Всього	13,261	21,358	61%

Найбільш ефективними у сфері соціально відповідального інвестування є Європа, США і Канада, в яких зосереджено 99% глобальних СВІ. Зростання обсягів соціально відповідальних інвестицій свідчить про усвідомлення інвесторами вигод та перспектив від впровадження та реалізації КСР.

Як було зазначено раніше, велике значення для інвесторів у фінансуванні компаній має інформація, висвітлена в нефінансових звітах. Публікація таких звітів дає змогу визначити основні досягнення бізнесу в реалізації концепції сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності, свідчить про відкритість і прозорість діяльності, підвищує рівень довіри, лояльність споживачів до компанії і прихильність інших зацікавлених сторін, створює можливості для налагодження партнерських відносин, врешті залучення інвестицій, а також оцінювання прогресу щодо втілення поставлених цілей. Нефінансовий звіт складається згідно з міжнародними стандартами звітності щодо розкриття екологічної, економічної та соціальної результативності компаній, серед яких: стандарт G4 Глобальної ініціативи зі звітності – найбільшої у світі мережі зі звітності у сфері сталого розвитку; ISO 26000:2010 «Керівництво з соціальної відповідальності», яке надає добровільні рекомендації щодо ведення соціально відповідальної діяльності; стандарт AA1000 (Account Ability), який передбачає врахування думки стейкхолдерів під час аналізу діяльності компанії у напрямі сталого розвитку та ін.

Міжнародна консалтингова компанія KPMG провела у 2015 р. дослідження тенденцій нефінансової звітності, яке показало, що GRI залишається

найпопулярнішим добровільним керівництвом зі звітності у світі (60% опитаних з 45 країн підтвердило його використання), і тільки одна з десяти компаній випускає інтегрований звіт. До участі в опитуванні були запрошені топ-100 компаній з 45 країн (N100, загалом 4500 компаній) і 250 найбільших компаній світу (G250). Майже три чверті N100 та 92% G250 компаній готують звіти з корпоративної відповідальності станом на 2015 р., що відображено на рис. 2.1.4.

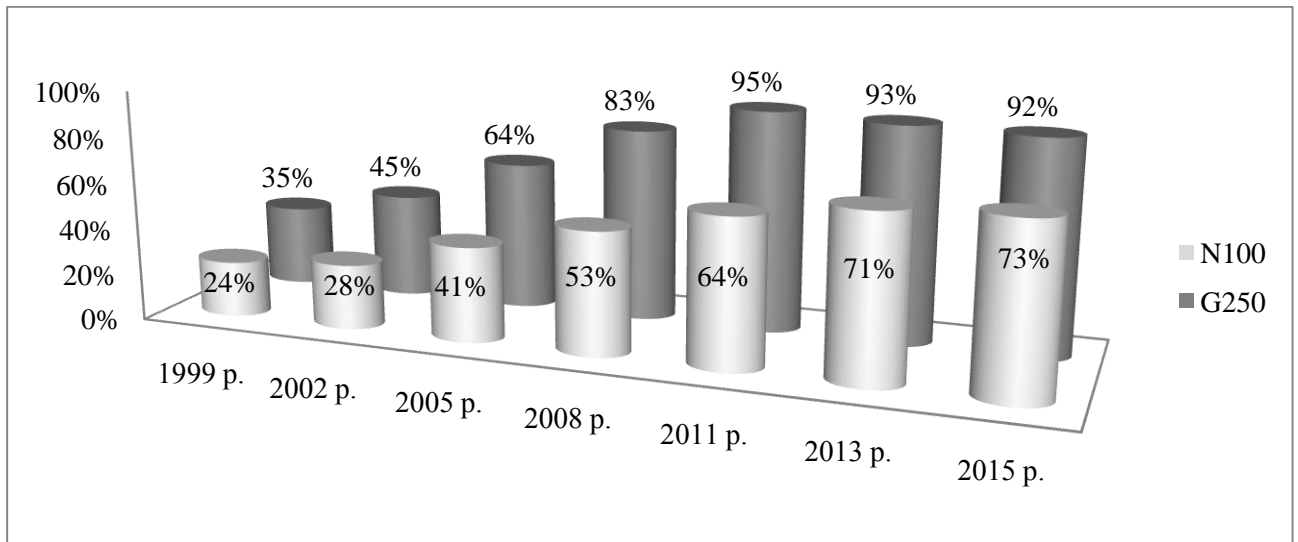

Рис. 2.1.4. Тенденції звітності з корпоративної відповідальності за даними KPMG [187, с. 30]

Порівняно з 1999 р., нині втричі більше компаній готують нефінансові звіти, незважаючи на сповільнення темпів росту в останні роки, що експерти пояснюють введенням нового складнішого стандарту G4. Основним каталізатором звітності залишаються законодавчі вимоги щодо її публікації, а також вимоги фондових бірж і необхідність викладу даної інформації для стейкхолдерів. Встановлення урядом вимог до представлення нефінансової звітності сприяло збільшенню числа таких звітів у Франції, Індонезії і ПАР, вимоги фондових бірж зумовили зростання звітування у Бразилії, Малайзії і Сінгапурі. Лідером у звітності з питань КСВ є Азійсько-Тихоокеанський регіон, рівень якої у 2011 р. складав 49%, а станом на 2015 р. – 79%, особливо за рахунок підвищення вимог до обов'язкової публікації нефінансових звітів у таких країнах як Індія (зростання на 27%, порівняно з 2013 р.), Південна Корея (зростання на 25%) і Тайвань (збільшення на 21%). Серед опитаних представників окремих галузей промисловості в дев'яти з 15

спостерігається рівень збільшення звітності 75% і вище, зокрема серед лідерів гірничодобувна промисловість, сфера комунальних послуг і сектор комунікаційних технологій (Technology, media, and telecom, TMT), найгірші показники у компаній сфери роздрібної торгівлі [187].

Всесвітня рада підприємців зі сталого розвитку провела четверте опитування серед 163 провідних світових компаній-членів WBCSD з більш ніж 20 секторів і 35 країн з питань звітності зі сталого розвитку у 2016 р. Результати огляду демонструють, що майже третина членів WBCSD (50 компаній) уже включають Цілі сталого розвитку та звітують про це у своїх корпоративних нефінансових звітах, а також використовують SDG Compass для інтеграції ЦСР в основну діяльність (10 компаній). Починаючи з першого огляду у 2013 р., 76% компаній поліпшили загальну звітність і 40% компаній покращили розкриття суттєвих аспектів сталого розвитку. Огляд WBCSD як і дослідження KPMG показує, що стандарти GRI використовується найбільш широко (87%), при цьому 80% респондентів вказали на використання керівних принципів G4. Лише 28% опитаних об'єднали свою фінансову та нефінансову річну звітність, публікуючи інтегрований звіт. Практикують розміщення всебічної інформації щодо результатів діяльності у сфері сталого розвитку на веб-сайті або автономному спеціальному мікросайті 42% організацій. Незалежну зовнішню перевірку своїх нефінансових звітів здійснюють 77% опитаних [166].

Розглянуті дослідження розвитку нефінансової звітності вказують на усвідомлення компаніями необхідності надання інформації щодо діяльності у сфері сталого розвитку та розкриття своїх відповідальних ініціатив, що створює значні переваги та можливості. Нині дуже часто публікація таких звітів стимулюється державою, що свідчить про зацікавленість уряду в тому, щоб підприємства не тільки сприяли розвитку економіки, але й турбувались про середовище, в якому функціонують та яке використовують, адже деякі ресурси неможливо відновити.

Таким чином, результати країн світу та компаній на шляху до сталого розвитку дають змогу визначити основні світові тенденції формування ІЗСРЕ за його головними компонентами, узагальнені в табл. 2.1.10.

Світові тенденції формування інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки

Світові тенденції	
Науково-технічна компонента	<ul style="list-style-type: none"> – проведення компаніями власних ДіР, спрямованих на розробку сталих продуктів і послуг; – інновації у напрямі зменшення навантаження на довкілля; – стале будівництво, використання сучасних технологій розумного управління будівлями; – розвиток і забезпечення використання поновлюваних джерел енергії; – співробітництво з науковими установами, університетами, між компаніями в інноваційній сфері; – проведення конкурсів інноваційних проектів у сфері сталого розвитку, стипендії і гранти молодим науковцям.
Інституційна компонента	<ul style="list-style-type: none"> – розробка стратегій сталого розвитку на національному рівні та планів сталого розвитку на мікрорівні; – кооперація і координація зусиль держави, корпоративного сектора, представників громадянського суспільства та наукової спільноти у реалізації Цілей сталого розвитку; – приєднання до міжнародних організацій і їх ініціатив у сфері сталого розвитку: Всесвітня рада підприємців зі сталого розвитку, бізнес-інкубатор DIVA, Глобальний договір ООН, Ініціатива глобальної звітності, ООН-Жінки, Глобальний альянс щодо поліпшення харчування, ЮНІСЕФ, Принципи відповідального інвестування ООН; – забезпечення сталого розвитку міст; – розробка та використання стандартів звітності зі сталого розвитку; – вимога публікації нефінансових, інтегрованих звітів компаніями.
Маркетингова компонента	<ul style="list-style-type: none"> – корпоративна соціальна відповідальність; – просування корпоративної доброчинності; – корпоративна філантропія; – створення екологічно та соціально відповідальних брендів; – брендинг сталих продуктів і послуг; – врахування інтересів стейкхолдерів.
Інвестиційна компонента	<ul style="list-style-type: none"> – усвідомлення необхідності здійснення інвестицій у реалізацію Цілей сталого розвитку; – спільне інвестування у реалізацію проектів сталого розвитку; – створення венчурних підприємств, бізнес-інкубаторів; – зростання обсягу соціально відповідальних інвестицій; – реалізація PRI суб'єктами інвестиційної діяльності; – врахування ESG-питань в інвестиційній діяльності; – врахування і використання інформації з нефінансових звітів компаній.
Освітньо-інформаційна компонента	<ul style="list-style-type: none"> – Компас ЦСР як керівництво для бізнесу щодо інтеграції Цілей сталого розвитку в основну діяльність компаній; – налагодження діалогу з представниками громадянського суспільства щодо необхідності реалізації ЦСР; – пропаганда ідей сталого розвитку; – уникнення дискримінації прав людини; – підвищення рівня прозорості та відкритості бізнесу шляхом публікації нефінансових звітів; – зміцнення відносин компаній зі своїми акціонерами, споживачами та співробітниками; – створення компаніями можливостей для особистого та професійного розвитку працівників, а також реалізації власного потенціалу; – обмін досвідом у реалізації ЦСР.

Джерело: систематизовано автором.

Отже, концепція сталого розвитку продовжує звертати до себе увагу світової спільноти, особливо в контексті прийняття Цілей сталого розвитку. Главам держав і приватному сектору потрібно долучатись до процесу змін, які стають все більш невідворотними, адже перемога за тими, хто не боїться змін і здатні їх перетворити у свою вигоду. Наступні п'ятнадцять років повинні показати чи зможуть міжнародні організації, владні структури, бізнес і суспільство прийти до консенсусу і взяти на себе зобов'язання щодо здійснення ефективних змін у теперішньому заради покращення, а не збіднення нашого майбутнього. Водночас уже сьогодні розвинені держави та великі корпорації демонструють свою залученість у процес реалізації концепції сталого розвитку. Відтак наступним завданням дисертаційної роботи постало визначення рейтингових позицій України за економічною, соціальною, екологічною та інноваційною складовими сталого розвитку.

§ 2.2. Рейтингові позиції України за складовими сталого розвитку

Нині в межах світової економіки актуалізуються питання становлення інформаційного типу суспільства, розвитку п'ятого та шостого технологічних укладів, приходу четвертої промислової революції, у той час як Україну досі називають країною з домінуванням індустріального виробництва. Відтак ще більш вагомим значення отримує впровадження концепції сталого розвитку для побудови кращого майбутнього в найбільшій країні Європи та з метою входження до числа розвинених країн світу.

Поточний стан реалізації концепції сталого розвитку в Україні проілюструємо за допомогою визначення місця країни в світових рейтингах згідно з розглянутими підходами, які уможливають оцінювання рівня сталого розвитку. Загальні результати для України узагальнено в табл. 2.2.1.

Проаналізуємо отримані Україною результати у світових рейтингах.

Таблиця 2.2.1

Місце України у світових рейтингах за складовими сталого розвитку, 2015-2016 рр.

Індекс	Рейтингова позиція	Кількісне значення	Рейтингова позиція	Кількісне значення
	2015 р.		2016 р.	
Оцінювання економічного розвитку				
Індекс економічної свободи	162 зі 178	46,9	162 зі 178	46,8
Індекс глобальної конкурентоспроможності	79 зі 140	4,03	85 зі 138	4
Оцінювання екологічного розвитку				
Індекс екологічної ефективності	-	-	44 зі 180	79,69
Оцінювання соціального розвитку				
Індекс людського розвитку	81 зі 188*	0,747	-	-
Індекс щасливої планети	-	-	70 зі 140	26,4
Індекс добробуту	70 зі 142	-0,092	-	-
Оцінювання інноваційного розвитку				
Глобальний інноваційний індекс	64 зі 141	36,5	56 зі 128	35,72
Зведений індекс інновацій Європейського інноваційного табло	36 з 36	0,182	36 з 36	0,178
Рівень сталого розвитку				
Глобальний індекс сталої конкурентоспроможності	86 зі 180	41,4	-	-

Джерело: систематизовано автором; * – результат 2014 р., опублікований у Доповіді про людський розвиток 2015 р.; «-» – дані не доступні.

Згідно з даними Heritage Foundation і Wall Street Journal, сьомий рік поспіль Україна демонструє найнижчий рівень економічної свободи в Європі та входить до списку невільних, репресивних країн. Занепокоєння викликають показники щодо верховенства закону та браку інвестиційної і фінансової свободи. Інвестиційний клімат оцінюється як несприятливий: при держзакупівлях преференції віддаються українським компаніям; є галузеві обмеження на здійснення інвестицій, а особливо в важливому секторі сільського господарства, відсутність модернізації якого відкинуло колишню житницю Європи далеко назад (мораторій на продаж сільськогосподарської землі іноземцям); конфлікт між Україною і Росією також перешкоджає нарощенню торгових та інвестиційних потоків.

У дослідженні зазначено, що країна домоглася певного прогресу в боротьбі з корупцією, але залишається ще дуже багато проблем, оскільки олігархи

продовжують отримувати фінансову вигоду від їх тісного зв'язку з провідними політиками. Також неефективною і корумпованою залишається судова система та банківська система, переобтяжена безнадійними кредитами. Український ринок праці страждає від застарілих, жорстких і непослідовних правил, трудовому кодексу не вистачає гнучкості, а чисельність робочої сили скоротилася внаслідок посилення еміграційних процесів і старіння населення [145].

За результатами Індексу глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 рр., Україна продовжує втрачати позиції (85 місце у 2016 р., 79 – у 2015 р.). Країна знаходиться на перехідній стадії від ресурсно-орієнтованої до економіки, орієнтованої на ефективність зі ще 17 країнами, у тому числі Російська Федерація, Азербайджан, Венесуела, Нігерія, В'єтнам, Філіппіни та ін. Найбільш проблематичні фактори ведення бізнесу, згідно з Executive Opinion Survey, представлені на рис. 2.2.1.

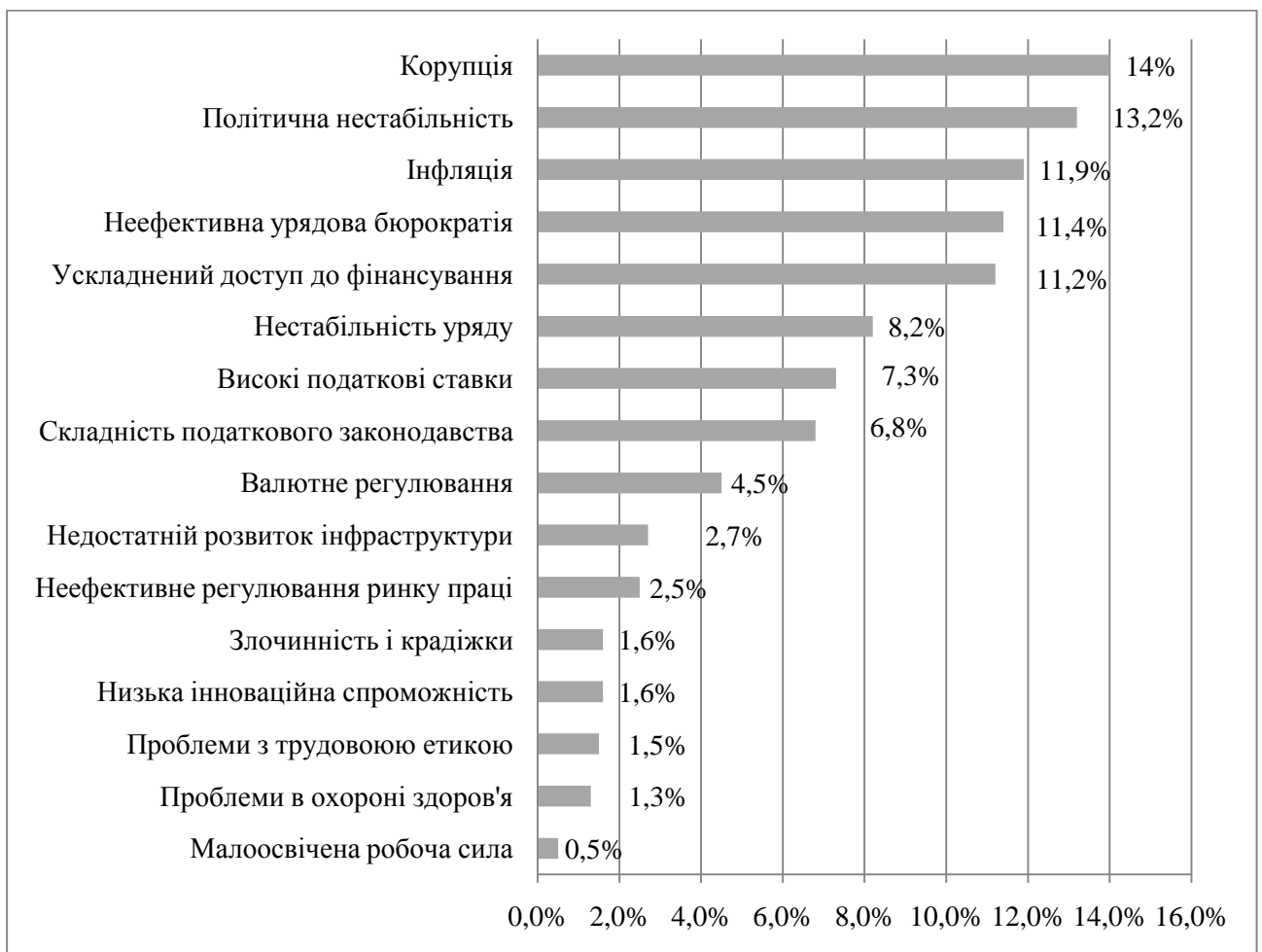

Рис. 2.2.1. Причини гальмування розвитку бізнесу [185, с. 350]

Загалом Україна погіршила свої позиції за 7 із 12 складових конкурентоспроможності, особливо в категорії «ефективність ринку праці» (втрачено 17 балів, порівняно з попереднім роком) і за індикаторами розвитку фінансового ринку, охорони здоров'я і початкової освіти (на 9 балів нижче). Найгірші позиції Україна отримала за міцністю банків – це останнє місце серед усіх країн світу другий рік поспіль, передостаннє місце за регулюванням фондових бірж, за інфляційними змінами – 136 і за якістю доріг – 134.

За інноваційною складовою країна зайняла 52 місце, порівняно з 54 у 2015 р., за рахунок якості науково-дослідних інститутів і збільшення витрат компаній на ДіР, однак втратила 17 балів за показником співпраці між ВНЗ і корпоративним сектором і 16 – у державних закупівлях високотехнологічної продукції. Незначне покращення результатів відмічено також за складовими: інститути (129 місце, у 2015 р. – 130), макроекономічне середовище (128 місце, у 2015 р. – 134), вища освіта та професійна підготовка (33 місце, у 2015 р. – 34), технологічна готовність (85 місце, у 2015 р. – 86) [185].

Експерт громадської організації «Український інститут майбутнього» з економічних програм, О. Хоменко, виокремила наступні причини падіння України у рейтингу глобальної КСП у 2016-2017 рр.:

1. Погіршення позицій за розвитком фінансового ринку (130 місце, у 2015 р. – 121) внаслідок нестабільності банківської системи (за даними НБУ на стадії ліквідації перебуває 81 банк);

2. Зниження кредитного рейтингу країни (127 місце, у 2015 р. – 118) зумовлене зростанням державного боргу (за даними Міністерства фінансів зовнішній борг України перед кредиторами у 2015 р. складає 43,4 млрд дол. США, що становить 55,3% ВВП);

3. Зниження захисту національних інвесторів (136 місце, у 2015 р. – 134) пов'язане з недієвим механізмом державного захисту інвестицій. Згідно з дослідженням WEF, в Україні не функціонує повною мірою система захисту майнових прав і приватної власності, а також перешкодою є незавершеність судової реформи;

4. Необхідність у професійному менеджменті (114, у 2015 р. – 103), що пояснюється призначенням на посади не завжди професійних виконавців;

5. Нездатність країни утримувати «таланти» (127, у 2015 р. – 114), адже в останні роки зростає число емігрантів-науковців, що призводить до зниження інтелектуального потенціалу України через відсутність державного стимулювання зайнятості (за даними Міністерства закордонних справ, закордоном легально перебуває п'ять млн громадян України, також вагомим аргументом є ініціатива уряду Польщі прийняти 1,5 млн трудових мігрантів з України, таку ж ідею підтримує Угорщина);

6. Зниження впливу бізнесу на умови прямого іноземного інвестування (130, у 2015 р. – 122) пов'язане з браком дієвих важелів співпраці держави та приватного сектора в інвестиційній політиці та неврахування інтересів бізнесу;

7. Зростання впливу оподаткування на інвестиційне стимулювання (133 місце, у 2015 р. – 129) спричинене відсутністю податкових пільг та неефективністю спеціальних економічних зон;

8. Зниження рівня захисту інтелектуальних прав (125 місце, у 2015 р. – 120) зумовлене порушенням прав інтелектуальної власності (Україна посідає перше місце у світі за Рейтингом найбільш «піратських» країн);

9. Погіршення позицій за розвитком бізнесу (98 місце, у 2015 р. – 91) пов'язане з недієвим антимонопольним законодавством і відсутністю механізмів стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва;

10. Зниження якості інфраструктури (75 місце, у 2015 р. – 69): доріг, залізничного, морського та авіатранспорту (не реалізується Транспортна стратегія України на період до 2020 р., прийнята у 2010 р.) [108].

За виміром екологічної ефективності Україна посідає 44 місце у світі. Порівняно з зайнятим 95 місцем у 2014 р. даний результат вказує на значні покращення, тим більше десятирічна зміна показника є дуже вагомою і показує збільшення на 25,38%. Позиції України за основними індикаторами Індексу представлені на рис. 2.2.2.

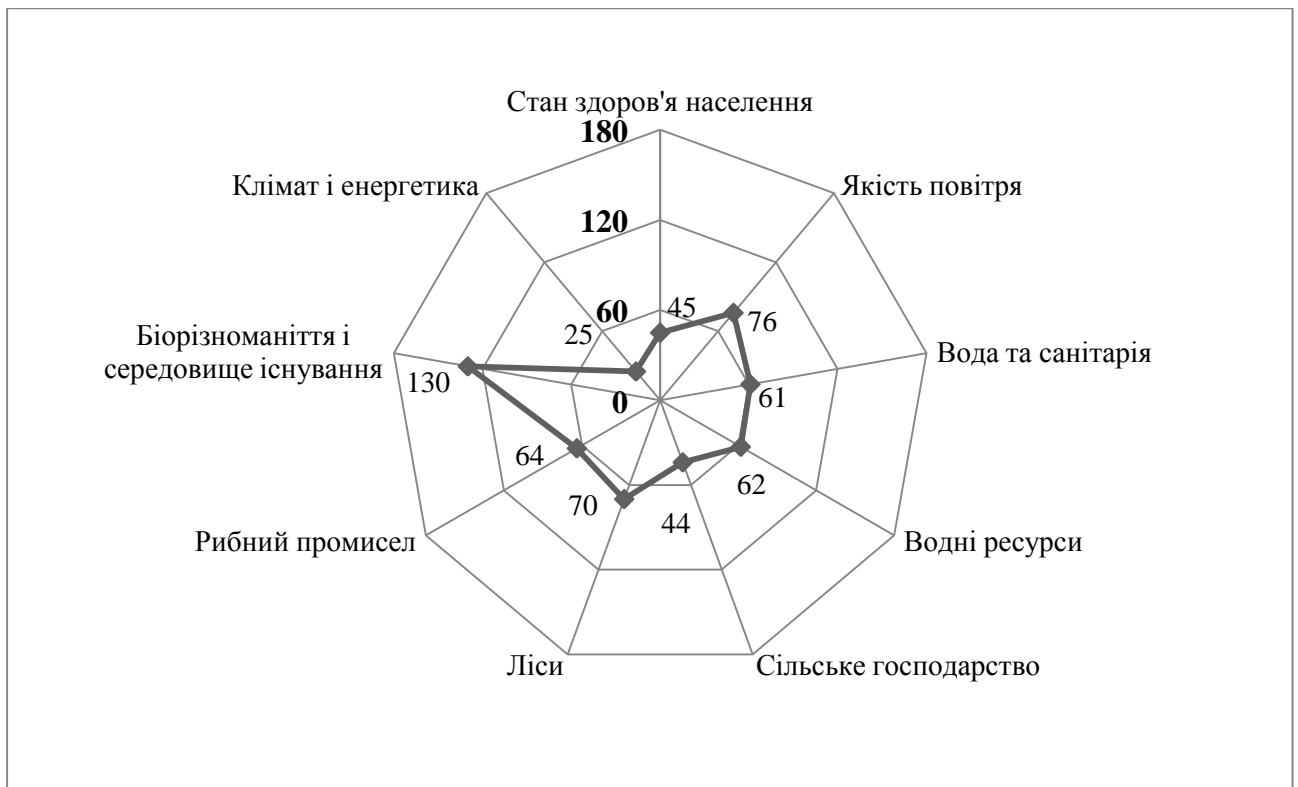

Рис. 2.2.2. Позиції України за складовими Індексу екологічної ефективності, 2016 р. [134]

Найвищі бали отримано в категоріях «клімат і енергетика» – 25 місце за окремими показниками: стовідсотковий доступ до електроенергії – перше місце, розділене з низкою інших країн; 25 місце за динамікою інтенсивності викидів вуглецю, розраховану на одиницю ВВП. Найгірші позиції в Україні за показниками наземних природоохоронних зон (частка глобальних біомів) – 147 місце та забрудненості повітря діоксидом азоту, що негативно впливає на здоров'я людей і характеризує якість повітря – 144 місце [134].

Екологічний слід України за офіційними даними складає 2,8 гга на одного мешканця у 2012 р., що відповідає 67-му місцю серед 150 країн за площею, яка використовується для споживання ресурсів однією людиною (попит), а загальний екологічний слід країни складає сумарно 130 млн гга – 26 місце. За загальним обсягом біоємності, тобто площі, доступної для задоволення свого попиту, Україна на 19 місці (100 млн гга) і на одну людину приходиться 2,3 гга – це 51 місце серед усіх країн. Це означає, що навантаження українців на землю на 6 гга в розрахунку на одну людину більше дозволеного, що загострюється

забрудненню атмосфери шкідливими викидами та надмірної експлуатацією і ліквідацією природних ресурсів, а також їх імпортом. Нині екологічний резерв є тільки у 44 країн світу, зокрема більшості країн Південної Америки, Австралії, Канади, Росії, Монголії, країнах Африки та таких європейських країн, як Норвегія, Швеція, Фінляндія, Латвія, Естонія [138].

Згідно з Доповіддю про людський розвиток 2015 р., Україна посідає 81 місце за Індексом людського розвитку 2014 р., який складає 0,747, і входить до другої групи країн з високим рівнем людського розвитку. За період з 1990 р. до 2014 р. значення HDI України зросло з 0,705 до 0,747, збільшившись на 6% або, у середньому, щорічний приріст близько 0,24%. Свою позицію в рейтингу країна розділяє з Македонією. Оцінюючи прогрес за окремими складовими Індексу, зазначимо, що з 1980 р. по 2014 р. очікувана тривалість життя в Україні збільшилася на 1,7 роки (нині складає 71 рік), середня тривалість навчання збільшилася на 4,2 роки (15,1 років), а очікувана тривалість навчання – на 3,1 роки (11,3). ВВП України на одного мешканця знизився приблизно на 24,4% за період між 1990 р. й 2014 р. і складає 8 178 дол. США на одного мешканця. У Доповіді також представлено Індекс гендерного розвитку (GDI), Індекс гендерної нерівності (GII), Індекс багатовимірної бідності (MPI). GDI, який визначається відношенням HDI жінок (0,747) до HDI чоловіків (0,745), складає в Україні 1,003 (для порівняння, значення GDI найближчого сусіда, Польщі – 1,007). Індекс гендерної нерівності відображає гендерну нерівність у трьох вимірах: у сфері репродуктивного здоров'я, розширення можливостей та економічної активності діяльності. Індекс гендерної нерівності України становить 0,286 і відповідає 57 місцю у світі в 2014 р. (Польща посіла 28 місце): жінки займають 11,8% місць у парламенті; 91,7% дорослих жінок мають щонайменше закінчену середню освіту, а чоловіки – 95,9%; на кожні 100 тис. народжених, 23 жінки помирають від причин, пов'язаних з вагітністю; коефіцієнт підліткової народжуваності становить 25,7 народжених на тисячу жінок у віці 15-19 років; частка жінок на ринку праці складає 53,2% у порівнянні з 66,9% чоловіків. Індекс багатовимірної бідності ідентифікує кілька

депривацій в одних і тих самих домогосподарствах щодо освіти, здоров'я і рівня життя. Останні загальнодоступні дані для оцінки MPI були проаналізовані в 2012 р. і показали, що 0,4% населення живе у багатовимірній бідності, при цьому інтенсивність депривацій в Україні складає 34,5%. Відтак MPI, який є часткою багатовимірно бідного населення, скоригованою на інтенсивність депривацій, становить 0,001 (у Вірменії – 0,002) [195].

Фонд нової економіки Великої Британії розрахував у 2016 р. Індекс щасливої планети за яким Україна знаходиться на 70 місці з середньою оцінкою у порівнянні з іншими країнами – 26,4 (результат лідера, Коста-Рики – 44,7; Польщі – 27,5 і 62 місце). Рівень добробуту в країні, який є складовою Індексу, згідно з опитуванням Gallup World Poll, оцінений респондентами у 5 з 10 балів (для порівняння у Польщі – 5,9). Інша складова, нерівність результатів, яка вказує на нерівність між людьми всередині країни з точки зору тривалості життя і рівня добробуту, складає 17% (для порівняння у Польщі – 11%) [144].

Інший британський аналітичний центр Legatum Institute представив у 2015 р. результати Індексу добробуту для 142 країн світу. За підсумками дослідження Україна опинилась на 70 місці (Польща на 29), що в порівнянні з 2014 р. свідчить про падіння на 7 сходинок (63 місце). Позиції України за ключовими критеріями (субіндексами) Індексу представлені на рис. 2.2.3.

Рис. 2.2.3. Позиції України за складовими Індексу добробуту, 2015 р. [182]

Найвищу позицію серед інших країн Україна займає за освітою (37 місце), а найгірше за станом економіки – 127, при цьому в 2014 р. за даним показником країна знаходилась на 70 місці. Покращились позиції України за рівнем особистих свобод (піднялась на 12 позицій за рік) і можливостями для бізнесу (на п'ять місць). Україна й Азербайджан представляють останні дві країни, які входять до групи з вищим від середнього рівнем добробуту (країни від 30 до 71 місць включно). Індекс добробуту показав, що тільки 28% українців задоволені своїм рівнем життя – це восьмий найнижчий показник у світі [182].

Стан розвитку інноваційної діяльності відображає Глобальний інноваційний індекс, за яким у 2016 р. Україна займає 56 позицію серед 128 країн світу – це найвища для нашої країни за десять років публікації Індексу. Результати за окремими складовими ГІІ у рейтингу 2015-2016 рр. відображено на рис. 2.2.4.

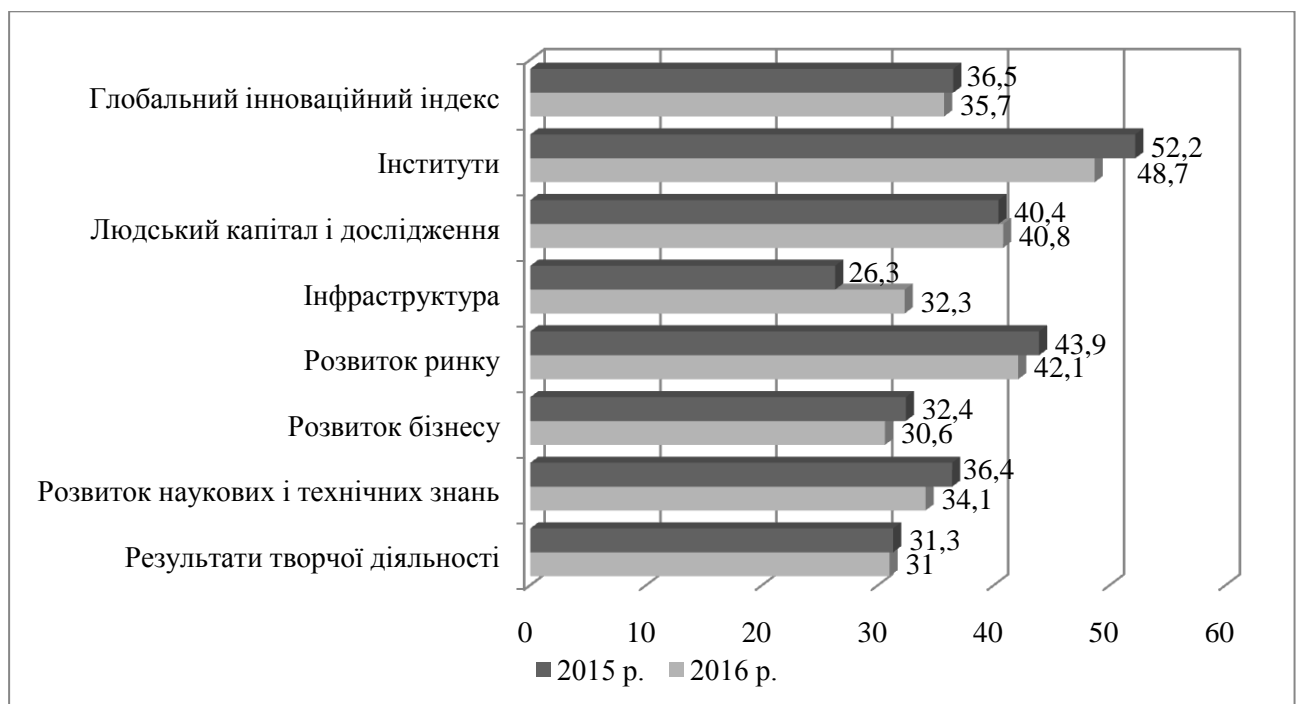

Рис. 2.2.4. Позиції України за складовими Глобального інноваційного індексу, 2015-2016 рр. [186]

Незважаючи на те, що за рік Україна піднялась на вісім місць у рейтингу, покращення відмічено лише за складовими «інфраструктура» та «людський капітал і дослідження». Водночас зазначимо, що 64 місце в 2014 р. Україна займала серед 141 країни, а у рейтингу 2016 р. оцінено 128.

Позиції України розташувались між Монголією (55 місце) і Бахрейном (57), найближчий сусід, Польща, посідає 39 місце. У третій групі країн за доходом нижчим за середній, куди входить Україна, вона зайняла друге місце після Молдови (46 місце в рейтингу). Серед європейських країн Україна розмістилась на 34 місці з 39 країн, випереджаючи Македонію (58), Сербію (65), Білорусію (79), Боснію і Герцоговину (87), Албанію (92), при цьому серед європейських країн є єдиною в рейтингу від 50 до 100 позицій, хто покращив загальний результат.

Характеризуючи окремі показники Індексу 2016 р., варто зазначити, що покращення загального рейтингу країни частково відбулось за рахунок поліпшення позицій за показниками: «бізнес-середовище» (79 місце), «загальна інфраструктура» (110), екологічна стабільність (100), інвестиції (113), «торгівля, конкуренція, масштаб ринку» (46), «інноваційні зв'язки» (88), «нематеріальні активи» (42). Найбільш слабкими критеріями для України є «політичне середовище» (123), «політична стабільність і безпека» (125), «ВВП на одиницю енергії, яка використовується» (115), «легкість вирішення питань банкрутства» (113), «верховенство закону» (110 місце).

Найкращі позиції Україна займає за індикаторами: «охоплення вищою освітою» (10 місце), «зразки промислового дизайну» (10), «витрати на навчання» (18 місце), «легкість отримання кредиту» (18), «кількість патентних заявок» (19), «валові витрати на ДіР, які фінансуються з-за кордону» (21), «загальні витрати на комп'ютерне програмне забезпечення» (20), «експорт ІКТ-послуг» (23 місце). За показником «кількість заявок на корисну модель» країна посідає перше місце в світі, а також четверте за індикатором «працевлаштовані жінки з науковим ступенем» [186].

Європейська комісія у 2016 р. підготувала звіт за результатами оцінювання показників Європейського інноваційного табло, на основі якого здійснено порівняльний аналіз інноваційної діяльності держав-членів ЄС, інших європейських країн, а також регіональних сусідів, серед яких до звіту було включено Україну. Розраховано Зведений (узагальнюючий) інноваційний індекс на основі 25 показників, згрупованих у вісім категорій. Результати для України у порівнянні з середніми значеннями країн ЄС наведені на рис. 2.2.5.

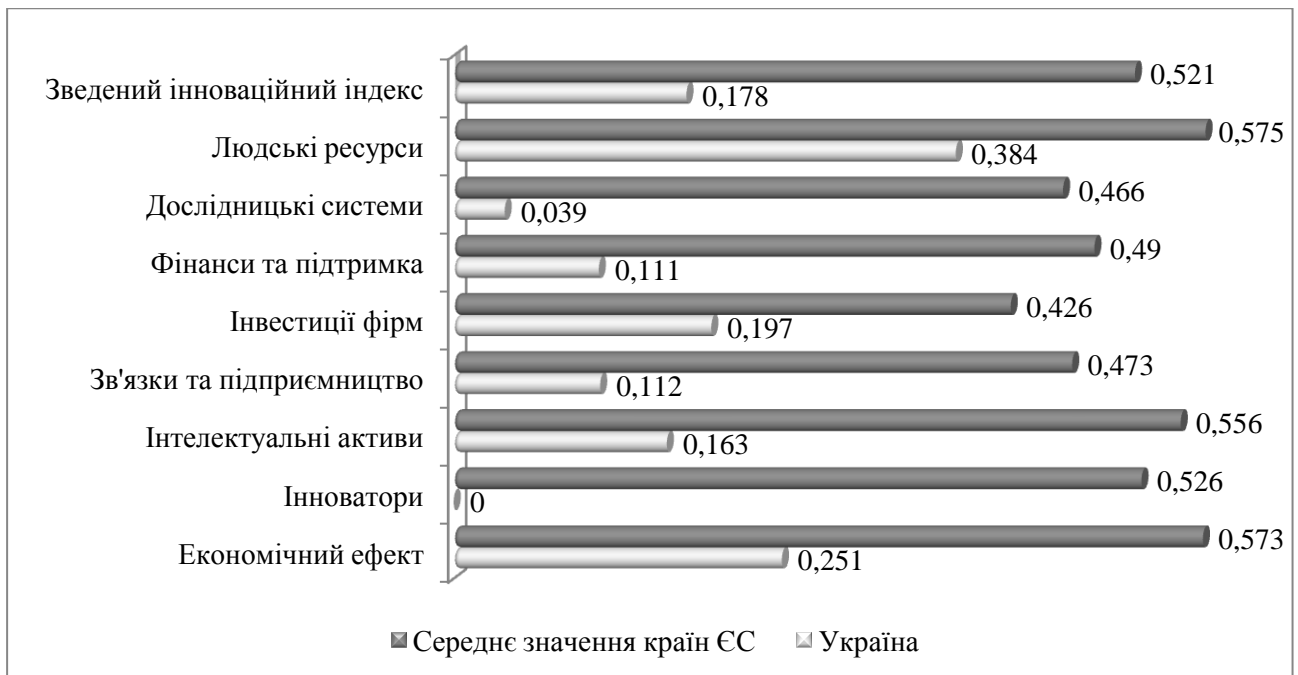

Рис. 2.2.5. Результати за показниками Європейського інноваційного табло для України у порівнянні з ЄС-28, 2016 р. [135]

Найкращі відносні показники Україна демонструє за складовою «людські ресурси» та достойними показниками щодо кількості випускників аспірантури та докторантури, а також відсотку населення з вищою освітою. Покращились результати за складовими «інтелектуальні активи» (5%), особливо у сфері промислового дизайну (16%), та «економічний ефект» у розрізі ліцензійних і патентних доходів з-за кордону (13%). Найбільше зниження відзначено за показниками інноваційних витрат, не пов'язаних із ДіР (-6,5%) і часткою продажу нових продуктових інновацій (-5,2%). Також низькі показники спостерігаються за кількістю державно-приватних спільних публікацій і обсягах венчурного капіталу [135].

На думку авторів національної доповіді «Інноваційна Україна 2020», низька інноваційна результативність країни зумовлена «серйозними проблемами з використанням людського потенціалу, якістю дослідницьких інфраструктур, формуванням сталих взаємозв'язків між елементами національної інноваційної системи в цілому та слабкою інтегрованістю у міжнародну науково-технічну та інноваційну кооперацію» [42, с. 316].

Водночас вітчизняний дослідник І.Ю. Єгоров зазначає, що в найважчому становищі знаходиться сфера комерціалізації результатів ДіР, а також значне погіршення спостерігається за показниками фінансування наукової діяльності. Відтак результати Європейського інноваційного табло для України вказують на «необхідність розроблення і втілення цілеспрямованої науково-технічної та інноваційної політики, приведення у відповідність до неї підприємницької діяльності, здійснення реальних кроків у напрямі реалізації необхідних структурних змін в економіці та науці, а також технологічної модернізації виробництва» [32, с. 91].

Глобальний індекс сталої конкурентоспроможності відображає поступ України у п'яти напрямках у 2015 р.:

1. Природний капітал: за наявності ресурсів для підтримки суспільства та економічної діяльності (земля, вода, клімат, енергетичні, мінеральні ресурси, біорізноманіття) та рівнем їх виснаження (забруднення) – 91 місце;

2. Управління ресурсами: можливість використовувати наявні ресурси максимально ефективно (споживання енергетичних ресурсів, рівень шкідливих викидів, водозабір, небезпечні відходи, поновлювані джерела енергії) – 175;

3. Соціальний капітал: охорона здоров'я, рівність (у доходах, гендерна, доступі до ресурсів), демографічні показники, безпека життя (рівень злочинності), свобода (гласність, дотримання прав людини) та задоволеність життям у країні – 72 місце;

4. Сталі інновації (здатність країни генерувати та підтримувати багатство, робочі місця, доходи для населення за рахунок конкурентоспроможних інновацій): вимірюється на основі оцінки якості та доступності освіти, ефективності діяльності у сфері ДіР, показників розвитку бізнесу (реєстрація нового бізнесу, заявки на товарні знаки, високотехнологічне виробництво) – 48;

5. Управління: здатність органів управління і влади забезпечити основу для сталого добробуту (баланс між ключовими елементами державних витрат на охорону здоров'я, освіти, безпеку; розвиток інфраструктури; якість державних послуг; регулювання бізнесу; корупція; фінансова стабільність) – 75 місце [175].

Рівень сталого розвитку характеризує також Індекс сталого розвитку (СІЦД-Україна) та Індекс сталого суспільства (Sustainable Society Foundation). Згідно з останнім опублікованим аналізом країн світу в 2013 р., Україна посідала 74 місце серед 116 країн за Індексом сталого розвитку [178]. Останній доступний Індекс сталого суспільства 2014 р., який показує, що за рівнем соціального добробуту Україна займає 33 місце серед 151 країни, екологічного благополуччя – 88, а за економічною складовою – 75 місце [180].

Таким чином, результати України у світових рейтингах, які характеризують рівень сталого розвитку загалом та інноваційної діяльності зокрема, вказують на значне відставання нашої країни від країн-лідерів. Відтак наступним завданням дисертаційної роботи постає необхідність оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки.

§ 2.3. Компаративне оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економік країн світу та України

Аналіз методичного інструментарію оцінювання рівня сталого розвитку економіки, проведений у параграфі 1.3, показав, що на міжнародному рівні не відбувається комплексного дослідження прогресу країн світу на шляху реалізації концепції сталого розвитку. У більшості випадків існуючі світові рейтинги та індекси дають змогу оцінити рівень економічного, соціального, екологічного чи інноваційного розвитку. Відтак обґрунтування необхідності інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки актуалізує розробку методичного підходу до його оцінювання, що уможливить ідентифікацію слабких сторін національної економіки у порівнянні з іншими країнами за компонентами ІЗСРЕ.

У такому контексті експертним шляхом було обрано 20 з 36 країн світу, які аналізуються у Європейському інноваційному табло та представляють наступні групи: інноваційних лідерів, активних, помірних інноваторів та інноваторів, які формуються. Вибірка складається з певної кількості країн-представників кожної групи, які показали як найкращі, так і найнижчі

результати, а також перебувають серед лідерів Глобального інноваційного індексу та Індексу глобальної конкурентоспроможності, зокрема це:

1) Інноваційні лідери – чотири країни: Швейцарія, Швеція, Фінляндія, Німеччина;

2) Активні інноватори – шість країн: Ірландія, Бельгія, Велика Британія, Австрія, Ізраїль, Ісландія;

3) Помірні інноватори – сім країн: Норвегія, Кіпр, Чехія, Італія, Іспанія, Угорщина, Польща;

4) Інноватори, які формуються – три країни: Болгарія, Румунія, Україна.

Під час виконання дослідження автором розроблено та запропоновано методику оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економік країн світу та України на основі побудови загального рейтингу країн за Індексом інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки (I_{IESDE}), яка передбачає здійснення визначеної послідовності етапів, узагальнених на рис. 2.3.1.

Відповідно до методики, **на першому етапі** відбувається виділення компонент ІЗСРЕ, охарактеризованих у параграфі 1.2:

1. Науково-технічна компонента – K_1 .

2. Інституційна компонента – K_2 .

3. Маркетингова компонента – K_3 .

4. Інвестиційна компонента – K_4 .

5. Освітньо-інформаційна компонента – K_5 .

Метою **другого етапу** є визначення вагових коефіцієнтів для виокремлених компонент шляхом використання методу аналізу ієрархій, запропонованого Т. Сааті [171]. Спочатку будуємо матрицю парних порівнянь компонент: $A = \|a_{ij}\|_{5 \times 5}$, де a_{ij} – це експертна оцінка відносної переважності компоненти K_i порівняно з K_j , при цьому $a_{ij} = \frac{1}{a_{ji}}$ для всіх $i, j = 1, 2, 3, 4, 5$.

Рис. 2.3.1. Етапи оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економік країн світу

Джерело: розроблено автором.

$$A = \|a_{ij}\|_{5 \times 5} = \begin{bmatrix} & K_1 & K_2 & K_3 & K_4 & K_5 \\ K_1 & 1 & 2 & 1 & 1 & 3 \\ K_2 & 1/2 & 1 & 1 & 1/2 & 2 \\ K_3 & 1 & 1 & 1 & 1 & 2 \\ K_4 & 1 & 2 & 1 & 1 & 2 \\ K_5 & 1/3 & 1/2 & 1/2 & 1/2 & 1 \end{bmatrix}$$

Шукані вагові коефіцієнти компонент є власними числами побудованої матриці, але їх можна обчислити шляхом визначення середнього геометричного елементів кожного з рядків матриці за наближеною формулою:

$$W_i = \frac{\sqrt[5]{a_{i_1} \times a_{i_2} \times \dots \times a_{i_5}}}{\sum_{j=1}^5 \sqrt[5]{a_{j_1} \times a_{j_2} \times \dots \times a_{j_5}}}, \quad (2.3.1)$$

де $i = 1; 2; \dots; 5$, причому $\sum_{i=1}^5 W_i = 1$.

Отже, $W_1 = 0,270$; $W_2 = 0,164$; $W_3 = 0,217$; $W_4 = 0,249$; $W_5 = 0,100$.

Наступним кроком є перевірка несуперечливості експертних оцінок шляхом обчислення індексу узгодженості (J) та порівняння його з еталонним значенням (J^*): $J \leq 0,1 \times J^*$ (для $n = 5$ значення $J^* = 1,12$). У випадку невиконання такої умови експерту необхідно перевірити свої оцінки щодо переважності компонентів у парних порівняннях. Розрахований автором індекс узгодженості становить 0,019, а, отже, є меншим за 0,112, що підтверджує правильність експертних міркувань.

Третій етап передбачає ідентифікацію показників оцінювання ІЗСРЕ за визначеними компонентами. На основі аналізу методик, розглянутих у першому розділі, а саме: Глобального інноваційного індексу, Європейського інноваційного табло та Індексу глобальної конкурентоспроможності, які дають змогу оцінити рівень інноваційного розвитку країн світу, виокремлено найважливіші, на думку автора, індикатори оцінювання рівня ІЗСРЕ.

Оцінювання науково-технічної компоненти рекомендовано здійснювати на основі аналізу патентної активності в країні, використання створених дослідниками інтелектуальних продуктів, експорту наукоємної продукції, а також інтенсивності

співробітництва у сфері ДіР. Інституційну компоненту характеризує ефективність державного регулювання, якість роботи та обґрунтованість політики, рівень захисту прав людини, прозорість і можливості ведення бізнесу. Інвестиційна компонента визначається обсягом витрат на ДіР, залученням іноземних інвестицій, рівнем надання фінансовим сектором послуг для бізнесу (у т.ч. венчурний капітал), кооперацією фірм. Реалізація маркетингової компоненти передбачає аналіз активності щодо реєстрації торгових марок і промислових зразків, ефективності використання маркетингових інструментів з метою найкращого задоволення клієнта та забезпечення конкурентоспроможності власної продукції, аналіз рівня впровадження і реалізації підприємствами нових або значно поліпшених продуктів і виробничих процесів, а також маркетингових та організаційних інновацій. Освітньо-інформаційна компонента визначається якістю освіти, залученістю у ДіР, можливостями розвитку та реалізації працівників, а також рівнем доступу до інформації. Запропонована система показників представлена в табл. 2.3.1.

Таблиця 2.3.1

Зміст показників оцінювання інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки

Науково-технічна компонента ІЗРЕ	
Показник	Характеристика
Загальна кількість патентних заявок на винаходи (від резидентів і нерезидентів), 2014 р.	Офіційний запит у спеціалізованій орган з питань захисту інтелектуальної власності з метою отримання ексклюзивних прав на використання нового технічного вирішення проблеми.
Загальна кількість патентних заявок за процедурою РСТ на один мільярд ВВП (за ПКС у євро), 2015 р.	Індикатор Європейського інноваційного табло, який показує співвідношення кількості міжнародних патентних заявок, поданих у межах Договору про патентну кооперацію (РСТ) з метою отримання захисту інтелектуальної власності одночасно в багатьох країнах, до ВВП за паритетом купівельної спроможності.
Плата за використання інтелектуальної власності (у млн дол. США), 2015 р.	Платежі та надходження між резидентами та нерезидентами за авторизоване використання майнових і суміжних прав власності та користування виробленими оригіналами чи прототипами в межах ліцензійних угод.
Експорт високотехнологічної продукції (у млн дол. США), 2014-2015 рр.	Продукція з високою інтенсивністю ДіР: аерокосмічна галузь, комп'ютери, фармацевтика, наукові прилади та електричні машини.
Співпраця ВНЗ і корпоративного сектора в ДіР (убалах), 2015-2016 рр.	Якісний показник, отриманий на основі опитування керівників компаній, яке проводиться Всесвітнім економічним форумом та використовується для розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності: «Налагодженість співпраці між університетами та бізнесом у вашій країні у сфері досліджень і розробок (1 бал – не співпрацюють взагалі; 7 – активно співпрацюють)».

Продовження табл. 2.3.1

Інституційна компонента ІЗСРЕ	
Показник	Характеристика
Захист інтелектуальної власності (у балах), 2015-2016 рр.	Якісний показник, отриманий на основі опитування керівників компаній, яке проводиться WEF та використовується для розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності: «Рівень захисту інтелектуальної власності у вашій країні (1 бал – відсутній будь-який захист; 7 – значною мірою)».
Підзвітність компаній (у балах), 2015-2016 рр.	Якісний показник, отриманий на основі опитування керівників компаній, яке проводиться Всесвітнім економічним форумом та використовується для розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності: «Ефективність використання стандартів аудиту та звітності у вашій країні (1 – надзвичайно низька; 7 – надзвичайно висока)».
Ефективність уряду (у %), 2015 р.	Показник, який використовується для розрахунку Глобального інноваційного індексу та відображає сприйняття якості роботи державних служб і надання послуг, а також ступінь їх незалежності від політичного тиску, якості розробки та здійснення політики, а також довіру до проведення урядом такої політики. Один із Світових показників державного управління (Worldwide Governance Indicators, WGI) Світового банку.
Якість регулювання (у %), 2015 р.	Показник, який використовується для розрахунку Глобального інноваційного індексу та відображає сприйняття здатності уряду розробляти та реалізовувати обґрунтовану політику й нормативні акти, які уможливають і стимулюють розвиток приватного сектора. Один із Світових показників державного управління (Worldwide Governance Indicators) Світового банку.
Верховенство закону (у %), 2015 р.	Показник, який використовується для розрахунку Глобального інноваційного індексу та відображає ступінь довіри до встановлених суспільних правил та їх дотримання, зокрема, якість виконання договірних зобов'язань, майнових прав, поліції і судів, а також ймовірності злочинності та насильства. Один із Світових показників державного управління (WGI) Світового банку.
Легкість започаткування бізнесу (у балах), 2016 р.	Показник, який використовується для розрахунку Глобального інноваційного індексу та оцінює всі офіційні процедури (отримання всіх ліцензій і дозволів), що необхідні для започаткування нового бізнесу в країні, а також витрати часу та коштів для виконання цих процедур, розміри мінімального капіталу.
Маркетингова компонента ІЗСРЕ	
Загальна кількість заявок на реєстрацію торгових марок (від резидентів і нерезидентів), 2014 р.	Офіційний запит у спеціалізований орган з питань захисту інтелектуальної власності з метою реєстрації позначення, яке вирізняє певні товари або послуги одного підприємства від тих, що виробляються або надаються іншими підприємствами.
Загальна кількість заявок на реєстрацію промислових зразків (від резидентів і нерезидентів), 2014 р.	Офіційний запит у спеціалізований орган з питань захисту інтелектуальної власності з метою реєстрації композицій ліній, кольорів або будь-яких тривимірних форм, які надають особливий зовнішній вигляд продукту та використовуються у декоративних й естетичних цілях.
Ступінь орієнтованості на клієнта (у балах), 2015-2016 рр.	Якісний показник, отриманий на основі опитування керівників компаній, яке проводиться Всесвітнім економічним форумом та використовується для розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності: «Наскільки добре компанії відносяться до своїх клієнтів у вашій країні? (1 – погано, головним чином байдужі до задоволеності клієнтів; 7 – дуже добре, швидко реагують на потреби клієнтів і шукають способи утримання клієнтів)».
Рівень маркетингу (у балах), 2015-2016 рр.	Якісний показник, отриманий на основі опитування керівників компаній, яке проводиться WEF та використовується для розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності: «Наскільки успішно компанії у вашій країні використовують маркетинг для диференціації своїх продуктів і послуг? (1 – не успішно взагалі; 7 – надзвичайно успішно)».

Продовження табл. 2.3.1

Показник	Характеристика
МСП, які розробляють і впроваджують інновації (у % від загальної кількості МСП), 2015 р.	Індикатор Європейського інноваційного табло, який розраховується на основі опитування щодо інноваційної діяльності підприємств (Community Innovation Survey) як частка малих і середніх підприємств, які розробляють і впроваджують нові або значно поліпшені продукти чи виробничі процеси власними зусиллями або разом з іншими фірмами. Показник обмежується МСП, оскільки майже всі великі компанії ведуть інноваційну діяльність, а країни з індустріальною структурою як правило зважають на результати великих фірм.
МСП, які запровадили інноваційні продукти чи процеси (у % від загальної кількості МСП), 2015 р.	Індикатор Європейського інноваційного табло, який розраховується на основі опитування щодо інноваційної діяльності підприємств (Community Innovation Survey) і визначає частку МСП, які запровадили технологічні інновації (нові продукти або процеси) на одному зі своїх ринків.
МСП, які запровадили маркетингові або організаційні інновації (у % від загальної кількості МСП), 2015 р.	Індикатор Європейського інноваційного табло, який розраховується на основі опитування щодо інноваційної діяльності підприємств (Community Innovation Survey) і відображає частку МСП, зокрема зі сфери послуг, які запровадили нетехнологічні інновації (маркетингові та організаційні) на одному зі своїх ринків.
Продажі нових для ринку і нових для фірм інновацій (у % від обороту), 2015 р.	Індикатор Європейського інноваційного табло, який розраховується на основі опитування щодо інноваційної діяльності підприємств (Community Innovation Survey) і визначає оборот нових або значно поліпшених продуктів, які є новими для фірми або ринку, для всіх підприємств. Таким чином, показник відображає створення найсучасніших технологій (нових ринкових продуктів) і поширення цих технологій (нової для фірми продукції).
Інвестиційна компонента ІЗСРЕ	
Сукупні витрати на ДіР (у % від ВВП), 2014 р.	Загальні поточні та капітальні витрати країни на дослідження і розробки, які проводяться систематично для підвищення рівня знань, включаючи знання людства, культури і суспільства, а також використання нових знань у відношенні до ВВП.
Частка витрат на ДіР корпоративного сектора (у % від сукупних витрат на ДіР), 2012-2014 рр.	Частка витрат бізнесу на дослідження і розробки, які проводяться для створення і втілення у виробництві нових знань, у сукупних витратах на ДіР.
Частка чистих надходжень прямих іноземних інвестицій (у % від ВВП), 2015 р.	Частка чистих надходжень інвестицій у звітності економіки країни від іноземних інвесторів, які контролюють або значною мірою впливають на управління підприємством, володіючи 10% або більше акцій підприємства, у ВВП.
Доступність венчурного капіталу (у балах), 2015-2016 рр.	Якісний показник, отриманий на основі опитування керівників компаній, яке проводиться WEF та використовується для розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності: «Наскільки легко для старт-апів з інноваційними, але ризиковими проектами отримати фінансування у вашій країні? (1 – надзвичайно важко; 7 – дуже легко)».
Рівень надання фінансових послуг для бізнесу (у балах), 2015-2016 рр.	Якісний показник, отриманий на основі опитування керівників компаній, яке проводиться Всесвітнім економічним форумом та використовується для розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності: «Надання фінансовим сектором продуктів і послуг у вашій країні, які відповідають потребам бізнесу (1 – взагалі не надають; 7 – значною мірою)».
Угоди про стратегічні альянси та спільні підприємства (у балах), 2015 р.	Показник, який використовується для розрахунку Глобального інноваційного індексу та визначає кількість угод про створення спільних підприємств або стратегічних альянсів на один мільярд ВВП (за ПКС у дол. США) згідно з даними Thomson Reuters.

Продовження табл. 2.3.1

Показник	Характеристика
Інноваційне співробітництво МСП (у % від загальної кількості МСП), 2015 р.	Індикатор Європейського інноваційного табло, який розраховується на основі опитування щодо інноваційної діяльності підприємств (Community Innovation Survey) і визначає частку МСП, які беруть участь в інноваційному співробітництві. Показник вимірює потік знань між науково-дослідними інститутами та фірмами, а також між різними фірмами. Індикатор обмежується МСП, оскільки майже всі великі компанії ведуть співпрацю в інноваційній сфері.
Освітньо-інформаційна компонента ІЗРЕ	
Загальна чисельність зайнятих у ДіР (на один мільйон мешканців), 2012-2014 рр.	Всі особи, зайняті безпосередньо у ДіР і ті, хто надає прямі послуги, такі як менеджери, адміністратори та технічні співробітники сфери ДіР (за умов зайнятості повний робочий день) у розрахунку на один мільйон жителів.
Валовий показник охоплення населення вищою освітою (у %), 2012-2014 рр.	Кількість студентів, які отримують вищу освіту, незалежно від віку, виражена у відсотках від офіційної чисельності населення у віковій групі, яка офіційно відповідає рівню вищої освіти.
Якість освітньої системи (у балах), 2015-2016 рр.	Якісний показник, отриманий на основі опитування керівників компаній, яке проводиться Всесвітнім економічним форумом та використовується для розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності: «Наскільки добре система освіти задовольняє потреби конкурентоспроможної економіки у вашій країні (1 – не дуже добре; 7 – дуже добре)».
Доступність спеціалізованих сервісів навчання і підвищення кваліфікації (у балах), 2015-2016 рр.	Якісний показник, отриманий на основі опитування керівників компаній, яке проводиться Всесвітнім економічним форумом та використовується для розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності: «Доступність високоякісних, професійних послуг з навчання і підвищення кваліфікації у вашій країні (1 – відсутні; 7 – широко доступні)».
Ступінь підготовки персоналу (у балах), 2015-2016 рр.	Якісний показник, отриманий на основі опитування керівників компаній, яке проводиться Всесвітнім економічним форумом та використовується для розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності: «Інвестиції компаній у навчання і розвиток персоналу у вашій країні (1 – не вкладають коштів; 7 – значною мірою)».
Здатність країни утримувати таланти (у балах), 2015-2016 рр.	Якісний показник, отриманий на основі опитування керівників компаній, яке проводиться WEF та використовується для розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності: «Наскільки ваша країна турбується про утримання талановитих людей? (1 – не турбується, найкращі таланти шукають можливості реалізації за кордоном; 7 – дуже турбується, найкращі таланти залишаються і реалізуються в країні)».
Інтернет-користувачі (у % від загальної чисельності населення), 2015 р.	Показник, який використовується для розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності та визначає відсоток користувачів Інтернету з будь-якого місця і для будь-яких цілей, незалежно від пристрою і мережі (за допомогою комп'ютера, мобільного телефону, ігрової машини, цифрового телевізора) протягом останніх трьох місяців. Доступ може здійснюватися через мережу фіксованого або мобільного зв'язку. Індикатор обчислюється Міжнародним телекомунікаційним союзом (ITU).

Джерело: розроблено автором з використанням матеріалів [132], [135], [139], [147], [197], [204], [205], [209].

Таким чином, оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки запропоновано здійснювати за п'ятьма компонентами, які представлені 34 показниками. З метою забезпечення зручності подальших розрахунків визначено позначення показників, які наведено в табл. 2.3.2.

Таблиця 2.3.2

Система показників оцінювання інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки

Компоненти ІЗСРЕ	Показники ІЗСРЕ	Позначення
Науково-технічна компонента (K_1)	Загальна кількість патентних заявок на винаходи (від резидентів і нерезидентів), 2014 р.	K_1^1
	Загальна кількість патентних заявок за процедурою РСТ на один мільярд ВВП (за ПКС у євро), 2015 р.	K_1^2
	Плата за використання інтелектуальної власності, платежі та надходження (у млн дол. США), 2015 р.	K_1^3, K_1^4
	Експорт високотехнологічної продукції (у млн дол. США), 2014-2015 рр.	K_1^5
	Співпраця ВНЗ і корпоративного сектора в ДіР (у балах), 2015-2016 рр.	K_1^6
Інституційна компонента (K_2)	Захист інтелектуальної власності (у балах), 2015-2016 рр.	K_2^1
	Підзвітність компаній (у балах), 2015-2016 рр.	K_2^2
	Ефективність уряду (у %), 2015 р.	K_2^3
	Якість регулювання (у %), 2015 р.	K_2^4
	Верховенство закону (у %), 2015 р.	K_2^5
	Легкість започаткування бізнесу (у балах), 2016 р.	K_2^6
Маркетингова компонента (K_3)	Загальна кількість заявок на реєстрацію торгових марок (від резидентів і нерезидентів), 2014 р.	K_3^1
	Загальна кількість заявок на реєстрацію промислових зразків (від резидентів і нерезидентів), 2014 р.	K_3^2
	Ступінь орієнтованості на клієнта (у балах), 2015-2016 рр.	K_3^3
	Рівень маркетингу (у балах), 2015-2016 рр.	K_3^4
	МСП, які розробляють і впроваджують інновації (у % від загальної кількості МСП), 2015 р.	K_3^5
	МСП, які запровадили інноваційні продукти чи процеси (у % від загальної кількості МСП), 2015 р.	K_3^6
	МСП, які запровадили маркетингові або організаційні інновації (у % від загальної кількості МСП), 2015 р.	K_3^7
	Продажі нових для ринку і нових для фірм інновацій (у % від обороту), 2015 р.	K_3^8
Інвестиційна компонента (K_4)	Сукупні витрати на ДіР (у % від ВВП), 2014 р.	K_4^1
	Частка витрат на ДіР корпоративного сектора (у % від сукупних витрат на ДіР), 2012-2014 рр.	K_4^2
	Частка чистих надходжень прямих іноземних інвестицій (у % від ВВП), 2015 р.	K_4^3
	Доступність венчурного капіталу (у балах), 2015-2016 рр.	K_4^4
	Рівень надання фінансових послуг для бізнесу (у балах), 2015-2016 рр.	K_4^5
	Угоди про стратегічні альянси та спільні підприємства (у балах), 2015 р.	K_4^6
	Інноваційне співробітництво МСП (у % від загальної кількості МСП), 2015 р.	K_4^7

Продовження табл. 2.3.2

Компоненти ІЗСРЕ	Показники ІЗСРЕ	Позначення
Освітньо-інформаційна компонента (K_5)	Загальна чисельність зайнятих у ДіР (на один мільйон мешканців), 2012-2014 рр.	K_5^1
	Валовий показник охоплення населення вищою освітою (у%), 2012-2014 рр.	K_5^2
	Якість освітньої системи (у балах), 2015-2016 рр.	K_5^3
	Доступність спеціалізованих сервісів навчання і підвищення кваліфікації (у балах), 2015-2016 рр.	K_5^4
	Ступінь підготовки персоналу (у балах), 2015-2016 рр.	K_5^5
	Здатність країни утримувати таланти (у балах), 2015-2016 рр.	K_5^6
	Інтернет-користувачі (у% від загальної чисельності населення), 2015 р.	K_5^7

Джерело: розроблено автором.

На четвертому етапі відбувається визначення вагових коефіцієнтів для кожної групи показників за методом Т. Сааті аналогічно до другого етапу. Розраховані вагові значення показників систематизовано в табл. 2.3.3.

Таблиця 2.3.3

Вагові значення показників інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки

Компоненти ІЗСРЕ									
K_1		K_2		K_3		K_4		K_5	
Показник	Вага	Показник	Вага	Показник	Вага	Показник	Вага	Показник	Вага
K_1^1	0,216	K_2^1	0,146	K_3^1	0,134	K_4^1	0,172	K_5^1	0,211
K_1^2	0,180	K_2^2	0,146	K_3^2	0,134	K_4^2	0,156	K_5^2	0,102
K_1^3	0,094	K_2^3	0,164	K_3^3	0,104	K_4^3	0,156	K_5^3	0,126
K_1^4	0,202	K_2^4	0,232	K_3^4	0,113	K_4^4	0,156	K_5^4	0,126
K_1^5	0,180	K_2^5	0,164	K_3^5	0,095	K_4^5	0,105	K_5^5	0,140
K_1^6	0,127	K_2^6	0,146	K_3^6	0,147	K_4^6	0,116	K_5^6	0,163
				K_3^7	0,113	K_4^7	0,141	K_5^7	0,132
				K_3^8	0,160				

Джерело: розраховано автором.

Метою п'ятого етапу є збір даних за визначеними показниками. Інформаційною базою дослідження стали: статистичні дані Всесвітньої організації інтелектуальної власності [204] та Інституту статистики ЮНЕСКО [197]; Індикатори світового розвитку, Світові показники управління і рейтингу Ведення бізнесу (Doing Business), які розраховуються Світовим банком [132; 205]; дані за показниками, що використовуються для розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності

(отримані на основі опитування керівників компаній «Executive Opinion Survey», яке проводиться Всесвітнім економічним форумом) [209], Глобального інноваційного індексу [139], Європейського інноваційного табло (зокрема на основі опитування щодо інноваційної активності підприємств «Community Innovation Survey», яке проводиться Європейською комісією) [135] та Індексу розвитку ІКТ, який обчислюється Міжнародним телекомунікаційним союзом (International Telecommunication Union, ITU) [147]. Зібрані й систематизовані дані за показниками наведено в Додатку Б табл. Б.2.

На шостому етапі необхідно нормалізувати значення показників, які мають різні одиниці вимірювання, тобто існує необхідність їх перетворення у безрозмірний вигляд задля зручності здійснення подальших розрахунків. Для реалізації цього завдання було використано метод аналізу корисної вартості [7, с. 94].

Відповідно до методу, спочатку визначається вид часткової функції корисності залежно від характеру монотонності цільової функції кожного показника: монотонно зростаюча чи монотонно спадна. У нашому випадку всі обрані показники оцінювання ІЗСРЕ мають монотонно зростаючу цільову функцію, що зображено на рис. 2.3.2.

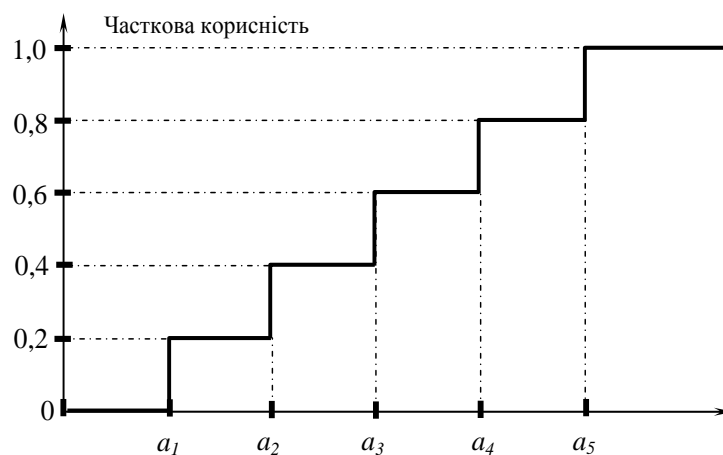

Рис. 2.3.2. Функція перетворення значень показників у значення часткової корисності [7, с. 96]

Відтак проводиться обчислення рівня часткової корисності кожного показника, тобто перетворення їх значень у значення часткової корисності, що має кількісний вираз у єдиній для всіх визначених показників формі. Наведемо функцію часткової корисності на прикладі такого показника освітньо-інформаційної компоненти як «здатність країни утримувати таланти» (рис. 2.3.3).

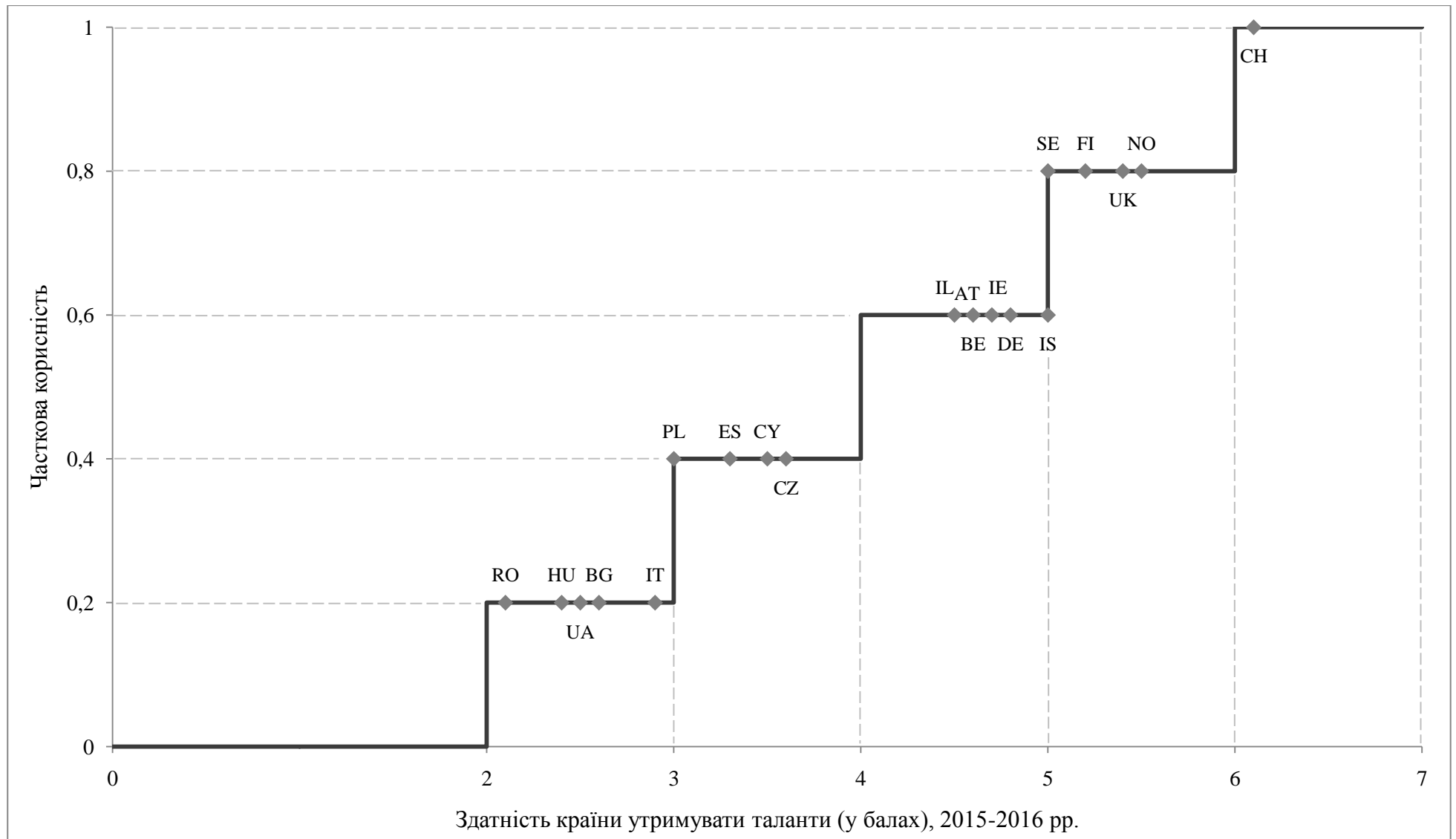

Рис. 2.3.3. Функція часткової корисності для показника «здатність країни утримувати таланти»

Джерело: побудовано автором.

За необхідності можна використовувати більш деталізовану шкалу значень часткової корисності. У Додатку Б рис. Б.1 – рис. Б.34 наведені функції часткової корисності за всіма показниками, а також визначені їх кількісні значення у Додатку Б табл. Б.3.

Наступним кроком є визначення інтегральних значень кожної компоненти або їх корисної вартості – $U(K_i)$, що є сумою зважених значень часткової корисності показників:

$$U(K_i) = \sum_{m=1}^{M_i} w_i^m \times u_i^m, \quad (2.3.2)$$

де w_i^m – це ваговий коефіцієнт m -го показника i -ї компоненти;

u_i^m – це значення часткової корисності m -го показника i -ї компоненти;

$m = 1, 2, \dots, M_i$ (m – це кількість показників i -ї компоненти, причому $M_1 = 6, M_2 = 6, M_3 = 8, M_4 = 7, M_5 = 7$).

Після цього відбувається розрахунок Індексу інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки, що є сумою зважених значень корисної вартості кожної компоненти:

$$I_{IESDE} = \sum_{i=1}^5 W_i \times U(K_i) \quad (2.3.3)$$

На сьомому етапі здійснюється побудова загального рейтингу країн за рівнем інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки у 2012-2016 рр., який представлено у табл. 2.3.4.

Результати дослідження показують, що країною з найвищим рівнем інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки є Швейцарія. Водночас Україна посіла 18 місце в рейтингу, обійшовши Болгарію і Румунію. Це група країн, що є «інноваторами, які формуються» за вимірами Європейського інноваційного табло. Відтак доцільно застосувати бенчмаркінговий підхід, який передбачає визначення кращих (еталонних) практик і досягнень лідерів у певному напрямі з метою їх вивчення, порівняння з власними, переймання досвіду та використання у власній діяльності [60, с. 389].

Рейтинг країн за Індексом інноваційного забезпечення
сталого розвитку економіки, 2012-2016 рр.

Назва країни та її міжнародне скорочення		Значення компонент ІЗСРЕ					I_{IESDE}	Місце
		K_1	K_2	K_3	K_4	K_5		
Швейцарія	CH	0,779	0,831	0,780	0,709	0,870	0,779	1
Велика Британія	GB	0,836	0,874	0,703	0,636	0,692	0,749	2
Німеччина	DE	0,864	0,711	0,855	0,548	0,705	0,742	3
Швеція	SE	0,603	0,860	0,579	0,688	0,762	0,677	4
Фінляндія	FI	0,493	0,940	0,541	0,665	0,863	0,657	5
Ізраїль	IL	0,627	0,690	0,496	0,670	0,712	0,628	6
Ірландія	IE	0,508	0,798	0,578	0,598	0,636	0,606	7
Бельгія	BE	0,486	0,748	0,585	0,570	0,705	0,593	8
Австрія	AT	0,446	0,711	0,612	0,482	0,716	0,561	9
Норвегія	NO	0,355	0,860	0,477	0,466	0,854	0,542	10
Ісландія	IS	0,269	0,723	0,597	0,509	0,769	0,524	11
Чеська Республіка	CZ	0,305	0,556	0,574	0,400	0,570	0,455	12
Іспанія	ES	0,389	0,523	0,533	0,370	0,516	0,450	13
Італія	IT	0,475	0,411	0,643	0,287	0,393	0,446	14
Польща	PL	0,366	0,461	0,395	0,250	0,431	0,365	15
Угорщина	HU	0,320	0,428	0,330	0,339	0,322	0,345	16
Кіпр	CY	0,106	0,527	0,416	0,402	0,374	0,343	17
Україна	UA	0,337	0,204	0,336	0,201	0,366	0,284	18
Болгарія	BG	0,149	0,316	0,266	0,274	0,347	0,253	19
Румунія	RO	0,232	0,378	0,244	0,170	0,281	0,248	20

Джерело: складено та розраховано автором.

Проведене оцінювання дає змогу виділити країни-лідери за кожною з компонент інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки, проаналізувати причини існуючих відхилень у результатах України порівняно з лідерами та визначити можливі шляхи їх подолання. У такому контексті на основі отриманих інтегральних значень компонент ІЗСРЕ пропонуємо побудувати діаграму в полярній системі координат, де відображено еталонні значення компонент і результати України, що уможливило вироблення рекомендацій щодо забезпечення впровадження кращих практик реалізації концепції сталого розвитку. Діаграму порівняння отриманих значень зображено на рис. 2.3.4.

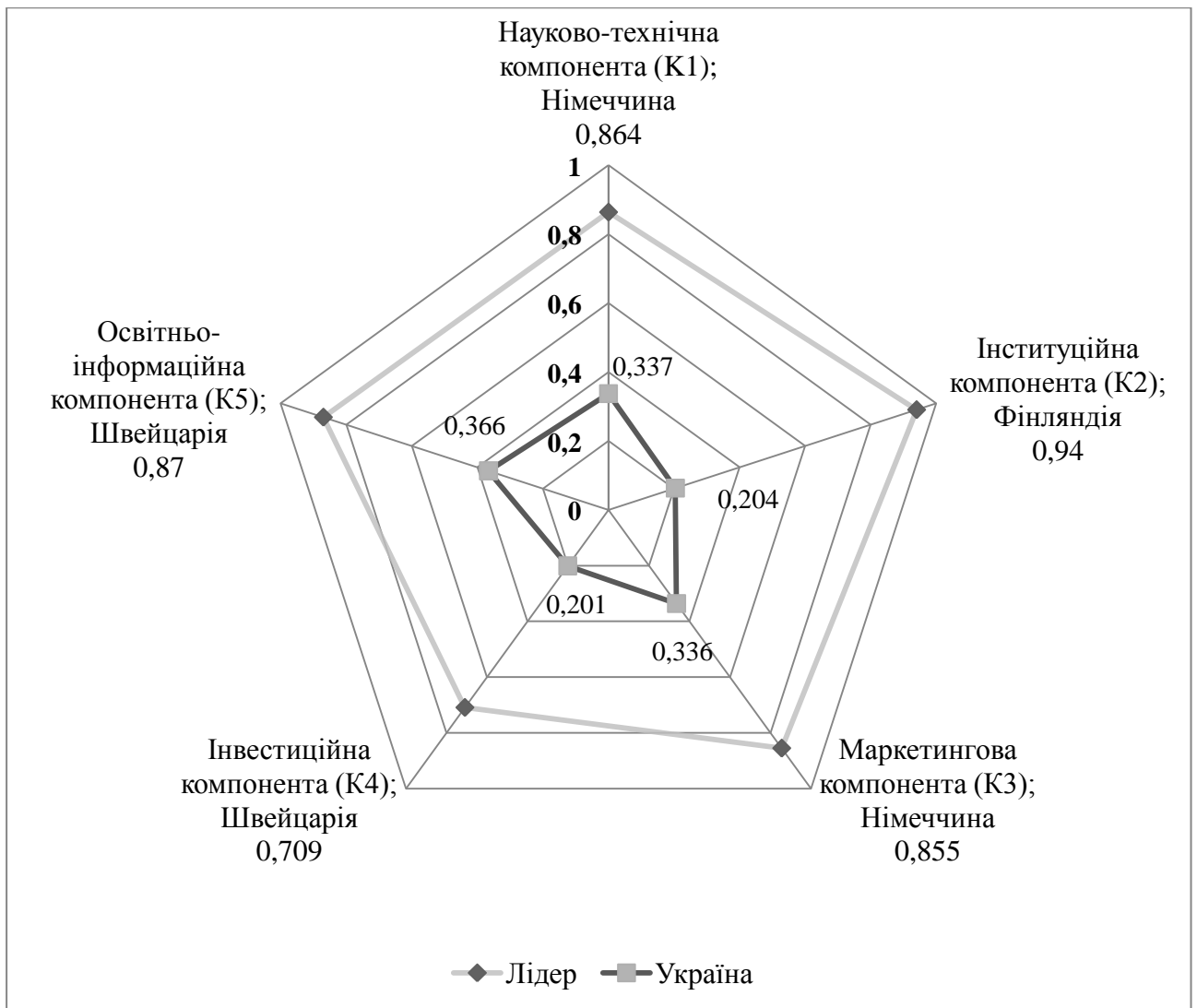

Рис. 2.3.4. Діаграма порівняння інтегральних значень компонент інноваційного забезпечення сталого розвитку економік країн-лідерів та України, 2012-2016 рр.

Джерело: розроблено автором.

Із наведеної діаграми можна зробити висновок про значне відставання національної економіки за всіма компонентами інноваційного забезпечення сталого розвитку. Найгірші позиції Україна посідає за інституційною компонентою ІЗСРЕ – останнє місце та інвестиційною компонентою – 19 місце, за маркетинговою та освітньо-інформаційною компонентами – 17 місця, найкраща позиція – за науково-технічною компонентою (14 місце).

Таким чином, розроблений методичний підхід дає змогу здійснити рейтингове оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економік країн світу та побудувати інтегральний Індекс ІЗСРЕ (I_{IESDE}) за

визначеною послідовністю етапів, що уможлиблює компаративний аналіз країн світу як за загальним рівнем сформованості інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки, так і за ключовими його компонентами: науково-технічною, інституційною, маркетинговою, інвестиційною та освітньо-інформаційною. Обчислення інтегрального Індексу ІЗСРЕ країн здійснюється за допомогою запропонованого набору показників за кожною з компонент, розробленого на основі вивчення методичного інструментарію оцінювання рівня сталого розвитку, і передбачає застосування методів багатокритеріального аналізу, зокрема методу аналізу ієрархій Т. Сааті для визначення вагових коефіцієнтів компонент і показників ІЗСРЕ та методу аналізу корисної вартості для нормалізації значень показників і визначення інтегрального рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки та побудови рейтингу країн за I_{IESDE} . Компаративний аналіз рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки та дев'ятнадцяти країн світу за I_{IESDE} підтверджує наявність в Україні значних проблем у впровадженні концепції сталого розвитку. Водночас це зумовлює необхідність детальнішого аналізу рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. Проаналізовано результати країн світу та приватного сектора на основі методик оцінювання рівня сталого розвитку економіки на предмет врахування у своїй діяльності необхідності реалізації інноваційних рішень з метою ефективної імплементації КСР. Відтак визначено світові тенденції формування інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки за його компонентами.

Реалізація науково-технічної компоненти відбувається шляхом проведення компаніями власних ДіР, спрямованих на розробку більш безпечних, екологічно чистих, сталих продуктів і послуг. Проаналізовано кращі практики, серед яких відзначено: компанію Unilever, яка працює над створенням нових продуктів і покращує нинішні у власному Глобальному центрі інновацій з урахуванням вимог сталого розвитку; корпорацію Google, яка досягла нейтрального рівня емісії вуглецю і створює одні з найбільших енергоефективних центрів обробки даних у світі; Ісландію, яка є прикладом енергетичного революціонера, який задовольняє потребу в енергії за рахунок відновлюваних гідро- та геотермальних ресурсів; приклади сталого будівництва (у Швейцарії нова Федеральна будівля була сконструйована з використанням екологічно чистих матеріалів; Google реалізує Програму використання здорових матеріалів у будівництві); співробітництва з науковими установами, університетами, між компаніями в інноваційній сфері (Unilever співпрацює з Кембриджським університетом у проведенні ДіР на базі створеного Центру молекулярної інформатики).

Інституційна компонента передбачає: розробку стратегій сталого розвитку на національному рівні та планів сталого розвитку на мікрорівні (наприклад, Швейцарія та Ісландія реалізують розроблені національні стратегії сталого розвитку, Сеул – «План розвитку міста», Unilever – «План сталого розвитку та підвищення якості життя»); кооперацію і координацію зусиль держави, корпоративного сектора, представників громадянського суспільства та наукової спільноти у реалізації Цілей сталого розвитку (створення локальних мереж зацікавлених сторін у Швейцарії з метою покращення життя);

приєднання до міжнародних організацій і їх ініціатив у сфері сталого розвитку: Всесвітня рада підприємців зі сталого розвитку, Ініціатива глобальної звітності, ООН-Жінки, Глобальний альянс щодо поліпшення харчування, Принципи відповідального інвестування ООН тощо.

Маркетингову компоненту інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки характеризує вибір підприємствами, зроблений на користь корпоративної соціальної відповідальності, просування корпоративної доброчинності та корпоративної філантропії (зокрема Google надає гуманітарну допомогу біженцям, бере участь у програмах корпоративного волонтерства), створення екологічно та соціально відповідальних брендів (бренди з соціальною місією Unilever).

За даними ЮНКТАД, щорічні сукупні інвестиційні потреби тільки в країнах, що розвиваються, становлять від 3,3 до 4,5 трлн дол. на розвиток базової інфраструктури, забезпечення продовольчої безпеки, пом'якшення наслідків зміни клімату, розвиток сфер охорони здоров'я й освіти, що актуалізує необхідність розширення участі корпоративного сектора в досягненні ЦСР. Загалом у світі зростають обсяги соціально відповідальних інвестицій, порівняно з 2012 р., у 2014 р. темп зростання сягнув 61%. Важливу роль відіграє також публікація компаніями нефінансових звітів і врахування інвесторами екологічних, соціальних і управлінських факторів при виборі об'єктів інвестування.

Серед світових тенденцій щодо реалізації освітньо-інформаційної компоненти відзначимо: розробку керівництва «Компас ЦСР» для бізнесу з метою інтеграції Цілей сталого розвитку в основну діяльність компаній; налагодження діалогу з представниками громадянського суспільства щодо необхідності реалізації ЦСР (зокрема у Цюриху щорічно проводяться дні навколишнього середовища); уникнення дискримінації прав людини (у Сеулі намагаються створити рівні можливості для всіх людей).

2. Визначено рейтингові позиції України, які характеризують рівень сталого розвитку національної економіки за економічною, соціальною, екологічною та інноваційною його складовими, як середній (Індекс екологічної

ефективності, людського розвитку, щасливої планети, добробуту, сталої конкурентоспроможності, Глобальний інноваційний індекс) або нижчий за середній (Індекс економічної свободи, Зведений індекс інновацій, Індекс глобальної конкурентоспроможності).

3. У роботі вперше запропоновано методичний підхід рейтингового оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки; на відміну від існуючого інструментарію, посилено об'єктивність і прикладне значення рейтингування країн світу, що базується на побудові інтегрального Індексу інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки (I_{IESDE}) за визначеною послідовністю етапів та уможливорює компаративний аналіз як загального рівня сформованості інноваційного забезпечення сталого розвитку економік країн світу, так і за окремими його компонентами: науково-технічною, інституційною, маркетинговою, інвестиційною, освітньо-інформаційною. Оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економік країн світу відбувається за 34 показниками, виділеними в межах компонент ІЗСРЕ. Методичний інструментарій оцінювання передбачає використання методів багатокритеріального аналізу, зокрема методу аналізу ієрархій Т. Сааті для визначення вагових коефіцієнтів компонент і показників ІЗСРЕ та методу аналізу корисної вартості для нормалізації значень показників і обчислення інтегрального Індексу інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки.

4. Побудовано рейтинг двадцяти обраних для дослідження країн за Індексом інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки, за результатами якого лідером стала Швейцарія (значення Індексу склало 0,779), а Україна посіла 18 місце (0,284), що свідчить про значне відставання національної економіки за всіма компонентами інноваційного забезпечення сталого розвитку. Найгірші позиції Україна займає за інвестиційною (19 місце) та інституційною компонентами (20 місце), найкращу – за науково-технічною компонентою (14 місце).

Основні наукові результати розділу опубліковано в працях [6], [68], [69], [72], [73], [116], [117], [118].

РОЗДІЛ 3

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

§ 3.1. Галузеві аспекти формування інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки

Нині галузевий розвиток неможливий без реалізації концепції сталого розвитку, яка намагається врахувати та збалансувати економічні інтереси підприємств і держави з соціальними та екологічними викликами сьогодення. Міжнародні компанії з кожним роком реалізують все більше ініціатив і приймають більше зобов'язань у напрямку досягнення сталого розвитку. Настала черга українських підприємств долучитися до формування «майбутнього, якого ми прагнемо».

Ведення бізнесу на засадах сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності зокрема створює численні переваги та можливості: покращення репутації, підвищення лояльності споживачів, підвищення продуктивності праці, розширення співпраці з урядом, громадськістю, міжнародними організаціями тощо [8, с. 212]. Велика кількість українських компаній вже в цьому переконалася і це відображає їх діяльність у контексті сталого розвитку та КСВ.

Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» у 2015 р. презентував п'ятий Індекс прозорості сайтів вітчизняних підприємств. Центр «Розвиток КСВ» надає консультації з питань розробки стратегії, програм та комунікацій з КСВ, проведення моніторингу та оцінки ефективності проєктів, підготовки і верифікації нефінансової звітності. Центр є членом Правління Глобального договору ООН, національним партнером CSR Europe і Всесвітньої бізнес-ради зі сталого розвитку.

Для участі в оцінюванні сайтів за Індексом прозорості в 2015 р. було відібрано компанії, які увійшли до рейтингу Forbes «Топ-200 найбільших

компаній України». Ранжування здійснено на основі фінансових результатів діяльності, з рейтингу виключені фінансові компанії та ті, які більш ніж на 50% належать державі, а також включено лідерів Індексу 2014 р., які не потрапили до рейтингу (СКМ, Дніпроспецсталь). Таким чином, 100 компаній, які представляють 18 галузей економіки, взяли участь в оцінюванні сайтів за визначеними критеріями: звітність, зміст, навігація, доступність.

Галузевий аналіз прозорості сайтів показав, що найвищий рівень розкриття інформації спостерігається у компаній галузей: виробництво алкогольних і безалкогольних напоїв, металургія, телекомунікації. Найнижчі показники за Індексом у компаній із секторів: нафта і газ, тютюнова промисловість. Рейтинг галузей 2015 р. представлений у табл. 3.1.1.

Таблиця 3.1.1

Рейтинг галузей за Індексом прозорості сайтів, 2015 р.

Місце	Галузь	Загальна кількість компаній	Середній відсоток у галузі	Компанія-лідер	% (бали)
1	Виробництво алкогольних і безалкогольних напоїв	2	67	Оболонь	82 (165)
2	Металургія	10	47,5	АрселорМіттал Кривий Ріг	85 (170)
3	Телекомунікації	3	36	Київстар	56 (112)
4	Фінанси	9	24,2	UniCreditBank	62 (125)
5	Харчова промисловість	11	23	Нестле Україна	63 (126)
6	Рітейл	13	20,1	ГК Фокстрот	72 (144)
7	АПК	10	19,9	Кернел Трейд	71 (143)
8	Фармацевтика	4	19,7	Фармак	24 (48)
9	Енергетика	5	17,8	ДТЕК	79 (158)
10	Хімічна промисловість	4	16,7	Procter & Gamble Україна	21 (43)
	Машинобудування	4	16,7	Мотор Січ	17 (34)
11	Дистрибуція	4	14	Samsung Україна	36 (72)
12	Тютюнова промисловість	3	12,3	Imperial Tobacco Україна	30 (61)
13	Нафта і газ	16	9,2	Концерн Галнафтогаз	69 (138)
	Інші	4	20,7		

Джерело: складено автором за даними [109].

Підсумки оцінювання засвідчили, що середній рівень прозорості сайтів складає 21,5%, це характеризує його зростання у порівнянні з 2014 р. (17,1%) і

головним чином відбувається за рахунок лідерів Індексу.

Проте компанії здебільшого висвітлюють свої практики з КСВ у сфері трудових відносин та екології, фактично не приділяючи уваги боротьбі з корупцією, управлінню у сфері КСВ і налагодженню діалогу зі стейкхолдерами. За аналогією з попередніми роками, компанії здебільшого оприлюднюють інформацію щодо політики бізнесу в різних аспектах КСВ, однак не надають даних щодо результатів її впровадження, а дуже часто такі дані не оновлюються.

Лише 17 компаній зі 100 оцінених представили свої нефінансові звіти (у 2014 р. – 14, у 2013 р. – 13), у тому числі за новим стандартом G4 було підготовлено три звіти (Кернел, Метінвест, Оболонь) та один з елементами G4 (Концерн «Галнафтогаз»). Корпорація Оболонь розмістила свій звіт на окремому сайті – це перша ініціатива такого роду в Україні. Майже на половині проаналізованих сайтів компаній створена окрема сторінка, на якій розміщується інформація з питань КСВ. Зростає чисельність компаній, які досягли достатнього, на думку розробників Індексу, рівня відкритості 50% – це 15 компаній у 2015 р. (у 2014 р. – вісім, у 2012 р. – п'ять) [109]. Загальні результати Індексу прозорості за період його існування показані у табл. 3.1.2.

Таблиця 3.1.2

Індекс прозорості сайтів українських компаній – Топ-10, 2011-2015 рр.

Назва компанії	Сектор	%, 2015 р.	Місце (бали)				
			2015 р.	2014 р.	2013 р.	2012 р.	2011 р.
АрселорМіттал Кривий Ріг	Металургія	85	1 (170)	1 (175)	2 (156)	4 (112)	4 (122)
Оболонь	Виробництво алкогольних і безалкогольних напоїв	82	2 (165)	4 (140)	4 (140)	-	3 (140)
ДТЕК	Енергетика	79	3 (158)	2 (173)	1 (163)	2 (133)	1 (160)
Метінвест	Гірничо-металургійна промисловість	77	4 (154)	5 (131)	5 (131)	3 (127)	2 (146)
ГК Фокстрот	Рітейл	72	5 (144)	-	-	-	-
Кернел Трейд	АПК	71	6 (143)	18 (58)	18 (51)	28 (32)	86 (19)
СКМ	Холдингові компанії	70	7 (140)	3 (160)	3 (146)	1 (147)	5 (119)
Концерн Галнафтогаз	Нафта і газ	69	8 (138)	8 (102)	10 (87)	-	-
Дніпроспецсталь	Металургія	65	9 (130)	9 (88)	9 (88)	8 (78)	-
Нестле Україна	Харчова промисловість	63	10 (126)	15 (66)	12 (76)	32 (29)	-

Джерело: складено автором за даними [38], [40], [41], [109]; «-» – не оцінювались раніше.

Порівняно з компаніями, які постійно входять у Топ-10, Кернел Трейд здійснила значний стрибок з 86 місця у 2011 р. до шостого у 2015 р. Нарешті увійшла до десятки кращих Нестле Україна, а також вперше до рейтингу потрапила Група компаній «Фокстрот» і одразу зайняла п'яте місце. Такі результати зазначених компаній зумовлені публікацією нефінансових звітів. Дещо поступились своїми позиціями ДТЕК і СКМ. Лідером рейтингу вже два роки поспіль стає АрселорМіттал Кривий Ріг з результатом 85% прозорості.

Отже, лідери за Індексом прозорості сайтів українських компаній, якими стали АрселорМіттал Кривий Ріг, Оболонь і ДТЕК, також є незмінними лідерами у своїх галузях протягом останніх трьох років [109]. Відтак доцільно розглянути позитивний внесок даних компаній у розвиток галузі та їх активність у напрямі реалізації концепції сталого розвитку за її складовими: інновації, економіка, соціум, довкілля, що систематизовано автором у табл. 3.1.3 – табл. 3.1.5.

Таблиця 3.1.3

**Результати діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»
у контексті складових сталого розвитку**

Галузь: Металургія	
Інновації	<ul style="list-style-type: none"> – впровадження та реалізація нових марок сталі; – придбана та встановлена цифрова рентгенодіагностична система для поліклініки гірничого департаменту з метою надання висококваліфікованих медичних послуг; – використання альтернативних видів палива (біопаливо – лушпиння насіння соняшнику) та впровадження технології використання безгазової шихти; – переробка та повторне використання відходів: з 31,2 млн т утворених відходів повторно використано 16 млн т; – введено в роботу нові преси для пакування бунтів, що дало змогу збільшити міцність і надійність упаковки; – розпочато реалізацію проекту (із залученням трьох державних наукових інститутів) з використання сталеплавильних шлаків у сільському господарстві як добрива для розкислення ґрунту та підвищення рівня врожаю.
Економіка	<ul style="list-style-type: none"> – обсяг капітальних інвестицій – 2,9 млрд грн.; – освоєно нові марки сталі, з якими компанія освоїла нові ринки (гнута арматура для Східної Африки та арматура за стандартом Ізраїлю, марки сталі з високим і середнім вмістом вуглецю); – впроваджено Політику у сфері якості, що є основою діючої корпоративної системи менеджменту якості та відповідає міжнародним стандартам; – збільшено ринкову частку на 4%; – відкрито новий складський майданчик у м. Тернопіль, що дало змогу розширити мережу дистрибуції; – налагодження взаємодії і врахування інтересів зацікавлених сторін шляхом проведення переговорів, круглих столів, конференцій, громадських слухань, опитувань тощо.

Продовження табл. 3.1.3

Соціум	<ul style="list-style-type: none"> – інвестовано в охорону праці та промислову безпеку 251,8 млн грн.; – знижено на 22,5% рівень виробничого травматизму; – підвищено рівень інформованості співробітників до 77% (тижні здоров'я); – відкрито філію Університету АрселорМіттал в Україні, школи англійської мови та ІТ-технологій «SmartStart English/IT with ArcelorMittal» для дітей працівників підприємства; – діє Global Employee Development Program (GEDP) та інші програми з розвитку персоналу, інвестовано 6,8 млн грн. у навчання працівників; – інвестиції у розвиток місцевих громад – 28,6 млн грн., у т. ч. здійснено ремонт доріг, мереж освітлення, шести тролейбусів та облаштовано «Сквер металургів» у м. Кривий Ріг; – надання тимчасового житла 260 вимушеним переселенцям; – оздоровлення 25 дітей зі сходу України в дитячому таборі; – благодійні акції до свят для дітей зі шкіл -інтернатів та дитячих будинків Кривого Рогу, 100 дітей-сиріт зі сходу України; – участь 5 волонтерів у корпоративній програмі «Solidarity Holiday».
Довкілля	<ul style="list-style-type: none"> – інвестиції в охорону навколишнього середовища – 718,4 млн грн.; – впроваджено систему екологічного менеджменту; – зниження викидів забруднюючих речовин в атмосферу на 3,4%; – зниження обсягів споживання води до 48,4 млн м³ (50,0 м³ у 2013 р.), у т.ч. шляхом зворотного водопостачання; – впровадження 1 етапу комплексу підсистеми моніторингу стічних вод; – знижено обсяг утворення відходів на 6,4%; – знижено споживання електроенергії на 1,6%, природного газу на 11,2%.

Джерело: складено автором за матеріалами [121].

Ключовими цінностями АрселорМіттал Кривий Ріг є якість, лідерство та сталий розвиток. Компанією визначено десять цілей сталого розвитку:

- 1) безпека, здоров'я, якість життя працівників;
- 2) підготовка талановитих і кваліфікованих співробітників;
- 3) продукція, яка сприяє екологічно збалансованому стилю життя;
- 4) продукція, яка створює стійку екологічну інфраструктуру;
- 5) ефективне використання ресурсів і високий рівень переробки відходів;
- 6) відповідальне використання повітря, водних і земельних ресурсів;
- 7) відповідальне використання енергії для зниження викидів вуглекислого газу;
- 8) активний член місцевих громад, який виправдовує довіру;
- 9) суспільство знає, розуміє і цінує вклад компанії у його розвиток;
- 10) ланцюги постачань, яким довіряють клієнти [77, с. 5].

Варто зазначити, що тексти обкладинки та сторінок свого звіту з корпоративної відповідальності компанією надруковано на папері Arctic Silk +, виробництво якого є одним з найбільш екологічно чистих у Європі [121].

**Результати діяльності ПАТ «Оболонь»
у контексті складових сталого розвитку**

Галузь: Виробництво алкогольних і безалкогольних напоїв	
Інновації	<ul style="list-style-type: none"> – запуск лінійки сидрів «Ciber» у 2015 р.; – переробка «пивної шротини» на заводі у Києві (відходи пивоваріння) та експорт продукту в країни ЄС та Ізраїль; – обсяги власної переробки і повторного використання відходів складають 95,2%; – активний розвиток у напрямі альтернативної енергії: встановлено два твердопаливні котли на регіональних підприємствах (використовуються відходи деревини: тирса, поламани піддони, ящики), обладнання для додаткової утилізації теплоенергії у котельні з економією 111 Гкал/рік та систему сонячних колекторів для нагріву води (економія до 30 Гкал/рік).
Економіка	<ul style="list-style-type: none"> – інвестовано у власне виробництво 10 млн грн.; – збільшено частку ринку з 25,3% до 27,7%, а налагоджені логістика і транспортна інфраструктура забезпечили експорт напоїв у 58 країн світу у 2014 р.; – розвиток системи закладів фірмової торгівлі у регіонах базування власних підприємств; – випущено 214 млн шт. преформ на заводі в Олександрії; – ефективна взаємодія із зацікавленими сторонами: визначено головні групи ЗО (акціонери, персонал, споживачі, місцеві громади, органи влади та ЗМІ, партнери та фінансові установи), зобов'язання перед ними, інструменти комунікації і частота.
Соціум	<ul style="list-style-type: none"> – інвестовано: в охорону праці 3,63 млн грн.; 2,5 млн грн. і 445 тис. літрів напоїв направлено на спонсорство та благодійність; у розвиток місцевих громад 3,3 млн грн.; у розвиток освітніх проектів 500 тис. грн. (зокрема підтримка конкурсу знавців української мови ім. П. Яцика); обсяг соціальних інвестицій – 10 млн грн.; – організовано 412 заходів з моніторингу охорони праці, атестовано 115 робочих місць, 42% працівників пройшли навчання і перевірку знань з охорони праці, що дало змогу виявити та усунути 206 невідповідностей; – забезпечено спеціальними умовами праці 4,4% працівників з особливими потребами; – обладнано здоровий пункт та стоматологічний кабінет, встановлено велопарковки, працює спортивний зал, організуються профілактичні заходи та проводяться профільні лекторії для співробітників; – компанія у 2013 р. приєдналася до проекту ЄС «Знову до роботи» задля впровадження найбільш релевантних моделей реінтеграції батьків протягом 2014-2015 рр.; – компанія розвиває власну корпоративну культуру та традиції: донорський рух (70 постійних донорів), спортивний рух (10 футбольних команд), корпоративне волонтерство (відвідування школи-інтернат, збір коштів і речей бійцям АТО), корпоративні видання («Вісник корпорації Оболонь» відзначено кращим корпоративним медіа України-2014).
Довкілля	<ul style="list-style-type: none"> – інвестовано 10 млн грн. в охорону довкілля; – зменшено споживання: води на 23%; природного газу на 27%; електроенергії на 30%; використання пари у виробництві на 20%; – знижено обсяги викидів в атмосферу на 3 т., на 19% зменшено викиди CO²; – зекономлено близько 300 кВт (1080 МДж) електроенергії у рамках ініціативи «Година Землі» Всесвітнього фонду природи, 180 ГДж завдяки встановленню 197 LED-ламп та 2959,2 кДж внаслідок заміни електроприводу транспортера подачі пляшки цеху розливу на енергоощадний Danfoss; – забезпечено три ступені очищення стічних вод.

Джерело: складено автором за матеріалами [89].

Корпорація Оболонь вважає сталий розвиток фактором ефективної роботи та важливою складовою відповідальної поведінки перед своїми працівниками, місцевою громадою і довкіллям зі слоганом: «Добрі справи на довгі роки». Компанія реалізує програми: «Споживай відповідально» (<http://enjoyobolon.com>), «Відкрита Оболонь» (4,5 тис. екскурсій організовано підприємством), «Досягай, навчаючись» (тренінги для персоналу), впроваджує системи з рекуперації (повернення) енергії тощо [89].

Таблиця 3.1.5

Результати діяльності ТОВ «ДТЕК» у контексті складових сталого розвитку

Галузь: Енергетика	
Економіка	<ul style="list-style-type: none"> – прийнято Політику у сфері сталого розвитку; – реалізуються такі методи бережливого виробництва, як: стратегія безперервного вдосконалення (Kaizen), точно вчасно (JIT); карта потоку створення цінності (VSM); ефективна організація робочого місця (5S); стандартизація робочих процесів (SOP) та ін.; – розроблено стандарти обслуговування клієнтів; – розробка і впровадження сервісів з енергозбереження для кінцевих споживачів, зокрема введено послугу «енергоаудит»; – розпочато впровадження системи ціле покладання для керівників з метою підвищення операційної ефективності компанії.
Соціум	<ul style="list-style-type: none"> – інвестовано в охорону праці та промислову безпеку 436,7 млн грн.; здійснюється навчання працівників правилам охорони праці, технічної експлуатації; впроваджено Єдину систему моніторингу небезпечних ситуацій на виробництві; – витрати на утримання об'єктів соціальної сфери склали 360,5 млн грн.; – інвестовано в проекти соціального партнерства 77,6 млн грн. за напрямками: енергоефективність комунального сектора, охорона здоров'я, соціально-важлива інфраструктура, розвиток бізнес-середовища, підвищення активності громад; – реалізуються гуманітарні ініціативи, спрямовані на підтримку вимушених переселенців і мирного населення; – інвестовано у навчання співробітників 39 млн грн.; – у рамках проекту «Місто своїми руками» видано 167 міні-грантів, задіяно 6536 жителів; – розпочав роботу сайт соціального партнерства ДТЕК і територій діяльності (www.spp-dtek.com.ua); – відкрито корпоративний університет Академія ДТЕК у м. Києві, створено інститут внутрішніх тренерів; – екологи корпоративного центру компанії проводять лекції для студентів щодо утилізації золошлакових відходів і уроки з електробезпеки для школярів.
Довкілля	<ul style="list-style-type: none"> – витрати на охорону навколишнього середовища – 1,9 млрд грн.; – знижено викиди вуглекислого газу на 3,2 млн тонн; – знижено обсяги споживання води для промислових потреб на 16%; – побудовані очисні споруди, зокрема на Придніпровській ТЕС, що дало змогу ліквідувати скидання неочищених промзливових стоків у Дніпро; – проводиться реконструкція електрофільтрів з метою скорочення викидів в атмосферу; – виконана компенсаційна висадка 15 га лісу; – встановлено 58 платформ для гнізд білого лелеки, 325 захисних ковпачків для ізоляторів високовольтних ліній.

Продовження табл. 3.1.5

Інновації	<ul style="list-style-type: none"> – впроваджуються базові компоненти Smart Grids, автоматизовані системи контролю обліку електроенергії для споживачів, телемеханізація диспетчерських пунктів і підстанцій; – розвиток вітроенергетики: завершено будівництво Ботієвської ВЕС потужністю 200 МВт, яка стала першим проектом компанії в «зеленій» енергетиці, реалізованим від ідеї до втілення, та дасть змогу скоротити викиди вуглецю на 730 тис. тонн щорічно; – розроблено енергосервісний контракт – це договір на впровадження енергозберігаючих технологій, згідно з яким розмір платежу підряднику залежить від рівня досягнутої економії енергоресурсів замовником; – розпочато впровадження системи постійного вдосконалення діяльності «Новатор», яка передбачає надання пропозицій працівниками щодо покращення виробничих процесів і дає змогу реалізувати їх творчий потенціал.
------------------	---

Джерело: складено автором за матеріалами [29].

Компанія ДТЕК – це найбільший вертикально-інтегрований енергетичний холдинг України, яка веде активну діяльність у сфері сталого розвитку, зокрема є учасником мережі Глобального договору ООН, очолює Комітет із захисту навколишнього середовища в рамках договору, є членом міжнародної організації CSR Europe, міжнародного партнерства в рамках платформи «Бізнес за мир (B4P)» та одним із засновників всесвітньої соціальної ініціативи енергетичних компаній «Енергія для суспільства».

Реалізацію концепції сталого розвитку компанія здійснює зокрема за допомогою Програми соціального партнерства ДТЕК, метою якої є створення сприятливих умов для життя і роботи у регіонах, де розташовані підприємства компанії. У межах програми компанією реалізуються наступні проекти: агентства місцевого розвитку (створено 15 агентств), «Місто своїми руками» (участь у проекті з вирішення локальних проблем територіальних громад у 2015 р. взяли 15 населених пунктів), індустріальні парки (проектом передбачено створення парків у Івано-Франківській, Львівській, Дніпропетровській, Луганській областях; при підготовці до реалізації проекту було організовано навчальні поїздки для представників органів влади та агентств місцевого розвитку для вивчення досвіду створення індустріальних парків у Польщі, Естонії та Туреччині), «Нова генерація» (навчання молоді житлово-комунальній грамотності), стипендіальний фонд імені Ю. Бочкарьова (для кращих студентів та викладачів Інституту енергетики та систем керування Національного

університету «Львівська політехніка», де Ю. Бочкар'юв здобув вищу освіту та електротехнічний факультет Запорізького національного технічного університету, де йому було присвоєно звання почесного професора), «Телемедицина» (передбачає обладнання та підключення медичних установ міст діяльності ДТЕК у єдину національну телемедичну мережу для забезпечення доступності, якості та безпеки надання медичної допомоги для населення за необхідності незалежно від територіального знаходження пацієнта), енергоефективні школи (науково-методичний комплекс курсу розроблений за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та передбачає введення до навчальних програм пілотних шкіл факультативного курсу «Основи енергопостачання та енергозбереження» для учнів 6-8 класів; третя хвиля проекту реалізована у школах Києва, Бурштина, Дніпропетровська та ін.).

Загальна сума інвестицій ДТЕК у проекти сталого розвитку становила у 2015 р. 2,085 млрд грн. (це практично 100 млн дол. США), у тому числі соціальні інвестиції у розвиток регіонів діяльності – 32,6 млн грн. (1,55 млн дол. США), екологічні витрати склали 1,3 млрд грн. (62 млн дол. США), 370 млн грн. на утримання об'єктів соціальної сфери та непромислової групи (це перевищило 17 млн дол. США) і 316 млн грн. виділено на охорону праці, що становило 15 млн дол. США [81]. Таким чином, компанія усвідомлює власну відповідальність перед своїм споживачем, співробітниками, довкіллям і суспільством та приймає безпосередню участь у сталому розвитку енергетичної галузі країни.

Водночас діяльність підприємств представлених галузей промисловості дає не тільки позитивні економічні результати, які сприяють збільшенню ВВП країни та забезпечує населення робочими місцями, але й здійснює негативний вплив на довкілля та покладає на компанію додаткову відповідальність за умови праці та безпеку співробітників, а тому компаніям ніяк не обійтися без розробки та реалізації інноваційних рішень задля забезпечення сталого розвитку галузі. На прикладі енергетичної галузі визначимо пріоритетні напрями сталого розвитку, що показано на рис. 3.1.1.

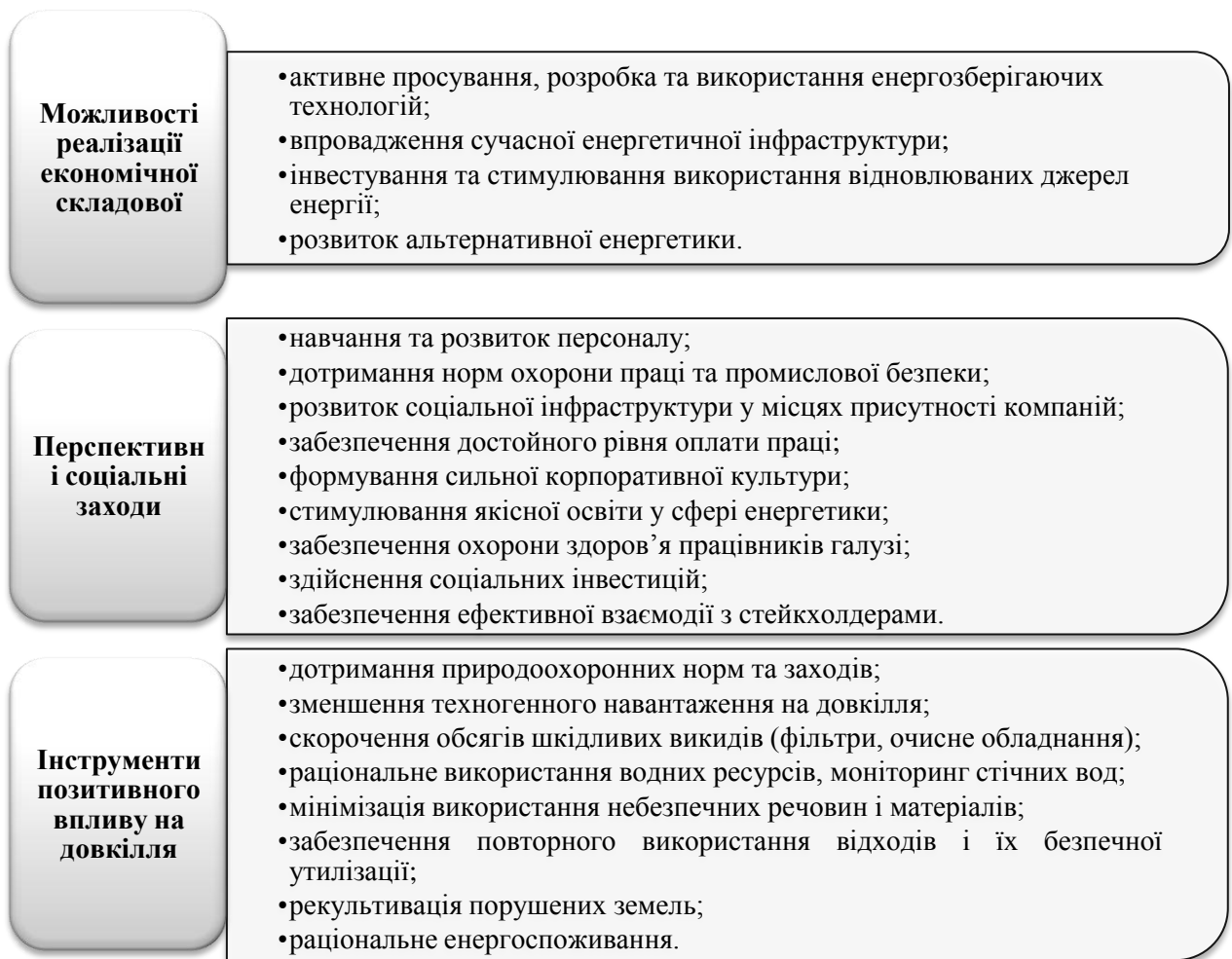

Рис. 3.1.1. Пріоритетні напрями сталого розвитку енергетики

Джерело: розроблено автором.

Проте зусиль лише корпоративного сектора для досягнення цілей сталого галузевого розвитку країни не достатньо, держава також повинна сприяти даному процесу. Одним з основних інструментів держави є правове регулювання: закони у сфері охорони природи, прав людини, правила добросовісної конкуренції, стандарти та норми допустимих викидів шкідливих речовин, цільові програми розвитку галузей тощо. Крім того, в арсеналі держави знаходяться потужні методи бюджетної, податкової, інноваційної, інвестиційної, антимонопольної, зовнішньоекономічної політики, а також методи прямого впливу: ліцензування, стандартизація, державні замовлення, дотації та ін.

Таким чином, сталий розвиток галузей економіки України нині відбувається за рахунок великих корпорацій-лідерів, які усвідомлюють

переваги від реалізації концепції: зміцнення репутації, збільшення вартості бізнесу, підвищення лояльності споживачів, привернення уваги інвесторів, посилення мотивації працівників, зростання зацікавленості стейкхолдерів, покращення взаємовідносин з органами місцевого самоврядування та суспільством загалом. Лідери виступають прикладом для інших компаній, створюють стимули для поширення позитивного досвіду, закликають державу підтримувати ініціативи бізнесу й усувати бар'єри на шляху впровадження концепцій сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності.

Центром «Розвиток КСВ» у 2015 р. вперше було розраховано Індекс прозорості державних компаній України, лідером якого стала компанія енергетичної галузі – ДП «НАЕК «Енергоатом». Учасниками оцінювання стали 100 державних компаній, які увійшли до Топ-100 найбільших державних підприємств України, та з яких 13 компаній не мають власних сайтів. Десять компаній-лідерів Індексу представлені в табл. 3.1.6.

Таблиця 3.1.6

Топ-10 державних компаній України за Індексом прозорості в 2015 р. [109]

Назва компанії	Місце	Бали
ДП «НАЕК «Енергоатом»	1	72
ПАТ «Укргідроенерго»	2	51
НАК «Нафтогаз України»	3	48
ПАТ «Центренерго»	4	48
ДП «Адміністрація морських портів України»	5	45
ДП «Національна енергетична компанія «Укренерго»	6	43
ДП «Спеціалізований морський порт «Октябрьск»	7	42
«Укрзалізниця» (Державна адміністрація залізничного транспорту України)	8	41
ПАТ АБ «Укргазбанк»	9	39
АТ «Ощадбанк»	10	37
ВАТ «Запоріжжяобленерго»		

Рівень прозорості українських державних компаній становив 20,03 балів зі ста, а серед 10 лідерів цей показник становив 45,7%. Вищий за середній рівень розкриття інформації з КСВ продемонструвало 40% компаній (35 з 87). У свою чергу, за головними параметрами оцінювання рівень прозорості достатньо низький, зокрема:

1. *Зміст.* Критично низький рівень розкриття інформації за компонентами:

розвиток і підтримка громад (0,17 балів із можливих шести), права людини (0,07 з 6) та екологія (0,42 з шести). Державні компанії найчастіше висвітлюють на власних сайтах наступну інформацію: керівництво та структура компанії (59 та 29 відповідно); антикорупційну, екологічну та комплаєнс-політику розміщує майже кожна п'ята компанія (проте тільки на сайті Енергоатома є дані щодо результатів впровадження антикорупційної політики та екологічного аудиту); близько половини компаній (37 з 87) оприлюднили плани закупівель на 2015 р., а 32 компанії інформацію про тендери; менше половини компаній (31 з 87) показують політику розвитку персоналу (переважно щодо роботи закладів соціальної сфери, курсів підвищення кваліфікації, проведення спортивних змагань); кожна п'ята компанія (17 з 87) надає інформацію щодо охорони здоров'я і праці; дані щодо існуючих вакансій розміщують всього 16 компаній, наявності колективного договору – 10, діяльності профспілок – 12, кодексів етики – п'ять; питання надання допомоги регіону перебування компанії висвітлюються тільки 9 компаніями; інформація стосовно політики гендерної рівності оприлюднена тільки на сайтах Укрзалізниці та Нафтогазу, а про управління корпоративною відповідальністю (у тому числі зобов'язання з КСВ, план залучення і перелік стейкхолдерів) – лише на сайті ДП «НАЕК «Енергоатом». Жодна компанія не вказала інформації щодо політики заробітної плати, бонусів, премій керівництва та працевлаштування людей з особливими потребами.

2. *Стратегія і звітність.* Найчастіше державні компанії розміщують на сайті фінансовий звіт (35 компаній) та висновок його аудиту (25). Тільки 12 компаній вказують деякі нефінансові показники в звітах і висвітлюють свої бізнес-цілі або стратегії розвитку. Інформацію щодо КСВ-пріоритетів розмістили шість компаній (Енергоатом, Державна продовольчо-зернова корпорація України, Укргідроенерго, Електровозобудування, Укрзаліниця, Центренерго), водночас жоден сайт не містив КСВ-звіту (звіти Укргазбанку та Нафтогазу містять інформацію щодо окремих показників КСВ).

3. *Навігація.* За даним критерієм державні компанії отримали найвищі бали: функцію внутрішнього пошуку мають 59 сайтів, регулярно оновлюються

42 сайти, надають інформацію трьома мовами – 40, зворотній зв'язок – 31, мобільну версію сайту мають 11 компаній.

Таким чином, державні підприємства повинні зважати на те, що їх сайти є одним із головних каналів комунікації зі стейкхолдерами. Для підвищення рівня прозорості компаніям необхідно оприлюднювати інформацію щодо бізнес-цілей, стратегії розвитку, звітувати за результатами своїх досягнень, використовуючи не тільки фінансові, але й соціальні звіти. Особливу увагу слід приділити питанням екологічної і соціальної політики та розкривати результати соціально відповідальних практик [109].

Всеукраїнський рейтинговий журнал «ГВардія», у свою чергу, представляє Рейтинг відкритості та системності компаній у сфері КСВ. «ГВардія» – це проект Видавничого дому «Галицькі контракти», який проводить незалежну експертну оцінку діяльності українського бізнесу за шістьма основними напрямками: прибутковість, інноваційність, вартість компанії, вартість бренду, успішність топ-менеджменту та рівень соціальної відповідальності. Загальний бал компанії за рейтинг відкритості та системності розраховується за чотирма блоками: соціальний звіт як інструмент діалогу з суспільством, системність в управлінні КСВ, відкритість і взаємодія із зацікавленими сторонами, відкритість і системність діяльності за основними напрямками КСВ.

Вітчизняний економіст Д. Баюра, один із експертів, які брали участь в оцінюванні компаній, зазначив, що успішні підприємства використовують КСВ здебільшого для створення позитивної репутації, а не підвищення якості бізнесу. Відтак системність українських підприємств у впровадженні корпоративної соціальної відповідальності знаходиться на етапі формування [8, с. 44].

Останній рейтинг компаній був опублікований у 2013 р. Аналогічно до Індексу Центру «Розвиток КСВ» представляємо результати оцінювання українських компаній журналом «ГВардія» за період 2011-2013 рр. у табл. 3.1.7.

Участь в оцінюванні рівня відкритості та системності у 2013 р. взяла 41 компанія. Очолює рейтинг така компанія як ДТЕК. Помітно погіршив свої результати лідер 2012 р. – Метінвест і срібний призер 2011 р. – Київстар.

Натомість Samsung піднявся на 14 позицій за два роки. Вдвічі посилили власні рейтинги Нібулон та Ернст енд Янг. Слід відмітити, що обидва рейтинги корелюють між собою (Індекс прозорості Центру «Розвиток КСВ» і рейтинг «ГВардії»): перше та друге місця у 2013 р. співпадають.

Таблиця 3.1.7

Рейтинг відкритості та системності українських компаній у сфері КСВ,
Топ-10 (2011-2013 рр.)

Компанія	Вид діяльності	Місце (бали)		
		2013 р.	2012 р.	2011 р.
ДТЕК	Енергетика	1 (89,25)	2 (95,04)	-
ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	Металургія	2 (87,56)	4 (76,44)	-
ПАТ «Platinum Bank»	Фінанси	3 (86,92)	6 (74,78)	-
АТ «СКМ»	Холдингова компанія	4 (85,39)	3 (87,34)	1 (79,25)
ПАТ «Оболонь»	Виробництво алкогольних і безалкогольних напоїв	5 (75,5)	8 (68,38)	5 (68)
ТОВ СП «Нібулон»	АПК	6 (73,98)	7 (68,88)	13 (59,38)
Ернст енд Янг в Україні	Аудит і консалтинг	7 (73,5)	-	15 (57,42)
ТОВ «Метінвест Холдинг»	Гірничо-металургійний комплекс	8 (69,81)	1 (97,22)	-
ПрАТ «Київстар»	Телекомунікації	9 (69)	5 (74,95)	2 (75,56)
ТОВ «Самсунг Електронікс Україна Компані»	Комп'ютери, електронна й оптична продукція, електричне обладнання	10 (68,64)	16 (61,31)	24 (50,67)

Джерело: складено автором за даними [82, с. 25], [83, с. 31], [177].

Сталий розвиток вимагає від компаній реалізації конкретних заходів для його досягнення. Це демонструє Національний конкурс бізнес-кейсів з КСВ, який проводить Центр «Розвиток КСВ» в Україні з 2009 р. Конкурс популяризує найкращі практики корпоративної соціальної відповідальності. Серед впроваджених компаніями заходів обираються найкращі за визначеними напрямками: трудові відносини, операційна практика, розвиток громад і захист довкілля. У межах конференції «Бізнес, що змінює країну», яка відбулась у грудні 2015 р., були представлені та нагороджені кращі практики з КСВ. Міжнародне журі оцінювало 46 кейсів компаній за наступними критеріями: інноваційність, практична цінність, методи реалізації, соціально-економічна цінність для компанії і громади, логіка та структура кейсу. Найкращими визнано:

1. «Краща практика з трудових відносин» – відзначено компанію Japan Tobacco International в Україні за впровадження системи пропозицій Bringing Ideas

to Life (BITL), яка активізує креативність і розвиток ідей серед співробітників.

2. «Краща операційна практика» – перемогла багатoproфільна організація ПЛАСКЕ за кейс з об'єднання зусилля всіх стейкхолдерів у боротьбі з корупцією. Компанія створила Інформаційну систему портового співтовариства, яка передбачає безконтактне, безпаперове оформлення контейнерів із зовнішньоторговельними вантажами та мінімізує безпосередній контакт зацікавлених осіб з державними посадовцями, що дає змогу уникнути корупції.

3. «Краща практика з розвитку громад (міжнародна компанія)» – аграрна компанія Syngenta за практику поєднання мистецтва та бізнесу. Компанія реалізувала декілька мистецьких проєктів, а саме: виставка картин у офісі, проведення в офісі творчих майстер-класів з малювання, декорування та ліпки, відвідування театру, проєкт «ОгоРодина» – мистецька інсталяція, яка представляла певну групу рослин для ознайомлення жителів мегаполісу із захоплюючим світом флори.

4. «Краща практика з розвитку громад (національна компанія)» – МЕТІНВЕСТ за свої практики КСВ у конфліктні часи, а саме за допомогу людям, які опинилися в умовах воєнного конфлікту, за відновлення соціальної інфраструктури в постраждалих районах.

5. «Краща екологічна практика (екологічна просвіта)» – торговельна мережа Фокстрот за соціальний проєкт «ЕКОкласи», який сприяє популяризації екологічної відповідальності. Фокстрот провела два Всеукраїнські конкурси «ЕКОклас»: школярам було запропоновано із залученням педагогів вирішити або звернути увагу громадськості на екологічну проблему свого рідного населеного пункту [78; 109].

Конкурс бізнес-кейсів засвідчив, що український бізнес та міжнародні компанії, які працюють в Україні, знаходять можливості для якісних змін у країні та усвідомлюють свою відповідальність перед працівниками, навколишнім середовищем і суспільством.

Варто зазначити, що 13 вересня 2016 р. на відкритті VII Національного Конкурсу кейсів з КСВ вперше в Україні була представлена українська версія

«SDG Compass: посібник для досягнення Цілей сталого розвитку у сфері бізнесу», який, як зазначалось у параграфі 2.1, було розроблено спільними зусиллями Глобального договору ООН, Ініціативи глобальної звітності та Всесвітньої ради підприємців зі сталого розвитку з метою мобілізації корпоративного сектора до участі в досягненні цілей. Переклад було підготовлено UN Volunteers та Центром «Розвиток КСВ» [173].

З кожним роком все більше представників українського бізнесу усвідомлюють необхідність впровадження принципів сталого розвитку, і це показують результати національного конкурсу «СТАЛО», організованого за підтримки Програми розвитку ООН в Україні та Глобального екологічного фонду (GEF). Мета конкурсу – пошук найкращих прикладів бізнес-рішень для сталого розвитку серед представників малого та середнього бізнесу в Україні. Журі оцінювало фінансову успішність, соціальну та екологічну складові 105 претендентів, а також інноваційність запропонованих рішень та масштабність їх реалізації. У 2015 р. відбулася церемонія нагородження 10 проєктів-переможців і трьох володарів спеціальних номінацій конкурсу, зокрема:

– «Дідо. Правда їжа» – це мережа львівських магазинів натуральних продуктів і платформа, яка об'єднує фермерські господарства, що поділяють філософію здорової їжі.

– «Екогума» – завод у Київській області, який переробляє старі шини на травмобезпечні модульні системи (безпечне покриття для дитячих майданчиків, ландшафтного дизайну, тренажерних залів, засоби безпеки дорожнього руху і т.п.).

– «Лінія 24» – перша і єдина в Україні служба медичної сигналізації, яка пропонує свої послуги людям похилого віку і стежить, щоб у потрібний момент їм була вчасно надана допомога.

– Спеціальну премію «За створення бізнесу майбутнього» отримала компанія «Метнись кабанчиком». Це онлайн-сервіс дрібних доручень – від прибирання квартири до копірайтингу [92].

Результати конкурсу показують, що в Україні уже працюють підприємці, які будують свій бізнес на принципах сталого розвитку. Відтак це означає

необхідність поширення позитивних економічних, соціальних та екологічних практик, що вимагає від українського бізнесу розстановки відповідних пріоритетів для реалізації Цілей сталого розвитку. Прогрес міститься у руках тих компаній, які спроможні на ризик відкрито заявляти про свою діяльність суспільству і спільними зусиллями будувати майбутнє.

Акцентуємо увагу також на необхідності перейняття досвіду міжнародних компаній у напрямі втілення ЦСР. Зокрема під егідою Глобального договору ООН і за участі аудиторської та консалтингової компанії KPMG зібрано кращі практики реалізації Цілей сталого розвитку у розрізі окремих галузей з метою ширшого залучення бізнесу, поширення позитивного досвіду, пошуку інноваційних підходів і створення можливостей для співпраці у досягненні ЦСР [198]. У табл. 3.1.8 систематизовано успішні практики міжнародних компаній за відповідними ЦСР, які можуть бути прикладом для українських підприємств.

Таблиця 3.1.8

Практики реалізації Цілей сталого розвитку міжнародними компаніями

ЦСР	Компанія	Практики
Ні бідності	Pfizer (США)	Допомагає малозабезпеченим пацієнтам отримати доступ до лікарських засобів, пропонуючи широкий спектр допоміжних послуг, включаючи консультації щодо медичного страхування, виплату допомоги та надання ліків безкоштовно чи зі знижкою. За останні 5 років компанія допомогла близько 2,5 млн пацієнтів отримати доступ до більш ніж 30 млн рецептів Pfizer.
Нульовий голод	CSX Transportation (США)	Допомагає місцевим фермерам із доставкою продуктів харчування з метою розширення доступу до свіжої і здорової їжі сімей з низьким рівнем доходів.
Гарне здоров'я і добробут	Cargill (США)	Забезпечує ефективне медичне обслуговування співробітників на своїх плантаціях пальмового масла в Індонезії та реалізує програми з поліпшення здоров'я матерів. З 2010 р. 2400 жінок отримали кваліфіковану медичну допомогу, а для їх дітей забезпечено здорове харчування.
Якісна освіта	Dangote (Нігерія)	Заснувала власну академію, яка забезпечує набуття технічних і управлінських навичок нинішніми та потенційними співробітниками. Більше 550 студентів отримали роботу.
Гендерна рівність	Lufthansa (Німеччина)	Працює у напрямі збільшення чисельності жінок-пілотів, організовує інформаційно-пропагандистські заходи та виставки «Жінки в авіації».
Чиста вода та належні санітарні умови	Nestlé (Швейцарія)	Реалізує план ефективного використання води та понад 376 водозберігаючих проєктів, досягнуто скорочення водозабору на тонну продукції на 37% з 2005 р.

Продовження табл. 3.1.8

Відновлювана енергія	PepsiCo (США)	Володіє одним з найбільших парків електричних автофургонів, що налічує 280 транспортних засобів. Компанія заощадила понад 3 млн доларів США у 2014 р., а також скоротила викиди вуглекислого газу більш ніж на 20%.
Гідна праця та економічне зростання	Vedanta Resources (Індія)	Приймає на роботу, розвиває та утримує таланти з місцевих громад, вважаючи доцільнішим найм людей, які розуміють місцевий ринок і можуть ефективніше взаємодіяти з підрядниками і постачальниками. У 2015 р. загальний відсоток вищого керівництва, найнятого локально склав 87% в Індії, 67% у Замбії, 100% в Ірландії і 75% у Південній Африці.
Інновації та інфраструктура	Method (США)	Відкрила перший у своїй галузі завод з виробництва мила у Чикаго, джерелом живлення якого є вітряні турбіни та сонячні установки. На даху будівлі також розміщено теплицю у якій будуть вирощувати безпестицидні овочі (китайська капуста, рукола).
Зменшення нерівності	Volkswagen AG (Німеччина)	Допомагає у працевлаштуванні людей з обмеженими можливостями. У 2014 р. чисельність працівників з інвалідністю у компанії склала 7,4% (встановлена законом квота – 5%).
Сталий розвиток міст і спільнот	Coca-Cola (США)	Інвестувала 500 млн дол. США у розвиток виробництва, каналів розподілу, запуск нових ліній розливу та установки охолоджувачів напоїв у В'єтнамських містах, що посприяло створенню 500 робочих місць. З 2010 р. компанія виділила близько 1,5 млн дол. США на сталий розвиток міст у країні.
Відповідальне споживання і виробництво	LEGO Group (Данія)	Здійснила інвестиції у розмірі 1 млрд данських крон у ДіР з метою створення сталих матеріалів для виробництва LEGO-елементів і упаковок. Компанія здійснила важливі кроки зі скорочення викидів вуглекислого газу шляхом введення нової зменшеної упаковки та інвестицій у вітроелектростанції.
Боротьба зі зміною клімату	Hyundai (Південна Корея)	Працює над виробництвом екологічних транспортних засобів з метою скорочення викидів парникових газів та розробляє технологію, яка збирає вуглекислий газ. Компанія організувала робочу групу для боротьби зі зміною клімату.
Збереження водних екосистем	AstraZeneca (Велика Британія, Швеція)	Займається пошуком способів кращого розуміння, уникнення та управління ризиками присутності слідів лікарських засобів у водних екосистемах. Співпрацює з Європейською комісією у межах ініціативи «Інтелектуальне оцінювання впливу лікарських засобів на довкілля» з метою виявлення екологічних ризиків від виробництва медикаментів та їх утилізації.
Збереження екосистем суші	Novartis International AG (Швейцарія)	Реалізує проекти з лісовідновлення та скорочення викидів вуглекислого газу, зокрема в Аргентині насаджено більше 3 млн дерев; у Малі – плантації ятрофи, насіння якої можна використовувати як біопаливо та природне добриво; у Китаї запущено проект лісовідновлення, який передбачає захист місцевих земель від ерозії ґрунтів, зсувів і повеней.
Мир і справедливість	Ace Group (Швейцарія)	Заснувала «Фонд верховенства закону», який надає гранти організаціям та ініціативам (проведення конференцій, підтримка pro bono практик), які підтримують верховенство права в усьому світі.
Партнерство задія досягнення ЦСР	Daiichi Sankyo (Японія)	Співпрацює з дослідницьким центром Polyvac (В'єтнам), надаючи необхідну технічну підтримку, над створенням і подальшим виробництвом вакцини проти інфекцій кору та краснухи.

Джерело: систематизовано автором з використанням матеріалів [56], [198].

Аналіз галузевих аспектів сталого розвитку економіки та результатів компаній у даному напрямі, у тому числі характеристика рейтингових позицій України у світових рейтингах, здійснена у параграфі 2.2, уможливають визначення основних проблем формування інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки за всіма компонентами, окрім інституційної, яку вважаємо за необхідне розглянути більш детально. Теоретичні узагальнення автора представлено в табл. 3.1.9.

Таблиця 3.1.9

Проблеми формування інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки України

Проблеми	
Науково-технічна компонента	<ul style="list-style-type: none"> – низька інноваційна спроможність; – не налагоджене співробітництво бізнесу з науковими установами, університетами, між компаніями в інноваційній сфері; – слабка залученість у міжнародній науково-технічній та інноваційній кооперації; – низький захист прав інтелектуальної власності; – забезпечення науковими установами кількісних, а не якісних результатів; – збільшується кількість продуктів інтелектуальної діяльності, проте рівень комерціалізації результатів ДіР залишається незадовільним; – низький рівень використання поновлюваних джерел енергії.
Інвестиційна компонента	<ul style="list-style-type: none"> – несприятливий інвестиційний клімат у країні; – галузеві обмеження на здійснення інвестицій; – ускладнений доступ до фінансових ресурсів; – недостатнє фінансування ДіР; – нестабільність фінансового ринку; – низький рівень захисту національних інвесторів; – відсутність діалогу між державою і приватним сектором щодо інвестиційної політики; – малі обсяги венчурного капіталу; – необхідність заохочення інвестицій у реалізацію Цілей сталого розвитку; – необхідність врахування ESG-питань в інвестиційній діяльності; – тільки великі компанії дозволяють собі відповідальне інвестування.
Освітньо-інформаційна компонента	<ul style="list-style-type: none"> – еміграція науковців (тантів) закордон; – низький рівень обізнаності громадськості та бізнесу щодо Цілей сталого розвитку; – необхідність налагодження ефективного діалогу з представниками громадянського суспільства щодо важливості реалізації ЦСР; – низький рівень усвідомлення переваг від реалізації концепції сталого розвитку та КСВ; – низький рівень прозорості та відкритості вітчизняного бізнесу; – низькі показники за кількістю державно-приватних спільних публікацій; – дуже мала кількість нефінансових звітів; – необхідність стимулювання бізнесу до інтеграції Цілей сталого розвитку в основну діяльність; – необхідність розробки корпоративних стратегій сталого розвитку; – не приділення належної уваги забезпеченню прав людини, у тому числі особистісному та професійному розвитку; – низький загальний рівень розвитку та підтримки територій присутності компаній; – необхідність популяризації екологічної відповідальності.

Маркетингова компонента	<ul style="list-style-type: none"> – низький рівень впровадження інновацій представниками середнього та малого бізнесу; – тільки великі компанії реалізують КСВ-практики, заходи в напрямі корпоративної доброчинності та корпоративної філантропії; – низький рівень пропозиції і продажу нової продукції; – відсутність ефективного діалогу зі стейкхолдерами.
------------------------------------	--

Джерело: розроблено автором.

Таким чином, українські реалії впровадження концепції сталого розвитку полягають у тому, що лише великі компанії можуть дозволити собі брати участь у проектах підтримки та розвитку місцевих громад і здійснювати суттєві витрати на збереження навколишнього середовища. Це стосується також публікації нефінансових звітів компаній, розкриття інформації про соціально відповідальні практики та досягнуті результати у сфері розвитку людських ресурсів, охорони довкілля, взаємовідносин із зацікавленими сторонами тощо. Такі узагальнення підтверджують О. Черняк і Н. Слушаєнко, які зауважують, що успішне функціонування і розвиток галузей значною мірою залежать від рівня соціальної відповідальності, а також вказують на підвищення ролі соціально відповідального інвестування [127, с. 11].

Водночас напрями соціально відповідальної діяльності суттєво відрізняються у галузевому контексті, зокрема металургія зумовлює велике навантаження на довкілля, а легку промисловість вирізняє активізація креативного потенціалу людини та використання інноваційних технологій у виробництві сталих продуктів і послуг.

Відтак формування інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки вимагає налагодження партнерства держави та приватного сектора. Уряд розробляє стратегію сталого розвитку, відповідні програми, визначає пріоритетні напрями та заходи, однак не може самостійно фінансувати програми зі сталого розвитку, охопити весь спектр можливих заходів і здійснювати контроль за діяльністю підприємств. Делегування частини відповідальності за майбутнє суспільства бізнес-агентам змушує переглянути основні цілі діяльності компаній та впроваджувати принципи

сталого розвитку. Відтак держава повинна створювати необхідні умови для реалізації ефективних управлінських практик, а також для заохочення компаній до безпечної діяльності та пропагування концепції сталого розвитку.

§ 3.2. Інституційні умови вітчизняної імплементації концепції сталого розвитку

У XXI століття Україна ввійшла з низкою проблем. Чимало з них відносяться до інституційної сфери, що робить проблематичним реалізацію концепції сталого розвитку на національному, територіальному та підприємницькому рівнях. Часто розглядаються можливості здійснення змін лише в одній сфері, що стає на заваді бажаного збалансованого розвитку.

Ураховуючи швидкість змін, які відбуваються щодня, а також зважаючи на євроінтеграційні процеси в Україні, інституційне середовище як необхідна компонента інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки України потребує подальшого дослідження та аналізу. Це стосується розгляду основних проблем, об'єктивного оцінювання здійснених кроків і теперішнього стану розвитку інституційної бази, визначення шляхів створення ефективного інституційного забезпечення сталого розвитку та інституційних умов імплементації концепції у діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання.

Таким чином, сталий розвиток в Україні неможливий без створення сприятливого інституційного середовища. Основними проблемами у цьому напрямі залишаються:

- відсутність нормативно-правового механізму реалізації КСР;
- недостатня ефективність існуючого законодавства щодо регулювання складових сталого розвитку;
- дуже низький рівень залучення приватного сектора до імплементації принципів сталого розвитку;
- відсутність державного органу, який відповідатиме за здійснення національної політики з метою сталого розвитку;

- недосконалість механізму координації зусиль на міжнародному, національному та мікрорівні;
- низький рівень стратегічного планування (відсутність стратегії, програми, плану дій і національної концепції сталого розвитку);
- відсутня система моніторингу виконання прийнятих міжнародних зобов'язань та інших дій для досягнення сталого розвитку;
- необізнаність та помилкова інтерпретація сутності концепції сталого розвитку як на рівні державних органів влади, так і на рівні підприємств, засобів масової інформації і громадян України.

Всесвітній саміт зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002 р.) відбувся з метою переконання світової спільноти у необхідності долучення до виконання «Порядку денного на XXI століття». Україна офіційно приєдналась до його реалізації і десять років потому наукова громада провела оцінювання результатів, що знайшло відображення у Національній доповіді України про стан виконання положень «Порядку денного на XXI століття» за десятирічний період. Зокрема було розглянуто інституційну складову, яка отримала оцінку «незадовільно», оскільки відсутні органи, відповідальні за реалізацію концепції, немає координації зусиль міністерств та відомств, що функціонують в окремих напрямках сталого розвитку, не розроблено національної політики сталого розвитку тощо. Дієвість інституційної бази ставиться під сумнів також внаслідок посилення руйнівних тенденцій в усьому світі як у екологічній, так в економічній і соціальній сферах. У Доповіді запропоновані наступні заходи у сфері формування інституційної бази сталого розвитку України:

1. Створення Національної агенції зі збалансованого розвитку.
2. Зміцнення системи державного управління сталим розвитком.
3. Створення в усіх міністерствах та облдержадміністраціях управлінь збалансованого розвитку.
4. Створення інституту кваліфікованих експертів для регулярного проведення аналізу державної політики.
5. Створення інформаційно-аналітичних і науково-освітніх центрів зі

збалансованого розвитку.

6. Організація системи моніторингу стану довкілля, населення і господарства.

7. Впровадження системи заохочення муніципальних програм збалансованого розвитку [63, с. 315].

Питання інституційного забезпечення сталого розвитку після Конференції ООН у Йоганнесбурзі були підняті в Доповіді Світового банку про світовий розвиток за 2003 р. «Сталий розвиток у динамічному світі. Перетворення інститутів, зростання і якість життя». Інститути розглядаються як невід'ємна складова сталого та справедливого розвитку. Від ефективного функціонування інститутів залежить здатність людей працювати над досягненням майбутнього, якого вони прагнуть. Сильне інституційне середовище покликане цілеспрямовано координувати дії та виконувати наступні функції: приймати сигнали про існуючі потреби та проблеми, здійснювати консолідацію інтересів різних груп зацікавлених сторін шляхом ведення переговорів і укладання угод, забезпечувати виконання прийнятих рішень. Створення належного інституційного середовища залежить від готовності брати на себе зобов'язання, об'єднуватися задля досягнення добробуту, сприяти обміну інформацією, враховувати інтереси стейкхолдерів та можливості навколишнього середовища [207, с. 37].

На Конференції ООН зі сталого розвитку (Rio+20, 2012 р.), де було прийнято документ «Майбутнє, якого ми прагнемо», серед ключових питань виокремлено інституційну інфраструктуру сталого розвитку. У цьому розділі передбачено: інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових сталого розвитку (системний підхід у вирішенні існуючих проблем, координація та об'єднання зусиль), посилення міжурядових механізмів сталого розвитку (взаємодія та узгодженість в межах системи ООН, заснування політичного форуму високого рівня), підвищення ефективності міжнародної екологічної політики (посилення ролі ЮНЕП як глобального природоохоронного органу, постійний моніторинг змін у довкіллі, укладення багатосторонніх угод), роль міжнародних фінансових організацій та операційна діяльність ООН (реалізація

програм, стратегій та прийняття рішень організаціями на основі принципів сталого розвитку, врахування в діяльності ООН практичних методів забезпечення сталого розвитку та відповідності національним пріоритетам), територіальний аспект сталого розвитку (заохочення національних, субнаціональних, регіональних та місцевих органів влади до розробки та імплементації дієвих механізмів сталого розвитку шляхом створення партнерств, стратегічного планування, підтримки зусиль, обміну інформацією та досвідом). Необхідним є не тільки визначення інституційної бази сталого розвитку, а й створення та зміцнення інституційного потенціалу країни [179].

Перш за все, створення інституційних умов імплементації концепції сталого розвитку є завданням держави, яка є головним інститутом і має у своєму розпорядженні законодавчу й адміністративну (виконавчу) владу, значні фінансові ресурси та є одним з основних інвесторів у підтримці життєво важливих сфер для населення. Відтак зважаючи на законодавчі та регулюючі функції держави, необхідно дослідити історичний аспект впровадження концепції сталого розвитку в Україні на основі розгляду основних інституцій, проектів концепції та інших законодавчих ініціатив у даній сфері (ДОДАТОК В табл. В.1). Зокрема декілька разів робилась спроба створити національний орган, який займався питаннями впровадження концепції сталого розвитку: Національна комісія зі сталого розвитку (1997 р.), Національна рада зі сталого розвитку (2003 р., 2009 р.), Національна рада з питань науки, інновацій та сталого розвитку (2009 р.). На думку вітчизняних дослідників, такі структури були формальними утвореннями, які здебільшого включали представників органів державної влади та у випадку останньої – Національної академії наук України, що не відображало бачення ООН щодо налагодження співпраці між урядом, науковими установами, приватним сектором і громадськістю [58; 59; 63]. Як результат, зазначені органи були ліквідовані, а в Україні досі відсутній спеціально уповноважений виконавчий орган зі сталого розвитку на загальнонаціональному та територіальному рівнях.

Тричі народними депутатами України на розгляд Верховної Ради України

(ВРУ) та Кабінету Міністрів України (КМУ) направлялись проекти Концепції переходу країни до сталого розвитку (2001 р., 2004 р.), така ініціатива також надходила з боку НАНУ (2006 р., 2012 р.), однак жодна не була прийнята. Серед обставин, які завадили затвердженню Концепції, виділяють: несприйняття ідей сталого розвитку найвищим керівництвом країни, відсутність відповідних інституційних утворень, складний економічний стан країни [59, с. 4]. Не запрацювала в Україні також програма реалізації рішень Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (2002 р.) та можна вважати лише частковим виконання Стратегії економічного та соціального розвитку «Шляхом євроінтеграції» (2004-2015 рр.). Відтак у 2014 р. Президент України П. Порошенко ініціював розробку стратегії розвитку, а у 2015 р. підписав указ «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». Стратегією визначено «мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Метою стратегії є впровадження європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі» [80]. Головні вектори розвитку держави, відповідно до Стратегії, представлені в табл. 3.2.1.

Таблиця 3.2.1

Вектори руху для України відповідно до Стратегії «Україна – 2020» [80]

Вектор	Характеристика
Розвиток	«Забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та передовими інноваціями. Для цього необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему» [80].
Безпека	«Забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності. Україна має стати державою, що здатна захистити свої кордони та забезпечити мир не тільки на своїй території, а й у європейському регіоні. Визначальною основою безпеки має також стати забезпечення чесного і неупередженого правосуддя, невідкладне проведення очищення влади на всіх рівнях та забезпечення впровадження ефективних механізмів протидії корупції. Особливу увагу потрібно приділити безпеці життя та здоров'я людини, що неможливо без ефективної медицини, захищеності соціально вразливих верств населення, безпечного стану довкілля і доступу до якісної питної води, безпечних харчових продуктів та промислових товарів» [80].

Продовження табл. 3.2.1

Вектор	Характеристика
Відповідальність	«Забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах. Територіальні громади самостійно вирішуватимуть питання місцевого значення, добробуту і нестимуть відповідальність за розвиток всієї країни» [80].
Гордість	«Забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт. Україна повинна зайняти гідне місце серед провідних держав світу, створити належні умови життя і праці для виховання власних талантів, а також залучення найкращих світових спеціалістів різних галузей» [80].

Стратегія декларує створення умов для сталого розвитку та продукування інновацій, однак з огляду на нинішню ситуацію в країні вона реалізується головним чином у сфері національної безпеки та оборони. Крім того, у межах передбачених 62 реформ, до першочергових також відносяться: оновлення влади та антикорупційна реформа, судова та реформа правоохоронної системи, децентралізація та реформа державного управління, дерегуляція та розвиток підприємництва, податкова та реформа системи охорони здоров'я, програма енергонезалежності, програма популяризації України у світі та просування інтересів країни у світовому інформаційному просторі [80].

Серед експертів, представників влади та громадськості є різні думки щодо Стратегії «Україна – 2020». Систематизація поглядів представлена в табл. 3.2.2.

Таблиця 3.2.2

Погляди на Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»

Автор	Точка зору
Експерти	«Програма Президента П. Порошенка «Стратегія – 2020» є амбітним планом, у якому визначено низку необхідних для успішного розвитку держави показників» [85].
Економісти	«Частина показників, наприклад подвоєння ВВП, зменшення державного боргу (з 67 до 60% від річного ВВП) та входження в топ-20 з легкості ведення бізнесу – це нереалістичні очікування в умовах військового конфлікту на сході держави» [85].
Політологи	«Стратегія є, більшою мірою, передвиборчою технологією» [85].
Голова правління Центру політико-правових реформ І. Коліушко	«Окремі заявлені наміри чинна влада не зможе чи не захоче реалізувати. Щодо довіри до суду – позитивний намір. Чи реалізують його, не зрозуміло. Бо найпростіший крок до цього – ухвалення закону про судоустрій та статус суддів, що не зроблений. Замінити 70% людей в органах влади – це реально. Але де взяти нових професіоналів в умовах дефіциту кадрів? Треба змінювати не лише людей, а систему. Бо нові стануть такими, як і попередники» [85].

Продовження табл. 3.2.2

Автор	Точка зору
Експерт з державного управління та публічних фінансів В. Мазярчук	«Деякі тези є мало реальними, деякі – досяжними лише за умови повної мобілізації всіх гілок влади та суспільства. Схвалює передачу 65% владних повноважень на місця, але має сумніви, що можна буде зменшити державний борг і підвищити кредитний рейтинг в умовах локального військового конфлікту» [85].
Заступник Глави Адміністрації Президента Д. Шимків	«Громадяни та експерти мають патріотичну позицію і впевнені, що Україна зможе зробити ривок у економічних рейтингах» [85].
Українці (опитування щодо Стратегії)	«Найбільш очікувана реформа для українців – це реформа системи охорони здоров'я, 43,6% поставили її на перше місце. Друге місце серед найактуальніших реформ співгромадяни відвели судовій – 32,4% українців назвали її першочерговою. 20,5% українців вважають надважливою військову реформу, а четверте місце за важливістю займає пенсійна реформа – 19,6% співвітчизників вважають її першочерговою. Слідом йде реформа системи ЖКТ з результатом в 15,3%. Досить низький рівень актуальності для українців реформи системи правоохоронних органів – 14,9%. Створення муніципальної поліції заплановане всього лише 4% громадян. Реформу освіти, що включає в себе не тільки реформування ВНЗ, але й шкіл, важливою вважають лише 13,7%. Найбільш запланованою з конституційних є реформа, яка передбачає децентралізацію – 13,7% українців назвали її першочерговою. Лише 10% в якості пріоритету відзначили скасування енергетичної залежності від Росії. Податкова реформа важлива тільки для 9,5% українців, 6% опитаних вважають актуальною реформу місцевого самоврядування. Науку, яка лежить в основі прогресу, що дає ідеї для виробництва і створення робочих місць, вирішили підтримати лише 0,5%» [85].
Г.О. Андрощук, С.А. Давимука, Л.І. Федулова	«Механізмом досягнення реалізації стратегічної мети розвитку України до 2020 р. визнано не інноваційний фактор, а соціальний контекст запланованих дій, який не передбачає економічних важелів інтеграції України “у глобальні ланцюги створення доданої вартості” й, відповідно, позбавляє суб'єктів економічної системи та й усього господарського комплексу можливості й необхідності формування відповідного інституційного середовища, де сектор освіти й генерації знань у взаємодії з інститутами інфраструктури, за допомогою залучення капіталу, розвитку інноваційного підприємництва й технологічної бізнес-експертизи здатні забезпечити прискорене формування ефективної національної інноваційної системи як ключового чинника конкурентоспроможної країни» [2, с. 373].

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [2, с. 373], [85]

З метою успішної реалізації реформ було створено Національну раду реформ, яку очолює Президент, і запущено портал-майданчик для забезпечення підзвітності та прозорості даного процесу, а також для залучення громадянського суспільства до розробки реформ, моніторингу та контролю їх реалізації (reforms.in.ua) [65]. Моніторинг прогресу реформ здійснює аналітична платформа VoxUkraine, яка розробила Індекс моніторингу реформ (iMoPe), оцінювання відбувається за шкалою від -5 до +5. Остання оцінка прогресу реформ була вказана за період 26 вересня – 9 жовтня 2016 р. і склала

0,5 балів з п'яти можливих, і це за умови, що прийнятним темпом реформ прийнято вважати два бали. Незначний прогрес відмічено у сфері державного управління, державних фінансів і бізнес-середовища [202].

Зрештою, реалізація Стратегії триває, і ми можемо сподіватися на покращення результатів до 2020 р.

У даному контексті необхідно розглянути інституційних лідерів у сфері сталого розвитку 2016 р. за даними опитування експертів і практиків GlobeScan/SustainAbility Survey. Респондентам було запропоновано оцінити рівень ефективності різних інституцій у залежності від їх внеску та прогресу щодо реалізації концепції сталого розвитку з часів Саміту Землі 1992 р. від одного до п'яти балів. Найкращі результати (4-5 балів) за організаціями протягом трьох років відображено на рис. 3.2.1.

Рис. 3.2.1. Прогрес інституцій на шляху до сталого розвитку згідно з GlobeScan/SustainAbility Survey, порівняння 2012 р., 2015-2016 рр. [142, с. 9]

На думку експертів і практиків у сфері сталого розвитку, найбільший внесок у сталий розвиток з моменту зустрічі на вищому рівні в 1992 р. здійснили некомерційні організації, а також соціальні підприємці, дослідницький і науковий сектори, громадські рухи за соціальні зміни. Загалом сприйняття інституційних лідерів залишається незмінними протягом останніх трьох років.

Найгірша оцінка у національних урядів, навіть у порівнянні з попередніми роками. Організація Об'єднаних Націй є єдиною установою, репутація якої постійно покращується, починаючи з 2012 р., та яка стабільно працює над своїм внеском у сталий розвиток (зокрема прийняття ЦСР). У той же час оцінювання результативності місцевих органів влади зміщується у гіршу сторону, як і внесок міжнародних фінансових інституцій.

Наступним завданням респондентів стало визначення двох інституцій, які зроблять найбільший вклад у реалізацію концепції сталого розвитку протягом наступних 20 років. Результати оцінювання показано на рис. 3.2.2.

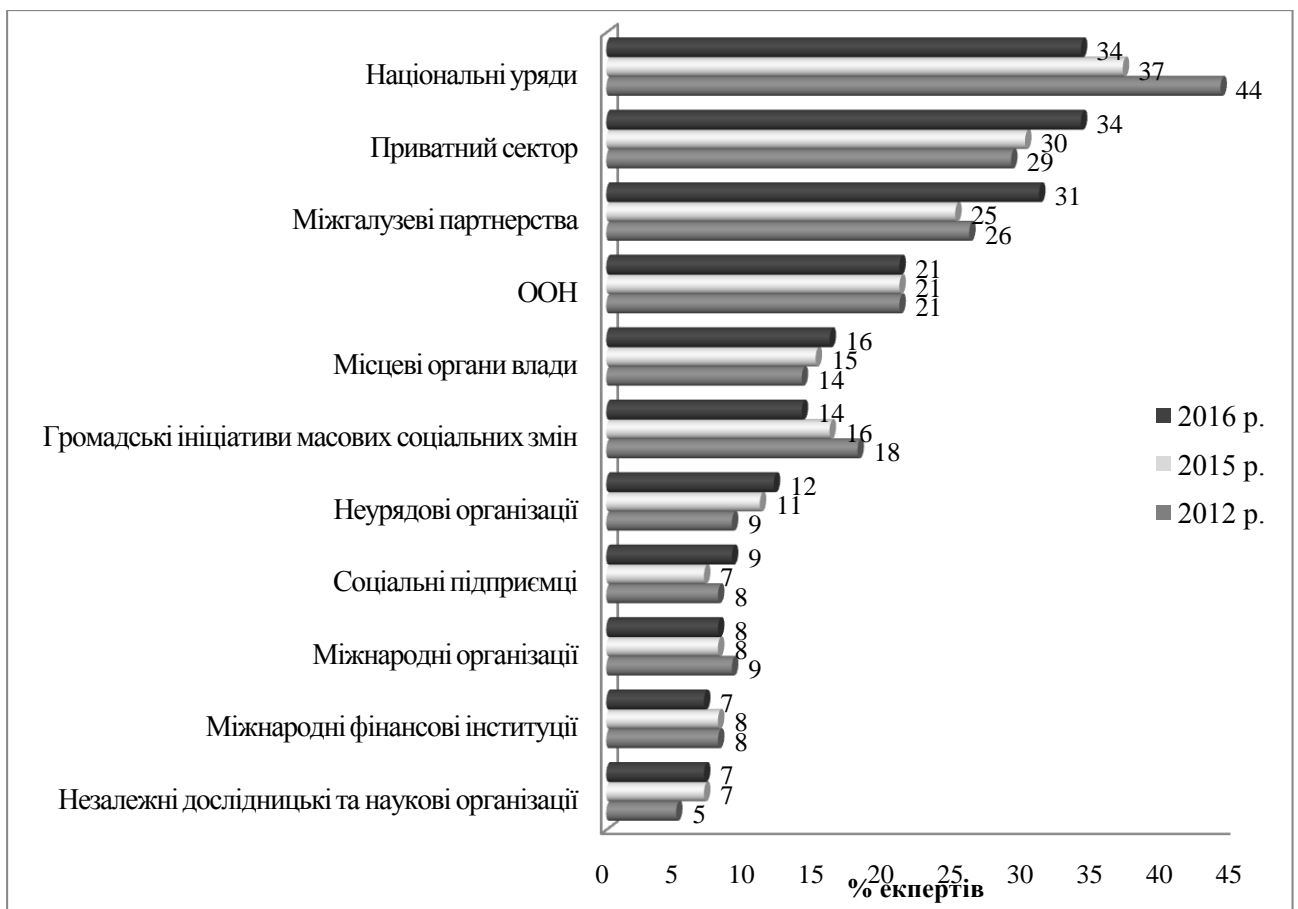

Рис. 3.2.2. Можливі лідери сталого розвитку протягом наступних двадцяти років згідно з GlobeScan/SustainAbility Survey, 2012 р., 2015-16 pp. [142, с. 11]

Експерти вважають, що національні уряди і приватний сектор у рівній мірі поділяють відповідальність за просування сталого розвитку протягом наступних двох десятиліть. Це особливо важливий заклик до дії для лідерів світового бізнесу.

Проте якщо з кожним роком зростають очікування щодо позитивного внеску бізнесу, то віра експертів у відповідальну діяльність національних урядів стрімко зменшується. Також респонденти очікують високих прогресивних результатів від створення міжгалузевих партнерств, які дають змогу об'єднати зусилля і ресурси в напрямі досягнення ЦСР. Важливість співпраці для досягнення прогресу у сфері сталого розвитку зростає з кожним роком.

У розрізі окремих регіонів світу найважливіша роль у прогресі зі сталого розвитку виділяється національним урядам і корпоративному сектору. В Азії, Північній Америці та Океанії майбутня роль уряду оцінюється вище, ніж бізнесу, у інших навпаки (Африка та Близький Схід, Європа), а експерти країн Латинської Америки та Карибського регіону віддали рівну кількість голосів обом інститутам. Експерти більшості регіонів визнають, що міжгалузеві партнерства повинні відігравати суттєву роль у найближчі два десятиліття, окрім країн Африки та Близького Сходу, які розглядають ООН у якості більш важливого інституту.

Експертам і практикам було запропоновано обрати три неурядові організації (NGO), які, на їх думку, є лідерами в просуванні сталого розвитку. Результати оцінювання відображені на рис. 3.2.3.

Рис. 3.2.3. Десять неурядових організацій-лідерів сталого розвитку згідно з GlobeScan/Sustainability Survey, 2015-2016 pp. [142, с. 23]

Беззаперечним глобальним лідером продовжує розглядатися Всесвітній фонд природи. Друге і третє місця займають міжнародна природоохоронна організація «Greenpeace» та міжнародне об'єднання 15 організацій, які працюють з метою вирішення проблем бідності та пов'язаної з нею несправедливості, «Oxfam». Єдиним новачком у списку топ-10 NGO лідерів є Форум для майбутнього (Forum for the Future).

Також респонденти мали можливість виокремити три національні уряди, які, з їх позицій, найактивніше просувають і реалізують концепцію сталого розвитку. Лідери серед урядів представлені на рис. 3.2.4.

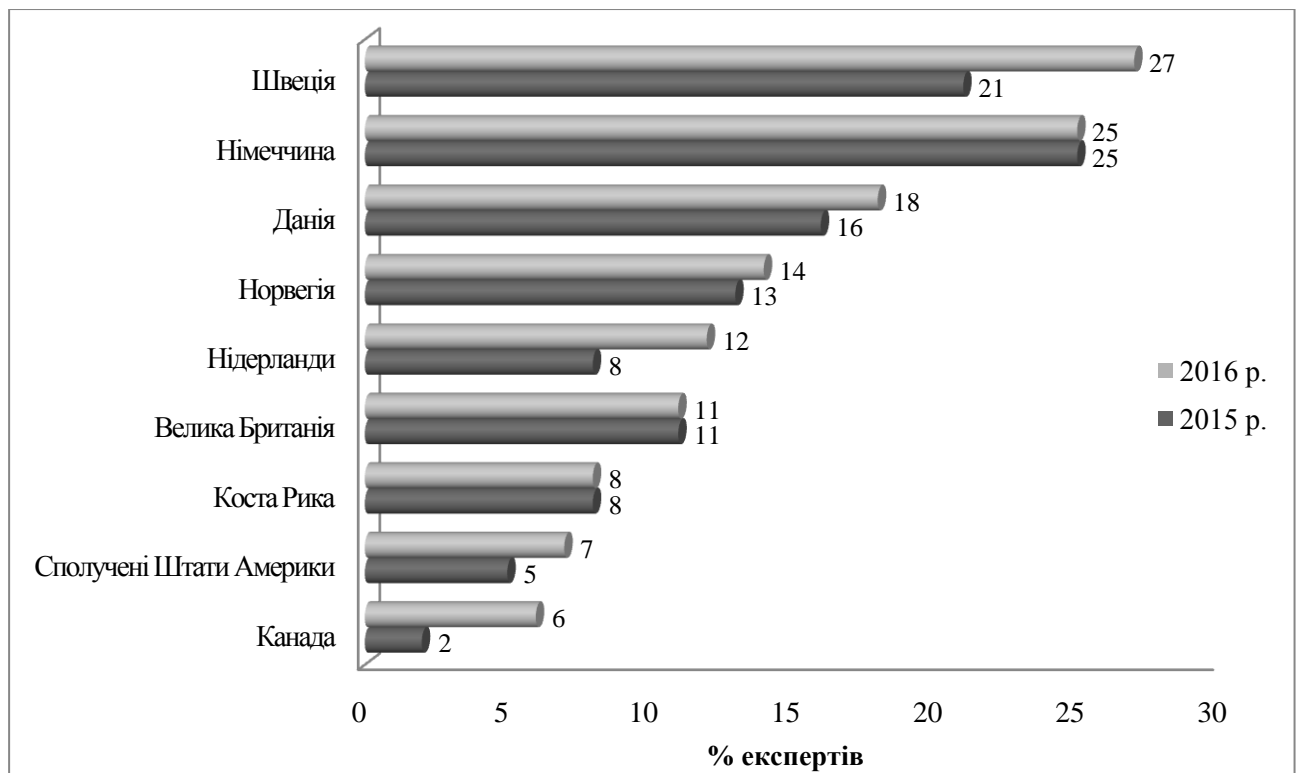

Рис. 3.2.4. Національні уряди-лідери в просуванні сталого розвитку згідно з GlobeScan/SustainAbility Survey, 2015-2016 pp. [142, с. 24]

За результатами опитування, більше чверті експертів вважають уряд Швеції глобальним лідером у сфері сталого розвитку, він випередив Німеччину в 2016 р. Стабільно рівно оцінюється у 2015-2016 pp. внесок німецького та британського уряду в досягнення сталого розвитку. Коста-Рика продовжує залишатися єдиною країною за межами Європи і Північної Америки в списку топ-десяти урядів. Також країна є міжнародним лідером Індексу щасливої планети в 2016 р. [142].

Висновки дослідження GlobeScan/SustainAbility Survey вказують на важливість діяльності всіх інститутів у напрямі реалізації концепції сталого розвитку, а особливо з прийняттям Цілей сталого розвитку. Відтак зазначимо, що Україна також офіційно приєдналась до реалізації Цілей сталого розвитку. На Саміті ООН, де було проголошено ЦСР, Президент України П. Порошенко зазначив, що «... для досягнення Цілей Сталого Розвитку на національному рівні Україна здійснюватиме нові програми і проекти, які на практиці забезпечать макроекономічну стабільність, екологічний баланс та соціальну згуртованість. ЦСР служитимуть в якості загальної основи для подальших перетворень в Україні» [110]. Україна долучається до даного процесу не тільки шляхом прийняття національним урядом Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», а також через поширення і донесення необхідності ЦСР у широкі маси, зокрема завдяки діяльності Представництва ООН в Україні, яке можна вважати одним з інституційних лідерів сталого розвитку в Україні.

Так, Представництво ООН в Україні пропонує кожному долучитись до ЦСР та стати Чемпіоном сталого розвитку за допомогою кількох кроків:

1. Дізнатися більше про Цілі сталого розвитку.
2. Обрати найважливіші ЦСР для України (взяти участь в опитуванні «Глобальні цілі в Україні: думка молоді»).
3. Дбати щодня про свою планету (про це можна дізнатися у спеціально підготовленій інструкції «Як врятувати свою планету»).
4. Організувати захід (лекцію, спортивні змагання, освітню сесію, присвячені сталому розвитку у своєму місті, селищі, школі чи університеті) та стати партнером ООН в Україні у реалізації ЦСР. Після проведення самостійно власної події можна отримати сертифікат від ООН в Україні «Чемпіони сталого розвитку».
5. Взяти участь в інформаційній кампанії «Чемпіони сталого розвитку», поділившись з ними інформацією про свій внесок у сталий розвиток в Україні.

У Міжнародний день волонтера, який святкують п'ятого грудня, у 2015 р. Представництво ООН в Україні, Волонтери ООН і Ресурсний центр ГУРТ провели національні консультації «Як інститути громадянського суспільства

України можуть підтримати впровадження Цілей сталого розвитку?». Усього 293 учасники в 11 містах працювали разом з метою виокремлення найбільш пріоритетних Цілей сталого розвитку для України. У результаті до найважливіших ЦСР в Україні було віднесено: забезпечення всеохоплюючої та якісної загальної освіти та заохочення до навчання впродовж життя всіх категорій населення; сприяння всезагальному та сталому економічному розвитку, зайнятості населення та запровадженню гідних умов праці для усіх верств населення; забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю населення усіх вікових категорій; побудова стійкої інфраструктури та сприяння сталому розвитку індустріалізації і впровадженню інновацій; сприяння розбудові справедливих, мирних і відкритих спільнот, а також ефективних та прозорих інституцій на всіх державних рівнях. Крім того, було визначено, чому обрані цілі є найбільш важливими, що громадянському суспільству вже вдалося зробити для досягнення цих цілей і які ще заходи необхідно здійснити [79].

За підтримки системи ООН в Україні, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України 5-6 липня 2016 р. було проведено національні консультації з метою адаптації і локалізації порядку денного з питань розвитку до 2030 р. та 17 Цілей сталого розвитку. Метою консультацій визначено «стимулювання досягнення спільного розуміння ЦСР, їх актуальності в контексті національного розвитку України» [111, с. 5]. Учасниками консультацій стали близько 300 представників урядових установ, агенцій ООН в Україні, НАНУ, громадськості та експертного середовища. Сімнадцять ЦСР обговорювалися у наступних робочих групах:

- стале економічне зростання та зайнятість;
- справедливий соціальний розвиток;
- ефективне, підзвітне та всеохоплююче управління і справедливість для всіх;
- екологічна рівновага та розбудова стійкості.

Для учасників консультацій було підготовлено анкету з запитаннями щодо релевантності визначених ЦСР для України, а також визначення напрямів

їх подальшої інтеграції у стратегічне планування. Експертам було запропоновано оцінити важливість кожної цілі з урахуванням специфіки національного розвитку за п'ятибальною шкалою (один – мінімум, п'ять – максимум). На основі аналізу понад 130 анкет, було визначено експертну думку учасників консультацій і проранжовано ЦСР для України (табл. 3.2.3).

Таблиця 3.2.3

Ранжування ЦСР за результатами опитування експертної спільноти в межах національних консультацій, 2016 р.

Ціль	Кількість балів	Ранг	Важливість
Ціль 1. Ні бідності	590	1	найбільша кількість балів
Ціль 2. Ні голоду	498	10	середня кількість балів
Ціль 3. Гарне здоров'я	552	3	найбільша кількість балів
Ціль 4. Якісна освіта	531	6	середня кількість балів
Ціль 5. Гендерна рівність	407	17	найменша кількість балів
Ціль 6. Чиста вода та належні санітарні умови	500	8	середня кількість балів
Ціль 7. Відновлювана енергія	522	7	середня кількість балів
Ціль 8. Гідна праця та економічне зростання	587	2	найбільша кількість балів
Ціль 9. Інновації та інфраструктура	547	4	найбільша кількість балів
Ціль 10. Зменшення нерівності	473	13	найменша кількість балів
Ціль 11. Сталий розвиток міст і спільнот	482	12	середня кількість балів
Ціль 12. Відповідальне споживання	500	8	середня кількість балів
Ціль 13. Боротьба зі зміною клімату	433	15	найменша кількість балів
Ціль 14. Збереження морських екосистем	420	16	найменша кількість балів
Ціль 15. Збереження екосистем суші	492	11	середня кількість балів
Ціль 16. Мир та справедливість	543	5	найбільша кількість балів
Ціль 17. Партнерство заради стійкого розвитку	439	14	найменша кількість балів

Джерело: складено автором за матеріалами [111, с. 3].

Результати опитування засвідчили, що найважливішими ЦСР для України експерти вважають: викорінення бідності, створення умов для гідної праці та економічного зростання, посилення охорони здоров'я, розвиток інновацій та інфраструктури, забезпечення миру та справедливості. Найменшу кількість балів присвоєно таким цілям: гендерна рівність, збереження морських екосистем, боротьба зі зміною клімату, партнерство заради стійкого розвитку, зменшення нерівності.

Думки щодо визначення найважливіших Цілей сталого розвитку України розділились серед груп експертів таким чином:

1. Представники центральних органів виконавчої влади віддали найбільшу кількість балів двом ЦСР: викорінення бідності та забезпечення належного стану сфери охорони здоров'я.

2. Учасники з громадських організацій і наукових установ визначили пріоритетним подолання бідності. На другому місці в представників науки – забезпечення гідної праці та економічного зростання, у громадських організацій – рівний і справедливий доступ до якісної освіти.

3. Експерти з міжнародних організацій присвоїли перше місце сприяння сталому економічному зростанню і повній, продуктивній зайнятості, а на другому місці – впровадження принципів сталого споживання і виробництва продукції.

Відтак експерти визначили головні завдання щодо інтеграції Цілей сталого розвитку, яким доцільно приділити особливу увагу, оцінюючи важливість кожного завдання за п'ятибальною шкалою (табл. 3.2.4).

Таблиця 3.2.4

Завдання щодо інтеграції ЦСР за результатами опитування експертної спільноти в межах національних консультацій, 2016 р. [111, с. 5]

№	Завдання	Середній бал
1	Визначення національних цілей, завдань та показників на середньо- та довгострокову перспективу	4,22
2	Інтеграція ЦСР у державні документи стратегічного планування	3,75
3	Дотримання принципу відкритості та прозорості у процесі визначення національних ЦСР	3,81
4	Забезпечення узгодження ЦСР з реальними потребами, визначеними на рівні громад	3,82
5	Запровадження комплексного підходу до планування/моніторингу ЦСР для міжнародних зіставлень	3,02
6	Запровадження відкритого моніторингу національного розвитку та досягнення ЦСР (встановлення базового рівня за вибраними показниками, прогнозування бенчмаркінгових показників, оцінювання стану реалізації завдань)	3,71
7	Забезпечення координації, узгодження процесів стратегічного планування на національному, регіональному та локальному (район, громада) рівнях	3,79
8	Підвищення спроможності (на національному, регіональному та локальному рівнях) до стратегічного планування та визначення пріоритетів (їх ранжування) для підвищення рівня ефективності реалізації програм/проектів в умовах обмежених ресурсів	4,12
9	Інше	2,46

Найбільш значущими визначено: необхідність встановлення національних цілей, завдань і показників, а також ефективного стратегічного планування і пріоритетних напрямів реалізації ЦСР.

На думку учасників національних консультацій, важливою передумовою досягнення Цілей сталого розвитку є якісне управління, викорінення корупції і суспільна підтримка. Визначені цілі повинні «забезпечити інтеграцію зусиль щодо економічного зростання, прагнення до соціальної справедливості та раціонального природокористування, що потребує глибоких соціально-економічних перетворень в Україні та нового глобального партнерства» [111]. Особливу увагу пропонується також приділити створенню системи моніторингу суспільного прогресу на шляху імплементації ЦСР і відкритої платформи, яка дасть змогу залучити всіх зацікавлених осіб для оцінки досягнення цілей [111].

Представництво ООН в Україні запустило сайт, присвячений ЦСР, на якому зібрано інформацію щодо проведених консультацій та інших ініціатив (<http://sdg.org.ua/>) [110]. Наступний раунд консультацій з адаптації 17 Цілей сталого розвитку в Україні пройшов на регіональному рівні. Перша регіональна консультація відбулась у м. Дніпро наприкінці липня 2016 р., відтак зустрічі та обговорення пройшли у містах: Суми, Житомир, Тернопіль, Луцьк, Маріуполь, Черкаси, Запоріжжя, Чернівці, Ужгород. Розпочалась робота щодо проведення консультацій з молоддю у ВНЗ та експертних обговорень у робочих групах, створених за кожною із ЦСР.

Результати національних і регіональних консультацій стануть основою для підготовки національної доповіді «Цілі Сталого Розвитку: Україна», яка стане підґрунтям для подальшого стратегічного планування розвитку країни. Крім того, висновки та рекомендації учасників консультацій щодо Цілей сталого розвитку будуть враховані під час розробки нової Рамкової програми партнерства між Україною та ООН на 2018-2022 рр. [110].

Відтак важливим завданням є долучення вітчизняних суб'єктів господарювання у процес реалізації сталого розвитку, а нині, зокрема, Цілей сталого розвитку. Розглянуті у параграфі 3.1 ініціативи Центру «Розвиток КСВ»

(Індекс прозорості, конкурс бізнес-кейсів з КСВ) вказують на наявні проблеми щодо впровадження підприємствами концепції сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності, зокрема:

- тільки найбільші компанії України реалізують ініціативи у сфері сталого розвитку та КСВ;
- низький рівень публікації нефінансових звітів (тільки 17 підготовлених звітів у 2015 р. на 100 компаній);
- реалізація соціально відповідальних практик відбувається головним чином у сфері трудових відносин та екології;
- неефективна робота зі стейкхолдерами та ін.

Це означає необхідність ознайомлення всіх представників приватного сектора з ЦСР і розробленим спеціально для бізнесу Компасом ЦСР, а також широкого залучення у регіональних і національних консультаціях Представництва ООН. Крім того, необхідним є налагодження ефективного діалогу з державними органами влади щодо спільної реалізації КСР.

Таким чином, незважаючи на прийняття Україною міжнародних зобов'язань, участь у різноманітних заходах і програмах ООН у сфері сталого розвитку, численні спроби створення органів, відповідальних за реалізацію концепції, інституційне середовище знаходиться на низькому рівні.

З позицій авторів монографії [31, с. 25], інституційна система в Україні характеризується верховенством інтересів влади над інтересами суспільства, нехтуванням правами бізнес-агентів, а також використанням владних повноважень для особистої вигоди чиновників. Водночас саме держава виступає основним інститутом забезпечення сталого розвитку, який повинен: визначати пріоритетні економічні, соціальні та екологічні напрями; займатись розробкою необхідних механізмів забезпечення сталого розвитку; посилювати позиції у сферах розвитку людського капіталу та підвищення якості життя; знаходити можливості залучення приватного сектора до реалізації принципів сталого розвитку шляхом оновлення відносин між суб'єктами господарської діяльності, заснованих на рівноправному партнерстві; використання механізмів забезпечення

гармонізації інтересів суб'єктів господарювання при досягненні соціальних, економічних та екологічних орієнтирів сталого розвитку [21, с. 217; 64, с. 48].

Отже, серед основних напрямів активізації створення сприятливого інституційного середовища впровадження сталого розвитку виділимо наступні:

- підвищення обізнаності населення щодо необхідності реалізації концепції сталого розвитку, зокрема ЦСР;
- створення відповідальних за впровадження концепції сталого розвитку органів державної влади та у складі органів місцевого самоврядування;
- налагодження взаємодії на міжнародному, національному та мікрорівні;
- розробка та практичне втілення програм, стратегій, планів сталого розвитку на основі позитивного світового досвіду;
- здійснення контролю та оцінювання ефективності діяльності у напрямку сталого розвитку України;
- створення партнерств заради сталого розвитку між владою, бізнесом і суспільством;
- інтеграція ЦСР в основну діяльність підприємств;
- перейняття зарубіжного досвіду та наслідування прикладу великих корпорацій щодо відповідальних практик;
- активна пропаганда ідей сталого розвитку у наукових, навчальних, бізнесових колах.

Таким чином, створення сприятливих інституційних умов імплементації КСР передбачає перейняття кожним членом суспільства ідеї сталого розвитку, її поширення та визнання. Для господарюючих суб'єктів це зумовлює необхідність налагодження організованого і керованого процесу змін відповідно до ЦСР у формуванні цілей розвитку підприємства, в управлінському інструментарії та виробничій практиці. Досягнення Україною ЦСР розпочнеться, коли український бізнес візьме на себе зобов'язання та знайде можливості їх виконання з усвідомленням відповідальності перед майбутніми поколіннями.

§ 3.3. Напрями вдосконалення інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки

Результати оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки, проведеного у параграфі 2.3, вказують на необхідність аналізу ситуації, яка склалася в Україні, за окремими показниками в межах виділених компонент і розробки рекомендацій щодо її покращення.

Інтегральне значення науково-технічної компоненти ІЗСРЕ для України у 2012-2016 рр. склало 0,337 і відповідає 14 місцю серед 20 країн, обраних для дослідження. Трійка лідерів представлена такими країнами: Німеччина (0,864), Велика Британія (0,836), Швейцарія (0,779), – відповідно відставання від лідера більш ніж у 2,5 рази. Результати України порівняно з країнами-лідерами за показниками науково-технічної компоненти ІЗСРЕ представлено на рис. 3.3.1. Найближчими конкурентами України за науково-технічною компонентою є Норвегія (0,355), Польща (0,366) та Іспанія (0,389).

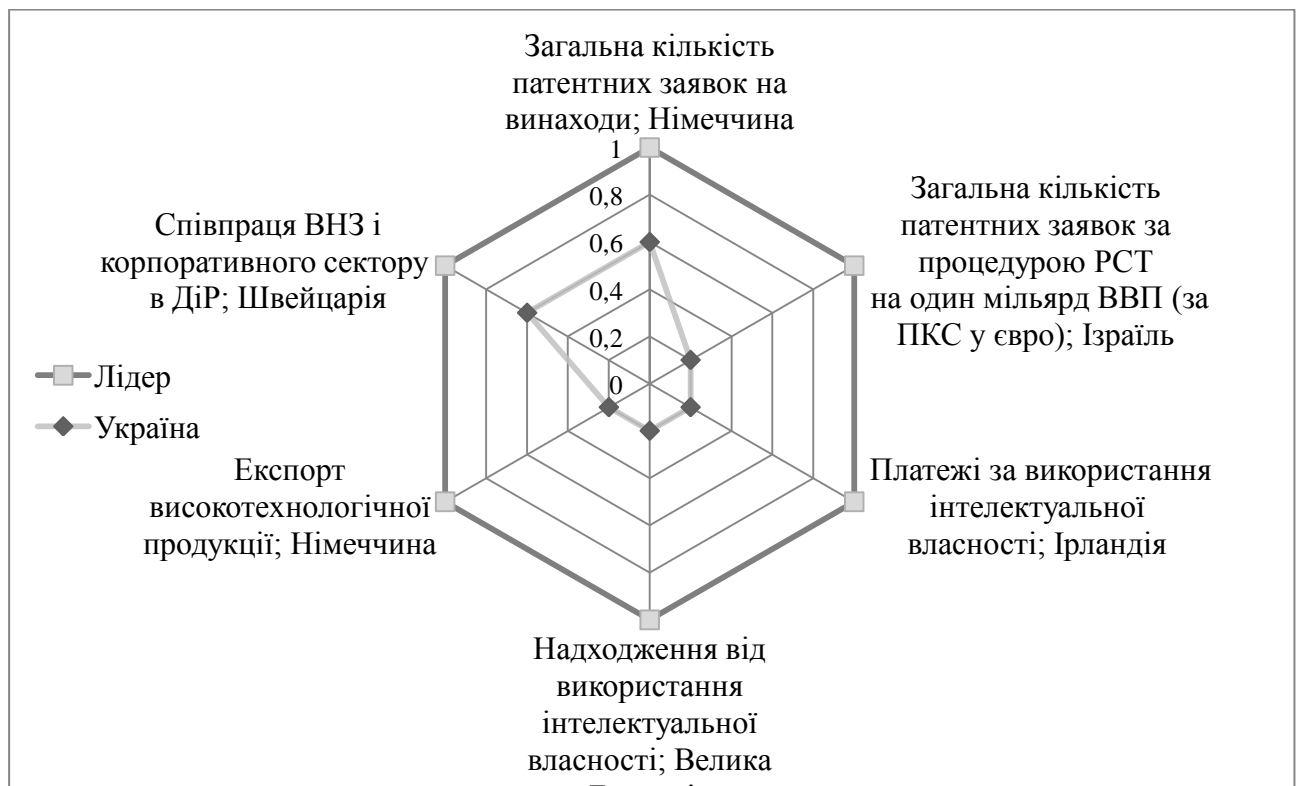

Рис. 3.3.1. Діаграма порівняння значень часткової корисності показників науково-технічної компоненти ІЗСРЕ країн-лідерів та України

Джерело: розроблено автором.

Найбільша кількість патентних заявок на винаходи від резидентів і нерезидентів у 2014 р., за даними ВОІВ, надійшла від Німеччини (65 965 заявок). Натомість для України цей показник складає 4813 заявок, проте серед 20 досліджуваних країн – це п'ятий результат (попереду Ізраїль – 6273, Італія – 9382, Велика Британія – 23 040 заявок).

Згідно з даними Європейського інноваційного табло на 2015 р., Ізраїль є лідером у кількості патентних заявок, поданих за процедурою РСТ на один мільярд ВВП за ПКС у євро (11,15 заявок). Для України цей показник становить 1,7 заявок і відповідає 13 місцю (попереду Італія – 1,96, Ірландія – 2,4, Норвегія – 2,56 заявок), що, перш за все, пов'язано з додатковими витратами подачі такої заявки, однак таким чином можна забезпечити охорону інтелектуальної власності в багатьох країнах, і в результаті автор винаходу отримує дохід від використання його розробки зацікавленими особами.

За підсумками 2015 р., кількість заявок на винаходи, виданих і чинних патентів на винаходи в Україні зменшилась порівняно з 2014 р. За останні п'ять років лише у 2013 р. статистика була найкращою, що відображено в табл. 3.3.1.

Таблиця 3.3.1

Динаміка надходження заявок і видачі патентів на винаходи в Україні, 2011-2015 рр.

Показник	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Надійшло заявок	5247	4944	5418	4813	4497
- за національною процедурою	2926	2834	3132	2674	2505
- за процедурою РСТ	2321	2110	2286	2139	1992
у т.ч. від національних заявників	1	1	3	2	2
Видано патентів на винаходи	4061	3405	3635	3319	3014
- за напрямом біотехнології	35	16	17	19	26
- за напрямом екотехнології	95	41	75	36	28
Чинних патентів на кінець року	24773	25276	26033	26183	25736
Кількість усіх використаних у діяльності підприємств винаходів	1806	1971	2161	1808	-

Джерело: складено автором за даними [27], [84]; «-» – дані відсутні.

З табл. 3.3.1 видно, що кількість заявок завжди є більшою за число виданих патентів, при цьому найменша кількість заявок на патенти надходить від національних заявників за процедурою РСТ. Відтак виданий патент на

винахід, корисну модель чи промисловий зразок свідчить про отримання захисту своїх прав дослідником, однак тільки комерціалізація ДіР дає змогу отримати повноцінний інноваційний продукт і відшкодувати витрати на ДіР та патентування. Як свідчить статистика – лише 1808 з чинних 26 183 та отриманих 3319 патентів на винаходи у 2014 р. були використані в діяльності підприємств. Водночас винахідницька активність у таких важливих для сталого розвитку напрямках як біо- та екотехнології є надзвичайно низька.

Серед причин зменшення патентної активності також відзначимо: зміщення акценту з патентування винаходів на корисні моделі у зв'язку з економією витрат, скорочення фінансування наукового сектора в Україні, вплив інтелекту (особливо у сфері ІКТ), скорочення кількості організацій, які здійснюють наукові та науково-технічні роботи, та чисельності наукових працівників [36, с. 400].

За показником «платежі за використання інтелектуальної власності» лідером рейтингу є Ірландія (75 114 млн дол. США), Україна посідає 17 місце та сплатила 358 млн дол. США в 2015 р. роялті та ліцензійних платежів, забезпечуючи економічну реалізацію результатів інтелектуальної діяльності (попереду Норвегія – 568 млн дол. США, Румунія – 808 млн дол. США, Фінляндія – 823 млн дол. США). Найбільше доходів від використання інтелектуальної власності отримали Велика Британія (17 541 млн дол. США), Німеччина (14 585 млн дол. США) і Швейцарія (14 366 млн дол. США), а Україна – 85 млн дол. США, що відповідає 18 місцю (попереду Румунія – 90 млн дол. США, Ісландія – 235 млн дол. США, Польща – 416 млн дол. США). Обидва показники засвідчують рівень економічної реалізації уречевлених наукових і технічних знань, проте переважання у чотири рази обсягів сплачених роялті та ліцензійних платежів над отриманими доходами в Україні вказує на виконання українським підприємницьким сектором ДіР донорської функції на світовому ринку об'єктів промислової власності, що призводить до зменшення фінансування майбутніх досліджень і розробок у національній економіці [35, с. 25].

Лідером за обсягами високотехнологічного експорту є Німеччина (184,3 млрд дол. США), натомість для України – це відставання більш, ніж у 90 разів (1,9 млрд дол. США) і 17-й результат (попереду Румунія – 3,5 млрд дол. США та

Фінляндія – 3,6 млрд дол. США), що вказує на низькі обсяги виробництва продукції з високою інтенсивністю ДіР.

Одним з важливих факторів низької економічної реалізації об'єктів промислової власності є показник, який характеризує налагодженість співпраці між ВНЗ і корпоративним сектором у ДіР. Тільки 3,5 бали з семи можливих згідно з опитуванням представників бізнесу (Executive Opinion Survey) за даним індикатором отримала Україна, розділяючи 14 місце з Іспанією (попереду Італія і Чехія – 3,7 балів). Найвища оцінка в Швейцарії – 5,8 балів.

У табл. 3.3.2 систематизовано кращі практики європейських країн щодо розвитку науково-технічної компоненти, які можуть бути прикладом для України.

Таблиця 3.3.2

Кращі практики європейських країн за науково-технічною компонентою

Країна	Практики
Німеччина	<p>У межах програми «EXIST» відбувається фінансування створення стартапів університетами та дослідними установами, покривається до 100% витрат на реалізацію проектів, стимулюється трансфер досліджень, надається стипендія для засновників.</p> <p>Стимулювання спільних ДіР за програмами: «ZUTECH» (гранти для проектів міждисциплінарних ДіР), «CLUSTER» (підтримка кількох тематично пов'язаних проектів ДіР).</p> <p>Угодою об'єднаних земель з ініціатив досконалості федерального та обласних урядів 2005 р. передбачено підтримку науки та досліджень у німецьких університетах.</p> <p>Згідно з Директивою Федерального міністерства освіти та досліджень «Премія за проведення досліджень» з метою сприяння ДіР у ВНЗ і дослідних установах, вони можуть отримати грант у розмірі 25% договірної суми, але не більше 100 000 євро на один договір на здійснення ДіР.</p> <p>У межах «Високотехнологічної стратегії 2020» передбачено розвиток передових галузей, зокрема біо-, нанотехнологій та регенеративної медицини, підвищення енергетичної продуктивності вдвічі і збільшення частки відновлювальних джерел енергії до 10% до 2020 р. шляхом проведення продуктивних ДіР у сфері енергетики, інновації у сфері матеріалознавства тощо.</p>
Велика Британія	<p>У межах програм Спільні дослідження та розробки та LINK фінансуються спільні науково-дослідні проекти між бізнесом, університетами та іншими організаціями. LINK заохочує інноваційні дослідження, які мають великий потенціал, до комерційного використання.</p> <p>Департамент інновацій, вищої та професійної освіти (DIUS) спільно з Об'єднанням британських підприємств сприяють обміну інноваційним досвідом між державним і приватним сектором, зокрема через залучення експертів з метою передачі навичок у закупівлях інновацій.</p> <p>Програма «Ламберт», яка передбачає сприяння укладанню ліцензійних угод між ВНЗ і приватним сектором задля зменшення вартості та складності передачі прав інтелектуальної власності.</p> <p>Відповідно до Закону про знижки на капітальні активи від 2001 р. передбачена можливість прискореної амортизації нового обладнання (виключно для екологічно безпечних, енергозберігаючих технологій, автомобілів з викидами вуглецю не вище 110 г/км і ін.) – 100% за перший рік у межах 100 000 фунтів стерлінгів на рік.</p> <p>Великі компанії, які витрачають на ДіР не менше 10 000 фунтів стерлінгів мають право на зменшення суми податку на 30% витрат на ДіР.</p>

Продовження табл. 3.3.2

Країна	Практики
Ірландія	«Enterprise Ireland» здійснює підтримку національного та іноземного патентування винаходів у ВНЗ і науково-дослідних установах, компенсуючи до 75% витрат (5250 євро на етапі подання заявки в Ірландії, до 11 250 євро на стадії подання заявки за Договором про патентну кооперацію та до 37 500 євро на національній стадії).
Іспанія	За програмою співробітництва у сфері технологій між МСП, ВНЗ і державними науково-дослідними центрами, підприємствам надаються безвідсоткові кредити на суму до 200 000 євро для коротко- і середньострокових проектів ДіР через банківські установи та їх об'єднання. Національним планом наукових досліджень, розвитку та технологічних інновацій на 2008-2011 рр. передбачено фінансування до 50% витрат на проекти промислових досліджень, встановлена 40% податкова премія для дослідницького персоналу. Програмою «Apoyo al registro de patentes internacionales» передбачена фінансова підтримка міжнародного патентування у Європейському патентному офісі. За рахунок грантів покривається до 50% витрат МСП на іноземне патентування. За програмою SEIPAR підтримуються проекти зі створення та розвитку інноваційних технологічних компаній, розміщених в інкубаторах наукових і технологічних парків (гранти). У межах Програми конкурентоспроможності країни басків здійснюється підтримка 12 кластерних ініціатив із щорічними витратами 2-2,4 млн євро у традиційних і високотехнологічних галузях (зокрема екологічна промисловість, енергетика), а також забезпечується співпраця з різними суб'єктами інновацій.
Польща	Компанії можуть отримати відшкодування до 50% витрат на придбання нових технологій, які застосовуються у виробництві нової або вдосконаленні існуючої продукції чи послуг і не впроваджувалися на світових ринках упродовж останніх п'яти років. За програмою «Патент Плюс» надаються гранти для покриття до 90% витрат наукових організацій, ВНЗ на іноземне патентування.

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [37], [179], [189].

Лідер за науково-технічною та маркетинговою компонентами Німеччина нині реалізує «Високотехнологічну стратегію 2020» з метою перетворення країни на світового інноваційного лідера, яка визначає наступні пріоритетні напрями:

- 1) інформаційна економіка та суспільство, що передбачає розвиток ІКТ;
- 2) сталий розвиток економіки та енергетики, що полягає у необхідності зміни способів виробництва та споживання продукції на ресурсоефективне, екологічно чисте, соціально орієнтоване, тобто на створення сталих продуктів і послуг, та реалізовуватиметься шляхом здійснення досліджень у сфері енергетики (реалізація Федеральним урядом програми «Енергетична революція», спрямованої на підвищення енергоефективності та використання поновлюваних джерел енергії; ініціатив «сталі енергетичні мережі» та «енергозберігаючі системи»), стимулювання сталого сільськогосподарського виробництва, розвиток біоекономіки (реалізація стратегії «БіоЕкономіка

2030»), стале будівництво, відповідальне споживання;

3) інновації на робочому місці (закладені у програму Федерального уряду «Інновації у сферах виробництва, послуг і роботи майбутнього»), а саме: забезпечення безпеки працівників на робочому місці, турбота про стан працівника, ефективна організація робочого місця, справедливе оцінювання результатів роботи, навчання;

4) здорове життя (підтримується програмою «Нове майбутнє у старості»), що передбачає пошук засобів боротьби з серйозними хворобами, розвиток персоналізованої медицини, фінансування досліджень у сфері «здоров'я протягом усього життя» (профілактика захворювань, здорове харчування), інновації у сфері медичних технологій і ліків;

5) інтелектуальна мобільність (транспортна політика), що полягає у розвитку та розробці нових безпечних, ефективних, екологічно чистих транспортних засобів, зокрема електромобілі, інновації у авіабудуванні та у морських технологіях;

б) цивільна безпека – забезпечення належної роботи комплексних систем та інфраструктури, наприклад, для енергопостачання, зв'язку, мобільності, а особливо безпека в мережі Інтернет (захист від кібер-атак, персональних даних, що закладено в програмі Федерального уряду «Самоідентифікація і безпека в цифровому світі») [189].

Таким чином, Німеччина спрямовує зусилля на забезпечення сталого розвитку шляхом реалізації інновацій у пріоритетних нині сферах: ІКТ, відновлюваної енергетики, підвищення якості та безпеки життя громадян.

Важливість науково-технічної компоненти у забезпеченні сталого розвитку полягає у розробці та втіленні нових наукових і технічних знань у соціальній, екологічній та економічній сферах, що, на основі проведеного автором дослідження, визначає необхідність формулювання наступних рекомендацій для України:

- забезпечення ефективності системи правової охорони інтелектуальної власності;
- активізація використання оригінальних вітчизняних розробок усередині країни;
- стимулювання дослідницької діяльності шляхом державної підтримки

(зокрема через пільгове оподаткування і кредитування, надання грантів);

– державна підтримка дослідників у патентуванні результатів інтелектуальної діяльності;

– створення можливостей для співпраці між корпоративним і державним секторами та сектором вищої освіти у сфері ДіР;

– посилення спрямованості ДіР на продукування екологічно безпечних, соціально корисних та економічно ефективних інновацій.

Лідерами інституційного виміру інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки стали: Фінляндія (0,94), Велика Британія (0,874), Норвегія і Швеція (0,86). Україна посіла останнє місце (0,204). Результати країн-лідерів та України за показниками інституційної компоненти інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки представлено на рис. 3.3.2. Найближчими за позиціями до України є Болгарія (0,316), Румунія (0,378) та Італія (0,411).

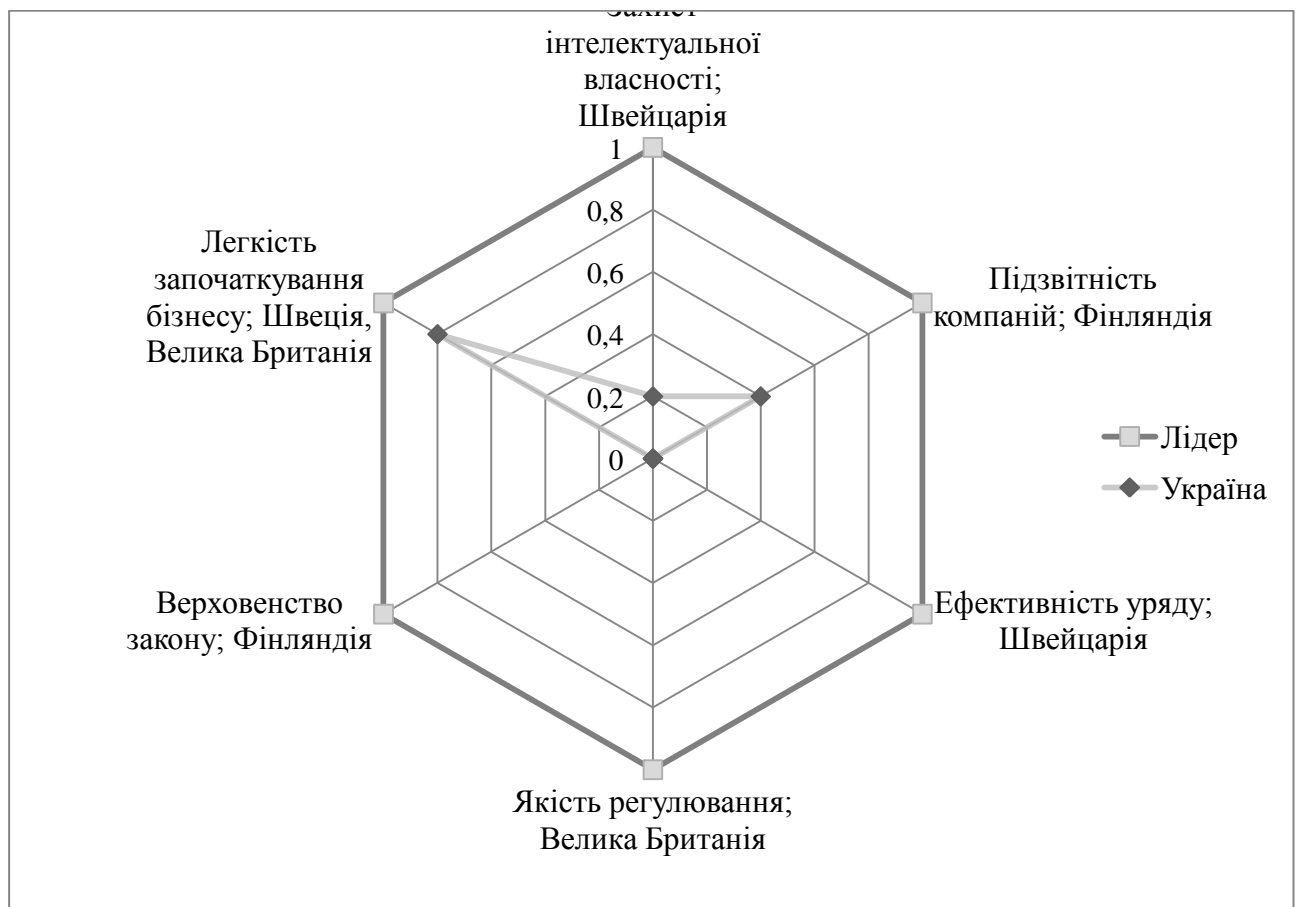

Рис. 3.3.2. Діаграма порівняння значень часткової корисності показників інституційної компоненти ІЗСРЕ країн-лідерів та України

Джерело: розроблено автором.

Найвищий рівень захисту інтелектуальної власності згідно з опитуванням представників бізнесу (EOS) відзначено в Швейцарії (6,5 балів) і Фінляндії (6,4). У свою чергу в Україні найнижча оцінка – 3,2 бали (попереду Болгарія – 3,3 і Угорщина – 3,8 балів), що вказує на наявність в країні проблем, перш за все у сфері охорони інтелектуальної власності, та підтверджується низькою кількістю заявок від іноземців на отримання охоронних документів в Україні, як видно з табл. 3.3.1.

Найефективніше використовують стандарти аудиту та звітності компанії Фінляндії (6,6 балів), найнижчий показник продемонструвала Україна – 3,3 бали (попереду Угорщина – 3,9, Італія – 4,1, Кіпр – 4,3 балів). У контексті впровадження концепції сталого розвитку такий невисокий рівень показника підтверджується низьким рівнем нефінансової звітності в Україні. Зокрема, згідно з дослідженням, проведеним І. Васильчук, серед 140 вітчизняних компаній лише 40 складають такий звіт у різних формах: звіт про прогрес Глобального договору ООН (сім компаній), окремий нефінансовий звіт (звіт про КСВ, соціальний звіт, звіт про сталий розвиток, звіт про корпоративне громадянство – 19 компаній), бюлетень з КСВ (дві), інтегрований звіт (одна компанія – ДТЕК). До причин низької якості нефінансової звітності дослідниця відносить: неналежне ставлення компаній до її складання та оприлюднення, низький рівень верифікації і недостатній рівень транспарентності та підзвітності суспільству [15, с. 214]. Крім того, як зазначалося у параграфі 2.2, оцінювання сайтів 100 найбільших компаній України, проведене Центром «Розвиток КСВ», показало, що у 2015 р. лише 17 компаній підготували нефінансові звіти [109].

Оцінювання відібраних країн за трьома зі Світових показників державного управління показало наступні результати:

1) Швейцарія є лідером за показником «ефективність уряду» (99,5%), за показником «найвища якість регулювання» лідерами є Велика Британія (98,56%) і Фінляндія (98,08%), яка також посіла перше місце за показником «верховенство закону» (100%).

2) Україна посіла останню позицію за всіма показниками: ефективність уряду (34,6%) – найближчий конкурент Румунія (51,9%), якість регулювання

(29,81%) – найближчий конкурент Болгарія (71,15%), верховенство закону (22,6%) – найближчий конкурент Болгарія (52,9%). Серед головних причин таких низьких позицій відмітимо складну політичну ситуацію у країні, наявність значної кількості проблем у сфері державного управління, низький рівень довіри громадян до діяльності уряду, недосконалість законодавчої системи та ін.

Найменше складнощів, пов'язаних із започаткуванням бізнесу, виникає у бажаючих створити власну компанію у Швеції і Великій Британії (94,6 балів). Україна за даним показником посідає шосте місце з результатом у 93,9 балів, покращивши свої позиції за рахунок скорочення часу, необхідного для реєстрації компанії як платника ПДВ і за рахунок виключення збору за реєстрацію бізнесу, як зазначено у звіті «Ведення бізнесу 2016» Світового банку. Таким чином, для заснування бізнесу в Україні необхідно сім днів і проходження чотирьох процедур. Незважаючи на це, за загальним рейтингом легкості ведення бізнесу наша країна посіла лише 83 місце зі 189 країн світу [132].

У табл. 3.3.3 систематизовано досвід європейських країн у регулюванні сталого розвитку. Нині Україна реалізує прийняту в 2015 р. Стратегію сталого розвитку «Україна-2020», яка головну увагу приділяє реформам у сфері державного управління і національної безпеки.

Таблиця 3.3.3

Досвід європейських країн у регулюванні сталого розвитку

Стратегія		Зміст
Велика Британія	Біла Книга «Інноваційно-орієнтована нація»	Основна мета – будувати націю, орієнтовану на інновації, в якій інновації будуть продукуватися на всіх рівнях: на індивідуальному рівні, на рівні громад і регіонів. Книга розроблена Департаментом інновацій, вищої та професійної освіти (DIUS) і передбачає: підтримку інновацій у бізнесі, створення сильної інноваційно-орієнтованої бази результатів наукових досліджень, стимулювання міжнародних інновацій, максимізацію інноваційного потенціалу мешканців країни, інновації у сфері державних послуг.
Швеція	Загальнонаціональна стратегія сталого розвитку	Даний документ містить перелік реалізованих заходів з переходу до сталого розвитку та сценарії майбутніх проєктів. У стратегії виділено основні сфери сталого розвитку (довкілля, зміна клімату, населення та його здоров'я, соціальна справедливість, добробут і безпека, зайнятість і навчання), а також конкретні цілі та заходи з їх досягнення. Контроль за реалізацією даної стратегії здійснюється за допомогою 30 індикаторів, розподілених на групи: ефективність; внесок і рівність; цінності; ресурси для майбутніх поколінь.

Продовження табл. 3.3.3

<i>Стратегія</i>		<i>Зміст</i>
Фінляндія	Загальнонаціональна стратегія сталого розвитку, проект «Avain2030»	Оновлена стратегія «Зобов'язання суспільства для сталого розвитку» передбачає сталий розвиток економіки, що сприятиме підвищенню добробуту населення та якості життя, при цьому зменшуючи шкідливий вплив на довкілля. Визначено вісім цілей: рівні можливості для досягнення добробуту; залученість суспільства; забезпеченість населення роботою; стале суспільство та місцеві громади; вуглецево-нейтральне суспільство; ресурсоефективна економіка; безпечне співіснування з природою; прийняття рішень, що не завдають шкоди довкіллю. Проект «Avain2030» передбачає визначення проблем, можливостей та головних напрямів реалізації Цілей сталого розвитку.
Німеччина	Загальнонаціональна стратегія сталого розвитку	Сталий розвиток визначено як провідний принцип політики Федерального уряду Німеччини, задекларована необхідність дотримання даного принципу як цілі й критерію оцінки діяльності уряду. Стратегія базується на чотирьох ключових директивах: рівноправність поколінь, якість життя, соціальна згуртованість, міжнародна відповідальність. За кожним напрямом розроблена система індикаторів. Завданнями сталого розвитку, починаючи з 2013 р., є фіскальна стійкість, стала господарська діяльність, клімат та енергетика та ін.
Державні органи, відповідальні за сталий розвиток		
<i>Країна</i>	<i>Орган</i>	<i>Повноваження</i>
Фінляндія	Національна Комісія зі сталого розвитку	Просування стратегічних Цілей сталого розвитку в рамках національної та адміністративної політики, а також активізація діалогу між різними суспільними силами. Заохочення і конкретизація процесів реалізації сприяє узгодженості секторальної політики та адміністрації.
Велика Британія	Робочі групи з питань сталого розвитку	Об'єднання зусиль чиновників і представників уряду з метою стимулювання дій з певних питань сталого розвитку.
Швеція	Координаційна група з питань сталого розвитку	Координація сталого розвитку в межах урядових установ, виконує функцію аналітичного центру і сприяє подальшій розробці Національної стратегії сталого розвитку.
Норвегія	Кабінет зі сталого розвитку («зелений кабінет»)	Несе відповідальність за забезпечення узгодженості щодо політики зі сталого розвитку.
Швейцарія	Міжвідомчий комітет з питань сталого розвитку	Координація політики Конфедерації у сфері сталого розвитку, міжвідомча координація діяльності Конфедерації, спільна розробка стратегій і планів дій щодо реалізації Порядку денного на XXI століття, координація позиції Швейцарії у міжнародних процесах, сприяння співпраці федеральної адміністрації з приватним сектором і громадянським суспільством.
Німеччина	Комітет державних секретарів з питань сталого розвитку	Відповідає за розробку і реалізацію Національної стратегії сталого розвитку Німеччини.
Австрія	Комітет з питань сталого розвитку	Координація діяльності щодо забезпечення сталого розвитку між різними міністерствами

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [37, с. 162], [67, с. 90], [130], [137, с. 133], [179].

Лідер за інституційною компонентою ІЗСРЕ Фінляндія одразу долучилась до реалізації Цілей сталого розвитку. Спільними зусиллями уряду, мозкового центру Demos Гельсінкі та Інституту навколишнього середовища Фінляндії

запущено проект «Avain2030» з метою успішної реалізації ЦСР. Аналіз існуючих проблем і можливостей країни дав змогу виявити три ключові напрями для забезпечення сталого розвитку Фінляндії:

1) інвестиції у розвиток зеленої економіки: пошук можливостей ощадливого використання природних ресурсів та енергії, що дасть змогу уникнути багатьох екологічних проблем, сприятиме боротьбі зі зміною клімату та створенню нових робочих місць;

2) ефективна політика у сфері досягнення ЦСР (сприятливе інституційне середовище): існуючі тенденції старіння населення, високих темпів урбанізації, мультикультуралізму, інформатизації суспільства об'єктивізують прийняття раціональних політичних рішень задля вирішення соціальних проблем, зокрема безробіття та нерівності у суспільстві;

3) подвійний фокус на освіту: рівень освіти у Фінляндії знаходиться на дуже високому рівні, адже майже у всіх є доступ до безкоштовної базової і середньої освіти. З метою підвищення соціальної мобільності, підтримки стабільності у соціумі та створення умов для мобілізації знань Фінляндія продовжуватиме інвестувати в освіту та ДіР у ВНЗ, а також сприятиме забезпеченню рівних можливостей і високої якості освіти [130].

З урахуванням світового досвіду та визначеними напрямами розвитку інституційного середовища в Україні задля забезпечення реалізації концепції сталого розвитку виділимо наступні рекомендації:

– підвищення рівня довіри до діяльності органів державного управління серед громадян шляхом здійснення обґрунтованої, раціональної політики та виконання прийнятих зобов'язань;

– підвищення ефективності нормативно-правової системи;

– забезпечення високого рівня захисту інтелектуальної власності (зокрема шляхом впровадження системи страхового захисту прав дослідників);

– розробка механізму реалізації Цілей сталого розвитку;

– забезпечення державою сприятливих умов ведення бізнесу та заохочення до втілення ЦСР;

- сприяння залученості представників громадянського суспільства до реалізації Цілей сталого розвитку;
- стимулювання використання стандартів звітності зі сталого розвитку;
- приєднання до міжнародних ініціатив зі сталого розвитку;
- створення партнерств між владою, приватним сектором і суспільством з метою впровадження концепції сталого розвитку.

Наступна важлива компонента ІЗСРЕ, яка дістала оцінювання, – маркетингова, інтегральне значення якої для України складає 0,336 – це 17 результат серед 20 досліджуваних країн. Трійку лідерів сформували: Німеччина (0,855), Швейцарія (0,78), Велика Британія (0,703). Результати України порівняно з країнами-лідерами за показниками маркетингової компоненти ІЗСРЕ представлено на рис. 3.3.3. Найближчими конкурентами України за маркетинговою компонентою є Польща (0,395), Кіпр (0,416) та Норвегія (0,477).

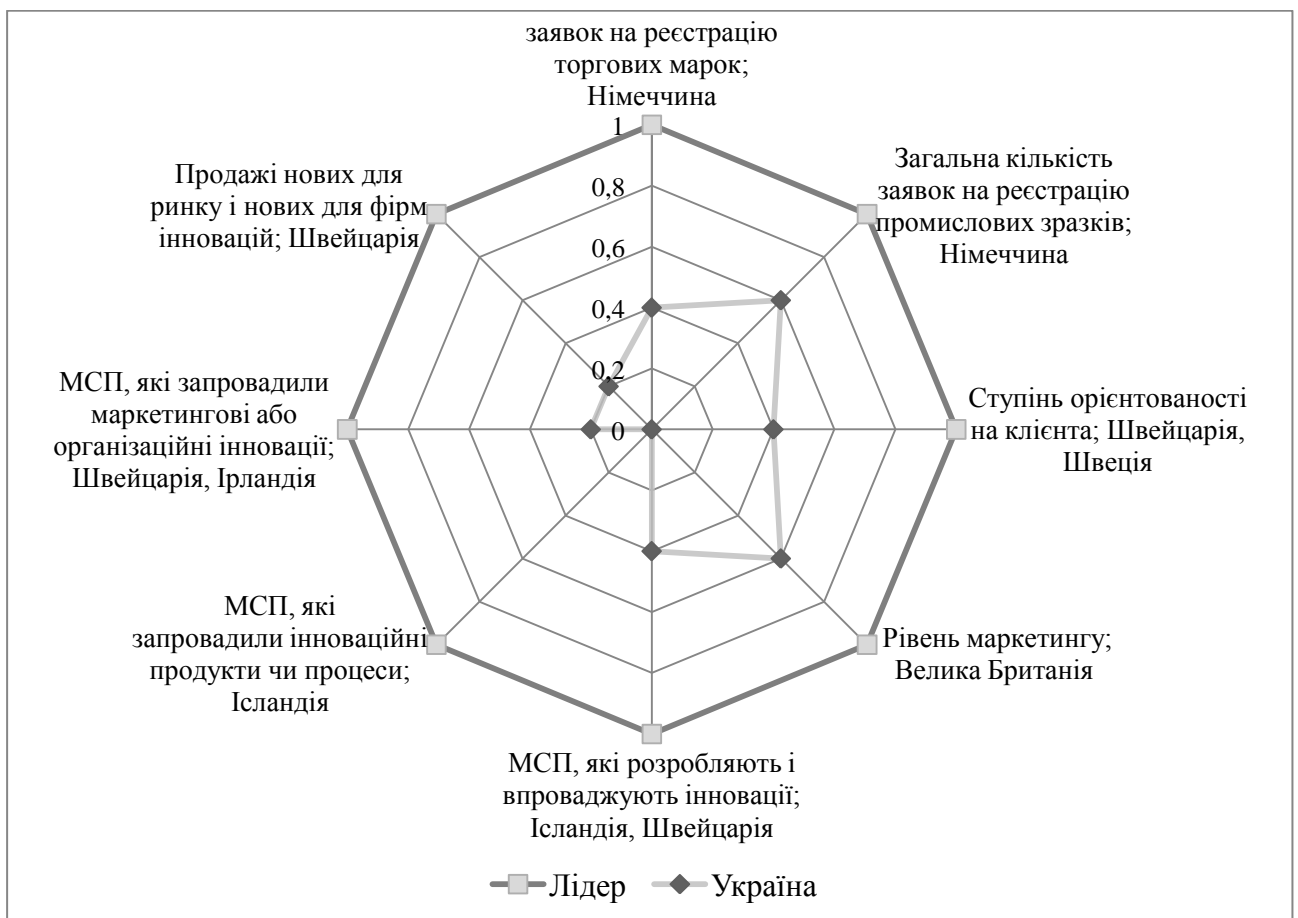

Рис. 3.3.3. Діаграма порівняння значень часткової корисності показників маркетингової компоненти ІЗСРЕ країн-лідерів та України

Джерело: розроблено автором.

Найбільша кількість заявок на реєстрацію торгових марок від резидентів і нерезидентів у 2014 р., за даними ВОІВ, надійшла від Німеччини (89 292 заявок). Україна знаходиться на шостому місці з 27 242 заявок (попереду Швейцарія – 28 920, Італія – 49 271, Іспанія – 61 473, Велика Британія – 66 325 заявок).

За кількістю заявок на реєстрацію промислових зразків лідером є також Німеччина (11 272 заявок), а Україна посіла четверте місце (3254). На другому місці Велика Британія (6946) і на третьому – Італія (3569 заявок).

Високі позиції у сфері створення інтелектуальної власності свідчать про високий інтелектуальний потенціал у країні, який потрібно стимулювати, підтримувати, розвивати та створювати сприятливі можливості економічної реалізації.

У 2015 р. кількість заявок на реєстрацію торгових марок, згідно зі звітом Державної служби інтелектуальної власності України, збільшилась порівняно з попереднім роком, а на промислові зразки – зменшилась [84]. Динаміку основних показників щодо реєстрації торгових марок і промислових зразків представлено в табл. 3.3.4.

Таблиця 3.3.4

Динаміка надходження заявок і реєстрації торгових марок і промислових зразків в Україні, 2011-2015 рр.

Показник	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Торгові марки					
Надійшло заявок	21094	22781	24471	18796	24652
Зареєстровано свідоцтв	16677	15459	14981	14698	12388
Чинних свідоцтв на кінець року	133411	144481	153548	161592	167166
Надійшло міжнародних заявок	9030	8775	9924	8487	7966
у т. ч. за Протоколом до Мадридської угоди	2414	2422	3252	2958	2892
Надано правову охорону міжнародним знакам	5875	8194	8232	9879	8121
Відправлено заявок на міжнародну реєстрацію	370	368	568	568	450
Промислові зразки					
Надійшло заявок	1761	1851	3778	2664	2080
Видано патентів	1337	1541	2010	2464	2521
Чинних патентів на кінець року	9454	8084	10051	11095	12041

Джерело: складено автором за даними [84].

З табл. 3.2.4 видно, що в 2015 р. надійшло найбільше за останні п'ять років заявок на реєстрацію торгових марок, водночас активність іноземних заявників

зменшилась. Найбільша кількість іноземних заявок надійшла зі США (737), Кіпру (487) та Швейцарії (297 заявок). Серед держав-учасниць Мадридської системи найбільше заявок із поширенням на територію України було подано з Німеччини (1247), США (723) та Швейцарії (640 заявок). У свою чергу до Міжнародного бюро ВОІВ у 2015 р. направлено 450 заявок, що на 26% менше від кількості заявок у 2014 р. Кількість зареєстрованих торгових марок зменшилась на 35%, а чинних свідоцтв збільшилась на 25% порівняно з 2011 р. Кількість заявок на отримання патенту на промислові зразки у 2015 р. зменшилась, проте число виданих і чинних патентів зростає з року в рік.

Найнижчу кількість балів (4,5 з семи можливих) Україна отримала за показником, який характеризує ступінь орієнтованості компаній на своїх клієнтів, згідно з опитуванням представників бізнесу (попереду Угорщина, Болгарія і Румунія – 4,6 балів). За рівнем маркетингу наша країна посіла 15 місце з результатом 4,3 бали. Низький рівень показника аргументує необхідність ефективнішого використання маркетингових інструментів, реагування вітчизняних підприємств на потреби споживачів і пошуку способів утримання клієнтів, зокрема шляхом здійснення соціально відповідальних ініціатив і залученням до реалізації концепції сталого розвитку. Найвищі бали за орієнтованістю на клієнта демонструють Швейцарія і Швеції – шість балів, за рівнем маркетингу лідерами є Велика Британія (5,8 балів) і Швейцарія (5,7 балів).

Наступні чотири показники характеризують рівень інноваційної активності малих і середніх підприємств та частку інноваційної продукції, реалізованої усіма підприємствами. За оцінками Європейського інноваційного табло в 2015 р., майже половина (45,2%) від загальної кількості МСП розробляють і впроваджують інновації у Швейцарії і 18,7% в Україні, що відповідає 14 місцю (у Норвегії та Ізраїлі – це кожне п'яте підприємство). Найвищий відсоток запроваджених інноваційних продуктів і послуг серед МСП у Ісландії (54,2%), друге та третє місця розділяють Німеччина і Бельгія (42,4% та 42,3% відповідно). Натомість Україна займає 19 позицію з 7,4% (попереду Угорщина – 12,8%, Польща – 13,1%, Болгарія – 13,6%). За часткою МСП, які запровадили маркетингові та

організаційні інновації, у 2015 р. лідерами стали: Ірландія (49,6%), Німеччина (46,2%), Ісландія (46%). В Україні лише кожне десяте МСП (10,5%) запроваджувало нетехнологічні інновації, що є найнижчим результатом (попереду Польща – 14,2%, Болгарія – 17,6%, Румунія – 18,1%). Найбільший відсоток продажів нових або значно поліпшених продуктів, які є новими для фірм і ринку, у Швейцарії (16,1%), тоді як найнижчий результат демонструє Україна – лише 3,3% (попереду Румунія – 3,7%, Болгарія – 4,2% і Норвегія – 5,2%).

Таким чином, інноваційна активність малих і середніх підприємств в Україні знаходиться на низькому рівні, що значною мірою пояснюється відсутністю підтримки з боку держави. Згідно з обстеженням Державної служби статистики України, частка великих підприємств, які розробляють і впроваджують інновації, дійсно є вищою, ніж серед МСП, проте їх кількість зменшилась [62]. Результати інноваційної діяльності великих підприємств за аналогічними показниками систематизовано в табл. 3.3.5.

Таблиця 3.3.5

Динаміка інноваційної активності великих підприємств України, 2010-2014 рр.

Показник	2010-2012 рр.	2012-2014 рр.
Загальна кількість підприємств з інноваційною активністю	993	644
Частка інноваційно активних підприємств (у % від загальної кількості обстежених підприємств)	43,4%	38,9%
Кількість підприємств, які впроваджували організаційні та/або маркетингові інновації	625	343
Частка підприємств, які впроваджували організаційні та/або маркетингові інновації (у % від загальної кількості обстежених підприємств)	27,3%	20,7%
	2012 р.	2014 р.
Обсяг реалізованої продукції інноваційно активними підприємствами (у % від загального обсягу реалізованої продукції обстеженими підприємствами)	62,5%	49,1%
Частка реалізованої продукції, яка була новою для ринку (у % від загального обсягу реалізованої продукції підприємствами з технологічними інноваціями)	5,5%	5,7%
Частка реалізованої продукції, яка була новою для підприємства (у % від загального обсягу реалізованої продукції підприємствами з технологічними інноваціями)	12,7%	11,5%
Частка підприємств з технологічними інноваціями, які їх самостійно розробляли (у % від загальної кількості підприємств з технологічними інноваціями)	89,2%	86,1%

Джерело: складено автором за даними [62].

Майже половина інноваційно активних підприємств у 2014 р. реалізовувала інноваційну продукцію. Відтак частка реалізованої нової для ринку і нової для фірми продукції підприємствами з технологічними інноваціями є вищою серед МСП. Водночас майже удвічі зменшилась кількість підприємств, які впроваджували організаційні та/або маркетингові інновації, які дають змогу підвищити якість та ефективність підприємницької діяльності, поліпшують обмін інформацією, використання нових знань і технологій, а також передбачають розроблення нових способів просування продукції і вихід на нові ринки чи сегменти ринку. У контексті реалізації КСР варто відзначити, що 24,4% підприємств від загальної кількості інноваційно активних фірм впроваджували природоохоронні інновації протягом 2012-2014 рр., з них малі – 16,7%, середні – 20,7% і великі підприємства – 24,5%. Найбільш важливими причинами впровадження даного типу інновацій є існуючі норми (11,9%), податки та збори (7,2%), зміцнення корпоративної репутації (8,1%), добровільні дії (6,2%), висока вартість енергії, води та матеріалів (15,8%).

За результатами обстеження Державної служби статистики України, серед причин згортання інноваційної активності протягом 2012-2014рр. відзначено: низький попит на інновації на ринку, впроваджені раніше інновації, низьку конкурентоспроможність підприємств, відсутність хороших ідей або можливостей для інновацій, відсутність коштів, кредитів або прямих інвестицій, кваліфікованих працівників, труднощі в отриманні державної допомоги або субсидій для інновацій, відсутність партнерів по співпраці, невизначений попит на інноваційні ідеї [62, с. 180].

Кращі практики країн-лідерів за маркетинговою компонентою систематизовано у табл. 3.3.6.

Серед заходів, спрямованих на підвищення якості маркетингової компоненти ІЗСРЕ, визначено наступні рекомендації:

– підвищення ефективності використання маркетингових інструментів з метою досягнення високого рівня конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств;

Кращі практики європейських країн за маркетинговою компонентою

Країна	Практики
Німеччина	<p>«Високотехнологічна стратегія 2020» з метою сприяння комерціалізації ДіР, у межах якої реалізується програма «Конкурс на кращий кластер» для груп організацій, які спільно створюватимуть і впроваджуватимуть інновації у певних галузях і регіонах, та передбачає фінансування до п'яти кластерів, при цьому виділяється 600 млн євро.</p> <p>За перший рік діяльності МСП із річним доходом до 100-225 тис. євро дозволяється відраховувати 40% інвестиційних витрат, які заплановані на наступні три роки.</p> <p>Збільшення частки МСП в інноваційних процесах шляхом їх участі у програмах фінансування ДіР Федерального міністерства економіки та технологій.</p> <p>Зміцнення інноваційного потенціалу МСП шляхом реалізації INNOMAN-програми, за якою надаються консультації МСП.</p>
Швейцарія	<p>Комісія з технологій та інновацій (СТІ) здійснює фінансову підтримку МСП на проведення ними ДіР і подальшу комерціалізацію результатів ДіР у вигляді грантів, а також надає консультаційні послуги з метою розвитку бізнесу.</p> <p>Політика Федерального уряду щодо сприяння розвитку освіти, наукових досліджень та інновацій (ЕРІ) з метою посилення співпраці між НДІ та приватним сектором з метою комерціалізації ДіР.</p> <p>Асоціація трансферу технологій «SwiTT» забезпечує кооперацію наукового та приватного сектора у ДіР.</p>
Велика Британія	<p>Відповідно до Стратегічного плану побудови майбутнього Великої Британії засновано Інноваційний інвестицій фонд (УКІІФ), який інвестуватиме (325 млн фунтів стерлінгів) у малі компанії, стартап і спін-офф компанії за напрямками: перспективні та екологічно чисті технології.</p> <p>Нову продукцію та послуги запровадили 69% компаній із венчурним фінансуванням.</p> <p>МСП мають право вираховувати 175% витрат на ДіР з оподаткованого доходу. Якщо МСП зазнає збитків, компанія отримує 14% від задекларованих збитків у формі податкового кредиту.</p> <p>Для 500 підприємств надано інноваційний ваучер для використання досягнень наукових установ.</p> <p>Рада зі стратегій у сфері технологій розробляє плани маркетингу з метою підвищення шансів бізнесу у боротьбі за гранти ЄС.</p>

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [37], [161], [179], [184], [189].

- вивчення потреб клієнтів і пошук способів їх утримання шляхом створення екологічно та соціально відповідальних брендів;
- забезпечення впровадження та виведення на ринок нових або поліпшених технологічних, маркетингових та організаційних інновацій;
- налагодження ефективного діалогу зі стейкхолдерами;
- використання ініціатив і реалізація практик з корпоративної соціальної відповідальності (соціальний маркетинг, корпоративна філантропія, просування добродійної справи, добродійний маркетинг тощо).

Ще однією важливою компонентою ІЗСРЕ є інвестиційна, найкращі результати за якою показали: Швейцарія (0,709), Швеція (0,688), Ізраїль (0,67). Україна посіла 19 місце (0,201), випередивши Румунію (0,17). Результати країн-

лідерів та України за показниками інвестиційної компоненти інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки представлено на рис. 3.3.4.

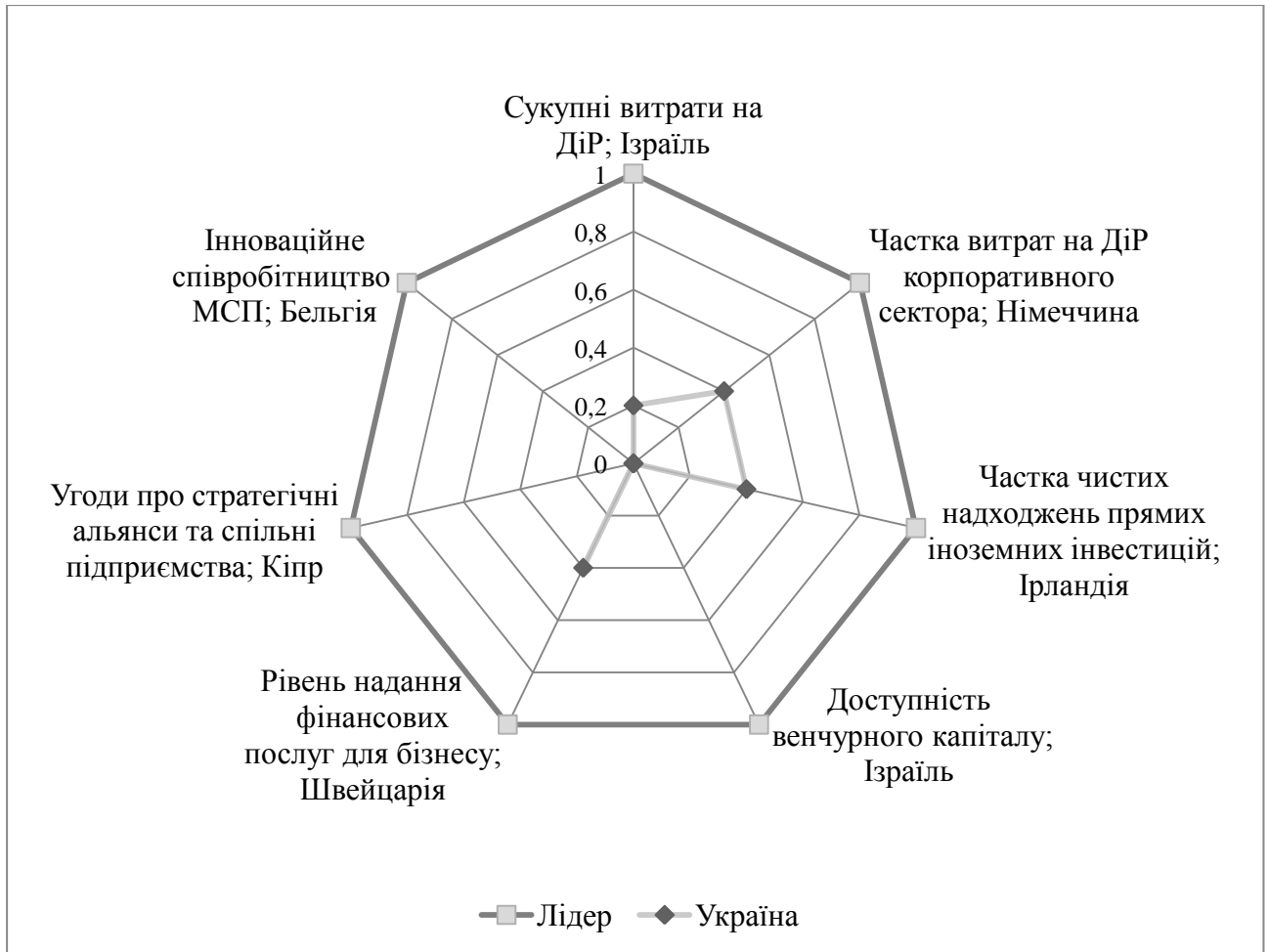

Рис. 3.3.4. Діаграма порівняння значень часткової корисності показників інвестиційної компоненти ІЗСРЕ країн-лідерів та України

Джерело: розроблено автором.

Найближчими за позиціями до України є Польща (0,25), Болгарія (0,274) та Італія (0,287). Найвищого рівня сукупних витрат на ДіР у ВВП станом на 2014 р. досягнули Ізраїль (4,11%), Фінляндія (3,17%) і Швеція (3,16%). Україна за даним показником посіла 18 місце та витрачає 0,66% від ВВП на ДіР (попереду Болгарія – 0,8%, Польща – 0,94%), що свідчить про недофінансування науки. Відтак частка витрат приватного сектора на ДіР складає в нашій країні 35,2% – це 17 результат (попереду Ізраїль – 36,5%, Чеська Республіка – 37,6%). Лідерами стали Німеччина (65,4%), Швеція (61%) і Швейцарія (60,8%).

Несприятливу інвестиційну ситуацію у країні засвідчують низькі обсяги

надходжень прямих іноземних інвестицій у країну, які, в свою чергу, також є джерелом коштів для створення інновацій і реалізації Цілей сталого розвитку. Частка інвестицій від іноземних інвесторів, які володіють 10% або більше акцій підприємств у відношенні до ВВП, складає 3,4% в Україні у 2015 р. (попереду Болгарія – 3,6%, Ізраїль – 3,9%). Найвищий відсоток чистих надходжень прямих іноземних інвестицій досягнуто у Ірландії (85,5%) і Кіпра (27,1%).

Для реалізації інноваційних, високоризикових проектів велике значення має доступність венчурного капіталу та загальний рівень надання фінансових послуг. Згідно з опитуванням керівників компаній, найлегше отримати фінансування для стартапів у Ізраїлі (4,8 балів) та Норвегії (4,6), натомість в Україні, як і в Румунії, цей показник становив 2,1 бали. Найвищий рівень надання фінансових послуг для бізнесу в Швейцарії (шість балів). Україна посідає 18 місце – 3,6 балів (попереду Кіпр – 3,8 балів, Угорщина та Іспанія – чотири бали). У зв'язку з існуванням високих ризиків, наявними проблемами у банківській сфері, станом економіки загалом, маємо такі результати за даними показниками в Україні.

З метою залучення коштів і зменшення витрат на розробку та впровадження інновацій, отримання доступу до нових наукових і технічних знань, їх поширення та обміну важливим показниками є угоди про стратегічні альянси та спільні підприємства, а також інноваційне співробітництво МСП. Згідно з даними Thomson Reuters, найбільше таких угод укладено в Ізраїлі, що оцінено в 72,5 бали, Великої Британії (40,2 бали) і Швейцарії (34,4 бали). Україна дістала найнижчу оцінку – 0,1 бал (попереду Румунія – 1,5 бали, Чехія – 2,3 бали). Найвища частка МСП, які беруть участь в інноваційному співробітництві, в Бельгії (22,9%) і Великої Британії (22,4%), Україна посідає лише 19 місце (1,5%), випередивши Румунію з 1,2%, тоді як Болгарія – 2,3%.

У табл. 3.3.7 систематизовано кращі практики європейських країн щодо фінансової підтримки досліджень і розробок, які можуть бути імплементовані у практику ДіР в Україні.

Лідером за інвестиційною та освітньо-інформаційною компонентами є Швейцарія, яка також є лідером загального рейтингу рівня ІЗСРЕ.

Кращі практики європейських країн за інвестиційною компонентою

Країна	Практики
Швеція	<p>За механізмом інноваційних позик у Швеції до 50% від необхідної суми МСП можуть отримати від ALMI Företagspartner AB, що є кредитною компанією з відділеннями у 21 регіоні Швеції. Позики надаються для розробки нової продукції, захисту інтелектуальної власності, маркетингових досліджень.</p> <p>Шведський фонд промислового розвитку (Industrifonden) є урядовою організацією, яка здійснює фінансування венчурного капіталу.</p> <p>Державне фінансування за участі акціонерної компанії «Інноватунсбрун АБ» МСП для отримання консультативних послуг у сфері ДіР на суму 200 тис. євро до трьох років.</p> <p>Департамент інноваційних систем (державна агенція VINNOVA) надає фінансову підтримку фундаментальних досліджень зі 100% покриттям витрат, прикладних досліджень – до 50% вартості, експериментальних розробок – від 25 до 40%, новоствореним інноваційним підприємствам – до одного млн. євро, з метою сприяння сталому економічному зростанню.</p>
Німеччина	<p>У межах програми «Центри інноваційної компетенції: створюємо переваги – забезпечуємо таланти» здійснюється покриття до 100% витрат на проекти груп молодих спеціалістів у провідних міжнародних дослідженнях з їх подальшим розробленням на підприємствах регіону.</p> <p>Програмою «Інноваційні альянси» передбачено пряме фінансування довгострокових спільних науково-дослідних проектів (включає кілька промислових партнерів і державних науково-дослідних організацій) до 20%.</p> <p>Хай-тек старт-ап фонд (High-tech Gründerfonds), створений у 2005 р. відповідно до рішень Федерального міністерства економіки та технологій (BMWі), з метою фінансування старт-апів на ранніх стадіях, а також німецька програма венчурного капіталу у сфері технологій KfW4.</p>
Велика Британія	<p>З 2000 р. Департамент бізнесу, інновацій і професійної освіти (BIS) здійснює заходи з підтримки формування венчурного капіталу.</p> <p>Венчурне фінансування відбувається за такими схемами: стимулювання інвестицій у підприємства (придбання акцій у малих високоризикованих комерційних компаніях), траст венчурного капіталу (інвестиції у кваліфікаційні підприємства обсягом не більше 1 млн ф. ст.), створення і фінансування нових венчурних підприємств компаніями. Інвестори можуть претендувати на значні податкові пільги.</p> <p>Рада зі стратегій у сфері технологій та Агенції регіонального розвитку здійснюють фінансування інноваційних досліджень у розмірі 180 млн фунтів стерлінгів.</p>
Кіпр	Надання податкових пільг університетам, що здійснюють ДіР.
Бельгія	<p>Молоді інноваційні підприємства (працюють 10 років, мають обсяг реалізації до 7,3 млн євро), які витрачають на ДіР не менше 15% витрат, отримують зменшення прибуткового податку на 50%, а для науково-дослідних установ – 65%.</p> <p>Держава відшкодовує 60% витрат при розробці дослідницького чи інноваційного проекту.</p>
Ірландія	Податковий кредит у розмірі 20% від обсягів витрат на ДіР.
Польща	Банком національної економіки за рахунок національних коштів і фондів ЄС надаються кредити для проектів, де витрати на впровадження технології становлять не менше 25% (2 млн євро).

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [37], [179], [189].

Нині Швейцарія ефективно реалізує прийняту стратегію сталого розвитку та розробила план реалізації Цілей сталого розвитку в межах «Порядку денного на 2030 р.». Згідно з планом, у період з 2017 р. до 2020 р. уряд країни зосередить

свої зусилля на таких семи завданнях:

- 1) активна участь у розробці міжнародної системи реагування на глобальні виклики;
- 2) запобігання та ліквідація наслідків криз, стихійних лих, а також сприяння вирішенню конфліктів;
- 3) підтримка рівного доступу до ресурсів і послуг для всіх;
- 4) сприяння сталому економічному зростанню;
- 5) зміцнення верховенства права та демократії; підтримка громадських та економічних інститутів, які обслуговують суспільство;
- 6) забезпечення та пропагування дотримання прав людини;
- 7) посилення гендерної рівності та підтримка прав жінок і дівчат [184].

З урахуванням світового досвіду та пропозицій ЮНКТАД щодо залучення приватного сектора до фінансування заходів, які сприятимуть досягненню ЦСР, необхідно виділити наступні рекомендації в інвестиційному напрямі:

- збільшення обсягів державного фінансування ДіР;
- забезпечення ефективного функціонування фінансового ринку;
- активізація комерціалізації об'єктів промислової власності шляхом укладання ліцензійних угод;
- стимулювання інноваційної діяльності та комерціалізації новинок шляхом надання державою кредитів на здійснення інноваційних проектів;
- активізація діяльності венчурних фондів, бізнес-інкубаторів, інвестиційних компаній;
- заохочення інвестицій приватного сектора у реалізацію Цілей сталого розвитку та залучення коштів іноземних інвесторів;
- розробка чіткого керівництва щодо здійснення інвестицій у досягнення ЦСР з метою уникнення проблем із мобілізацією фінансових ресурсів і їх спрямування на сталий розвиток, а також максимізації позитивної віддачі від здійснених інвестицій;
- стимулювання здійснення соціально відповідальних інвестицій і врахування екологічних, соціальних та управлінських питань в інвестиційній діяльності.

Результати країн-лідерів та України за показниками освітньо-інформаційної компоненти ІЗСРЕ представлено на рис. 3.3.5.

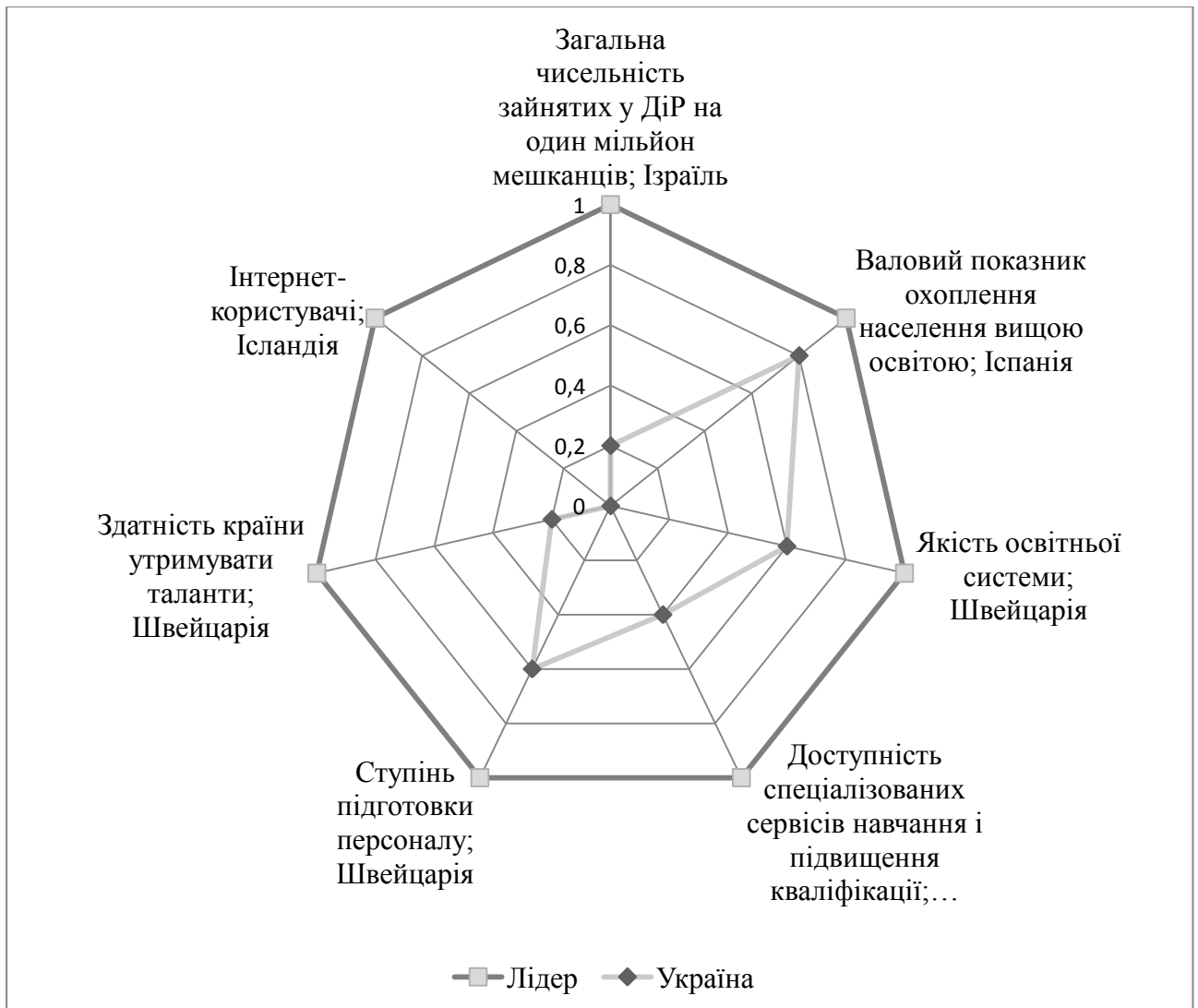

Рис. 3.3.5. Діаграма порівняння значень часткової корисності показників освітньо-інформаційної компоненти ІЗСРЕ країн-лідерів та України
Джерело: розроблено автором.

Лідерами за освітньо-інформаційною компонентою ІЗСРЕ є Швейцарія (0,87), Фінляндія (0,863) і Норвегія і (0,854). Позиція України з оцінкою 0,366 відповідає 17 місцю. Найближчими за позиціями до України є Кіпр (0,374), Італія (0,393) і Польща (0,431).

Науковий потенціал у сфері досліджень і розробок, крім витрат на ДіР і кількості наукових організацій, характеризується також чисельністю персоналу, зайнятого у ДіР. У розрахунку на один мільйон мешканців, найвища чисельність

зайнятих у ДіР у Ізраїлю (10 026), Фінляндії (9513) і Швейцарії (9408 осіб). Україна посіла 18 місце з чисельністю зайнятих у ДіР на один млн мешканців у 2014 р. – 1942 особи (попереду Болгарія – 2685, Польща – 2702 особи).

Згідно з даними Державної служби статистики України щодо чисельності наукових кадрів (працівників основної діяльності наукових організацій) у 2015 р., їх кількість становить 101 598 осіб, що на 32,6% менше, ніж у 2011 р. [27]. Таким чином, відмічена О.І. Жилінською тенденція щодо зменшення чисельності наукових кадрів продовжується нині [35, с. 23].

Чисельність виконавців наукових досліджень і розробок відповідно також зменшується з року в рік, а їх частка у загальній кількості зайнятих в Україні становить 0,5%. Водночас у Фінляндії вона склала 3,21% у 2013 р., що є найкращим результатом, а країною з найменшою часткою виконавців ДіР стала Румунія – 0,51% [27]. Динаміка чисельності працівників вітчизняних організацій, які виконували наукові та науково-технічні роботи, відображена в табл. 3.3.8.

Таблиця 3.3.8

Динаміка суб'єктів ДіР в Україні за категоріями персоналу, 2011-2015 рр.

Показник	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Працівники основної діяльності, осіб	134741	129945	123219	109636	101598
Дослідники, осіб	70378	68599	65641	58695	53835
у % до загальної кількості працівників основної діяльності	52,2%	52,8%	53,3%	53,5%	53%
Техніки, осіб	14591	13433	12212	10709	10029
у % до загальної кількості працівників основної діяльності	10,8%	10,3%	9,9%	9,8%	9,9%
Допоміжний персонал, осіб	24779	23866	22649	20128	19057
у % до загальної кількості працівників основної діяльності	18,4%	18,4%	18,4%	18,4%	18,7%
Інші, осіб	24993	24047	22717	20104	18677
у % до загальної кількості працівників основної діяльності	18,6%	18,5%	18,4%	18,3%	18,4%

Джерело: складено автором за даними [27].

За показником охоплення населення вищою освітою лідерами є Іспанія (89,07%) і Фінляндія (88,67%). При цьому третє місце посідає Україна – 82,31% студентів отримують вищу освіту з числа населення у віковій групі, яка

відповідає рівню вищої освіти. Це найкращий результат нашої країни за виділеними показниками та вказує на те, що Україна буде мати таланти та формуватиме професіоналів, але існує проблема їх утримати в країні, що залежить від можливостей реалізації власного потенціалу. За здатністю утримувати таланти, згідно з EOS, Україна перебуває на 18 місці з 2,5 балами (попереду Болгарія – 2,6 бали).

Найбільше турбується про утримання талановитих людей і реалізацію їх потенціалу Швейцарія (6,1 балів). Незважаючи на один з найвищих рівнів охоплення вищою освітою, якість освітньої системи в Україні оцінено лише у чотири з семи балів (попереду Кіпр – 4,1 бали). Найвищу якість освітньої системи демонструє Швейцарія – 6,2 балів.

Велике значення для отримання нових, необхідних у роботі, знань і навичок, а також можливості саморозвитку має показник доступності послуг з навчання і підвищення кваліфікації працівників. Найвищий рівень показника сформований у Швейцарії (6,6 балів), в Україні 4,2 бали, що відповідає 17 місцю (попереду Іспанія – 4,3 і Кіпр – 4,5 балів). Крім того, важливим індикатором є рівень стимулювання і створення можливостей для навчання і розвитку персоналу компаніями, який є найвищим у Швейцарії (5,7 балів), Норвегії і Швеції – 5,5 балів. Україна разом з Кіпром та Іспанією розділяє 14 місце за даним показником (3,7 балів).

В епоху інформаційного суспільства та стрімкого розвитку ІКТ доступ до інформації повинен бути забезпечений кожному, що оцінюється за допомогою показника «відсоток Інтернет-користувачів серед населення». Перше місце за даним індикатором у 2015 р. посідає Ісландія (98,2%), друге – Норвегія (96,8%). Україна займає останнє місце з показником – 49,3% (попереду Румунія – 55,8%, Болгарія – 56,7%). Варто зазначити, що згідно зі звітом Міжнародного телекомунікаційного союзу, Україна покращила свої результати порівняно з 2014 р. на 5,9%, а порівняно з 2010 р. – на 26%, проте цього недостатньо.

У табл. 3.3.9 систематизовано кращі практики європейських країн за освітньо-інформаційною компонентою.

Кращі практики європейських країн за освітньо-інформаційною компонентою

Країна	Практики
Швейцарія	<p>Федеральний уряд вважає освіту, наукові дослідження та інновації (ERI) пріоритетними для збереження високих соціальних стандартів, соціальної згуртованості, сталого розвитку, забезпечення КСП країни, та розробив відповідну політику в цих сферах, на реалізацію якої Парламентом виділено 24 млрд швейцарських франків. ERI передбачає: забезпечення широкого спектру різноманітних освітніх програм і з підготовки кадрів; забезпечення високої якості освіти та посилення міжнародної репутації, у т.ч. заохочення міжнародної мобільності студентів; розширення можливостей працевлаштування молоді; створення умов для безперервної освіти; збільшення фінансування для підготовки нового покоління дослідників і кваліфікованих робітників.</p> <p>Радою з питань науки та інновацій (SSCI) визначено «Вимоги до сталого розвитку систем освіти та наукових досліджень», які передбачають реалізацію таких завдань: поліпшення рівних можливостей під час вступу до ВНЗ та освіти в цілому; підтримка різноманітності типів закладів вищої освіти; сприяння розвитку та реалізації талановитої молоді; посилення продуктивної співпраці державного та приватного сектора, а також між приватним сектором і ВНЗ у ДіР.</p>
Фінляндія	<p>Пріоритетна ЦСР – забезпечення рівного доступу до освіти, підвищення якості освіти.</p> <p>Розвиток системи вищої освіти, підвищення її КСП на світовому рівні шляхом здійснення інвестицій у якість науково-дослідницької діяльності, міжгалузеву взаємодію та дослідницький персонал.</p> <p>Збільшення обсягу до- та післядипломної освіти іноземною мовою.</p> <p>Посилення університетського управління, стратегічного управління та адміністрування науково-дослідницької діяльності.</p> <p>Розширення економічних повноважень університетів з метою покращення передумов для розвитку знань і ноу-хау світового рівня.</p> <p>Фундація фінських винаходів надає підтримку індивідуальним винахідникам і малим підприємцям від подання заявки до комерціалізації: обсяг грантового фінансування для одного винаходу становить від 2000 (розробка ідеї) та 8000 євро (підготовка заявки, випробування) до 200 000 євро (іноземне патентування, розвиток продукту, комерціалізація на умовах повернення коштів залежно від успіху проекту та без сплати відсотків). За роки існування Фундація отримала 16 000 заявок на фінансування, з яких 2000 винаходів отримали фінансову підтримку, близько 500 нових продуктів комерційно використовуються за підтримки Фундації.</p>
Велика Британія	<p>Сприяння ширшого залучення навчальних дисциплін із системи STEM-освіти (природничі науки, технологія, інжиніринг, математика) у програми шкіл, коледжів, ВНЗ.</p> <p>Сприяння реалізації «Огляду професійної освіти Leitch» і «Suinsbury» з метою підвищення рівня професійної освіти та розширення можливостей для інновацій.</p> <p>Створення Академії національної професійної освіти та заохочення отримання заявок від інноваційних підприємств, зокрема у космічній галузі та у сфері захисту довкілля.</p> <p>Заохочення партнерств та обміну знаннями в інноваційній сфері.</p>
Швеція	<p>Департамент інноваційних систем надає фінансову підтримку МСП (50% від загальних витрат на три роки) для тимчасового працевлаштування висококваліфікованого персоналу для роботи у сфері ДіР. Також підтримка надається інноваційним групам для інвестицій в освіту, інфраструктуру для ДіР, доступу до Інтернету у розмірі 15% від загальних витрат проекту.</p>

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [37], [130], [179], [184].

Таким чином, визначимо наступні напрями покращення ситуації в Україні за освітньо-інформаційною компонентою ІЗСРЕ:

– підвищення якості освітньої системи з урахуванням потреби в кадрах і

відповідних професіях, а також впровадження курсів, дисциплін у ВНЗ із урахуванням світових тенденцій розвитку науки, зокрема у сфері сталого розвитку;

– створення можливостей для навчання і розвитку персоналу, а також підвищення кваліфікації;

– забезпечення можливості реалізації талановитих людей у власній країні;

– активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій і розширення доступу населення до Інтернету;

– підвищення рівня прозорості діяльності бізнесу;

– налагодження ефективного діалогу між державою, приватним сектором і представниками громадянського суспільства щодо необхідності реалізації концепції сталого розвитку;

– підвищення рівня обізнаності серед населення щодо Цілей сталого розвитку та обмін досвідом.

Отже, підвищення рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки залежить, перш за все, від виваженої політики уряду, створення сприятливих можливостей для ведення бізнесу, врахування інтересів і вимог суспільства щодо забезпечення високого рівня добробуту населення і турботи про майбутні генерації. Завдання приватного сектора полягає у розробці нових і вдосконаленні існуючих продуктів та послуг, мінімізуючи можливі негативні ефекти (забруднення довкілля, надмірна експлуатація персоналу, великі затрати енергії, виробничі відходи, шкідливі для здоров'я людини комплектуючі виробів, тощо), підвищенні рівня прозорості діяльності, забезпеченні розвитку регіонів присутності, турботі про власних співробітників, здійсненні різноманітних КСВ-практик, інтеграції Цілей сталого розвитку в основну діяльність. Зрештою кожна людина, починаючи з себе та свого оточення, повинна долучитись до реалізації ЦСР і вже сьогодні будувати краще майбутнє.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

1. Аналіз галузевих аспектів реалізації концепції сталого розвитку, проведений на основі рейтингу галузей за Індексом прозорості сайтів українських компаній, який розраховує Центр «Розвиток КСВ», показав, що сталий розвиток галузей економіки України нині відбувається за рахунок великих корпорацій-лідерів, які усвідомлюють переваги від реалізації концепції, а саме лідерами є харчова та металургійна промисловість. Це підтверджується результатами аналогічного рейтингу для підприємств, де лідерами визначено компанії АрселорМіттал Кривий Ріг, Оболонь і ДТЕК. Проте навіть серед 100 найбільших компаній України лише 17 публікують нефінансові звіти. За результатами аналізу з'ясовано головні проблеми формування ІЗСРЕ в Україні за відповідними компонентами, серед яких виділено: не налагоджене співробітництво бізнесу з державним сектором, науковими установами, університетами, між компаніями у ДіР; еміграцію науковців (талентів) закордон; недостатнє фінансування ДіР; низький рівень використання поновлюваних джерел енергії; реалізацію КСВ-практик, заходів у напрямі корпоративної доброчинності та корпоративної філантропії виключно великими компаніями; відсутність ефективного діалогу зі стейкхолдерами; нестабільність фінансового ринку; низький рівень прозорості та відкритості вітчизняного бізнесу.

2. Головним інститутом у забезпеченні сталого розвитку, перш за все, є держава. Відтак спроби українського уряду сприяти даному процесу не увінчались успіхом досі: відсутній відповідальний орган щодо реалізації КСР, не прийнято національну концепцію сталого розвитку. Нині новим керівництвом країни ініційовано Стратегію «Україна – 2020», яка в тому числі передбачає забезпечення сталого розвитку, однак успішність закладених у ній реформ уже зараз піддається сумнівам. У свою чергу, результати дослідження GlobeScan/SustainAbility Survey також вказують на низьку ефективність національних урядів у реалізації концепції сталого розвитку, однак експерти прогнозують, що протягом наступних 20 років їх роль покращиться і до даного процесу також активно долучиться корпоративний сектор. За оцінками експертів нині найбільш прогресивними інституційними лідерами сталого розвитку є неурядові організації,

зокрема Всесвітній фонд природи. Серед національних урядів-лідерів у просуванні сталого розвитку відзначено Швецію, Німеччину та Данію. В Україні відмічено діяльність Представництва ООН у напрямі пропагування необхідності досягнення ЦСР.

Аргументовано необхідність створення сприятливого інституційного середовища в Україні для забезпечення реалізації концепції сталого розвитку, зокрема шляхом розробки та практичного втілення програм, стратегій, планів сталого розвитку на основі позитивного світового досвіду; підвищення обізнаності населення щодо необхідності реалізації ЦСР; здійснення контролю та оцінювання ефективності діяльності у напрямку сталого розвитку України; створення партнерств заради сталого розвитку між владою, бізнесом і суспільством; перейняття зарубіжного досвіду та наслідування прикладу великих корпорацій щодо відповідальних практик; активної пропаганди ідей сталого розвитку у наукових, навчальних, бізнесових колах.

3. Запропоновано напрями вдосконалення інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки, що, на відміну від існуючих положень, ґрунтуються на результатах компаративного аналізу та оцінювання компонент інноваційного забезпечення сталого розвитку економік 19 країн світу та України, що дало змогу виявити причини існуючих відхилень національної економіки за індикаторами ІЗСРЕ та обґрунтувати рекомендації щодо імплементації кращих світових практик реалізації концепції сталого розвитку, зокрема:

- активізацію державної підтримки ДіР і створення можливостей для кооперації у цій сфері та посилення їх спрямованості на розробку сталих інновацій;
- аргументовано важливість створення сприятливого інституційного середовища з метою ефективного впровадження концепції сталого розвитку;
- визначено, що незалежно від розміру підприємств, вони повинні використовувати ефективні маркетингові інструменти та підвищувати конкурентоспроможність своїх товарів, а також здійснювати соціально відповідальні ініціативи;
- обґрунтовано необхідність створення сприятливих умов для залучення інвестицій у досягнення ЦСР, а також стимулювання соціально відповідального інвестування;
- відзначено важливість пропаганди ідей сталого розвитку.

Основні наукові результати розділу опубліковано в працях [3],[4],[5],[33],[71],[102],[119],[212].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне обґрунтування й запропоновано нове вирішення науково-прикладного завдання поглиблення теоретичних положень і прикладних аспектів формування інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки України та розробки методичного інструментарію його оцінювання, що аргументують такі висновки:

1. Розгляд передумов становлення концепції сталого розвитку дав змогу виокремити п'ять етапів її еволюції: підготовчий етап, етапи зародження, формування концептуальних засад, зрілості та масового поширення, втілення і реалізації. Визначено, що концепція сталого розвитку постає фундаментальною парадигмою поступу світової спільноти у XXI ст. і на сучасному етапі потребує реалізації на глобальному, національному та мікрорівнях, що стимулюється прийняттям Цілей сталого розвитку.

На основі систематизації підходів до визначення поняття «сталий розвиток» запропоновано його трактування як глобального механізму забезпечення ефективної діяльності зацікавлених осіб у всіх сферах життєдіяльності шляхом справедливого використання ресурсів і задоволення потреб, створення умов для розвитку людського потенціалу, реалізації нових наукових і технічних знань з усвідомленням своєї відповідальності перед сучасним і майбутніми поколіннями за збереження цілісності природного середовища.

2. Ідентифіковано базові складові сталого розвитку – економічну, соціальну, екологічну, надано їх загальну характеристику та аргументовано виділення інноваційної складової як ядра сталого розвитку, що через синергетичну взаємодію з економічною, екологічною і соціальною складовими уможливорює генерування нових наукових і технічних знань та їх уречевлення у сталі продукти та послуги, а також формування інноваційних моделей і стратегій сталого розвитку суспільства задля врахування інтересів майбутніх поколінь. Обґрунтовано введення поняття «інноваційне забезпечення сталого розвитку економіки», що полягає у сукупності заходів активізації практичного втілення нових наукових і технічних знань в

економічній, екологічній та соціальній складових сталого розвитку шляхом мобілізації зусиль держави та корпоративного сектора щодо залучення інвестиційних ресурсів у розширення виробництва сталих продуктів і послуг, а також створення відповідних інституційних умов сталого розвитку економіки. Здійснено компонентне структурування інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки з виділенням науково-технічної, інституційної, маркетингової, інвестиційної, освітньо-інформаційної компонент, а також сформовано систему показників для їх оцінювання.

3. Систематизовано існуючий методичний інструментарій оцінювання загального рівня реалізації концепції сталого розвитку (Індекс сталого розвитку СЦД-Україна, Індекс сталого суспільства) та окремих його складових. Розглянуто найбільш актуальні рейтинги та індекси, які дають змогу оцінити результати соціального, економічного, екологічного та інноваційного розвитку на макро- і мікроекономічному рівнях. Серед національних методик охарактеризовано Індекс сталого розвитку, розрахований Світовим центром даних з геоінформатики та сталого розвитку в Україні. Розкрито особливості оцінювання приватного сектора за Індексом прозорості Центру «Розвиток КСВ» і рейтингом системності та відкритості у сфері корпоративної соціальної відповідальності всеукраїнського рейтингового журналу «ГВардія». Водночас аргументовано необхідність розробки методичного підходу компаративного оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економік країн світу та України.

4. З'ясовано, що розвинені країни світу та ТНК демонструють найкращі результати за рівнем сталого розвитку економіки, що відображає їх усвідомлення і залученість до процесу імплементації концепції. На основі проведеного аналізу визначено світові тенденції формування інноваційного забезпечення сталого розвитку за його компонентами, зокрема відзначено кращі практики щодо розробки екологічно та соціально відповідальних брендів, прийняття і реалізації стратегій сталого розвитку, приєднання до міжнародних організацій та їх ініціатив у сфері сталого розвитку, впровадження корпоративної соціальної відповідальності, зростання обсягів соціально

відповідальних інвестицій, підвищення рівня прозорості та відкритості бізнесу шляхом публікації нефінансових звітів, розробку керівництва «Компас ЦСР» для приватного сектора з метою інтеграції Цілей сталого розвитку у виробничу діяльність компаній, пропаганду ідей сталого розвитку.

5. Проаналізовано позиції України у світових рейтингах (індекси екологічної ефективності, людського розвитку, щасливої планети, добробуту, сталої конкурентоспроможності, Глобальний інноваційний індекс, Індекс економічної свободи, Зведений індекс інновацій, Глобальний індекс конкурентоспроможності), які характеризують рівень сталого розвитку національної економіки за економічною, соціальною, екологічною та інноваційною складовими як середній або нижчий за середній та вказують на значне відставання нашої країни від країн-лідерів.

6. Уперше запропоновано методичний підхід рейтингового оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки, де посилено об'єктивність і прикладне значення рейтингування країн світу, що базується на побудові інтегрального Індексу інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки за визначеною послідовністю етапів та уможливорює компаративний аналіз як загального рівня сформованості інноваційного забезпечення сталого розвитку економік країн світу, так і за окремими його компонентами: науково-технічною, інституційною, маркетинговою, інвестиційною, освітньо-інформаційною. Побудова рейтингу двадцяти обраних для дослідження країн за Індексом інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки підтвердила низький рівень сформованості інноваційного забезпечення сталого розвитку національної економіки, оскільки Україна посіла 18 місце (значення Індексу склало 0,284), майже втричі відстаючи від лідера – Швейцарії (0,779). Найгірші позиції національної економіки відмічено за інвестиційною (19 місце) та інституційною компонентами (20 місце), найкращу позицію досягнуто за науково-технічною компонентою (14 місце).

7. З'ясовано головні проблеми формування інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки України, серед яких: низький рівень партнерської

взаємодії між корпоративним і державним секторами та сектором вищої освіти у ДіР; еміграція талантів закордон; недостатнє фінансування і низький рівень комерціалізації ДіР; реалізація практик з корпоративної соціальної відповідальності виключно великими компаніями; нестабільність фінансового ринку; низький рівень прозорості та відкритості вітчизняного бізнесу.

Проведений аналіз галузевих аспектів реалізації концепції сталого розвитку підтвердив, що лише великі корпорації усвідомлюють переваги від її імплементації, водночас серед 100 найбільших українських компаній тільки 17 розкривають інформацію про результати своєї діяльності у нефінансовій сфері.

8. Запропоновано напрями вдосконалення інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки України, які передбачають використання кращих світових практик реалізації концепції сталого розвитку, зокрема щодо необхідності державної підтримки ДіР і посилення їх спрямованості на розробку сталих продуктів і послуг, важливості створення сприятливого інституційного середовища з метою ефективної імплементації концепції, використання соціально відповідальних ініціатив, залучення інвестицій у досягнення Цілей сталого розвитку, стимулювання соціально відповідального інвестування, пропаганди ідей сталого розвитку, підвищення обізнаності населення щодо необхідності реалізації ЦСР.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз сталого розвитку: глобальний і регіональний контексти: монографія / Міжнар. рада з науки (ICSU) та ін.; наук. кер. проекту М. З. Згуровський. – К. : НТУУ “КПІ”, 2014. – Ч. 2. Україна в індикаторах сталого розвитку (2013). – 172 с.
2. Андрощук Г. О. Національні інноваційні системи: еволюція, детермінанти результативності : монографія / Г. О. Андрощук, С. А. Давимука, Л. І. Федулова. – Київ : Парлам. вид-во, 2015. – 512 с.
3. Андрусяк І. В. Прогресс украинских компаний на пути к устойчивому развитию / И. В. Андрусяк // Actual Problems of Modern Economy Development : Collection of scientific articles. – Thorpe Bowker, Melbourne, Australia, 2015. – С. 83–88.
4. Андрусяк І. В. Проблеми інституційного забезпечення сталого розвитку України [Електронний ресурс] / І. В. Андрусяк // Глобальні та національні проблеми економіки. – Вип. 4. – Миколаїв, 2015. – С. 97–101. – Режим доступу до ресурсу:
<http://www.global-national.in.ua/issue-4-2015>
5. Андрусяк І. В. Сучасні тенденції впровадження концепції сталого розвитку українськими підприємствами / І. В. Андрусяк // Шевченківська весна 2016: Економіка : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, 5–8 квітня 2016 р. – Київ, 2016. – С. 104.
6. Андрусяк І. В. Тенденції та проблеми інвестиційного забезпечення сталого розвитку / І. В. Андрусяк // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка – Том 20. – Вип. 4. – Одеса, 2015. – С. 32–36.
7. Балан В. Г. Прийняття управлінських рішень. Методи, моделі, терміни, поняття, категорії. Ділові ігри / В. Г. Балан. – К. : Нічлава, 2008. – 465 с.
8. Баюра Д. А. Пора делиться. Практика КСО / Рейтинг социально ответственных компаний – 2011 / Д. А. Баюра // Всеукраинский рейтинговый журнал “ГВардия”. – К. : “Літера-Друк”, 2011. – С. 42–45.

9. Баюра Д. О. Соціальне інвестування як вищий рівень корпоративної соціальної відповідальності / Д. О. Баюра // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. праць (за заг. ред проф. Єханурова Ю.І., Шегди А.В.). – К. : ВПЦ “Київський університет”, 2011. – Випуск 24. – С. 212–219.
10. Белоусов К. Ю. Корпоративная социальная ответственность как фактор устойчивого развития компании : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 ; 08.00.05 / Белоусов Константин Юрьевич. – СПб., 2015. – 215 с.
11. Белікова Н. В. Аналіз підходів до оцінки сталого розвитку країн і регіонів / Н. В. Белікова, Ш. А. Омаров, Є. М. Крячко // Бізнес Інформ. – 2014. – № 9. – С. 8–16.
12. Білорус О. Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток : (Системні маркетинг. дослідж.) / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко. – К. : МАУП, 2005. – 492 с.
13. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры / Пер. Е. А. Самарской. – М. : Республика; Культурная революция, 2006. – 269 с.
14. Бутирська І. В. До питання про розуміння змісту поняття “сталий розвиток” / І. В. Бутирська [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/29_DWS_2009/Economics/53733.doc.htm
15. Васильчук І. П. Нефінансова звітність як інструмент управління сталим розвитком корпорацій / І. П. Васильчук // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: “Економіка і менеджмент” – Одеса, 2015. – Вип. 11. – С. 212–215.
16. Васильчук І. П. Теоретико-методологічні засади й еволюція концепції соціально відповідального інвестування / І. П. Васильчук // Бізнес Інформ. – 2015. – № 1. – С. 21–28.
17. Вахович І. М. Система показників діагностики регіональних асиметрій сталого розвитку / І. М. Вахович, О. Є. Табалова // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2012. – № 3 (15). – С. 86–91.
18. Вернадский В. И. Философские мысли натуралиста / В. И. Вернадский. – М : Наука, 1988. – 520 с.
19. Герасимчук З. В. Еколого-економічні основи формування та

реалізації регіональної політики сталого розвитку (питання методології та методики) : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.10.01 / З. В. Герасимчук ; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. – Л., 2002. – 40 с.

20. Гизатуллин Х. Н. Концепция устойчивого развития: новая социально-экономическая парадигма / Х. Н. Гизатуллин, В. А. Троицкий // *Общественные науки и современность*. – 1998. – № 5. – С. 124–130.

21. Головінов О. М. Держава як інститут забезпечення сталого розвитку національної економіки / О. М. Головінов // *Економічний вісник Донбасу*. – 2011. – № 1 (23). – С. 211–217.

22. Горяна І. В. Формування методики оцінювання сталості розвитку регіонів / І. В. Горяна // *Економічний аналіз*. – 2013. – Т. 14 (1). – С. 59–63.

23. Горячева К. О. Механізм управління сталим розвитком промисловості України на основі кредитних ресурсів : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Горячева Катерина Олександрівна. – Львів, 2015. – 290 с.

24. Гражевська Н. Розвиток корпоративної соціальної відповідальності в умовах загострення глобальних проблем сучасності / Н. Гражевська, А. Мостепанюк // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. – 2015. – Вип. 12 (177). – С. 12–17.

25. Гречаник Н. Ю. Екологічний вимір сталого розвитку: маркетинговий підхід / Н. Ю. Гречаник // *Сталий розвиток економіки*. – 2014. – № 1. – С. 94–101.

26. Дергачова К. О. Сталий розвиток як предмет міжнародної співпраці. Політологічний аспект : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 / К. О. Дергачова ; НАН України. Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. – К., 2005. – 18 с.

27. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<http://www.ukrstat.gov.ua/>

28. Дорогунцов С. Сталий розвиток – цивілізаційний діалог природи і культури / С. Дорогунцов, О. Ральчук // *Вісник Національної академії наук України*. – 2001. – № 10. – С. 16–32.

29. ДТЭК 2014: Интегрированный отчет: Финансовые и нефинансовые

- результаты [Електронний ресурс] // DTEK, 2015. – 101 с. – Режим доступу до ресурсу:
http://www.dtek.com/library/file/dtek-ar2014-ru_1.PDF
30. Дугінець Г. В. Світовий досвід визначення інтегральних показників сталого розвитку регіонів / Г. В. Дугінець, Л. Г. Саркісян // Економічний простір. – 2010. – Вип. 36. – С. 48–54.
31. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення: монографія / О. М. Алимов, А. І. Даниленко, В. М. Трегобчук та ін. – К. : Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2005. – 540 с.
32. Єгоров І. Ю. Інноваційне табло ЄС та визначення місця у ньому України / І. Ю. Єгоров // Вісник Національної академії наук України. – 2016. – № 5. – С. 87–91.
33. Жилинская О. И. Совершенствование практики управления украинскими предприятиями в контексте концепции устойчивого развития [Электронный ресурс] / О. И. Жилинская, И. В. Оробец // Инновационное развитие экономики: предпринимательство, образование, наука : сб. науч. ст. / редкол.: Т. В. Борздова (отв. ред.) [и др.]. – Минск : ГИУСТ БГУ, 2013. – С. 81–84. – Режим доступа к ресурсу:
<http://elib.bsu.by/handle/123456789/55985>
34. Жилінська О. І. Інноваційна складова сталого розвитку / О. І. Жилінська, І. В. Оробець // Глобальні виклики для навколишнього середовища і ресурсної економіки в країнах Центральної та Східної Європи: безпека та сталий розвиток (GCERECSEEC'2014) : матеріали II Міжнародної конференції. – Київ, 2014. – С. 93.
35. Жилінська О. І. Розвиток науково-технічної діяльності: теорія і практика активізації : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / О. І. Жилінська ; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2016. – 40 с.
36. Жилінська О. І. Розвиток науково-технічної діяльності: теорія і практика активізації : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / Жилінська Оксана Іванівна. – Київ, 2016. – 564 с.
37. Законодавче регулювання інноваційної діяльності в Європейському Союзі та державах-членах ЄС / [за ред. Г. Авігдора, Ю. Капіці]. – К. : Фенікс, 2011. – 704 с.

38. Зінченко А. Індекс прозорості компаній / А. Зінченко, М. Саприкіна. – К., 2013. – 26 с.
39. Ільченко В. М. Аналіз застосування індексів та індикаторів сталого розвитку / В. М. Ільченко, Ю. О. Гулейко // Економіка і регіон. – 2012. – № 6. – С. 30–34.
40. Індекс прозорості компаній / Від. ред. М. Саприкіна. – К. : Seven Color, 2012. – 28 с.
41. Індекс прозорості та підзвітності компаній в Україні / Центр “Розвиток КСВ”. – К. : ТОВ “Фарбований лист”, 2011. – 31 с.
42. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін. ; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
43. Історія економічних учень : Підручник / За ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2004. – 1300 с.
44. Кінаш І. П. Матеріально-технічне забезпечення сталого соціального розвитку України (історія, методологія, практика) : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / І. П. Кінаш ; Нац. ун-т харч. технологій. – Київ, 2014. – 40 с.
45. Костюченко Н. М. Еколого-економічні основи формування інституційних механізмів сталого розвитку : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.06 / Костюченко Надія Миколаївна. – Суми, 2010. – 218 с.
46. Котикова О. І. Зміст поняття сталого розвитку / О. І. Котикова // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. – 2007. – № 12. – С. 170–174.
47. Краснова І. Концепція сталого розвитку та вихід на ринки “сталих інвестицій” / І. Краснова // Ринок цінних паперів України. – 2012. – № 10. – С. 17–24.
48. Кулініч О. М. Сталий розвиток національної економіки як ознака цивілізаційних процесів ХХІ століття / О. М. Кулініч // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 1. – С. 25–31.
49. Кун Т. Структура наукових революцій / Т. Кун ; [пер. О. Васильєв]. – К. : Port Royal, 2003. – 226 с.
50. Курінна І. Прозорість і корпоративна соціальна відповідальність. Керівництво для державних компаній України / І. Курінна, В. Малярчук,

М. Саприкіна, М. Супрунюк, О. Трегуб. – К. : Поліграфія “Юстон”, 2015. – 47 с.

51. Лакуша Н. М. Ідея сталого розвитку в контексті екологічних проблем (соціально-культурний та праксеологічний аспекти) : автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Н. М. Лакуша ; Ін-т вищ. освіти, АПН України. – К., 2005. – 18 с.

52. Лебедєв І. В. Забезпечення сталого розвитку на засадах корпоративної соціальної відповідальності / І. В. Лебедєв // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 1. – С. 106–116.

53. Леус Д. В. Портфельне інвестування як інструмент фінансового забезпечення сталого розвитку економіки України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Леус Дарина Володимирівна. – Суми, 2014. – 276 с.

54. Маркіна І. А. Оцінка результативності функціонування перерабовуючого підприємства в контексте устійливого розвитку / І. А. Маркіна, Оке О. Адедеджи // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки : Зб. наук. праць. – Маріуполь : ДВНЗ “Приазовський державний технічний університет”. – Вип. 31. – Т. 2. – 2016. – С. 128–138.

55. Маркіна І. А. Реструктуризація як інструмент підвищення стратегічної стійкості: теорія та досвід м'ясопереробної галузі України : Монографія / І. А. Маркіна. – Кіровоград : Поліграфічно-видавничий центр ТОВ “Інтекс-ЛТД”, 2016. – 204 с.

56. Маркіна І. А. Світові тенденції реалізації концепції сталого розвитку / І. А. Маркіна // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки : Зб. наук. праць. – Маріуполь : ДВНЗ “Приазовський державний технічний університет”. – Вип. 32. – Т. 1. – 2016. – С. 77–83.

57. Мартинов С. В. Забезпечення сталого розвитку аграрного сектора регіону: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.02 / С. В. Мартинов ; Держ. агрокол. ун-т. – Житомир, 2004. – 20 с.

58. Мартюшева О. О. Проекти концепції сталого розвитку України: можливість їх вдосконалення та застосування. Аналітична записка [Електронний ресурс] / О. О. Мартюшева ; Національний інститут стратегічних

досліджень. – Режим доступу до ресурсу:

<http://www.niss.gov.ua/articles/1566/>

59. Марушевський Г. Б. Інституційні проблеми державного управління збалансованим розвитком в Україні / Г. Б. Марушевський // Державне управління: теорія та практика. – 2013. – № 2. – С. 14–23.

60. Міждисциплінарний словник з менеджменту / За ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

61. Міхальова К. В. Науково-методичні засади сталого соціально-економічного розвитку України / К. В. Міхальова // Інноваційна економіка. – 2013. – № 11. – С. 40–46.

62. Наукова та інноваційна діяльність України : [стат. зб.] / Державна служба статистики України. – К., 2016. – 257 с.

63. Національна доповідь України про стан виконання положень “Порядку денного на XXI століття” за десятирічний період: Звіт про НДР [Л. Г. Руденко, Б. В. Буркинський, Г. П. Галушкіна, Г. В. Герасименко та ін. / За заг. ред. Л. Г. Руденко]. – К. : Національна Академія наук України, Інститут географії. – 345 с.

64. Національна парадигма сталого розвитку України / [за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона]. – К. : Державна установа “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України”, 2012. – 72 с.

65. Національна Рада Реформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<http://reforms.in.ua/>

66. Одотюк І. В. Високі технології за відсутності науки – новий рецепт українського економічного дива? / І. В. Одотюк // Вісник Національної академії наук України. – 2016. – № 9. – С. 65–71.

67. Омаров Ш. А. О. Концепція сталого розвитку в законодавстві України та країн світу і практика її впровадження / Ш. А. О. Омаров // Бізнес Інформ. – 2014. – № 12. – С. 85–95.

68. Оробец І. В. Інновації в забезпеченні устійливого розвитку

економики України / И. В. Оробец // Інноваційні засади сталого розвитку національного господарства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 21–22 листопада 2014 р. // Подільський державний аграрно-технічний університет. У 2-х частинах. Кам'янець-Подільський : Видавничий дім “Гельветика”, 2014. – Ч. 1. – С. 82–85 (0,16 д.а.).

69. Оробец И. В. Корпоративная филантропия как инструмент социальной ответственности бизнеса [Электронный ресурс] / И. В. Оробец // Тезисы докладов XVII Международной научной конференции молодых ученых, Минск, 17–18 апр. 2014 г. / редкол.: В. В. Манкевич (отв. ред.) [и др.]. – Минск : ГИУСТ БГУ, 2014. – С. 47–48. – Режим доступа к ресурсу:

http://www.simst.bsu.by/main/workstudents/abstracts/abstracts_17.pdf

70. Оробець І. В. Інноваційна діяльність підприємства у контексті сталого розвитку / І. В. Оробець // Менеджмент у ХХІ сторіччі: методологія і практика : матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції. – Полтава, 2014. – С. 212–213.

71. Оробець І. В. Практика впровадження концепції сталого розвитку в управлінні підприємствами / І. В. Оробець // Формування ринкової економіки в Україні : зб. наук. праць. – Вип. 29. – Част. 2. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. – С. 43–48.

72. Оробець І. В. Світовий досвід впровадження концепції сталого розвитку в управлінні діяльністю соціально відповідальних компаній / І. В. Оробець // Формування ринкової економіки в Україні : зб. наук. праць. – Вип. 31. – Част. 2. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. – С. 104–110.

73. Оробець І. В. Соціально відповідальне інвестування: умова сталого розвитку вітчизняного фінансового ринку [Електронний ресурс] / І. В. Оробець // Фінанси інституційних секторів економіки України: стан, тенденції розвитку, практика реформування : матеріали науково-практичної конференції. – К., 2014. – С. 86–88. – Режим доступу до ресурсу:

http://www.econom.univ.kiev.ua/GS/23032014/Tezi_konferentsiyi.pdf

74. Оробець І. В. Соціально-культурний вимір сталого розвитку / І. В. Оробець, І. В. Яремко // Об'єднані наукою: перспективи

міждисциплінарних досліджень : матеріали круглого столу, 10–11 листопада 2014 р. – К. : ВПЦ “Київський університет”, 2014. – С. 86–87.

75. Оробець І. Історико-генетичний підхід у дослідженні еволюції концепції сталого розвитку / І. Оробець // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2014. – Вип. 161. – С. 98–101.

76. Основи стійкого розвитку : Навчальний посібник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. – Суми : ВТД “Університетська книга”, 2005. – 654 с.

77. План взаємодіяння с заінтересованими сторонами [Електронний ресурс] // ArcelorMittal, 2015. – 24 с. – Режим доступу до ресурсу:
http://ukraine.arcelormittal.com/images/pdf/RUS_PRINT2015.pdf

78. Практики КСВ в Україні 2015 / під. ред. М. Саприкіної ; Центр “Розвиток КСВ”. – К. : 2015. – 148 с.

79. Представництво ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<http://un.org.ua/>

80. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020” : Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс] // Верховна рада України (офіційний веб-портал), Законодавство України. – Режим доступу до ресурсу:

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

81. Програма соціального партнерства ДТЕК [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<http://spp-dtek.com.ua/>

82. Рейтинг открытости и системности в сфере КСО – 2011 // Всеукраинский рейтинговый журнал ГВардия. – К. : “Літера-Друк”, 2011. – С. 24–25.

83. Рейтинг открытости и системности в сфере КСО – 2013 // Всеукраинский рейтинговый журнал ГВардия. – К., 2013. – С. 30–45.

84. Річний звіт Державної служби інтелектуальної власності України 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

http://sips.gov.ua/i_upload/file/zvit_2015_ua.pdf

85. Росохата Д. Стратегія сталого розвитку 2020: реальний план чи

політична декларація? [Електронний ресурс] / Д. Росохата // Free Voice Information Analysis Center, 2015. – 29 вересня. – Режим доступу до ресурсу:

<http://iac.org.ua/strategiya-stalogo-rozvitku-2020-realny-plan-chi-politichna-deklaratsiya-chastina-1/>

86. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<http://wdc.org.ua/>

87. Сизоненко О. А. Механізм забезпечення сталого розвитку в системі управління металургійним підприємством : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / О. А. Сизоненко ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2009. – 20 с.

88. Социально-экономический потенциал устойчивого развития : Учебник / Под ред. проф. Л. Г. Мельника (Украина) и проф. Л. Хенса (Бельгия). – 2-е изд., стер. – Сумы : ИТД “Университетская книга”, 2008. – 1120 с.

89. Сталий розвиток корпорації “Оболонь” [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<http://report.obolon.ua/>

90. Сталий розвиток промислового регіону: соціальні аспекти: моногр. / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2012. – 534 с.

91. Сталий розвиток суспільства : навчальний посібник / [А. Садовенко, Л. Масловська, В. Середа, Т. Тимочко]. – 2 вид. – К. : 2011. – 392 с.

92. СТАЛО [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<http://stalo.delo.ua/>

93. Супрун Н. А. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник соціального залучення (в контексті цілей стратегії “Europe-2020”) / Н. А. Супрун // Український соціум. – 2013. – № 2. – С. 163–176.

94. Тараненко І. В. Інноваційний імператив сталого розвитку глобалізованого суспільства / І. В. Тараненко // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3 (25). – С. 51–56.

95. Телешевська С. М. Оцінка факторів сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Телешевська

Світлана Михайлівна. – Одеса, 2016. – 342 с.

96. Ткаченко Ю. В. Стратегія формування інвестиційної привабливості національної економіки в умовах глобалізації / Ю. В. Ткаченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 13. – С.147–153.

97. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України / В. Трегобчук // Вісник Національної академії наук України. – 2002. – № 2. – С. 31–40.

98. Трегуб Е. Интерес, лежащий рядом: социальные инвестиции / Е. Трегуб, М. Сапрыкина // Комп&ньоН. – 2012. – № 40 (815). – С. 16–18.

99. Тюгашев Е. А. Экономика устойчивого развития: возрождение ценностей традиционной экономики / Е. А. Тюгашев // Новые исследования Тувы : электрон. науч. журн. – 2010. – № 2. – С. 50–61.

100. Федорова Т. Ю. Визначення концептуальних засад сталого розвитку / Т. Ю. Федорова, П. М. Григорук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки – Херсон, 2013. – Вип. 2. – С. 16–19.

101. Федунь Ю. Б. Політика сталого еколого-економічного розвитку України в умовах інтеграції до ЄС : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / Ю. Б. Федунь ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2011. – 20 с.

102. Фірсова С. Українські реалії впровадження та розвитку концепції соціальної відповідальності бізнесу / С. Фірсова, І. Оробець // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2012. – Вип. 137. – С. 34–39.

103. Фоміна М. В. Сталий розвиток економіки в умовах глобалізації: теорія і методологія : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.01 / М. В. Фоміна ; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2010. – 40 с.

104. Хвесик М. А. Сталий розвиток територій як стратегії розвитку аграрного сектору / М. А. Хвесик, Ю. М. Хвесик // Економіка АПК. – 2013. – № 1. – С. 66–76.

105. Хвесик М. Парадигмальний погляд на концепт сталого розвитку України / М. Хвесик, І. Бистряков // Економіка України. – 2012. – № 6. – С. 4–12.

106. Хикс Дж. Р. Стоимость и капитал : Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ.

ст. Р. М. Энтова. – М., Издательская группа “Прогресс”, 1993. – 488 с.

107. Химинець В. В. Еколого-економічні основи сталого розвитку Закарпаття : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.08.01 / В. В. Химинець ; НАН України. Рада по вивч. продукт. сил України. – К., 2002. – 21 с.

108. Хоменко О. Топ-10 причин, чому Україна опустилась в глобальному рейтингу конкурентоспроможності [Електронний ресурс] / О. Хоменко // Хвиля. – 2016. – 29 вересня. – Режим доступу до ресурсу:

<http://hvylya.net/analytics/economics/top-10-prichin-chomu-ukrayina-opustilas-v-globalnomu-reytingu-konkurentospromozhnosti.html>

109. Центр “Розвиток корпоративної соціальної відповідальності” [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<http://csr-ukraine.org/>

110. Цілі сталого розвитку в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<http://sdg.org.ua/>

111. Цілі сталого розвитку: Україна. Національні консультації [Електронний ресурс] // Мінекономрозвитку, ПРООН. – Київ, 2016. – 6 с. – Режим доступу до ресурсу:

http://sdg.org.ua/images/2016_SDGs_Ukraine_expert_opinion_ukr.pdf

112. Шапран О. С. Трансформація світового ринку нафтопродуктів у вимірах сталого розвитку : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / Шапран Олександр Сергійович. – Київ, 2016. – 245 с.

113. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер ; пер. с англ. В. С. Автономова и т. д. – М. : Директмедиа Паблшинг, 2008. – 401 с.

114. Щетілова Т. В. Аналіз і систематизація методологічних підходів до оцінки сталого економічного розвитку / Т. В. Щетілова // Економіка промисловості. – 2009. – № 4. – С. 19–24.

115. Экономическая теория. Политэкономия : Учебник / Под ред. В. Д. Базилевича. — М. : Рыбари ; К. : Знання, 2009. – 870 с.

116. Andrusiak I. V. Current Trends in Investment Support for Sustainable Development / I. V. Andrusiak // Показники та фактори конкурентоспроможності національної економіки : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 2–3 жовтня 2015 р.). – Дніпропетровськ : НО “Перспектива”, 2015, 2–3 жовтня 2015 р. // Наукова організація “Перспектива”. – Дніпропетровськ, 2015. – С. 44–47.

117. Andrusiak I. V. Implementing the Sustainable Development Goals: a New Challenge for the World Community / I. V. Andrusiak // International Scientific-Practical Conference Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization : Conference Proceedings, January 29, 2016. – Klaipeda : Baltija Publishing, 2016. – Pp. 21–23.

118. Andrusiak I. V. Leaders in Implementing the Concept of Sustainable Development / I. V. Andrusiak // Zbiór raportów naukowych : Najnowsze badania naukowe. Teoria, praktyka. – Część 2. – Warszawa : Wydawca : Sp. z o.o. “Diamond trading tour”, 2015. – Pp. 41–45.

119. Andrusiak I. V. The New Priorities for Ukrainian Business: Achieving the Sustainable Development Goals / I. V. Andrusiak // Економіко-культурологічне позиціонування України в світовому глобалізованому просторі (Кошице, 14–15 лютого 2016 року) : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. – Кошице, 2016. – С. 10–13.

120. Arcadis. Sustainable Cities Index 2016 [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<https://www.arcadis.com/en/global/>

121. ArcelorMittal CSR Report 2014 [Електронний ресурс] // ArcelorMittal, 2015. – 40 с. – Режим доступу до ресурсу:

https://ukraine.arcelormittal.com/images/pdf/ArcelorMittal_CSR_Report_2014_ua.pdf

122. BMW в Україні [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://www.bmw.ua/ua/en/>

123. Bolt K. Manual for Calculating Adjusted Net Savings / K. Bolt, M. Matete, M. Clemens // The World Bank. – Washington, DC : World Bank, 2002. – 23 p.

124. Borregaard N. Challenging Preconceptions about Trade in Sustainable Products. Towards Win-win-win for Developing Countries / N. Borregaard, A. Dufey. – International Institute for Environment and Development. – London, 2005. – 33 p.

125. Business & Sustainable Development Commission [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://businesscommission.org/>

126. CFA Institute. Almost Three Quarters of Investment Professionals Use Environmental, Social & Governance Information When Making Investment Decisions [Electronic source]. – Access mode to the resource:

https://www.cfainstitute.org/about/press/release/Pages/08172015_121834.aspx

127. Chernyak O. System Principles of the Socially Responsible Investing of Power Projects of Ukraine / O. Chernyak, N. Slushaienko // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2014. – Вип. 6 (159). – С. 11–16.

128. Climeworks. About the Pilot and Demonstration Project [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://www.climeworks.com/about-project.html>

129. Corporate Knights [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://www.corporateknights.com/>

130. Demos Helsinki. Three Things Finland Can Do to Become the Most Sustainable Nation in the World [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://www.demoshelsinki.fi/en/2016/08/24/3-things-finland-can-do-to-become-the-most-sustainable-nation-in-the-world/>

131. DIVA: Corporate impact venturing [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://www.diva.ventures/>

132. Doing Business [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://www.doingbusiness.org/>

133. Dorin Paul B. A History of the Concept of Sustainable Development: Literature Review / B. Dorin Paul // Annals of the University of Oradea : Economic Science Series. – 2008. – № 17 (2). – Pp. 576–580.

134. Environmental Performance Index [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://epi.yale.edu/>
135. European Commission. European Innovation Scoreboard [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/>
136. European SRI Study 2014 / Eurosif. – Brussel, 2014. – 72 p.
137. From Transition to Transformation: Sustainable and Inclusive Development in Europe and Central Asia [Electronic source] // United Nations. – New York, Geneva, 2012. – 163 p. – Access mode to the resource:
https://www.unece.org/fileadmin/DAM/publications/oes/RIO_20_Web_Interactif.pdf
138. Global Footprint Network [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/>
139. Global Innovation Index [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<https://www.globalinnovationindex.org/>
140. Global Sustainable Investment Review 2014 [Electronic source] // Global Sustainable Investment Alliance (GSIA), 2014. – 36 p. – Access mode to the resource:
http://www.gsi-alliance.org/wp-content/uploads/2015/02/GSIA_Review_download.pdf
141. GlobeScan [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://www.globescan.com/>
142. GlobeScan/SustainAbility Survey: The 2016 Sustainability Leaders / GlobeScan, SustainAbility, Sustainable brands. – 2016. – 29 p.
143. Google [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<https://www.google.org/>
144. Happy Planet Index [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://happyplanetindex.org/>
145. Index of Economic Freedom [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://www.heritage.org/index/>
146. Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies – Third Edition / United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA). – New York : UNDESA, 2007. – 99 p.

147. International Telecommunication Union (ITU) [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://www.itu.int/>
148. Ivanova M. Reforming the Institutional Framework for Environment and Sustainable Development: Rio+20's Subtle but Significant Impact / M. Ivanova // International Journal of Technology Management & Sustainable Development. – 2013. – № 12(3). – Pp. 211–231.
149. Living Planet Index [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://www.livingplanetindex.org/home/index>
150. Living Planet Report 2014: species and spaces, people and places / [McLellan R., Iyengar L., Jeffries B. and N. Oerlemans (Eds)]. – Gland, Switzerland : WWF, 2014. – 180 p.
151. Lowell Center for Sustainable Production. Five Questions to Ensure Product Sustainability [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://www.sustainableproduction.org/proj.sustprod.FiveQuestions.php>
152. Malthus T. An Essay on the Principle of Population / T. Malthus. – London : J. Johnson, in St. Paul's Church-yard, 1798. – 126 p.
153. Marshall A. Principles of Economics (8th ed.) / A. Marshall. – London : Macmillan and Co., 1920. – 627 p.
154. Meadows D. L. The Limits to Growth / D. L. Meadows, D. H. Meadows, J. Randers, W. W. Behrens III. – New York : Universe Books, 1972. – 211 p.
155. Mill J. Principles of Political Economy / J. Mill. – London : Longmans, Green and Co, 1848. – 792 p.
156. Ministry for the Environment and Natural Resources [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<https://eng.umhverfisraduneyti.is/publications/>
157. Nelson L. The Role of the United Nations: From Stockholm to Johannesburg / L. Nelson // Handbook of Globalization and the Environment. In: K. V. Thai, D. Rahm, J. D. Cogburn, ed. 2007. – CRC Press. – Pp. 155–176.
158. Nidumolu R. Why Sustainability is Now the Key Driver of Innovation / R. Nidumolu, C. K. Prahalad, M. R. Rangaswami // Harvard Business Review, 2009

– Vol. 87 (9). – Pp. 57–64.

159. OECD Environmental Indicators: Development, measurement and use / Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). – Paris : OECD, 2003. – 37 p.

160. OECD. A clean energy economy – Lessons from Iceland [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://www.oecd.org/greengrowth/a-clean-energy-economy-lessons-from-iceland.htm>

161. OECD Reviews of Innovation Policy: Switzerland / Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). – Paris : OECD, 2006. – 148 p.

162. Peattie K. Sustainability Marketing – An Innovative Conception of Marketing / K. Peattie, F.-M. Belz // Marketing Review St. Gallen. – 2010. – Vol. 27 (5). – Pp. 8–15.

163. PRI Association [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<https://www.unpri.org/>

164. Ranking the Brands. Global CSR RepTrak 100 [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://www.rankingthebrands.com/The-Brand-Rankings.aspx?rankingID=331&nav=category>

165. Report On US Sustainable, Responsible and Impact Investing Trends 2014 [Electronic source] // The Forum for Sustainable and Responsible Investment, 2014. – 22 p. – Access mode to the resource:

http://www.ussif.org/Files/Publications/SIF_Trends_14.F.ES.pdf

166. Reporting matters: Communicating on the Sustainable Development Goals. WBCSD 2016 Report / World Business Council for Sustainable Development (WBCSD). – Geneva, London : WBCSD, 2016. – 60 p.

167. Reputation Institute [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<https://www.reputationinstitute.com/>

168. RobecoSAM. Dow Jones Sustainability Index [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://www.sustainability-indices.com/>

169. Rogers P. An Introduction to Sustainable Development / P. Rogers, K. Jalal, J. Boyd. – Harvard University Press, 2006. – 404 p.

170. Roosa S. Sustainable Development Handbook. 2nd ed. / S. Roosa. – The

Fairmont Press, Inc., 2010. – 491 p.

171. Saaty T. The Analytic Hierarchy Process: Planning, Priority Setting, Resource Allocation / T. Saaty. – McGraw-Hill, 1980. – 345 p.

172. SDG Compass [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://sdgcompass.org/>

173. SDG Compass: посібник для досягнення Цілей сталого розвитку у сфері бізнесу [Електронний ресурс] // GRI, UN Global Compact, WBCSD, 2015. – 30 с. – Режим доступу до ресурсу:

http://sdg.org.ua/images/Compass_Guide_2015_ukr_web_1.pdf

174. Seoul Solution. 2030 Seoul Plan [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<https://seoulsolution.kr/en/content/2030-seoul-plan>

175. SolAbility Sustainable Intelligence. The Global Sustainable Competitiveness Index [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://solability.com/the-global-sustainable-competitiveness-index>

176. Stadt Zürich. 2000-Watt Society [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<https://www.stadt-zuerich.ch/2000-watt-society>

177. Sustainable Business. Гвардии соотвественности — 5 лет! [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<http://csrjournal.com/4252-gvardii-socotvetstvennosti-5-let.html>

178. Sustainable development analysis: global and regional contexts / International Council for Science etc.; scientific adviser M. Zgurovsky. – K. : NTUU “KPI”, 2014. – Part 1. Global analysis of quality and security of life (2013). – 168 p.

179. Sustainable Development Knowledge Platform [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<https://sustainabledevelopment.un.org/>

180. Sustainable Society Foundation. Sustainable Society Index [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://www.ssfindex.com/>

181. System of Environmental-Economic Accounting (SEEA) [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://unstats.un.org/unsd/envaccounting/seea.asp>

182. The 2015 Legatum Prosperity Index [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://www.prosperity.com/>

183. The Club of Rome [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://www.clubofrome.org/>

184. The Federal Council. Federal Department of Foreign Affairs FDFA. 2030 Agenda for Sustainable Development [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<https://www.eda.admin.ch/agenda2030/en/home.html>

185. The Global Competitiveness Report 2016–2017 / World Economic Forum (WEF). – Geneva, Switzerland : WEF, 2016. – 400 p.

186. The Global Innovation Index 2016: Winning with Global Innovation / [S. Dutta, B. Lanvin, and S. Wunsch-Vincent (Eds)]. – Ithaca, Fontainebleau, and Geneva : Cornell University, INSEAD, and WIPO, 2016. – 451 p.

187. The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2015 [Electronic source] // KPMG, 2015. – 48 p. – Access mode to the resource:

<https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2015/11/kpmg-international-survey-of-corporate-responsibility-reporting-2015.pdf>

188. The Little Green Data Book 2013. World Development Indicators / The World Bank. – Washington, DC : World Bank, 2013. – 250 p.

189. The new High-Tech Strategy: Innovations for Germany / Federal Ministry of Education and Research (BMBF). – Berlin : BMBF, 2014. – 58 p.

190. Tkachenko I. Globalization and Ukraine: Vector's Aspect of the Further Economic Development / I. Tkachenko // International Journal of Economic Practices and Theories. – Vol. 3. – No. 4. – EU, 2013. – Pp. 272–277.

191. Tkachenko I. V. Investment Conditions for Sustainable Development Goals Implementation / I. V. Tkachenko // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – Вип. 6. – Част. 1. – С. 27–31.

192. Tour of Switzerland – Best Practices in Sustainable Development / Federal Office for Spatial Development ARE. – Bern : ARE, 2015. – 36 p.

193. Towards Green Growth: Monitoring Progress : OECD Indicators / Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). – Paris : OECD, 2011. – 144 p.
194. UN Documents: Gathering a Body of Global Agreements [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://www.un-documents.net/>
195. UNDP. Human Development Reports [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://hdr.undp.org/en>
196. UNEP. The United Nations Environment Programme [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://www.unep.org/> 18
197. UNESCO Institute for Statistics [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://data.uis.unesco.org/>
198. UN Global Compact. SDG Industry Matrix [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<https://www.unglobalcompact.org/library/3111>
199. Unilever [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<https://www.unilever.com/>
200. United Nations Global Compact [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<https://www.unglobalcompact.org/>
201. United Nations. The United Nations Sustainable Development Summit 2015 [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
202. VoxUkraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<http://voxukraine.org/uk/>
203. Working Guidebook to the National Footprint Accounts: 2014 Edition / [E. Lazarus, G. Zokai, M. Borucke and others]. – Oakland : Global Footprint Network, 2014. – 127 p.
204. World Intellectual Property Organization [Electronic source]. – Access mode to the resource:

<http://www.wipo.int/>

205. World Bank [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<http://www.worldbank.org/>
206. World Conservation Strategy: Living Resource Conservation for Sustainable Development / International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN), United Nations Environment Programme (UNEP), World Wildlife Fund (WWF). – Gland, Switzerland : IUCN, 1980. – 77 p.
207. World Development report 2003: Sustainable Development in a Dynamic World. Transforming Institutions, Growth, and Quality of Life / The World Bank. – Washington, 2003. – 250 p.
208. World Development Report 2007: Development and the Next Generation / The World Bank. – Washington, 2006. – 336 p.
209. World Economic Forum [Electronic source]. – Access mode to the resource:
<https://www.weforum.org/>
210. World Investment report 2014. Investing in the SDGs: An Action Plan / United Nations. – New York, Geneva : United Nations Publication, 2014. – 228 p.
211. Zhylynska O. Innovation Constituent of Sustainable Development / O. Zhylynska, I. Orobets // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2014. – Вип. 159. – С. 32–36.
212. Zhylynska O. Sectorial Aspects of Sustainable Development of the Ukrainian Economy / O. Zhylynska, I. Andrusiak // Sustainable Development: Social and Economic Changes : [monograph] / Edited by W. Duczmal, T. Pokusa, L. Stepanenko ; The Academy of Management and Administration in Opole. – Opole, 2016. – Pp. 72–78.

ДОДАТКИ

Конференції ООН, присвячені ідеям сталого розвитку

Місце зустрічі, рік	Назва конференції	Характеристика
Стокгольм (Швеція), 1972	Конференція ООН з проблем навколишнього середовища	<p>Учасниками конференції стали 113 країн, були присутніми представники 19 міжнародних організацій, – це перша міжнародна конференція, яка розглядала виключно питання охорони навколишнього середовища. Стокгольмська конференція стала катализатором розвитку екологічної політики, прийняття міжнародних угод у цій сфері, національних законодавчих ініціатив, створення міністерств та департаментів з охорони довкілля. Результатами конференції стали:</p> <ul style="list-style-type: none"> - створення Програми ООН з навколишнього середовища, спрямованої на вирішення важливих екологічних проблем; - прийняття Стокгольмської Декларації з питань довкілля, яка містить 26 принципів; - План дій, що включає 109 рекомендацій з охорони навколишнього середовища. <p>Подальшого розвитку ідеї конференції набули у вигляді Всесвітньої стратегії охорони природи, прийнятої у 1980 р.</p>
Ріо-де-Жанейро (Бразилія), 1992	Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку («Саміт Землі»)	<p>У 1983 р. за рішенням Генеральної Асамблеї ООН було створено Міжнародну комісію з навколишнього середовища та розвитку під керівництвом Гру Харлем Брундтланд (на той час, прем'єр-міністра Норвегії). У 1987 р. Комісія опублікувала доповідь «Наше спільне майбутнє», де вперше визначено поняття сталого розвитку як «розвитку, що задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби». Саме з цього моменту зароджується концепція сталого розвитку і починається підготовка до проведення «Саміту Землі» 1992 р.</p> <p>Конференція стала історичною подією, оскільки зібрала 114 глав держав, 10 000 представників зі 178 держав, учасників 1400 неурядових організацій і засвідчила важливість збереження екосистеми Землі. Основні результати конференції:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Декларація Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища та розвитку, викладена у 27 принципах; - «Порядок денний на XXI століття» – ключовий документ конференції, який складається з чотирьох основних розділів: 1) соціальні та економічні аспекти; 2) збереження та раціональне використання ресурсів з метою розвитку; 3) посилення ролі основних груп населення; 4) методи впровадження. Успішна реалізація Порядку денного – обов'язок урядів країн, які відповідають за розробку національних стратегій, планів та політики із залученням громадськості та інших організацій, на основі глобального партнерства з метою забезпечення сталого розвитку. - Комісія ООН зі сталого розвитку, створена з метою забезпечення ефективності подальшої діяльності Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку та моніторингу і допомоги у виконанні угод на місцевому, національному, регіональному та міжнародному рівнях.
Нью-Йорк (США), 2000	Саміт тисячоліття ООН	<p>189 країн-учасниць Саміту затвердили Декларацію тисячоліття ООН, яка визначила фундаментальні цінності XXI ст. та ключові цілі, на основі яких визначено Цілі розвитку тисячоліття – це вісім глобальних цілей, покликаних усунути очевидні нерівності глобального розвитку людства:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) подолання крайньої бідності та голоду; 2) забезпечення загального доступу до освіти; 3) забезпечення гендерної рівності та прав і можливостей жінок; 4) зменшення дитячої смертності; 5) поліпшення системи охорони здоров'я матерів; 6) обмеження поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу та туберкульозу і започаткування тенденції до скорочення їх масштабів; 7) забезпечення сталого розвитку довкілля; 8) стимулювання глобальної співпраці задля розвитку.

Місце зустрічі, рік	Назва конференції	Характеристика
Йоганнесбург (ПАР), 2002	Всесвітній саміт зі сталого розвитку (WSSD)	Десятки тисяч учасників (глави держав та урядів, бізнес-кола, недержавні організації) взяли участь у Саміті, який відбувся з метою привернення уваги світової спільноти до необхідності виконання «Порядку денного на XXI століття» та ЦРТ, їх підтвердження та доповнення. У результаті роботи конференції: - Прийнята Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку, яка визначає основні досягнення за 30 років роботи, головні завдання на майбутнє, зобов'язання щодо сталого розвитку, потребу в спільних ефективних діях для досягнення загального добробуту та процвітання планети. - Затверджено План виконання рішень Саміту за наступними напрямками: викорінення бідності; зміна нестійких моделей виробництва й споживання; охорона та раціональне використання природної ресурсної бази економічного й соціального розвитку; сталий розвиток глобалізованого світу; охорона здоров'я; сталий розвиток острівних держав та країн Африки; посилення інституційної бази сталого розвитку.
Ріо-де-Жанейро (Бразилія), 2012	Конференція ООН зі сталого розвитку (RIO+20)	Світові лідери разом з тисячами представників урядових, бізнесових, громадських та інших груп зі 192 країн об'єднали зусилля для боротьби з бідністю, просування ідей соціальної справедливості та забезпечення охорони довкілля все більш перенаселеної планети. Виокремлено сім першочергових питань, які стосуються: створення гідних робочих місць, енергетики, сталого розвитку міст, продовольчої безпеки і сталого розвитку сільського господарства, води, океанів і готовності до стихійних лих. Результатом «RIO+20» стало прийняття документу «Майбутнє, якого ми прагнемо» («The future we want»), який містить 6 розділів: наше спільне бачення; поновлення політичних зобов'язань; зелена економіка у контексті сталого розвитку та викорінення бідності; інституційна інфраструктура сталого розвитку, дії та заходи; засоби реалізації. Учасники конференції прийняли більше 700 добровільних зобов'язань щодо вирішення основних проблем, а також долучились до формування нових партнерств з метою сприяння сталому розвитку.
Нью-Йорк (США), 2015 р.	Саміт ООН зі сталого розвитку	Історичний Саміт відбувся у межах 70-ї сесії Генеральної асамблеї ООН для прийняття документу – «Трансформація нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року». Затверджено 17 Цілей сталого розвитку, реалізація яких дасть змогу покласти край бідності, захистити планету та забезпечити процвітання людства. Кожна ціль розділена на конкретні завдання, виконання яких відбуватиметься протягом наступних 15 років, починаючи з 1 січня 2016 р., коли вони офіційно вступили у силу. Досягнення поставлених цілей і завдань передбачає активізацію і розширення глобального партнерства шляхом об'єднання зусиль урядів, громадянського суспільства, приватного сектора, системи ООН та інших зацікавлених сторін і мобілізації всіх наявних ресурсів.

Джерело: складено автором за матеріалами [179], [194], [201].

Таблиця А.2

Індикатори сталого розвитку, розроблені Комісією ООН зі сталого розвитку*

Тема	Підтема	Головні індикатори	Інші індикатори
Бідність	Бідність за доходами	Частка населення, яка проживає за національною межею бідності	Частка населення, яка живе менш ніж на 1 дол. США в день
	Нерівність у доходах	Співвідношення доходів 10% найбагатших та найбідніших	
	Санітарія	Частка населення, яке використовує покращені санітарно-технічні засоби	
	Питна вода	Частка населення, яка забезпечена якісною питною водою	
	Доступ до енергії	Частка домогосподарств без джерел енергії та інших сучасних енергетичних послуг	Частка населення, яка використовує тверді види палива з метою приготування їжі
	Умови життя	Частка міського населення, яке проживає у нетрях	
Управління	Корупція	Частка населення, яка дає хабарі	
	Злочинність	Кількість навмисних вбивств на 100 тис. населення	
Здоров'я	Смертність	Дитяча смертність до 5 р.	
		Очікувана тривалість життя при народженні	Очікувана тривалість здорового життя
	Надання медичної допомоги	Частка населення, яка має доступ до першої медичної допомоги	Рівень поширеності контрацепції
		Рівень імунізації проти дитячих інфекційних хвороб	
	Стан харчування	Стан харчування дітей	
	Стан здоров'я та ризику	Зараженість найбільш вражаючими хворобами (ВІЛ/СНІД, малярія, туберкульоз)	Поширеність тютюнопаління
Рівень самогубств			
Освіта	Рівень освіти	Частка осіб, які закінчили школу	Безперервне навчання
		Частка осіб, які навчаються	
		Частка дорослих з освітою	
	Грамотність	Грамотність дорослих	
Демографія	Населення	Темп зростання населення	Рівень народжуваності
		Рівень смертності	
	Туризм		Відношення кількості місцевого населення до кількості туристів у туристичних регіонах
Стихійні лиха	Загроза стихійних лих	Частка населення, яка проживає у регіонах із загрозою настання лиха	
	Готовність до подолання наслідків лих		Людські та економічні втрати внаслідок природних катаклізмів
Атмосфера	Зміна клімату	Викиди діоксиду вуглецю	Викиди парникових газів
	Руйнування озонового шару	Споживання озоноруйнівних речовин	
	Якість повітря	Концентрація шкідливих речовин у повітрі у містах	
Земля	Використання та стан землі		Зміна цільового призначення землі
			Деградація ґрунтів
	Опустелювання		Площі опустелювання
	Сільське господарство (с/г)	Частка с/г земель (однорічні та багаторічні)	Ефективність використання добрив
		Використання с/г пестицидів	
		Площа органічного с/г	

Продовження табл. А.2

Тема	Підтема	Головні індикатори	Інші індикатори
	Ліси	Частка земель, зайнятих лісами	Частка пошкоджених дерев
			Частка земель сталого лісництва
Океани, моря і прибережні території	Узбережжя	Частка населення, яка проживає у прибережній зоні	Якість води для купання
	Рибальство	Частка риби в межах безпечних біологічних лімітів	
	Морська акваторія	Частка акваторії під захистом	
Прісна вода	Кількість води	Загальна частка обсягу водних ресурсів, що використовуються	
		Інтенсивність використання води за видами економічної діяльності	
	Якість води	Наявність фекальних коліформ у прісній воді	Біохімічне споживання кисню в водоймах Очищення стічних вод
Біорізноманіття	Екосистеми	Загальна частка територій під захистом	Ефективність управління територіями під захистом
			Площа окремих екосистем
			Фрагментація ареалів
	Види	Види під загрозою	Різноманіття окремих видів Різноманіття чужорідних видів
Економічний розвиток	Макроекономіка	ВВП на душу населення	Валові заощадження
		Частка інвестицій у ВВП	Скориговані чисті заощадження Рівень інфляції
		Сталість державних фінансів	Відношення боргу до валового національного доходу (ВНД)
	Зайнятість	Коефіцієнт зайнятості населення	Нестабільна зайнятість
		Продуктивність праці та питомі витрати на робочу силу	
	Інформаційно-комунікаційні технології	Інтернет-користувачі на 100 осіб	Лінії стаціонарного зв'язку на 100 осіб Абоненти мобільного зв'язку на 100 осіб
		Дослідження і розробки	
Туризм	Туризм	Частка доходів від туризму у ВВП	
	Торгівля	Дефіцит поточного рахунку у відсотках від ВВП	Частка імпорту з країн, що розвиваються Середній рівень тарифів на експорт з країн, що розвиваються
Зовнішнє фінансування		Офіційна допомога у розвитку як частка ВНД	Частка прямих іноземних інвестицій у ВВП
	Частка грошових переказів у ВНД		
Моделі споживання та виробництва	Споживання матеріальних ресурсів	Інтенсивність використання матеріальних ресурсів в економічній діяльності	Внутрішнє споживання матеріалів
	Використання енергії	Річне споживання енергії (загальне і за категоріями користувачів)	Частка альтернативних джерел енергії
		Інтенсивність використання енергії (загальна та за видами економічної діяльності)	
	Поводження з відходами	Генерування небезпечних відходів	Утворення відходів
		Утилізація відходів	Утилізація радіоактивних відходів
Транспорт	Перевезення за видами транспорту	Перевезення вантажним транспортом	
		Енергоємність транспорту	

* переклад автора за матеріалами джерела [146, с. 10]

Набір критеріїв і їх вага на прикладі галузі автомобілебудування, визначені для проведення Corporate Sustainability Assessment [168]

Автомобільна промисловість		
<i>Аспекти</i>	<i>Критерії</i>	<i>Вага (%)</i>
Економічний	Бренд-менеджмент	4
	Кодекси ділової поведінки	6
	Корпоративне управління	7
	Управління взаємовідносинами з клієнтами	2
	Інноваційний менеджмент	6
	Матеріальність	3
	Антикризове та ризикове управління	3
	Управління ланцюгами постачань	4
	Податкова стратегія	2
Разом		37
Екологічний	Кліматична стратегія	5
	Екологічна політика та системи управління	3
	Екологічна звітність	6
	Стратегія щодо зниження викидів вуглецю	6
	Операційна екоефективність	8
	Управління якістю продукції	3
Разом		31
Соціальний	Корпоративне громадянство і філантропія	3
	Розвиток людського капіталу	6
	Показники трудової практики та права людини	6
	Охорона праці і техніка безпеки	6
	Соціальна звітність	5
	Залучення і утримання талантів	6
Разом		32
ВСЬОГО		100

Індекс прозорості: критерії оцінювання сайтів компаній,
 Центр «Розвиток КСВ» [40, с. 6], [109]

Критерій	Критерії Індексу та вага		Політика та процедури	Показники діяльності	Всього балів
	Предмет	Бали	50%	50%	100%
1. Звітність	Інтегрований звіт	80 (40%)			80 (40%)
	Звіт рівня GRI 4.0 українською мовою російською або англійською мовами	80 (40%) 75 (37%)			
	Звіт з елементами GRI 4.0	70 (35%)			
	Звіт рівня GRI 3.0	65 (32%)			
	Звіт за стандартами ГД ООН	50 (25%)			
	Неструктурований звіт з КСВ	45 (22%)			
	Загальний звіт компанії з висвітленням деяких аспектів КСВ	30 (15%)			
2. Прозорість	Бізнес профіль та стратегія	5			70 (35%)
	Менеджмент КВ	2			
	Управління	6			
	Етика та права людини	4			
	Антикорупційна політика	4			
	Діалог із заінтересованими сторонами	6			
	Матеріальні питання	6			
	Вплив на робочі місця	10			
	Споживачі, продукція, маркетинг	6			
	Постачальники та мережа постачання	6			
	Участь громади	5			
	Довкілля	10			
3. Навігація	Кількість клікань на першому змісті КСВ	5 (1 клік), 3 (з «про»), 0 (3 або більше)			20 (10%)
	Пошук	5			
	Скупчення тем на сайті	2			
	Меню	2			
	Карта сайту	4			
	Посилання на іншу інформацію	2			
	Міні-сайт з КСВ	4			
4. Доступність	Мова	1			30 (15%)
	Доступність для людей з особливими потребами	4			
	Контактна інформація	4 – Ім'я та деталі, 3 – e-mail, 2 – загальні контакти			
	Форма зворотного зв'язку	2			
	Блог з КСВ	4			
	Відео з КСВ	2 бали за кожне відео, 1 бал – за сюжет з КСВ-події			
КСВ гра	1				
ВСЬОГО		200			200

Індекс прозорості: методологія оцінки сайтів державних компаній,

Центр «Розвиток КСВ» [50]

№	Компоненти	Питання компонент	Бали (політика/результат, його впровадження)	Загальна кількість балів
1	Зміст			61
1.1	Корпоративне управління	1.1.1. Управління компанією: наявність інформації про керівників	3 (керівництво – 1, керівні органи та їх функціональні обов'язки – 2)	18
		1.1.2. Структура компанії	3	
		1.1.3. Кодекс етики та результати його впровадження	2(1/1)	
		1.1.4. Наявність політики комплаєнс і антикорупційної політики (включаючи відомості про те, кому підпорядковується спеціаліст комплаєнс-контролю, а також результати)	4(2/2)	
		1.1.5. Розміщення інформації про політику щодо заробітної плати, бонусів, премій керівництва	3	
		1.1.6. Наявність інформації про управління корпоративною відповідальністю, включаючи зобов'язання з КСВ	3	
1.2.	Права людини	1.2.1. Наявність інформації про права людини, недискримінацію, політика і результати	2(1/1)	6
		1.2.2. Наявність інформації щодо політики з працевлаштування людей з особливими потребами і результати	2(1/1)	
		1.2.3. Наявність інформації щодо політики з гендерної рівності та результати	2(1/1)	
1.3.	Трудові відносини	1.3.1. Наявність колективного договору	2	11
		1.3.2. Наявність профспілки	1	
		1.3.3. Розвиток персоналу: політика і результат	4(2/2)	
		1.3.4. Здоров'я та безпека: політика і результати	3(1/2)	
		1.3.5. Наявність інформації про вакансії на сайті	1	
1.4.	Чесні операційні практики	1.4.1. Публікація тендерів та результатів	6(3/3)	9
		1.4.2. Інформація про плани закупівель	3	
1.5.	Відносини зі стейкхолдерами	1.5.1. План залучення стейкхолдерів	3	5
		1.5.2. Контакти для зв'язку та інші деталі	2	

Продовження табл. А.5

№	Компоненти	Питання компонент	Бали (політика/результат, його впровадження)	Загальна кількість балів
1.6.	Екологія	1.6.1. Екологічна політика: політика і результати: CO ₂ , вода, викиди	4 (2/2)	6
		1.6.2. Оприлюднення інформації про екологічний аудит і його результати, штрафи	2	
1.7.	Розвиток і підтримка громад	1.7.1 Наявність стратегії допомоги регіону і результати	6 (3/3)	6
2	Стратегія та звітність			30
2.1.	Фінансова звітність	Фінансова звітність або її частини, розміщені на сайті	5	
2.2.	Висновок аудиту фінансової звітності	Висновок аудиту фінансової звітності компанії розміщено на сайті	5	
2.3.	Бізнес-стратегія (бізнес-цілі)	Компанія оприлюднила свою стратегію і/або бізнес-цілі на сайті	10	
2.4.	КСВ-стратегія (КСВ-пріоритети)	Компанія оприлюднила свою КСВ-стратегію або/і пріоритети з КСВ на сайті	5	
2.5.	КСВ-звіт або розкриття нефінансових показників	Компанія оприлюднила свій КСВ-звіт або нефінансові показники на сайті компанії	5	
3	Навігація			9
		Мови	1 бал за мову (макс. – 3)	
		Кількість кліків (макс. 3 кліка)	2	
		Наявність зворотного зв'язку	1	
		Внутрішній пошук (на сайті)	1	
		Регулярні оновлення	1	
		Мобільна версія сайту	1	
	Всього			100 балів

Інтегрована оцінка рівня відкритості та активності компаній у сфері КСВ,
рейтинговий журнал Г'вардія [83, с. 44]

Показники	Оцінка в балах	
Перший блок «Соціальний звіт як інструмент діалогу з суспільством»		
Компанія взяла на себе зобов'язання бути підзвітною за вплив на суспільство та навколишнє середовище. Компанія надає соціальний звіт на розгляд громадськості, який передбачає реалізацію належної політики щодо звітності. Компанія активно використовує принципи Керівництва зі звітності у сфері сталого розвитку, розробленого Глобальною ініціативою зі звітності GRI (версія 3), результати діяльності у сфері сталого розвитку поширюються на всі аспекти діяльності компанії, включаючи її політику, прийняті рішення і дії, що призводять до соціальних, екологічних або економічних (у тому числі фінансових) наслідків.	Звіт підготовлений на основі GRI 3 (рівень В), є публічно доступним (на офіційному сайті компанії, у друкованому вигляді). Компанія повністю заповнила всі розділи анкети редакції.	5
	Звіт підготовлений на основі GRI 3 (рівень С), є публічно доступним (на офіційному сайті компанії, у друкованому вигляді). Компанія повністю заповнила всі розділи анкети редакції.	4
Компанія не використовує Керівництво зі звітності у сфері сталого розвитку, розроблене Глобальною ініціативою зі звітності GRI (версія 3). Компанія надає звіт про прогрес для Глобального договору ООН або звітність готується у довільній формі, проте включає розкриття інформації про форми КСВ і соціального партнерства. Компанія розкриває окремі положення у сфері корпоративної соціальної звітності.	Є звіт про прогрес для ГД ООН або звіт складений відповідно до внутрішніх вимог компанії; доступний публічно. Компанія заповнила всі розділи анкети редакції.	3
	Звіт про діяльність компанії в Україні входить до звіту про соціальну відповідальність материнської структури (є окремий розділ). Компанія заповнила всі розділи анкети редакції.	2
	Перший соціальний звіт знаходиться у процесі підготовки або частково входить у фінансовий звіт. Компанія заповнила всі розділи анкети редакції.	1
Другий блок «Системність в управлінні КСВ»		
У компанії існують єдині механізми управління і підвищення ефективності у сфері КСВ. Компанія системно займається практикою КСВ. КСВ є частиною корпоративної стратегії, існує спеціальний структурний підрозділ і стратегія розвитку. Компанія залучає всіх співробітників у сферу КСВ.	Є єдиний центр (відділ, комітет), який координує діяльність у сфері КСВ. Процес КСВ інтегрований у загальну корпоративну стратегію.	5
	Є ряд відділів (координаторів), які реалізують системну стратегію КСВ.	4
У компанії кілька структурних підрозділів займаються КСВ, які реалізують окремі програми соціального партнерства. Компанія заявила, що планує у майбутньому скласти звітність і вдосконалювати структуру управління у сфері КСВ.	КСВ не є системним процесом, не входить у річні плани, але реалізуються окремі програми.	3
	КСВ існує лише в окремих напрямках, є окремою метою проектів (PR і т.д.).	2

Показники	Оцінка в балах	
Третій блок «Відкритість і системність у взаємодії із зацікавленими сторонами (ЗС)»		
Компанія взаємодіє з усіма ЗС (міжнародні соціальні інвестори, національні інвестори, держава (органи влади), громадянське суспільство (громади, персонал, акціонери, кредитори, власники облігацій, постачальники та споживачі продукції), консультанти, благоотримувачі, медіа, міжнародні інститути й організації), розділяючи їх на ключовий, первинний і вторинний рівні. ЗС впливають на процес прийняття рішень в компанії.	Взаємодія із ЗС інтегрована в загальну корпоративну стратегію. Задіяні всі рівні ЗС.	5
	Є ряд проєктів, які системно взаємодіють із ЗС. Задіяні всі рівні ЗС.	4
Компанія періодично взаємодіє з окремими ЗС. Середовище ЗС охоплює тільки деякі рівні.	Компанія періодично взаємодіє із ЗС. Задіяні окремі ЗС різних рівнів.	3
	Компанія рідко взаємодіє із ЗС. Задіяні окремі ЗС одного рівня.	2
Четвертий блок «Відкритість і системність діяльності за основними напрямками КСВ»		
4.1. Розвиток персоналу		
Компанія проводить системну діяльність з розвитку персоналу. Розкриває обсяги фінансування проєктів і програм.	5	
Компанія займається розвитком персоналу шляхом фінансування окремих заходів.	3	
4.2. Охорона праці та здоров'я		
Компанія проводить системну діяльність у сфері охорони праці та здоров'я. Розкриває обсяги фінансування проєктів і програм.	5	
Компанія бере участь в охороні праці та здоров'я шляхом фінансування окремих заходів.	3	
4.3. Охорона навколишнього середовища та ресурсозбереження		
Компанія проводить системну діяльність у сфері охорони навколишнього середовища та ресурсозбереження. Розкриває обсяги фінансування проєктів і програм.	5	
Компанія бере участь в охороні навколишнього середовища та ресурсозбереження шляхом фінансування окремих заходів.	3	
4.4. Підтримка добросовісної ділової практики й етичної поведінки, ін.		
Компанія проводить системну діяльність з підтримки добросовісної ділової практики й етичної поведінки. Розкриває обсяги фінансування проєктів і програм.	5	
Компанія підтримує добросовісну ділову практику й етичну поведінку шляхом фінансування окремих заходів.	3	
4.5. Удосконалення продукту та відносин зі споживачами		
Компанія проводить системну діяльність щодо вдосконалення продукту та відносин зі споживачами. Розкриває обсяги фінансування проєктів і програм.	5	
Компанія займається вдосконаленням продукту та відносин зі споживачами шляхом фінансування окремих заходів.	3	
4.6. Розвиток громад		
Компанія системно працює з громадами. Розкриває обсяги фінансування програм розвитку громад.	5	
Компанія займається розвитком персоналу шляхом фінансування окремих заходів.	3	
4.7. Благодійність і меценатство		
Компанія системно працює з благодійними фондами (БФ) або реалізує власні системні благодійні та меценатські проєкти. Розкриває обсяги фінансування благодійних проєктів.	5	
Компанія займається благодійністю і меценатством шляхом фінансування окремих заходів.	3	

Можливі бізнес-рішення для реалізації ЦСР

Варіанти бізнес-заходів і рішень за ЦСР
Ціль 1. Подолання бідності в усіх її формах і всюди.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Створюйте продукти та послуги з розрахунком на бідних користувачів. 2. Покращуйте доступ до основних товарів і послуг для людей, що живуть у бідності. 3. Залучайте, навчайте та приймайте на роботу членів місцевих громад, включаючи й тих, хто живе в бідності, та інтегруйте їх у ваш ціннісний ланцюг. 4. Інвестуйте в бізнес-керовані активності для подолання бідності. 5. Налагоджуйте партнерські зв'язки з мережами громадянського суспільства задля навчання та тренування підприємницьких навичок.
Ціль 2. Викорінення голоду, забезпечення продовольчої безпеки, поліпшення харчування та сприяння сталому розвитку сільського господарства.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Підтримка, заохочення і поширення інформації про тривалий життєвий цикл невеликих фермерських господарств, сприяння розвитку громад через заохочення партнерства з кооперативами та організаціями виробників, що підтримують багато невеликих фермерів. 2. Інвестиції в сталі сільськогосподарські технології через співпрацю з академічними та науковими установами. 3. Підтримка природної різноманітності рослин і тварин та інформування про вклад компанії у біорізноманіття. 4. Сприяння обміну знаннями, досвідом та даними між компаніями та іншими стейкхолдерами, вносячи вклад у світові інформаційні платформи, збираючи та поширюючи інформацію та статистику щодо сільського господарства серед усіх учасників сільськогосподарського виробничого ланцюга, включаючи фермерів. 5. Підтримка найвищих стандартів стійких практик постачання, покращення відстежуваності товарів та прозорість сільськогосподарського виробничого ланцюга.
Ціль 3. Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Націлити політику HR на принципи прав людини, включаючи лінію поведінки стосовно людей з ВЛЛ/СНІД. 2. Поєднати зусилля з недержавними організаціями з охорони здоров'я та громадськими лікарнями для підвищення обізнаності та доступності цільових медико-санітарних послуг для жінок і чоловіків та членів сімей. 3. Надати інвестиціям у здоров'я пріоритетності в господарській діяльності. 4. Сприяти та інвестувати в доступні медикаменти та охорону здоров'я для малозабезпечених верств населення. 5. Ефективно використовувати корпоративні ресурси для підтримки доставки медикаментів громадськими та міжнародними організаціями.
Ціль 4. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання упродовж усього життя для всіх.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Встановити контакти з державними органами і вищими навчальними закладами для покращення навчальної програми з метою її узгодження із потребами бізнесу, включаючи відповідальне управління. 2. Започаткувати програми, що надаватимуть студентам можливість потрапити в корпоративне середовище на ранніх етапах навчання. 3. Надавати співробітникам можливість постійно розвивати їх робочі навички для теперішнього місця роботи та майбутнього працевлаштування. 4. Розвивати економічно ефективні освітні продукти та послуги, що знищують бар'єри на шляху покращення якості навчання.

Варіанти бізнес-заходів і рішень за ЦСР
5. Забезпечити чистоту та безпеку навчального середовища для дітей, зменшуючи негативний вплив бізнесу на навколишнє середовище, такий як забруднення чи обмежений доступ до води.
Ціль 5. Забезпечення гендерної рівності та розширення прав усіх жінок і дівчат.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Забезпечити ефективну участь жінок у прийнятті рішень та управлінні на всіх рівнях і у всіх сферах бізнесу. 2. Виплачувати рівну винагороду за рівноцінну працю, включно з одержанням пільг і прагнути оплачувати прожитковий мінімум для всіх жінок і чоловіків. 3. Забезпечити доступ до піклування про дітей через надання послуг і можливостей для жінок і чоловіків. 4. Встановити політику нульової терпимості по відношенню до всіх форм насильства на робочому місці, у тому числі словесного та фізичного насильства, запобігти сексуальним домаганням. 5. Розширити бізнес-співпрацю з підприємствами, які очолюють жінки, включно з малими компаніями та жінками-підприємцями.
Ціль 6. Забезпечення наявності та раціонального використання водних ресурсів і санітарії для всіх.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Пріоритетність ефективного операційного водокористування завдяки використанню кращих практичних технологій для охорони та раціонального використання води, особливо в районах з її нестачею. 2. Інформування працівників про важливість ефективності водокористування, включаючи обумовлені заохочувальні премії чи операційні ініціативи для ефективної діяльності. 3. Зменшення забруднення води завдяки найсучаснішим процесам очищення стічних вод для відведення стоків. 4. Розробка інноваційних технологій, за умови використання яких, субстанції з високим потенціалом забруднення видаляються та заміщаються матеріалами, які легше видалити з систем водопостачання. 5. Інвестиції у водоочищення, завдяки яким муніципальні станції водоочищення не будуть перевантажені промисловими стічними водами. 6. Збір та обробка дощових стоків, які використовуються в сільському господарстві, та використання їх в якості ресурсу чистої води. 7. Повторне використання побутових стічних вод в будівельних процесах, знижуючи, таким чином, кількість питної води, необхідної для змиву унітазів. 8. Зменшення ймовірності забруднення ґрунтових вод завдяки очищенню та обробці всіх стоків з винятковими мірами безпеки, згідно місцевих та державних розпоряджень. 9. Інвестиції в очищення, за необхідності, відновлюючи територію до попереднього рівня якості. 10. Інформування споживачів щодо належних властивостей води, пояснюючи глобальну якість води та проблеми її нестачі, намагаючись зменшити негативні наслідки використання багатьох споживчих товарів. 11. Інвестиції в проекти водопостачання та санітарії або інфраструктуру в місцевості з недостатнім рівнем забезпечення послугами. 12. Забезпечення всіх працівників та їх сімей доступом до безпечної питної води та засобів санітарії належної якості та підвищення рівня інформованості щодо гігієнічних практик. 13. Інвестиції в очищення та відновлення водних екосистем для забезпечення раціонального відводу стоків. 14. Заборона використання хімічних речовин та матеріалів, які можуть бути особливо шкідливими та погіршувати якість води у випадку неправильної утилізації. 15. Співпраця з іншими групами, такими як, наприклад, органи державної влади, соціальні групи, партнерські компанії для покращення місцевого управління водними ресурсами чи робота над проектами водопостачання для вирішення окреслених проблем.

Варіанти бізнес-заходів і рішень за ЦСР
<p>Ціль 7. Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Забезпечити доступ всіх працівників та їх сімей до безперебійного та прийняттого за ціною джерела енергії шляхом інвестування в місцеву інфраструктуру для надання доступних енергетичних послуг. 2. Намагатися використовувати поновлювальні джерела енергії для заміщення 100 % операційних енергетичних потреб. 3. Зменшити внутрішній попит на транспортні засоби шляхом підвищення пріоритетності телекомунікацій та стимулювати користування менш енергозатратними засобами, а саме подорожувати потягом, а не літаком. 4. Інвестувати в наукові дослідження, що стосуються послуг сталого енергопостачання, що дозволяє швидше представити на ринку нові технології. 5. Інтегрувати поновлювальні джерела енергії в соціальний пакет працівника, фінансуючи капітальні витрати, які відносяться до інвестицій для побутового використання сонячної енергії або електромобіля. 6. Зважаючи на те, що жінки споживають більше енергії на побутовому рівні, компанії мають змогу інвестувати та вчити жінок основам підприємництва у сфері поновлюваних джерел енергії. 7. Акцентувати увагу на енергоефективності діяльності.
<p>Ціль 8. Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Надавати можливості проходження стажування та практики. 2. Сприяти розвитку культури підприємництва та інвестувати в молодих підприємців або їх навчання. 3. Ініціація програм розвитку навиків для зменшення корпоративного ланцюга поставок. 4. Реалізація механізмів ідентифікації дитячої праці та примусової праці на всіх ланках поставок в глобальному масштабі та проведення розслідування при виявленні таких порушень. 5. Встановлення жорсткої політики проти практики нечесного найму та рекрутингу, особливо у випадку з незахищеними групами, як, наприклад, трудовими мігрантами.
<p>Ціль 9. Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеосяжній і сталій індустріалізації, стимулювання інновацій.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Інвестувати в нову, стійку інфраструктуру в країнах, що розвиваються, чи провести модернізацію існуючої інфраструктури для підвищення рівня її самостійного розвитку. 2. Розширити географію центрів наукових досліджень, створюючи можливості наукових досліджень в країнах, що розвиваються. 3. Сприяти інноваціям, даючи змогу всім зацікавленим сторонам надавати креативні рішення проблем сталого розвитку, надалі вибирати кращі ідеї та винагороджувати найкращих. 4. Консультувати та залучати широке коло зацікавлених сторін, включаючи групи національних меншин, для забезпечення вигоди кожного завдяки розвитку інфраструктури та створенню нових можливостей. 5. Встановлювати стандарти, що забезпечить стале управління корпоративними проектами та ініціативами. 6. Співпраця з недержавними організаціями та громадською сферою для допомоги в сприянні сталому розвитку у країнах, що розвиваються.
<p>Ціль 10. Зменшення нерівності всередині країн і між ними.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розробити продукти та послуги, націлені на малозабезпечених споживачів. 2. Покращення доступу до основних товарів та послуг для людей, що проживають в бідності. 3. Набирати, вчити та наймати на роботу представників місцевої громади, включаючи тих, хто проживає в бідності, та інтегрувати їх в ваш ланцюг доданої вартості. 4. Інвестувати в бізнес-діяльність, націлену на викорінення. 5. Встановлювати партнерські відносини з суспільними мережами для надання освітніх послуг та навчати навичкам підприємництва.

Варіанти бізнес-заходів і рішень за ЦСР
<p style="text-align: center;">Ціль 11. Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості та сталості міст і населених пунктів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Спільна розробка та/чи участь у спільнотах зі сталого розвитку, що призводить до об'єднання стейкхолдерів через спільну платформу для колективного аналізу, дискусій та дій задля функціонування, гнучкості та сталого розвитку міст. 2. Застосування спеціальних технічних знань для допомоги у створенні можливостей для власників нерухомості, які зможуть допомогти знайти рішення для покращення енергоефективності будівель і для удосконалення звуко-ізолюючих параметрів будівель, використовуючи якісні дані характеристик будівель. 3. Співпраця мешканців міст із урядами задля пошуку спільного вирішення проблем мобільності у майбутньому, що мінімізує вплив на навколишнє середовище, у свою чергу перетворюючи транспорт на більш безпечний та більш доступний для всіх людей. 4. Реформування фінансових інвестиційних стратегій приватного сектору для підтримки інтегрованого та сталого розвитку міста: міський транспорт, будівлі з низьким вмістом пластику, гнучка інфраструктура. 5. Інвестиції у безпечну та сталу інфраструктуру міста, включаючи освітлення, транспорт, системи сигналізації.
<p style="text-align: center;">Ціль 12. Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання та виробництва.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Впровадження інструментів аналізу продуктового портфеля з метою розуміння екологічних і соціальних продуктів як стилю життя; інновації мають адаптувати товари і послуги, зробивши їх сталими. 2. Розвиток інноваційних бізнес-моделей, наприклад, перехід від продажу товарів до продажу послуг, збереження права власності на товари і допомога у подоланні матеріальної скрути. 3. Уможливлення сталого споживання інноваційними проектами, які розвиваються, що у свою чергу зменшить потребу у використанні енергії і покаже переваги такого явища споживачам. 4. Зниження негативного виробничого впливу шляхом заміни первинної сировини у товарах з пост-споживчими матеріалами завдяки переробці та повторному використанню. 5. Впровадження модульного дизайну так, щоб складові частини товарів можна було легко розділити і або повторно використати без подальшої обробки, або легко переробити поблизу місця утилізації. 6. Значно зменшити кількість відходів.
<p style="text-align: center;">Ціль 13. Вжиття термінових заходів щодо боротьби зі зміною клімату та його наслідками.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Джерелом споживання електрики компанією мають бути відновлювальні джерела – такі як сонце та вітер – або ж компанії мають встановити об'єкти відновлення енергії. 2. Встановлення модифікованих систем освітлення об'єктів компаній, енергоефективного світлодіодного освітлення. 3. Збільшення інвестування в інновації задля підвищення ефективності товарного портфелю компаній, тим самим дозволяючи своїм замовникам зменшити кількість викидів парникових газів. 4. Інвестування у технології утримання карбону для захоплення викидів, які утворюються від використання горючих корисних копалин у виробництві електроенергії та промислових процесах, запобігаючи викиду вуглекислого газу в атмосферу. 5. Скоротити викиди парникових газів від експлуатації транспорту зі зменшенням таких показників, як показник впливу карбону, за рахунок підвищення ефективності використання палива, місцевих ресурсів, використання видів транспорту з більш низьким показником викиду карбону, використання модульних транспортних засобів, вдосконалення використання контейнерів, оптимізація товарних складів, тощо. 6. Розуміння ризику змін клімату та підвищення сталості в активах компаній та їх поставках. 7. Підвищення рівня сталого використання лісу шляхом відповідальної практики пошуку інших джерел і заміни продуктів.

Варіанти бізнес-заходів і рішень за ЦСР
Ціль 14. Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Стежити за життєвим циклом продуктів та матеріалів для того, щоб розуміти, де вони розташовані та які продукти, ймовірно, зможуть пристосуватись до морського середовища. 2. Фіксація і публічність інформації про хімічний склад продукції, пакування і системи обробки даних для полегшення повторного використання відходів. 3. Підвищення ефективності використання ресурсів за рахунок зміни дизайну, процесу виробництва, використання і пакування продуктів для зменшення кількості відходів, які можуть забруднювати довкілля. 4. Підвищення ефективності використання ресурсів шляхом створення цінних продуктів з відходів. 5. Замінити, обмежити чи заборонити використання певних хімічних речовин, добавок чи матеріалів, які можуть сприяти процесу перевиробництва і призвести до біогенного забруднення або хімічних і фізичних небезпек, якщо вони відбуваються у багатих морських екосистемах. 6. Запобігання зростання відходів, які будуть забруднювати морське середовище, спричиненого неефективним веденням господарства. 7. Підвищення обізнаності споживачів про ефективні способи правильно розпоряджатися своїми відходами, щоб перешкоджати засміченню і заохочувати відповідальну поведінку. 8. Заборонити практики, які можуть зашкодити, ведуть до експлуатації та виснаження морських ресурсів. 9. Робити внесок у розвиток технологій з управління відходами для мінімізації використання чистої води. 10. Використовувати підхід створення додаткової вартості продуктів для створення зв'язку між дизайном, пакуванням, маркетингом і переробкою матеріалів з ціллю зменшення їх впливу на навколишнє середовище наприкінці їх життєвого циклу.
Ціль 15. Захист, відновлення і сприяння раціональному використанню екосистем суші, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення та повернення назад (розвертання) процесу деградації земель і зупинка процесу втрати біорізноманіття.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Вимірювати, управляти і пом'якшувати впливи на екологічні та природні ресурси. 2. Поширювати найкращі практики по плануванню та управлінню земельними ресурсами. 3. Інвестувати у природну інфраструктуру як економічно конкурентоспроможну альтернативу. 4. Фінансувати відновлення деградованих земель з метою виробництва на них та/або збереження їх. 5. Підтримка і застосування ландшафтних підходів, які були засновані на діалозі багатьох зацікавлених сторін і спільних дій, для подолання соціальних і екологічних переломних аспектів, які стикаються із збезлісенням, деградацією землі і екосистем. 6. Віддаватись і впроваджувати відповідальні практики постачання, застосовуючи екологічні та соціальні гарантії – для всіх видів сировини і товарів. 7. Розширення ринків збуту для лісової продукції і сприяння забезпеченню сталого лісокористування. 8. Пришвидшити застосування інновацій у сфері виробництва продуктів та технологій для оптимізації ефективності використання ресурсів, зменшення впливу на екосистеми і зниження рівня викиду вуглецю. 9. Інтенсифікувати повторне промислове використання води і підтримувати програми захисту водозбору.
Ціль 16. Сприяння формуванню мирного та відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних, заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Дотримуватися законів і прагнути відповідати міжнародним стандартам, вимагати того ж від партнерів. 2. Розробити і втілювати щоденні правила і практики, що є законними і прозорими та дозволяють швидко вирішувати конфлікти у кадрових питаннях стосовно державних і корпоративних закупівель, а також в ланцюжку створення вартості загалом. 3. Провести оцінку ризиків і наслідків з метою виявлення і зменшення випадків сприяння корупції, насильству, конфліктам, а також визначення можливостей для позитивного впливу на ситуацію. 4. Відстежувати та звітувати про впровадження стратегій і стосовно діяльності у сферах підвищеного ризику. 5. Участь у публічно-приватних діалогах, партнерствах і колективних заходах щодо запобігання конфліктам, підтримання миру, боротьбі з корупцією і зміцнення верховенства права.

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [172].

Таблиця Б.2

Дані за показниками для оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки

Назва країни та її міжнародне скорочення		K_1^1	K_1^2	K_1^3	K_1^4	K_1^5	K_1^6	K_2^1	K_2^2	K_2^3	K_2^4	K_2^5	K_2^6	K_3^1	K_3^2	K_3^3	K_3^4	K_3^5
Австрія	AT	2363	5,06	1512	861	19270	4,8	5,8	6,1	90,4	91,35	95,7	83,5	11585	1409	5,9	5,2	31,8
Бельгія	BE	1026	3,17	3294	2877	43699	5,3	6	5,7	88,9	87,5	88,9	94,5	7231	407	5,7	5,3	37,4
Болгарія	BG	234	0,48	230 ¹	33 ¹	1108	3,4	3,3	4,4	62	71,15	52,9	91,1	6870	354	4,6	3,9	11,6
Велика Британія	GB	23040	3,30	12427	17541	69341	5,5	6,1	6	93,8	98,56	93,8	94,6	66325	6946	5,6	5,8	17,6
Ізраїль	IL	6273	11,15	1062	1096	10241	5,6	5,7	5,8	87,5	87,02	84,6	90,5	9359	1380	4,9	5,4	21,6
Ірландія	IE	321	2,40	75114	7457	27633	5,1	6	4,9	91,3	97,6	93,3	94,2	4558	242	5,5	5,1	38,8
Ісландія	IS	64	2,97	97	235	110	4,8	5,7	5,4	90,9	86,54	90,9	92,4	3735	91	5,6	5	46,5 ³
Іспанія	ES	3178	1,48	4520	1613	14241	3,5	4,6	4,7	85,1	75	78,3	86,3	61473	2848	4,9	4,6	15,5
Італія	IT	9382	1,96	4321	2905	26955	3,7	4,3	4,1	69,2	73,56	64,4	91,1	49271	3569	4,9	4,6	36,6
Кіпр	CY	4	0,63	56 ²	21 ²	27	3,4	4,3	4,3	81,3	80,77	81,7	89,2	2410	30	4,7	4,1	27,9
Німеччина	DE	65965	6,26	8917	14585	184283	5,4	5,8	5,8	94,2	93,27	92,8	83,4	89292	11272	5,4	5,5	38,6
Норвегія	NO	1563	2,56	568	497	4730	4,7	6	6,4	98,1	92,31	98,6	94,3	15475	1216	5,6	5,1	20,3
Польща	PL	4096	0,51	2432	416	13445	3,3	4,1	5	74,5	80,29	76,4	85,9	19634	2608	5,1	4,6	10,1
Румунія	RO	1036	0,17	808	90	3536	3,3	4,1	4,4	51,9	72,12	61,1	91,9	11069	455	4,6	4,1	4,7
Угорщина	HU	619	1,19	1388	1504	11760	2,9	3,8	3,9	71,2	74,04	66,8	90,6	5975	309	4,6	3,2	10,6
Україна	UA	4813	1,70	358	85	1922	3,5	3,2	3,5	34,6	29,81	22,6	93,9	27242	3254	4,5	4,3	18,7
Фінляндія	FI	1545	8,17	823	2509	3633	5,7	6,4	6,6	96,6	98,08	100	93,1	5593	526	5,4	4,2	36,5
Чеська Республіка	CZ	972	0,91	1203	466	20074	3,7	4,9	5,3	81,7	81,25	82,7	85,2	10974	600	5	4,6	27,3
Швейцарія	CH	2048	6,70	12330	14366	53258	5,8	6,5	6,2	99,5	95,67	97,6	88,5	28920	2725	6	5,7	45,2
Швеція	SE	2425	7,99	4203	8782	14934	5,2	6,1	6,2	96,2	97,12	99,5	94,6	12528	1037	6	5,4	34,4

Продовження табл. Б.2

Назва країни та її міжнародне скорочення		K_3^6	K_3^7	K_3^8	K_4^1	K_4^2	K_4^3	K_4^4	K_4^5	K_4^6	K_4^7	K_5^1	K_5^2	K_5^3	K_5^4	K_5^5	K_5^6	K_5^7
Австрія	AT	35,7	44,7	9,8	2,99	46,6	1,5	3,1	5,3	7,8	15,3	7882,5	80	4,5	5,9	5,2	4,6	83,9
Бельгія	BE	42,3	36,7	11,2	2,46	57	-4,6	3,8	5,5	13,7	22,9	6119,6	73,32	5,6	6,2	5,2	4,6	85,1
Болгарія	BG	13,6	17,6	4,2	0,8	19,5	3,6	3,1	4,5	8,8 ⁵	2,3	2684,9	70,79	3,3	3,7	3,5	2,6	56,7
Велика Британія	GB	27,8	39,1	14,1	1,7	46,5	1,8	4,2	5,3	40,2	22,4	6030,2	56,48	4,8	6	4,9	5,4	92
Ізраїль	IL	22,2	44,9	11,9	4,11	36,5	3,9	4,8	4,9	25,1	12,9	10025,8	66,18	4,7	5,1	4,6	4,5	78,9
Ірландія	IE	35,7	49,6	9,3	1,52	53,6	85,5	3,2	4,2	25,8	12,0	5353,6	73,17	5,5	5,8	4,8	4,7	80,1
Ісландія	IS	54,2	46,0	6,1	1,89	39,2	2,3	3,6	4,7	17,6 ⁵	17,5	8501,7	82,23	5,3	5,4	5,1	4,9	98,2
Іспанія	ES	18,4	22,6	14,3	1,23	46,4	1,9	3,2	4	11,2	6,0	4328,4	89,07	3,8	4,3	3,7	3,3	78,7
Італія	IT	38,8	44,7	11,0	1,29	45,2	0,4	2	3,5	11,4	4,8	4121,6	63,46	3,8	5	3,4	2,9	65,6
Кіпр	CY	29,2	35,6	11,4	0,47	12,1	27,1	2,2	3,8	72,5	15,3	1092,2	53,1	4,1	4,5	3,7	3,5	71,7
Німеччина	DE	42,4	46,2	13,0	2,87	65,4	1,4	3,8	5,2	11,1	11,5	7457,3	65,47	5,3	5,8	5,2	4,8	87,6
Норвегія	NO	22,5	32,4	5,2	1,71	43,1	-1,5	4,3	5,7	29,5	7,9	7827,7	76,78	5,4	5,8	5,5	5,5	96,8
Польща	PL	13,1	14,2	6,3	0,94	39	1,5	2,7	4,6	3,2	3,9	2702,2	71,16	3,6	5	4	3	68
Румунія	RO	5,2	18,1	3,7	0,38	32,9	2,2	2,1	3,4	1,5	1,2	1597,4	53,22	2,8	3,9	3,5	2,1	55,8
Угорщина	HU	12,8	25,3	9,7	1,37	48,3	-0,8	3	4	6,2	5,6	3774,6	53,19	2,9	4	3,4	2,4	72,8
Україна	UA	7,4	10,5	3,3	0,66	35,2	3,4	2,1	3,6	0,1	1,5	1941,9	82,31	4	4,2	3,7	2,5	49,3
Фінляндія	FI	40,1	37,0	11,1	3,17	53,5	8,1	4,6	5,6	24,8	14,3	9513,4	88,67	5,7	6	5,4	5,2	92,7
Чеська Республіка	CZ	30,9	30,2	13,4	2	37,6	1,4	3,4	5	2,3	11,6	6112,6	66,02	3,9	5,3	4,5	3,6	81,3
Швейцарія	CH	32,6	63,0 ³	16,1	2,97 ⁴	60,8	18	4,1	6	34,4	9,4	9407,9	57,23	6,2	6,6	5,7	6,1	88
Швеція	SE	39,9	38,2	6,1	3,16	61	3,2	4,1	5,6	25,7	12,7	8602,6	62,35	4,7	5,8	5,5	5	90,6

Джерело: складено автором за даними [132], [135], [139], [147], [197], [204], [205], [209];

¹ – дані 2014 р., ² – дані 2007 р., ³ – дані 2006 р., ⁴ – дані 2012 р., ⁵ – дані 2013 р.

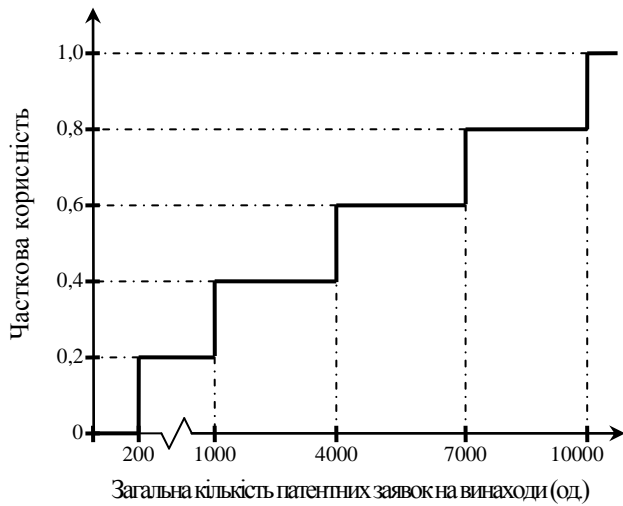

Рис. Б.1. Функція часткової корисності показника K_1^1
Джерело: побудовано автором.

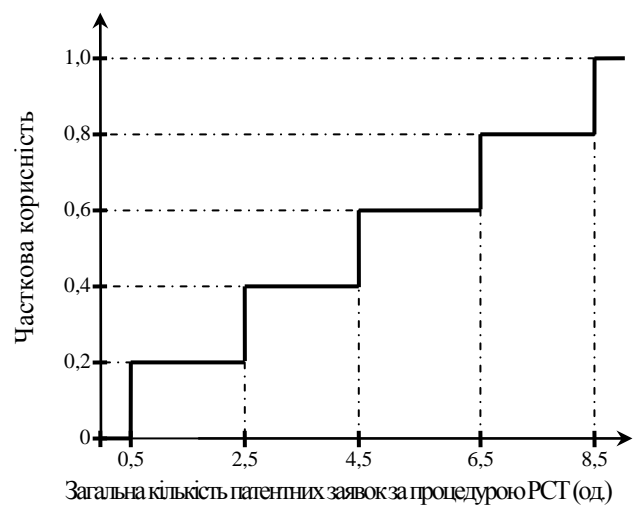

Рис. Б.2. Функція часткової корисності показника K_1^2
Джерело: побудовано автором.

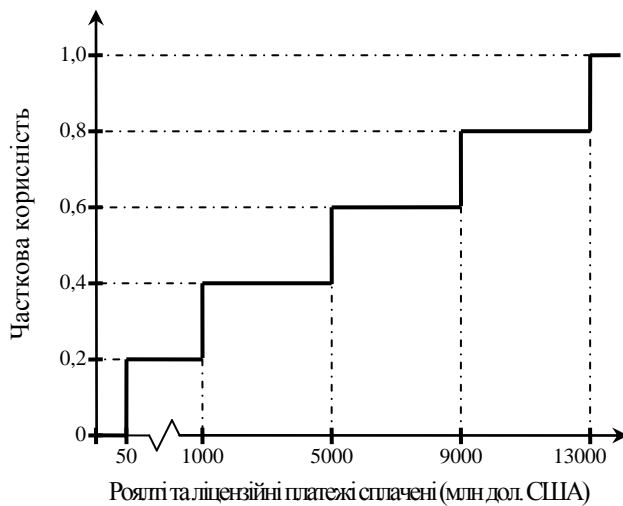

Рис. Б.3. Функція часткової корисності показника K_1^3
Джерело: побудовано автором.

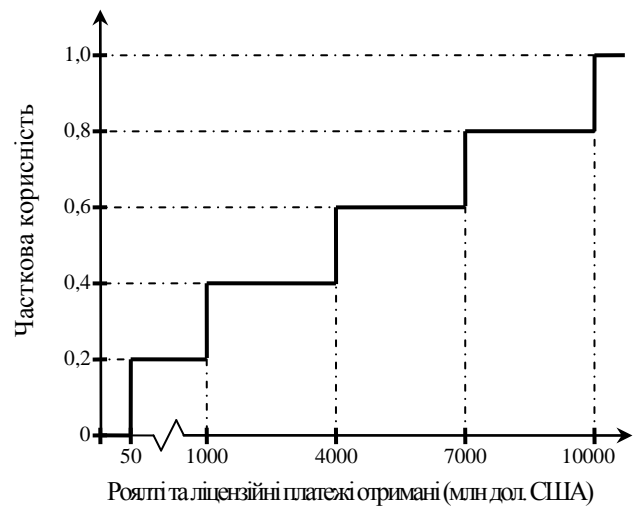

Рис. Б.4. Функція часткової корисності показника K_1^4
Джерело: побудовано автором.

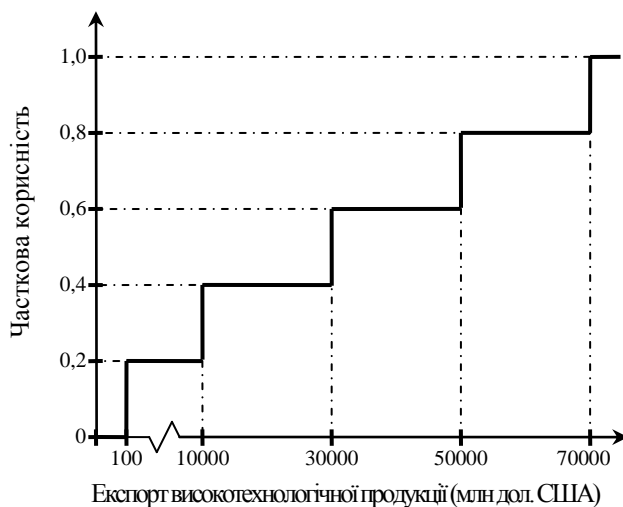

Рис. Б.5. Функція часткової корисності показника K_1^5
Джерело: побудовано автором.

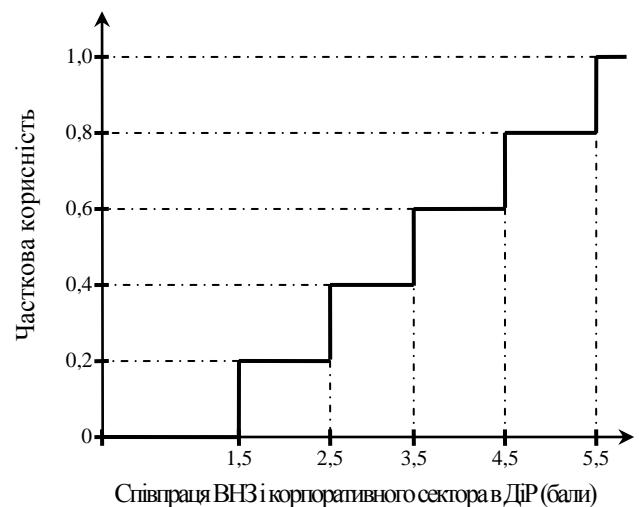

Рис. Б.6. Функція часткової корисності показника K_1^6
Джерело: побудовано автором.

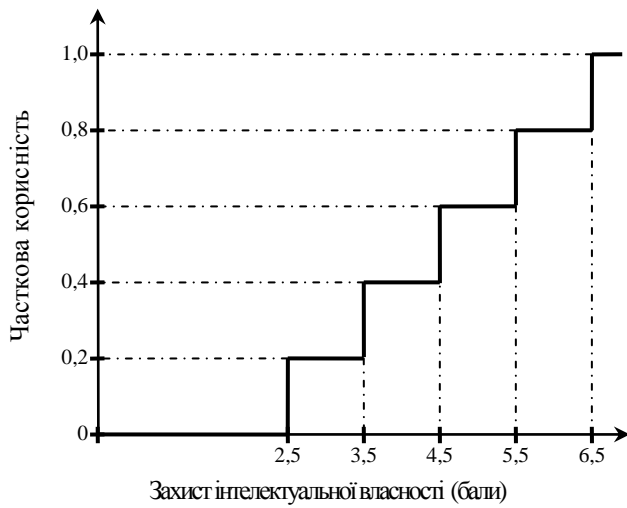

Рис. Б.7. Функція часткової корисності показника K_1^1
Джерело: побудовано автором.

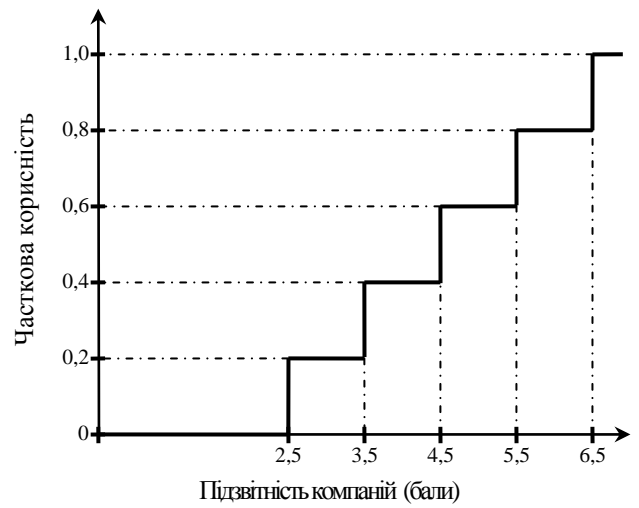

Рис. Б.8. Функція часткової корисності показника K_2^2
Джерело: побудовано автором.

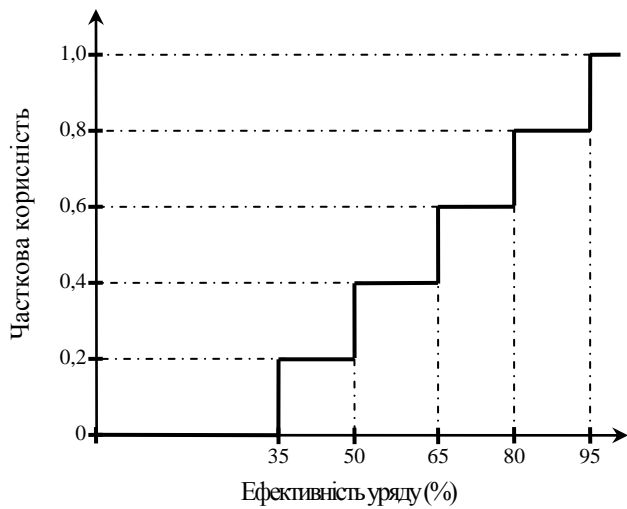

Рис. Б.9. Функція часткової корисності показника K_3^3
Джерело: побудовано автором.

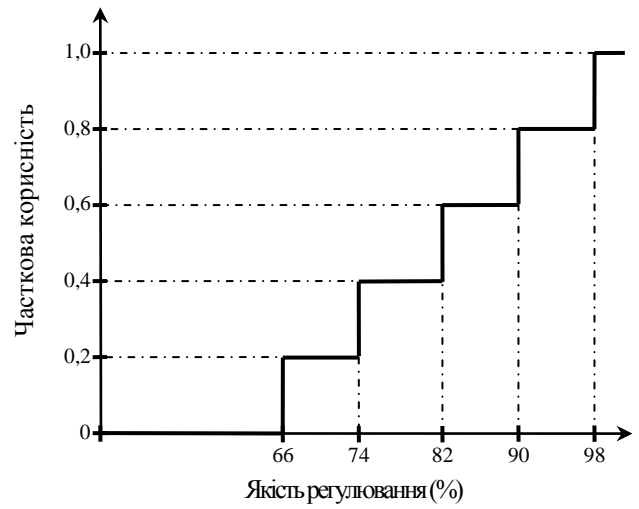

Рис. Б.10. Функція часткової корисності показника K_4^4
Джерело: побудовано автором.

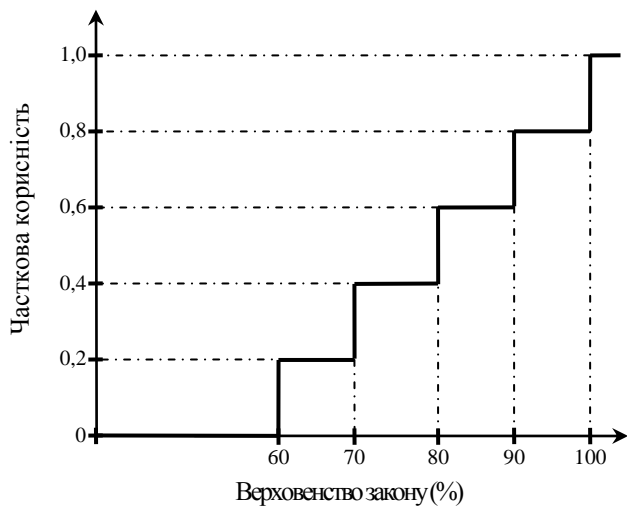

Рис. Б.11. Функція часткової корисності показника K_5^5
Джерело: побудовано автором.

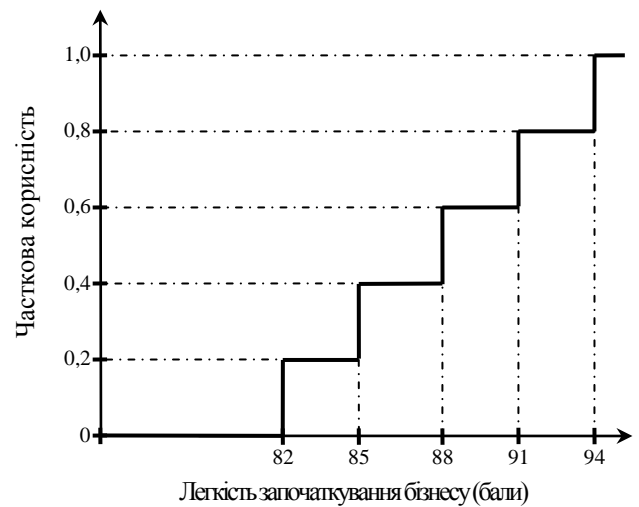
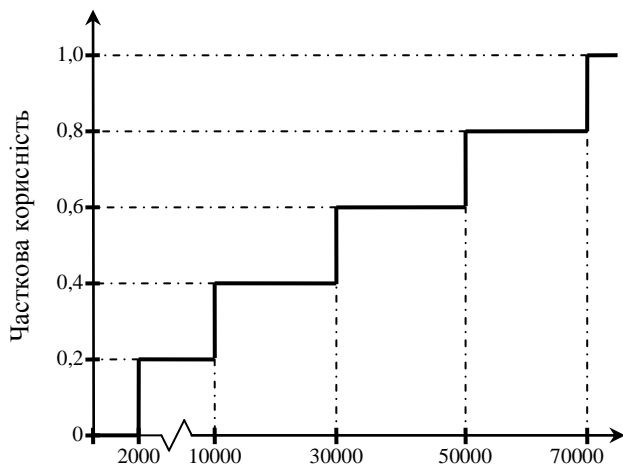
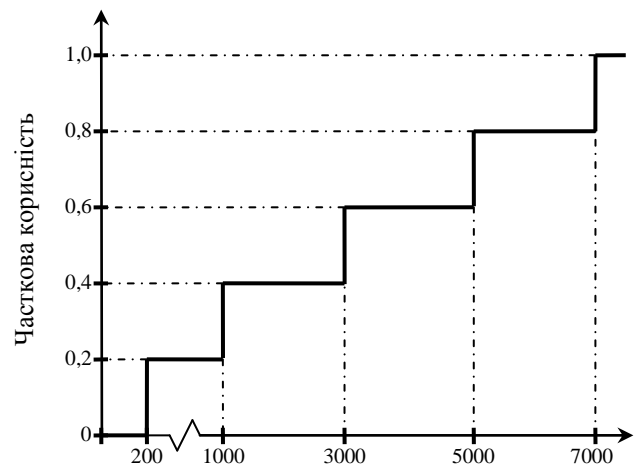

Рис. Б.12. Функція часткової корисності показника K_6^6
Джерело: побудовано автором.

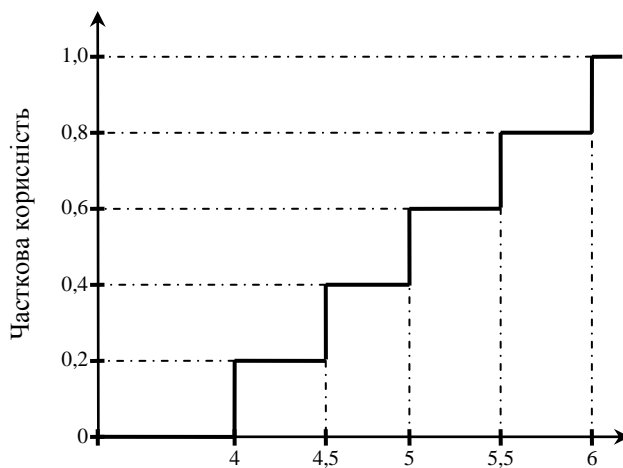
Загальна кількість заявок на реєстрацію торгових марок (од.)

Рис. Б.13. Функція часткової корисності показника K_3^1
Джерело: побудовано автором.

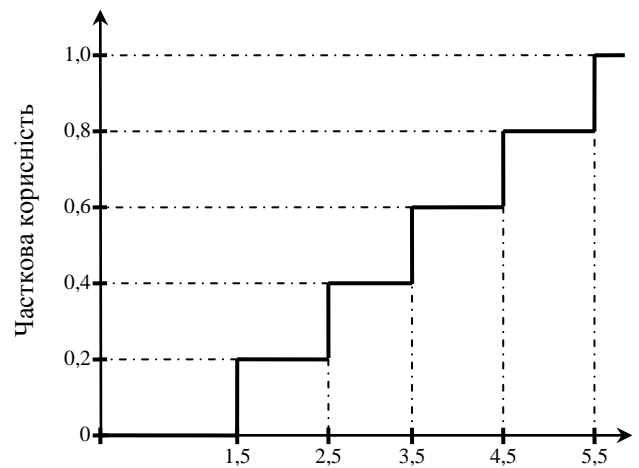
Загальна кількість заявок на реєстрацію промислових зразків (од.)

Рис. Б.14. Функція часткової корисності показника K_3^2
Джерело: побудовано автором.

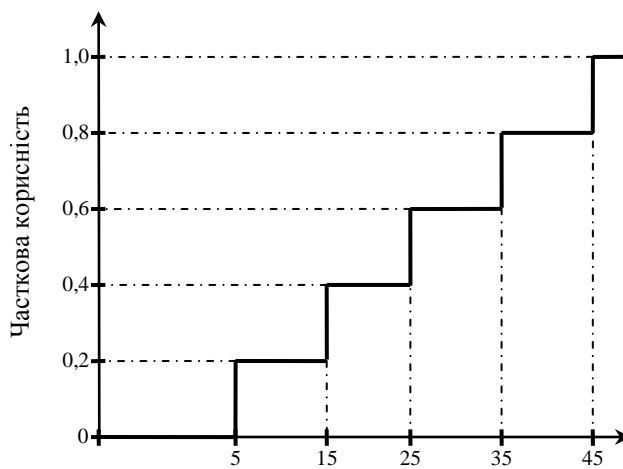
Ступінь орієнтованості на клієнта (бали)

Рис. Б.15. Функція часткової корисності показника K_3^3
Джерело: побудовано автором.

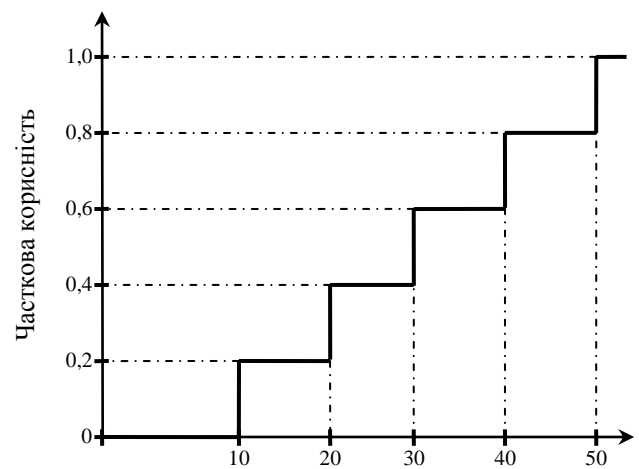
Рівень маркетингу (бали)

Рис. Б.16. Функція часткової корисності показника K_3^4
Джерело: побудовано автором.

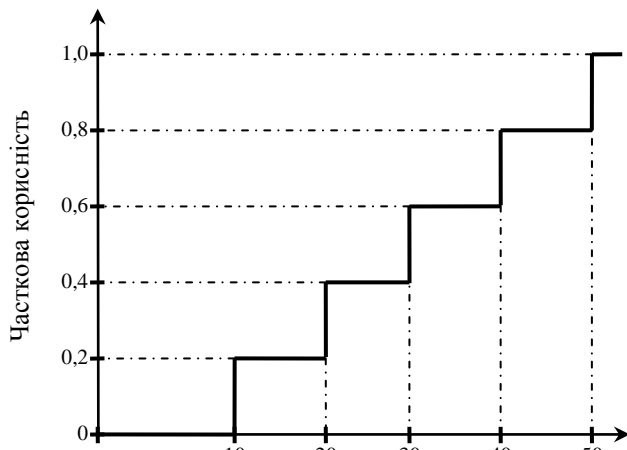
МСП, які розробляють і впроваджують інновації (%)

Рис. Б.17. Функція часткової корисності показника K_3^5
Джерело: побудовано автором.

МСП, які запровадили інноваційні продукти чи процеси (%)

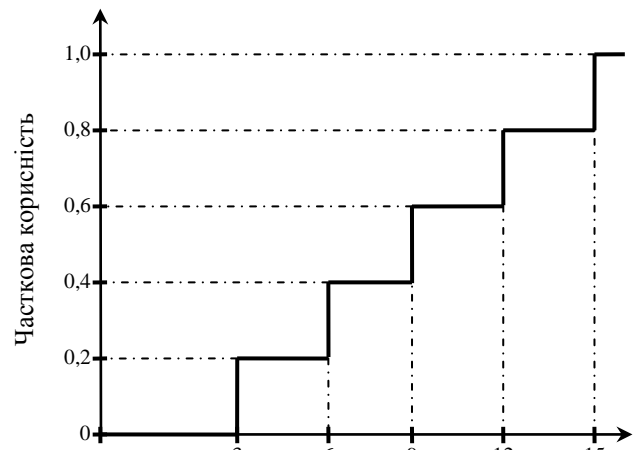
Рис. Б.18. Функція часткової корисності показника K_3^6
Джерело: побудовано автором.

МСП, які запровадили маркетингові або організаційні інновації (%)

Рис. Б.19. Функція часткової корисності показника K_3^7

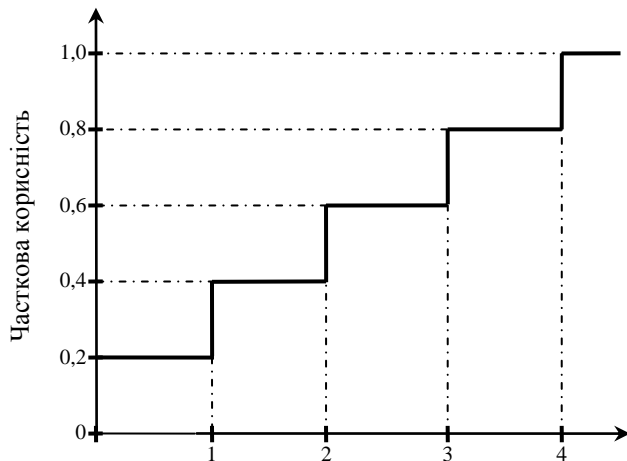
Джерело: побудовано автором.

Продажі нових для ринку і нових для фірм інновацій (%)

Рис. Б.20. Функція часткової корисності показника K_3^8

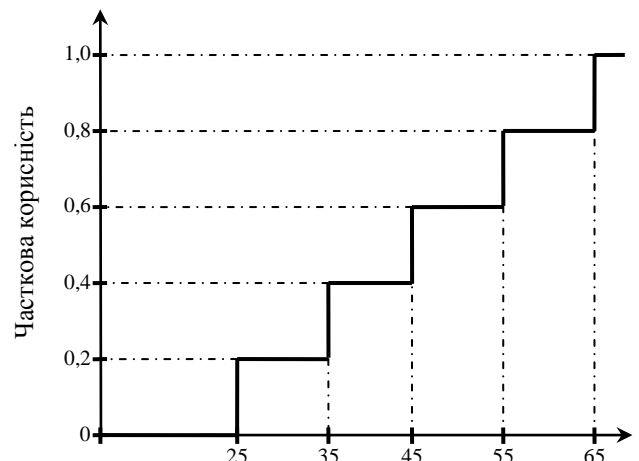
Джерело: побудовано автором.

Сукупні витрати на ДР (%)

Рис. Б.21. Функція часткової корисності показника K_4^1

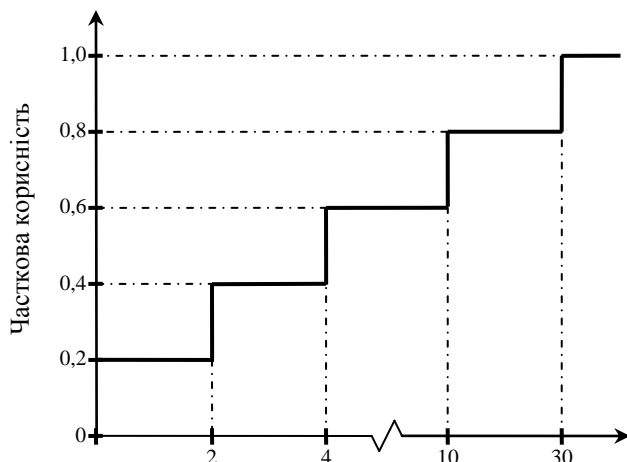
Джерело: побудовано автором.

Частка витрат на ДР корпоративного сектора (%)

Рис. Б.22. Функція часткової корисності показника K_4^2

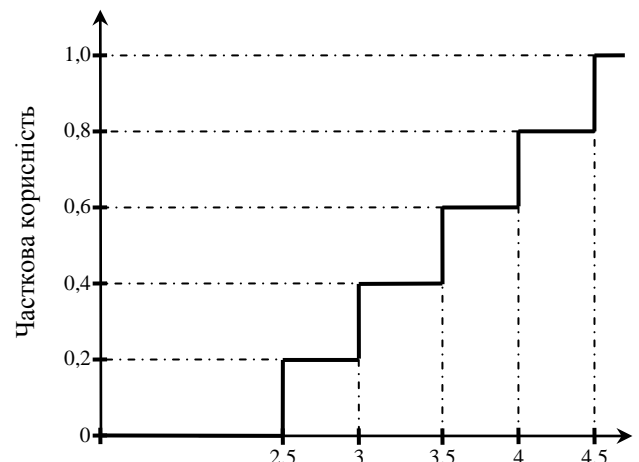
Джерело: побудовано автором.

Частка чистих надходжень прямих іноземних інвестицій (%)

Рис. Б.23. Функція часткової корисності показника K_4^3

Джерело: побудовано автором.

Доступність венчурного капіталу (бали)

Рис. Б.24. Функція часткової корисності показника K_4^4

Джерело: побудовано автором.

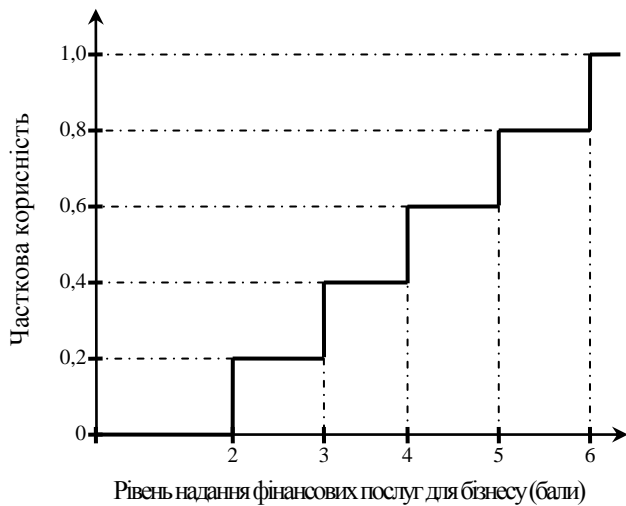

Рис. Б.25. Функція часткової корисності показника K_4^5
Джерело: побудовано автором.

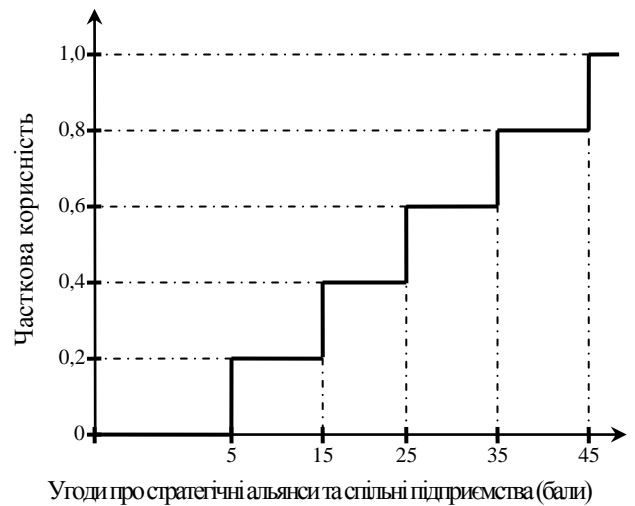

Рис. Б.26. Функція часткової корисності показника K_4^6
Джерело: побудовано автором.

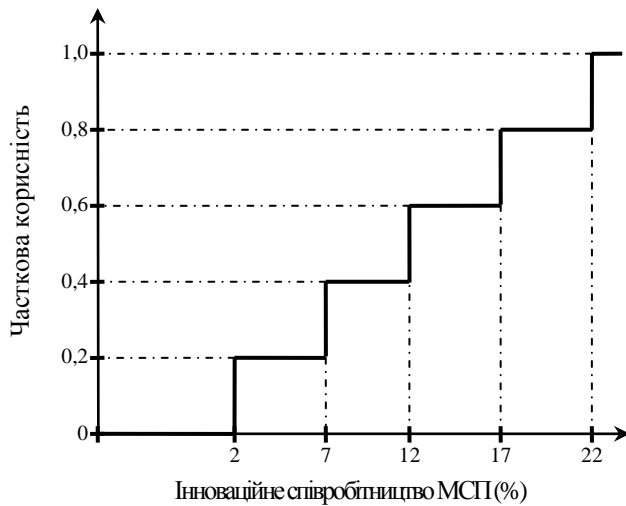

Рис. Б.27. Функція часткової корисності показника K_4^7
Джерело: побудовано автором.

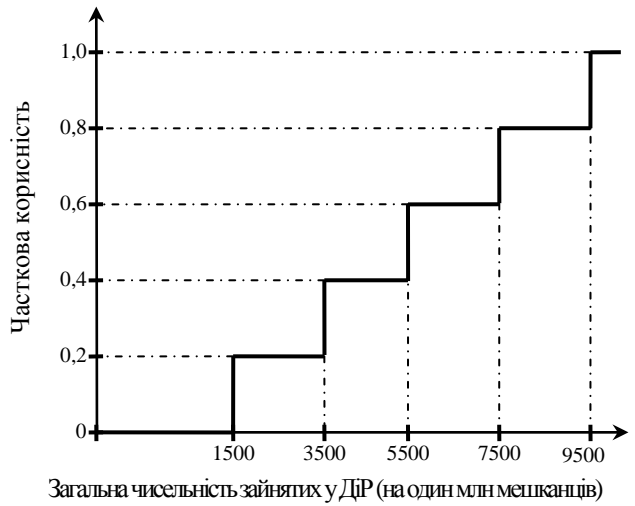

Рис. Б.28. Функція часткової корисності показника K_5^1
Джерело: побудовано автором.

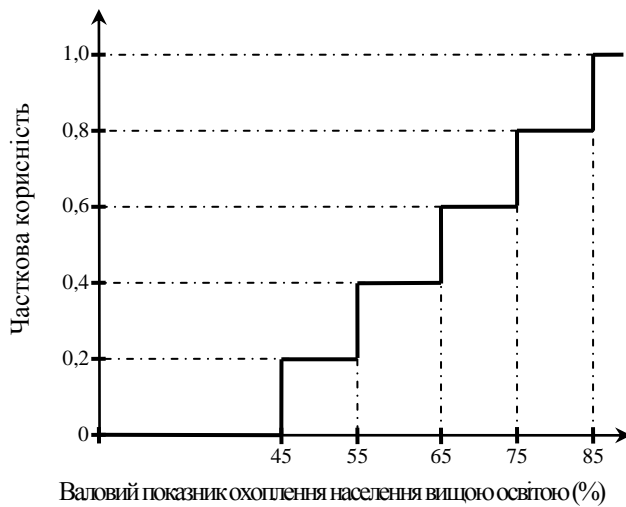

Рис. Б.29. Функція часткової корисності показника K_5^2
Джерело: побудовано автором.

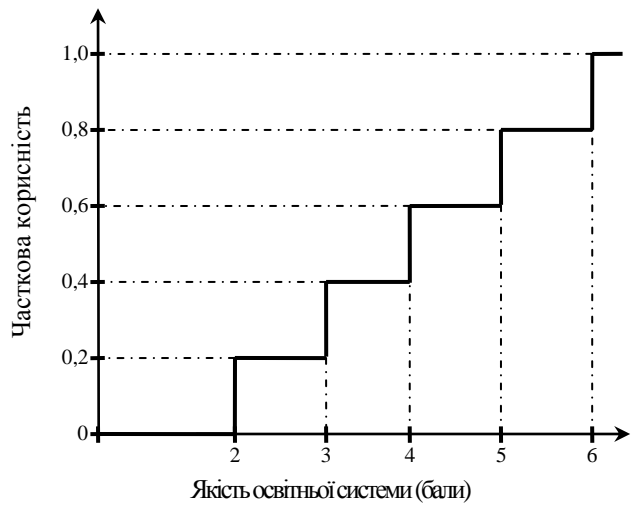

Рис. Б.30. Функція часткової корисності показника K_5^3
Джерело: побудовано автором.

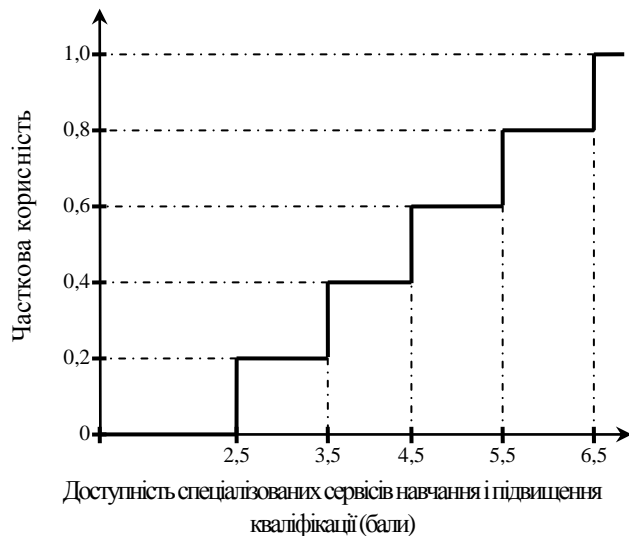

Рис. Б.31. Функція часткової корисності показника K_5^4
Джерело: побудовано автором.

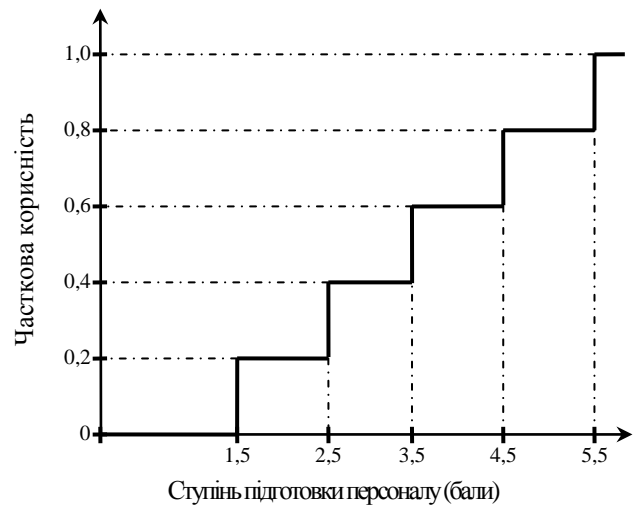

Рис. Б.32. Функція часткової корисності показника K_5^5
Джерело: побудовано автором.

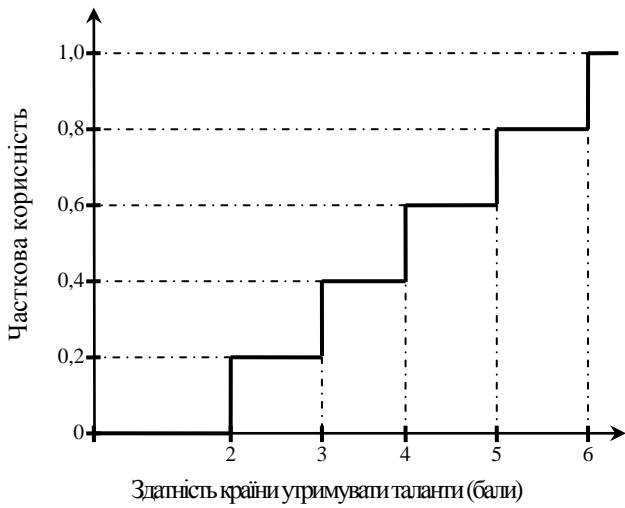

Рис. Б.33. Функція часткової корисності показника K_5^6
Джерело: побудовано автором.

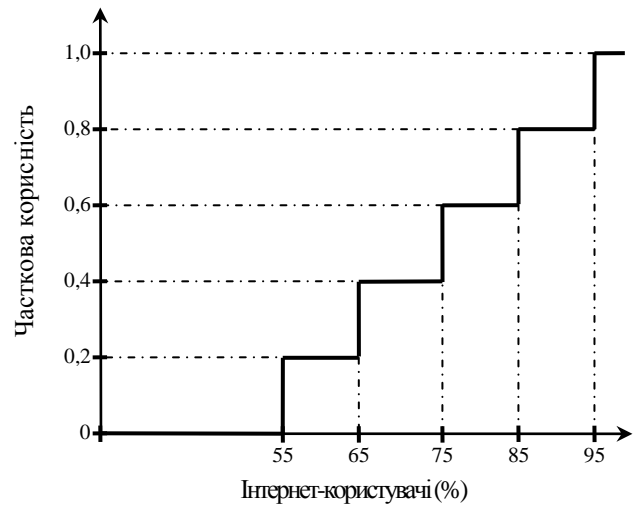

Рис. Б.34. Функція часткової корисності показника K_5^7
Джерело: побудовано автором.

Таблиця Б.3

Значення часткової корисності показників оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки

Назва країни та її міжнародне скорочення		K_1^1	K_1^2	K_1^3	K_1^4	K_1^5	K_1^6	K_2^1	K_2^2	K_2^3	K_2^4	K_2^5	K_2^6	K_3^1	K_3^2	K_3^3	K_3^4	K_3^5
Австрія	AT	0,4	0,6	0,4	0,2	0,4	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,2	0,4	0,4	0,8	0,8	0,6
Бельгія	BE	0,4	0,4	0,4	0,4	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8	0,6	0,6	1,0	0,2	0,2	0,8	0,8	0,8
Болгарія	BG	0,2	0,0	0,2	0,0	0,2	0,4	0,2	0,4	0,4	0,2	0,0	0,8	0,2	0,2	0,4	0,6	0,2
Велика Британія	UK	1,0	0,4	0,8	1,0	0,8	1,0	0,8	0,8	0,8	1,0	0,8	1,0	0,8	0,8	0,8	1,0	0,4
Ізраїль	IL	0,6	1,0	0,4	0,4	0,4	1,0	0,8	0,8	0,8	0,6	0,6	0,6	0,2	0,4	0,4	0,8	0,4
Ірландія	IE	0,2	0,2	1,0	0,8	0,4	0,8	0,8	0,6	0,8	0,8	0,8	1,0	0,2	0,2	0,8	0,8	0,8
Ісландія	IS	0,0	0,4	0,2	0,2	0,2	0,8	0,8	0,6	0,8	0,6	0,8	0,8	0,2	0,0	0,8	0,8	1,0
Іспанія	ES	0,4	0,2	0,4	0,4	0,4	0,6	0,6	0,6	0,8	0,4	0,4	0,4	0,8	0,4	0,4	0,8	0,4
Італія	IT	0,8	0,2	0,4	0,4	0,4	0,6	0,4	0,4	0,6	0,2	0,2	0,8	0,6	0,6	0,4	0,8	0,8
Кіпр	CY	0,0	0,2	0,2	0,0	0,0	0,4	0,4	0,4	0,8	0,4	0,6	0,6	0,2	0,0	0,4	0,6	0,6
Німеччина	DE	1,0	0,6	0,6	1,0	1,0	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,2	1,0	1,0	0,6	1,0	0,8
Норвегія	NO	0,4	0,4	0,2	0,2	0,2	0,8	0,8	0,8	1,0	0,8	0,8	1,0	0,4	0,4	0,8	0,8	0,4
Польща	PL	0,6	0,2	0,4	0,2	0,4	0,4	0,4	0,6	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,6	0,8	0,2
Румунія	RO	0,4	0,0	0,2	0,2	0,2	0,4	0,4	0,4	0,4	0,2	0,2	0,8	0,4	0,2	0,4	0,6	0,0
Угорщина	HU	0,2	0,2	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,6	0,4	0,2	0,6	0,2	0,2	0,4	0,4	0,2
Україна	UA	0,6	0,2	0,2	0,2	0,2	0,6	0,2	0,4	0,0	0,0	0,0	0,8	0,4	0,6	0,4	0,6	0,4
Фінляндія	FI	0,4	0,8	0,2	0,4	0,2	1,0	0,8	1,0	1,0	1,0	1,0	0,8	0,2	0,2	0,6	0,6	0,8
Чеська Республіка	CZ	0,2	0,2	0,4	0,2	0,4	0,6	0,6	0,6	0,8	0,4	0,6	0,4	0,4	0,2	0,6	0,8	0,6
Швейцарія	CH	0,4	0,8	0,8	1,0	0,8	1,0	1,0	0,8	1,0	0,8	0,8	0,6	0,4	0,4	1,0	1,0	1,0
Швеція	SE	0,4	0,8	0,4	0,8	0,4	0,8	0,8	0,8	1,0	0,8	0,8	1,0	0,4	0,4	1,0	0,8	0,6

Продовження табл. Б.3

Назва країни та її міжнародне скорочення		K_3^6	K_3^7	K_3^8	K_4^1	K_4^2	K_4^3	K_4^4	K_4^5	K_4^6	K_4^7	K_5^1	K_5^2	K_5^3	K_5^4	K_5^5	K_5^6	K_5^7
Австрія	AT	0,6	0,8	0,6	0,6	0,6	0,2	0,4	0,8	0,2	0,6	0,8	0,8	0,6	0,8	0,8	0,6	0,6
Бельгія	BE	0,8	0,6	0,6	0,6	0,8	0,0	0,6	0,8	0,2	1,0	0,6	0,6	0,8	0,8	0,8	0,6	0,8
Болгарія	BG	0,2	0,2	0,2	0,2	0,0	0,4	0,4	0,6	0,2	0,2	0,2	0,6	0,4	0,4	0,6	0,2	0,2
Велика Британія	UK	0,4	0,6	0,8	0,4	0,6	0,2	0,8	0,8	0,8	1,0	0,6	0,4	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8
Ізраїль	IL	0,4	0,8	0,6	1,0	0,4	0,4	1,0	0,6	0,6	0,6	1,0	0,6	0,6	0,6	0,8	0,6	0,6
Ірландія	IE	0,6	0,8	0,6	0,4	0,6	1,0	0,4	0,6	0,6	0,6	0,4	0,6	0,8	0,8	0,8	0,6	0,6
Ісландія	IS	1,0	0,8	0,4	0,4	0,4	0,4	0,6	0,6	0,4	0,8	0,8	0,8	0,8	0,6	0,8	0,6	1,0
Іспанія	ES	0,2	0,4	0,8	0,4	0,6	0,2	0,4	0,6	0,2	0,2	0,4	1,0	0,4	0,4	0,6	0,4	0,6
Італія	IT	0,6	0,8	0,6	0,4	0,6	0,2	0,0	0,4	0,2	0,2	0,4	0,4	0,4	0,6	0,4	0,2	0,4
Кіпр	CY	0,4	0,6	0,6	0,2	0,0	0,8	0,0	0,4	1,0	0,6	0,0	0,2	0,6	0,6	0,6	0,4	0,4
Німеччина	DE	0,8	0,8	0,8	0,6	1,0	0,2	0,6	0,8	0,2	0,4	0,6	0,6	0,8	0,8	0,8	0,6	0,8
Норвегія	NO	0,4	0,6	0,2	0,4	0,4	0,0	0,8	0,8	0,6	0,4	0,8	0,8	0,8	0,8	1,0	0,8	1,0
Польща	PL	0,2	0,2	0,4	0,2	0,4	0,2	0,2	0,6	0,0	0,2	0,2	0,6	0,4	0,6	0,6	0,4	0,4
Румунія	RO	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	0,0	0,4	0,0	0,0	0,2	0,2	0,2	0,4	0,6	0,2	0,2
Угорщина	HU	0,2	0,4	0,6	0,4	0,6	0,0	0,4	0,6	0,2	0,2	0,4	0,2	0,2	0,4	0,4	0,2	0,4
Україна	UA	0,0	0,2	0,2	0,2	0,4	0,4	0,0	0,4	0,0	0,0	0,2	0,8	0,6	0,4	0,6	0,2	0,0
Фінляндія	FI	0,8	0,6	0,6	0,8	0,6	0,6	0,8	0,8	0,4	0,6	1,0	1,0	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Чеська Республіка	CZ	0,6	0,6	0,8	0,6	0,4	0,2	0,4	0,8	0,0	0,4	0,6	0,6	0,4	0,6	0,8	0,4	0,6
Швейцарія	CH	0,6	1,0	1,0	0,6	0,8	0,8	0,8	1,0	0,6	0,4	0,8	0,4	1,0	1,0	1,0	1,0	0,8
Швеція	SE	0,6	0,6	0,4	0,8	0,8	0,4	0,8	0,8	0,6	0,6	0,8	0,4	0,6	0,8	1,0	0,8	0,8

Джерело: розраховано автором.

ДОДАТОК В

Таблиця В.1

Зусилля держави щодо впровадження концепції сталого розвитку в Україні

Рік	Ініціатива держави	Характеристика
<i>Державні органи з питань сталого розвитку</i>		
1997-2003	Національна комісія сталого розвитку України при Кабінеті Міністрів України	Комісія була створена з метою визначення національної стратегії розвитку суспільства, яка враховуватиме екологічну, соціальну та економічну складові концепції сталого розвитку. Головою Комісії було призначено першого віцепрем'єр-міністра України, а до числа її учасників увійшли переважно представники органів виконавчої влади. У її складі не було представників бізнесу та громадських організацій, що йшло всупереч рішенням Конференцій ООН зі сталого розвитку. Завдання діяльності Комісії не були виконані, про що свідчить відсутність результатів її роботи. За 6 років існування Комісії відбулось лише декілька засідань і в 2003 р. її було ліквідовано.
2003-2007	Національна рада зі сталого розвитку України при Президентові України	Серед основних завдань Ради було вироблення пропозицій щодо національної стратегії переходу України на принципи сталого розвитку та сприяння координації діяльності органів державної влади, наукових і громадських організацій у питанні сталого розвитку України. Очолював Раду Президент України. З позицій вітчизняних дослідників, за своїм персональним складом Рада ще більш формальною, ніж попередня Комісія і не була здатною до повноцінної та ефективної діяльності. Не відбулося жодного засідання і не прийнято жодного рішення, що засвідчило нехтування керівництвом країни проблеми переходу до сталого розвитку. У 2007 р. її закрито.
2009-2013	Національна рада із сталого розвитку України при КМУ	Рада створювалась з метою визначення стану реалізації державної політики щодо забезпечення сталого розвитку та підготовки пропозицій для сприяння переходу до сталого розвитку, очолив її прем'єр-міністр. Одним із перших рішень Ради стала рекомендація зацікавленим органам виконавчої влади, громадським організаціям, НАНУ розробити та подати на розгляд Уряду узгоджений проект Концепції сталого розвитку України. Можливості Ради були обмежені внаслідок мінімізації участі неурядових організацій і приватного сектору. У березні 2013 р. її ліквідували.
2009-2010	Національна рада з питань науки, інновацій та сталого розвитку України при Президентові України	Основна мета діяльності органу полягала у підвищенні ефективності наукової та інноваційної діяльності, а також її спрямування на впровадження моделі сталого розвитку. Головою Ради став Президент, а заступником призначили президента НАНБ.Є Патона. На жаль, у 2010 р. її скасували.
<i>Проекти Концепції сталого розвитку</i>		
2001	Проект Закону про Концепцію сталого розвитку України	Ініціатором першого варіанту проекту був народний депутат Ю.І. Єхануров. У проекті було сформульовано цілі сталого розвитку України (економічне зростання, збереження довкілля, охорона здоров'я, дотримання справедливості, стале використання природних ресурсів, розвиток освіти, участь у формуванні глобальної системи екологічної безпеки), завдання, засоби та механізми переходу до сталого розвитку. Другий варіант, ініційований депутатами Ю.І. Самойленком і В.Б. Хазаном, визначив пріоритетні напрями розвитку, необхідність впровадження індикаторів сталого розвитку, пропонував інституційні вдосконалення. Обидва проекти були заслухані на засіданні Верховної Ради України 7 березня 2002 р., але не прийняті.

Рік	Ініціатива держави	Характеристика
2004	Проект Постанови про Концепцію переходу України до сталого розвитку	Ініціатор законопроекту – народний депутат В.І.Ландик. Концепція містила конкретні пропозиції і перелік загальних індикаторів для оцінювання рівня сталого розвитку, які, на жаль, не відповідали специфіці реальних можливостей країни. Питання було розглянуто на засіданні ВРУ 6 жовтня 2005 р., проте не підтримано більшістю депутатів.
1997, 2006, 2012	Проект Концепції переходу України до сталого розвитку	Проект вперше був розроблений НАН України у 1997 р., але на розгляд до ВРУ та КМУ був направлений перероблений варіант 2006 р. Було визначено мету, принципи, показники сталого розвитку, а також охарактеризовано пріоритетні напрями еколого-ресурсної, економічної і соціальної складових розвитку. Однак проект з незрозумілих причин не був розглянутий і затверджений. Пізніше у 2012 р. було розроблено нову редакцію Концепції, яка врахувала всі напрацювання, здійснені у попередніх варіантах і визначала цілі, механізми, шляхи та пріоритетні завдання переходу до сталого розвитку. На жаль, до цього часу проект офіційно не прийнято.
<i>Інші законодавчі рамки у сфері сталого розвитку</i>		
2003-2011	Комплексна програма реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку на 2003-2015 роки	Програма була затверджена Кабінетом Міністрів України з метою ліквідації бідності, впровадження моделей сталого виробництва та споживання, охорони та раціонального використання природних ресурсів, оптимізації ресурсної бази економічного та соціального розвитку. Реалізація Програми на національному рівні не була організована та профінансована не належним чином і втратила чинність у 2011 р.
2004-2015	Стратегія економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004-2015 роки	Серед основних завдань реалізації Стратегії були: створення передумов для набуття членства в Європейському Союзі, забезпечення сталого економічного зростання, формування інноваційної моделі розвитку, здійснення соціальної переорієнтації економічної політики. Однак, очевидно, що країні не вдалось у повній мірі реалізувати Стратегію.
2010-2020	Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року»	Законом визначено основні принципи та стратегічні цілі екологічної політики України на засадах сталого розвитку, зокрема, підвищення рівня суспільної екологічної свідомості, поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки, забезпечення екологічно збалансованого природокористування. За результатами оцінювання виконання стратегії у 2014 р. визнано задовільною результативність виконання наступних цілей (від 30% до 60%): підвищення рівня суспільної екологічної свідомості; поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки; інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління; припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі. Незадовільними є виконання таких цілей: досягнення безпечного для здоров'я людини стану довкілля та забезпечення екологічно збалансованого природокористування (ефективність нижча 30%).
2015-2020	Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»	Метою Стратегії визначено впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід на провідні позиції у світі. Основними векторами руху вперед затверджено: забезпечення сталого розвитку, гарантій безпеки держави, відповідальності та соціальної справедливості, гордості за власну державу.

Джерело: складено автором з використанням матеріалів [58], [59], [63], [80].

**МІНІСТЕРСТВО
АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА
ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ**

Мінагрополітики України

вул. Хрещатик, 24, м. Київ, 01001

тел. 226-25-39, факс 278-76-02

web: www.minagro.gov.ua

код ЄДРПОУ 37471967

**MINISTRY
OF AGRARIAN POLICY AND
FOOD OF UKRAINE**

Minagropolicy of Ukraine

24, Khreshchatyk str., Kyiv 01001

tel. +380-44/226-25-39

fax +380-44/278-76-02

web: www.minagro.gov.ua

10.10.2014 № 37-11-2-15/15527

На № _____ від _____

**Спеціалізованій вченій раді
із захисту дисертацій**

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
аспірантки кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності
економічного факультету Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Оронець Ірини Володимирівни**

Департаментом економічного розвитку, аграрного ринку та інвестиційної політики Міністерства аграрної політики та продовольства України було розглянуто наукові пропозиції Оронець І.В., отримані за результатами дисертаційного дослідження з актуальних проблем інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки (спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством).

Підтверджуємо, що висновки та пропозиції автора щодо необхідності відповідального інвестування в сільському господарстві, ефективного управління земельними ресурсами, яке передбачає використання інтелектуальних кліматичних методів ведення сільського господарства, інноваційного забезпечення сільськогосподарського виробництва та сільського розвитку, раціонального використання ресурсів згідно принципів сталого розвитку, забезпечення продовольчої безпеки та партнерства з приватним сектором для досягнення сталого розвитку сільського господарства та сільських

територій, були використані Міністерством аграрної політики та продовольства України у процесі розробки Програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, а саме Розділу 1.4. «Заходи та інструменти реалізації за функціональними напрямками».

Окремі пропозиції щодо підтримки Програми ООН «Нульовий голод», яка передбачає, зокрема, екологічну стійкість всіх систем живлення, стовідсоткове зростання продуктивності та доходу дрібних фермерів, нульові втрати продуктів харчування і потребує інвестицій в сільське господарство, розвиток сільських районів та відповідної інноваційної політики держави, були використані у діяльності робочих груп Мінагрополітики України з розробки євроінтеграційного законодавства та дерегуляції управління в сфері сільського господарства.

**Директор Департаменту
економічного розвитку, аграрного ринку
та інвестиційної політики, к.е.н.**

В.П. Саблук

*Копія директори Департаменту економічного розвитку,
аграрного ринку та інвестиційної політики Мінагрополітики України,
Саблука В.П. завіряю:*

Білоченко А.М.
279-83-11

*засадник директоре
Департаменту роботи
з переселенцями – козаками
Відділу організаційних справ*

(Довгий С.А.)

**Всеукраїнська
громадська організація
«ЖИВА ПЛАНЕТА»**

02002, Україна, м. Київ,
вул. Микільсько-Слобідська, 6 Д
тел.: +38-044-332-84-09
info@zhiva-planeta.org.ua
www.zhiva-planeta.org.ua

**All-Ukrainian NGO
«LIVING PLANET»**

02002, Ukraine, Kiev,
str. Nikolsko-Slobodskaya 6 D
tel: +38-044-332-84-09
info@zhiva-planeta.org.ua
www.zhiva-planeta.org.ua

Вих. № 17 від 19.02.2014 року

ДОВІДКА

*про впровадження результатів дисертаційної роботи
аспірантки кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності
економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
за спеціальністю 08.00.03 «Економіка та управління національним
господарством»
Орбець Ірини Володимирівни*

Видана Орбець І.В. на підтвердження використання запропонованих нею рекомендацій Всеукраїнською громадською організацією «Жива планета» під час підготовки оглядового звіту про роботу Глобальної мережі екологічного маркування (GEN) у рамках реалізації Міжнародної програми на 2013-2016 рр. «Екологізація економіки країн Східного партнерства Європейського Союзу» («EaP GREEN») за спільної участі міжнародних організацій – ОЕСР, ЄЕК ООН, ЮНЕП та ЮНІДО, що спрямована на країни Східного партнерства: Вірменію, Азербайджан, Білорусію, Грузію, Республіку Молдова та Україну.

«Жива планета» є експертною організацією, серед основних напрямків діяльності якої є:

- участь у розробленні нормативно-правових актів щодо інтеграції екологічної складової у плани соціально-економічного розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях;
- розроблення та дослідження індикаторів сталого розвитку;
- правове оцінювання проектів нормативно-правових актів у сфері охорони довкілля, раціонального природокористування та екологічної безпеки;
- розвиток механізмів упровадження «зеленої економіки» в Україні;

Продовження ДОДАТКУ Е

- розвиток в Україні системи екологічної стандартизації, сертифікації та маркування.

Під час співпраці з Всеукраїнською громадською організацією «Жива планета» аспіранткою Оробець І.В. були розроблені аналітичні матеріали до оглядового звіту про діяльність Глобальної мережі екологічного маркування (GEN), який буде застосований в процесі підготовки методичного забезпечення для країн-учасників Східного партнерства «EaP GREEN» з метою підвищення їх потенціалу щодо розвитку програм екологічного маркування згідно ISO 14024 та запровадження моделі сталих закупівель в державному та приватному секторах економіки.

Президент

С.В. Берзіна

ФІЛІП МОРРІС УКРАЇНА

ПрАТ "Філіп Морріс Україна"
вул. Спаська, 30,
"Поділ Плаза", 5 поверх
Київ, 04070
тел.: +380 44 201 2600
факс: +380 44 201 2700

№ 98829
від 26.09.2014р.

ДОВІДКА

*про впровадження результатів дисертаційної роботи
аспірантки кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності
економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
за спеціальністю 08.00.03 «Економіка та управління національним
господарством»
Орбець Ірини Володимирівни*

Видана Орбець І.В. на підтвердження використання запропонованих нею рекомендацій дисертаційної роботи з актуальних проблем інноваційного забезпечення сталого розвитку провідною міжнародною тютюновою компанією ПрАТ «Філіп Морріс Україна».

Висновки та пропозиції автора щодо організаційних форм залучення бізнес-сектору до практичного впровадження концепції сталого розвитку, зокрема, щодо активізації екологічної та соціальної спрямованості основної економічної і фінансової діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання, запровадження соціально відповідального інвестування та інтегрованої соціальної звітності, посилення соціальної відповідальності бізнесу та розвитку корпоративної філантропії, розробки інноваційних рішень у контексті зниження шкідливості продукції, були використані у процесі розробки стратегії розвитку компанії.

З повагою,
Директор з корпоративних зв'язків
ПрАТ «Філіп Морріс Україна»

Роман Хрущ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

вул. Володимирська, 64/13, м. Київ, 01601 тел. 239-33-33

9.12.2016 № 013/673

На № _____

ДОВІДКА

**про впровадження у навчальний процес
результатів дисертаційної роботи
Андрусяк Ірини Володимирівни на тему:
«Інноваційне забезпечення сталого розвитку економіки України»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством**

На економічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка апробовані та впроваджені у навчальний процес наукові результати, отримані у кандидатській дисертації Андрусяк І. В., зокрема методичні матеріали, використовуються при написанні випускних кваліфікаційних бакалаврських робіт з проблематики управління процесами сталого розвитку студентами бакалаврату напрямку підготовки «Менеджмент».

Основні положення дисертаційної роботи знайшли своє відображення у розроблених науково-методичних матеріалах до лекційних занять з навчальних дисциплін «Маркетинг нововведень» та «Інвестування» у частині комплексної характеристики маркетингової та інвестиційної компонент інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки.

Проректор з наукової роботи

В. С. Мартинюк